

MÁSODIK RÉSZ

Vége volt már Trója hosszú, tízesztendős ostromának. Beverték a görögök a várat és visszaszereztek Menelaosz királynak a feleségét, meg a tőle elrabolt kincseket mind. De nem elégedtek meg ennyivel. Bosszúból kiirtották Priamosz egész házanépét, csak kevesen voltak, akik el tudtak menekülni a nagy öldöklésből. Az életbenmaradottakat rabszíjra fűzték, vagyonuk, kincsük a győztes hadizsákmánya lett. Nem kínálték még magát a várat meg a lakóházakat sem. Sokat fölgyűjtöttek közülük még harc közben, a többire meg akkor vetettek tüzes tűszköt, amikor vége lett az ostromnak. Nem akarták, hogy még egyszer, újra fölépülhessen annak a hitzegő Párisznak a hazája, aki olyan gyalázatosan megsértette a vendégbarátságot. Orvul elrabolta vendéglátó gazdájától, Menelaosztól a feleségét meg a kincseit, jöllehet Menelaosz szíves barátsággal fogadta őt akkor, amikor házába érkezett. Ezért kellett Trójának elpusztulnia.

Ahogy vége lett az ostromnak, a győztes görög sereg összehordta a sok zsákmányt mind egy rakásra, és megkezdődött az osztzkodás. Előbb a vezérek, meg a legderekabb hősök kapták meg a zsákmányból a legszebb részeket. Ők maguk tetszés szerint választhattak. Csak arra ügyeltek, hogy méltányos legyen az osztás, egyik se rövidüljön meg. Majd a többit egyenlő részekre osztották, hogy az egyszerű harcosok, a közemberek se maradjanak üres kézzel.

Az osztzkodás után nem is volt már egyéb dolgnak, minthogy győztesen és gazdagon visszatérjenek régen elhagyott hazájukba. Agamemnón király azt szerette volna, ha egyszerre indulnak út-

nak mindnyájan úgy, ahogy Trója alá érkeztek. De aztán mégsem úgy lett. Egy része a seregnék nem hallgatott rá. Ezek úgy gondolták, hogy most, miután bevették Trójiát, nem parancsol már nekik Agamemnón. Éppen elég volt az, hogy az ő kedvéért vállalkák a hosszú, tízéves ostrom minden gondját és fáradságát. Most már szabadulni akartak tőle és inkább csatlakoztak a testvérehez, Menelioszhoz, aki maga is azonnal indulni akart.

Mindjárt az indulásnál szétvált hát a görög sereg. Egy része Agamemnónnal, más része Meneliosszal tartott. De nem lett ám könnyű hazatérése egyiküknek sem. A hosszú, tízéves ostrom után rengeteg szenvedés várt a legtöbbre még az úton is.

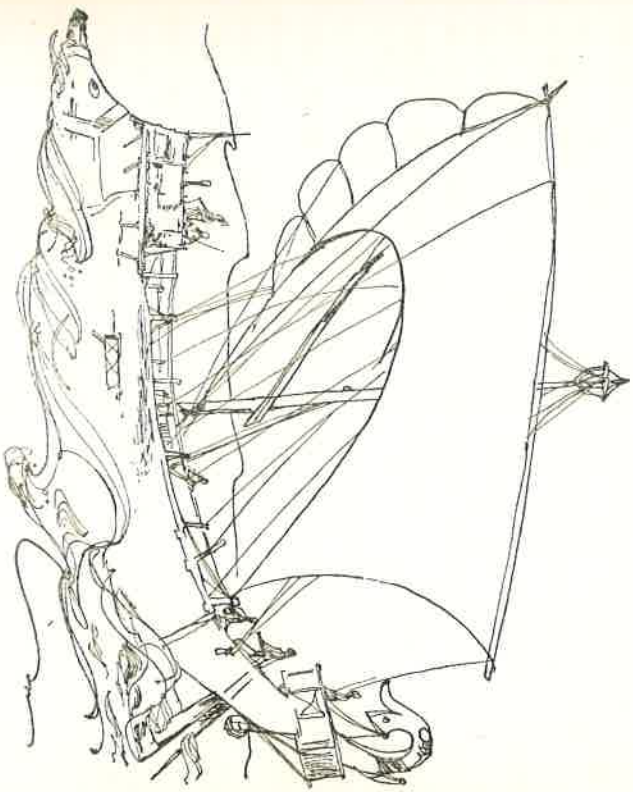
Legtovább éppen annak a görög hősnék az útja tartott, aki az ostrom tizedik esztendejében bevette ravasz eselével a várat. A várdúló, leleményes nagy Odüsszeusz volt ez. Már minden bajjárta régen visszatért hazájába — ha nem pusztult el közben az úton —, amikor ő még mindig nem jutott vissza Itihakába. Mert az ő hazatérése bizony csak újabb hosszú tízeszendős vándorlás, boljongás után sikerült.

Odüsszeusz tizenkét hajóval indult el Trója alól, hogy visszatérjen Itihaka szigetére. Ugyanennyivel jött el hazulról tíz esztendővel ezelőtt, hogy segítsen elfoglalni a várat. Mikor visszaindult a trójai vár füstölő romjai alól, megvolt még mind a tizenkét hajója. De mire tíz év múlva hazaért, egyetlenegy sem maradt belőle. Társait is mind elvesztette tüközben. Csak ő maga látta viszont boljongásainak tizedik évében édes hazáját, Itihakát. De még ő is idegen bárkán, mások jóvoltából ért csak haza.

Első úja Odüsszeuszt a trójai vár elfoglalása után a kikőn népnék Izmárosz nevű városához vitte. Ezek a kikőnök tíz esztendőn át támogatták Trójiát a görögök ellen. Ellenségeik voltak tehát Odüsszeusznak, és ők úgy gondolták, hogy most, miután elfoglalták már Trójiát, hosszú állanak a kikőnokon. Számítottak közben arra is, hogy még nagyobb hadizsákmányra tehetnek szert, úgy indulnak majd csak vissza Itihaka felé. Az Izmárosz nevű várost hamar el is foglalták. Nem kíméltek senkit Odüsszeusz emberei, szedték a sok zsákmányt és ugyanúgy bán-

tak Izmárosszal, mint az elfoglalt Trójiával. Odüsszeusz, aki ekkor már szerette volna mérséklethe bírn embereit, csak annyit tudott elérni, hogy mekkegyelmeztek legalább Foibosz Apollón isten papjának, a kikőn Marónnak meg egész házanépének. De nem is bánta meg később Odüsszeusz, hogy megmentette a csúf haláltól legalább ezt az egy családöt! Mert a hálás Marón adott neki érte sok szép ajándékot. Többek között kapott tőle egy hatalmas tömlőben csodálatos hatású, nagyszerű bort is. Jó hasznát vette Odüsszeusz ennek a bornak később, amikor meglátogatta barlangjában az egyszemű óriást.

Amikor meg elfoglalták már Izmárosz városát, Odüsszeusz intette az embereit, hogy szálljanak gyorsan hajóra és menjenek tovább, mert meghátrahatják még ezt a hirtelen győzelmet. De az ostobák nem hallgattak rá. Levágtak a parton sok görbeszarvú, csámpás ökröt és nagy lakomát esaptak. Rengeteg bort is ittak rá. Közben meg azok a kikőnök, akik elmenekültek előlük, föl-lármázták a szomszédos városokat mind. Jót aztán másnap

hajnalban egy nagy erős hadsereg és rajtaütött Odüsszeusz gyanútlan táborán. Bizony Odüsszeuszek azt se tudták, merre szaladjanak. Csak nagy nehezen sikerült elérniök a hajókat, hogy sietve elvonuljanak a tengeren. Megvolt ugyan még itt is mind a tizenkét hajójuk, de bizony ekkor már nagyon sok emberét elveszítette Odüsszeusz.

Jött aztán reájuk a tengeren egy iszonyú nagy vihar. Három napig dühöngött az északi szél szörnyű zivatarral. Oldalt dőlve hánnyódtak a hajók a háborgó tengeren, a vitorláik meg összevissza szakadoztak; be kellett vomni őket, hogy egyáltalán megmaradjanak valamiképpen a hajók.

Harmadnapra kiderült aztán az idő, de ekkor jóformán már azt se tudták, hol járnak. Még újabb tíz napig boljongtak cél és irány nélkül a kietlen tengeren, míg végre kivetődtek a lótszevők földjének partjára. Kissé megkönnyebbülten szálltak itt ki a hajóból. Hamar ellátták magukat legendó ivóvízzel, ettek egy keveset és azon voltak, hogy kipihenjék magukat egy kissé a szárazon.

Odüsszeusz meg elküldte hamar három emberét, nézzenek szét, miféle nép él ezen a vidéken és hozzanak hírt róluk. De bizony ezek hárman nem tértek volna vissza a hajókhoz soha többé — maguktól. A lótszevők ugyan nem bántották, még csak nem is tartották őket vissza erőszakkal. Sőt, inkább szíves barátsággal fogadták mindnyájukat és megkínálták őket jóízű, mézédess, csodálatos illatú lótsusszal. Nem volt ebben semmi gonoszság a részükről, hiszen maguk is mindig csak azt ették, a gyönyörű lótsusznak nagyserű virágját, gyümölcsét.

De jaj volt mégis annak az idegennak, aki megízelte ezen a kies szép vidéken a harmatos lótsusz gyönyörű virágjának drága gyümölcsét! Mert bizony, nem akart már az ilyen soha többé még egyszer hajóra szállni, nehéz, gyötrelmes tengeri úton viszszaemenni oda, ahonnan elindult. Egyszerre megfélemedzett hazájáról, meg arról, hogy otthon várja a családja; örökre ott akart már csak maradni a lótszevők között, hogy élvezze mindig a nagyserű lótsusz mézédess ízét.

Égy járt Odüsszeusz három társa is. Beálltak ők is a lótszevők közé, szedték és ették a lótsuszt, nem törődtek azzal, miért küldte őket a vezérük, vissza se fordultak többé a hajókhöz.

Csakhogy Odüsszeusz, amikor megtudta, hogy miért nem térnek vissza az emberei, hamar utánuk küldött még egynekány markos legényt, vastag kötelekkel. Úgy hozatta őket vissza erőszakkal. Oda kötöztette mind a hármat az evezőpadok alá. A többinek meg megparancsolta, hogy szálljon gyorsan hajóra mind, egy se időzzék tovább ezen a földön, azonnal indulnak. Nem akarta, hogy még többen is megízeljék a lótsusz virágját, mert akkor mindnyájan ottmaradnak örökre. Még az volt a szerososéje ügyis, hogy csak hárman kóstolták meg a varázslatos hatású gyümölcsöt.

Azok meg hárman még egy darabig sirtak, jajgattak az evezőpadok alatt, átkozták Odüsszeuszt meg a többieket, hogy nem hagyják már őket lótsuszt enni, pedig csak ízlelnék meg ők maguk is, mindjárt másképp gondolkoznának! De aztán pár nap múlva lassanként csak megfélemedtek a lótsusz ízétől és akkor már hálásak voltak is azoknak, akik megmentették őket.

A következő kalandot maga a leleményes Odüsszeusz mesélte el később így:

Az egyszemű óriás

Messese jártunk már a lótszevőktől, amikor hajónk egyszerre csak az egyszemű óriások, a küklópszok földjéhez érkezett. Ezek a küklópszok nem emberek, hanem óriások. Olyan nagyok, mint egy hatalmas, égbemeredő hegycsúcs, és csak egy szemük van a homlokuk közepén, de ez aztán akkora, mint egy jó nagy tál. A küklópszok óriási barlangokban élnek. Mindegyiknek megvan a maga barlangja, ide hajtja esténként a birka- meg a kecskenyáját — mert nappal a küklópszok künn legelgetik állataikat a szabadban. Estére aztán hazahajtják a birkát meg a kecskét,

beterelik őket a barlangba és maguk is közéjük bújva alsznak. Egymással a küklópszok nem sokat törődnek. Vademberek ezek, még házat se építenek, nincsenek hajók és nincsenek szármak. Még a földet se szántják föl és nem vetik be soha semmivel. Elég nekik a vadontermő gyümölcs, meg az állatok húsát esszik és tejet isszák. Földjük, a hegyes-völgyes Óriásország túl van hetedhét országon meg a ködös tengeren, messze-messze, ahol a madár se jár, majdnem a világ végén.

Hát ide vetődünk most hajónkkal egy koromsötét, csillagtalan éjszakán. Azt se tudtuk, merre járunk, csak azt éreztük, hogy hajónk szárazra futottak és megálltak. Fáradtan, tapogatózva szálltunk ki a hajóból, minthogy pedig földet éreztünk a talpuk alatt, lefeküdtünk és hamarosan el is aludtunk. Másnap reggel aztán, ahogy megvirradt, esodálckozva látnuk: milyen gyönyörű szép szigetre érkeztünk. Volt azon a szigeten minden, amit szem-száj megkíván: kőér, fekete föld, amelyben megteremne a nagyszemű búza, szőlő meg gyümölcs; akadt ott édesvízű tiszta forrás is, meg szép nagy sudár, viruló nyárfák. Csak embert nem láttunk egy teremtetett lelket se. De amál több volt itt a vadkecske. Ugráltak, szaladgáltak előtünk és mekegtak, akármerre mentünk. Nem is nagyon féltek tőlünk, látszott rajtuk, hogy még sose találkoztak emberrel. Hamar elővettük hát társaimmal az íjat és elajtottuk belőlük egyrőpárát. Megnyúztuk, megsütöttük-főztük őket és nagy lakomát csaptunk a jóízű kecskehúsból.

Alkonyat felé aztán fölmásztam a sziget legmagasabb csúcsára, hogy kikémleljem a tájat. Nézegettem a tőlös partira, a küklópsz-föld felé, látok-e belőlük valamit. De akárhogy messzagettem is a szemem, nem láttam én biz egyebet, csak azt, hogy valami kékes fist szállt hegyeik felől a magasba. Alighanem tüzet raktak vacsoráira — gondoltam magamban.

Harmadnap reggel aztán összegyűjtöttem a társakat és megmondtam nekik: maradjanak itt szép nyugodtan a szigeten és várjanak. Én meg átmegeyek hajómon néhány barátommal a küklópsz-földre és megnézem, milyen emberek élnek ott.

Úgy is lett. Körüllajóztuk a szigetet és kikötöttünk Óriásország partján. Kihúztuk a hajót a szárazra, jól elrejtettük a partmenti sűrűben, mi meg elindultunk a hegyek közé, oda, ahol az óriások laknak. Délfelé járt már az idő, amikor egy irdatlan nagyszájú barlanghoz érkeztünk. Otromba, hatalmas kővekből összerótt kerítés, valami óriási nagy udvarféle volt a barlangszája előtt. De ajtónak még csak nyomát se láttuk. Szépen besétáltunk mind a tizenketten a barlangba. Nem volt ottthon a küklópsz, türes volt a tanyája. Azaz — dehogynis volt türes. Látnuk ott hatalmas nagy szártókat, csak úgy rogyadoztak a sok sajtól, túróól. Meg volt abban a barlangban vagy húsz nagy nagy akol is, jól elkülönítve egymástól mindenik. Az egyikben most született kis bárányok bégettak, a másikban fiatal kecskegidák a többiben meg nagyobbacskák. De mind csupa fiatal jószág, amit még nem hajtanak legelőre.

Azt mondja akkor az egyikünk: legjobb lenne, ha jól megszednénk magunkat túróval meg sajtal és elhajtánánk a gödölyéket, nem várnánk meg, míg hazajön az óriási — De énnekem sehogyse tetszett ez a gondolat. Én bizony látni akartam magát az óriást is. Hadd barátkozzunk össze vele. Hátha még valami szép ajándékot is kaphatunk tőle! Ott maradtunk hát a barlangban és hogy az idő ne teljék hiába, tüzet raktnuk, levágtunk egy pár gödölyét, vetünk a túróból meg a sajtól is jócskán és nagy lakomát csaptunk. Meg aludtetejt is ittunk rá — ott állt az egyik sarokban óriási dézsákban.

Elhamvadt már a tűzünk parazsa, és éppen kezdett sötétedni odakint, amikor megérkezett az óriás. Hajtotta maga előtt a nyáját, a nőstényeket egyenesen be a barlangba, a hímeket meg odakint zárta kerítés mögé. Bejött aztán ő is. Nagy nyaláb fát, óriási szálfákat hozott az egyik karján. Bennünket észre sem vett. Ledobta a fát a földre és bizony akkorát dördült, úgy zúgott, recessgett-ropogott az a sok nagy száraz fa, amikor a magasból a földre hullott, hogy mi ijedten húzódtunk az egyik sarokba, a sajtárok mögé. Bizony ekkor már szívesen otthagytuk volna búcsú nélkül is az óriás barlangját, csakhogy nem lehetett

ám! Mert a küklópsz, ahogy bejött, fölemelt egy iszonyú nagy követ — huszonnégy ökrös szekér se mozdítaná azt ki a helyéből! — azzal torlassolta el maga mögött a barlang bejáratát.

Most már bizony nem tehetünk egyebet, minthogy megszeppenve összebújtunk a sarokban és várunk, hogy mi lesz. Az óriás meg szép nyugodtan leült, megfekte a mekegő kecskéket meg a juhokat és odaeresztette mindenikhez a kiesinyeit. A tejet két részre osztotta. Az egyiket dézsákba töltötte, hogy legyen innivalója, ha megszomjazik, a másikat megalatatta, kiszajtolta; a túrót meg fonott kosarakba rakta. Még nem vett észre bennünket és azt sem látta a bolond, hogy mi bizony jól megdézsmáltunk a kamráját. Mikor aztán kézen lett a munkával, úgy látszik, vascorázni akart már, mert egyszerre csak tüzet rakott. Fellobbant a láng, és világos lett a barlangban. Mindjárt észre is vett bennünket, ahogy felve ott kucorogtunk a sarokban.

— Hát ti meg hogy kerültek ide? — kérdezte. — Kik vagytok és mit akartok tőlem?

Mint mennydörgés a magas égben, úgy hangzott durva beszéde. Azt se tudtuk, hová legyünk ijedtünkben, s majd megfagyott ereinkben a vér, amikor láttuk, hogy felénk fordul csúnya nagy arcával az iszonyatos szörnyeteg. De én mégis összeszedtem a bátorságom, kihúztam a derekam, előreléptem és beszélni kezdtem:

— Tengerjáró görög hajósok vagyunk — mondtam. — Tíz esztendeig ostromoltuk Trója várát, és most éppen hazafelé tartunk. De elévedtünk a tengeren, ide vetődtünk hozzád. Eljöttünk hát, hogy meglátogassunk és a vendégeid legyünk. Ezért arra kérünk most, te derék óriás, fogadj bennünket szíves barátsággal. Mert hisz jól tudod magad is: Zeusz isten megbínteti a gonosz házigazdát, aki rosszul bánik a hozzá betérő vendéggel!

Nagyot nevetett erre a szörnyeteg és csúfolkodva felelt:

— Bolond vagy te idegen, vagy tán nagyon messze lakol, ha azt hiszed, hogy mi, küklópszok, sokat törődünk a te Zeusz istenneddél! Mi bizony egy csöppet se félünk a ti isteneitektől, mert

mi még nálunk is erősebbek vagyunk! Inkább arról beszélj nekem, hol a hajód? Hadd tudjam én is!

Láttam én már ekkor, hogy ettől a gazembertől nem sok jót várhatunk. Ha most még azt is megmondom neki, hogy hol a hajóm — nem lesz abból semmi jó! Ezért inkább ravaszul azt feleltem, hogy nincs már hajónk. Összetörte a tenger vihara, mi magunk is csak alig vergődünk ki a partra. Szerencsétlen hajóöröttek vagyunk mi, éppen ezért segítsen rajtunk valahogy, ha tud.

De erre aztán már nem is felelt az a gyalázatos óriás. Hanem fölkel, odalépett hozzánk és megragadott kettőt a társaim közül, csak úgy félkézzel. Földhöz verte a fejüket — mint ahogy mi az asztal lapjához koccafutuk a kemény tojás héját, amikor megtörjük —, kitátotta azt a csúnya nagy száját és bekapta egyszerre mind a kettőt. Csak úgy ropogott a szerencsétlenek csontja a fogai között, és csurgott a vérük a szája két felől.

Megrémültünk erre az iszonyatos tetre, jajgatva, sírva szaladtunk a barlang másik sarkába és a hajunkat téptük fájdalmunkban. De az óriás nem törődött már velünk, elég volt neki vascorára kettő közülünk. Jó nagyot húzott még rá az egyik dézsa tejből, hogy leöblítse a torján a sok emberhúst, azután lefeküdt aludni.

Én meg akkor azt gondoltam magamban, hogy kihúzom a kardom a combom mellől, odamegyek és a hasába szúrom ennek az alvó szörnyetegnek, hadd pusztuljon el, ha már ilyen kegyetlenül bánit velünk. De aztán mégsem mertem megtenni ezt. Mert ha meg is ölöm most álmában ezt a gyalázatot, mi bizony élve soha ki nem jövünk a barlangjából. Mert egy olyan iszonyú nagy kővel zárta el a kijáratot, hogy azt emberi erővel elmozdítani nem lehet. Visszadugtam hát a kardom a helyére és vigasztaltam a társaimat: tűnjünk csak valahogy, barátaim, akárhogy fáj is a szívünk, majd én holnap kitalálom a módját, hogyan szabaduljunk meg ettől a gonosztól.

Másnap reggel aztán az óriás, ahogy fölébredt, megint megmarkolt kettőt közülünk és ugyanúgy megette őket, mint annak

előtte este a másik kettőt. Ez volt a reggelije. Aztán könnyvedén felrelokta a sziklát a barlang szájától, kihajította a nyáját, fityörészre indult legeltetni. De nem hagyta ám nyitva a barlang kijáratát, úgy, ahogy előző nap volt, akkor, amikor mi érkeztünk hozzá látogatóba. Gondosan visszallesztette azt az iszonyú nagy sziklát, a helyére, hogy egy parányi rés se maradjon, nehogy mi közben megszökhesünk, míg ő nappal odakünn legeltet.

Ekkor aztán én ott benn a barlangban ravasz tervet eszeltem ki. Hevert ott az egyik akol mellett egy szörnnyű nagy, még zöld és nyers olajfa-dorong. Éppen akkora volt, mint valami nagy hajónak hatalmas árbova. Biztos a küklópsz hozta magával pár nappal azelőtt, hogy majd ha kiszárad, pástorbotot faragjon belőle magának. Én hát ennek a dorongnak a végéből levágtam egy jókora darabot — volt vagy hat lépés hosszú — és meghagytam az emberemnek, hogy hantítsák meg jól és faragják szép simára. Én meg a végét jól kihelyeztem a kardommal. Aztán tüzet raktunk és addig forgattuk a dorongot a lángban, míg a hegye keményre edződött. Majd meg az egészet elrejtettük a trágyahalomba. Nem mondtam meg a barátainak, mire kell a dorong, csak sorstot vetettem velük: ki legyen közülük az a négy, aki segít nekem forgatni a dorongot, ha majd arra kerül a sor. Éppen arra a négyre esett a sors, akiket magam is akartam.

Aztán szívszorongva vártuk az estét, amikor hazajön a küklópsz. Jött is az, ahogy sötételni kezdett odakünn. Fölemelte könnyvedén a sziklát és behajította mind az egész nyáját. Nem hagyott kinn ezíttal egytelmeget se. Majd meg elreteszelte most is maga mögött a bejáratot és leült, hogy megfíje a kecskét, juhait. Amikor készen volt a munkájával, összemarkolt most is kettőt közülünk és ugyanúgy vacsoráznai kezdett, mint egy nappal azelőtt. Csakhogy én meg elővettem gyorsan a borostömölmet — mert vittünk ám magunkkal azt is, amikor az óriás barlangjába indultunk — és megtöltöttem tiszta édes borral egy jó nagy kancsót színlíngig. Csudálatos jó bor volt nálam a tömlőben akkor. Nem lehetett azt úgy tisztán még csak meg se

kóstolni. Ha inni akartunk belőle, előbb húsz csésze vizet kevertünk egy csésze borhoz, csak úgy ílattuk. De bizony még így is vigyáznunk kellett vele, hogy meg ne ártson. Hát ebből a borból töltöttem most tisztán egy jó nagy kancsót tele színlíngig. Aztán odaálltam vele a küklópsz elé és így kezdtem beszélni:

— Te óriás, ígyál már egy kis bort is, ha már ilyen jól megvacsoráztál! Lásd, ilyen borral volt tele a hajónk, míg el nem pusztult a viláros tengeren! Ajándékba adom én ezt neked, hát-ha megkönyörülisz rajtunk és nem bántasz már tovább!

Elvette kezemből a kancsót és egy hajtsára kitta az egészet, mind az utolsó cseppig. De nagyon ízlett ám neki!

— Eji, de csudálatosan jó borod van, te idegen! — mondta. — Adj még egy kancsóval, mert ilyen jóízűt még sohasem kóstoltam. Éis mondd meg hát, hogy is hínak téged? Hadd tudjam, kitől kaptam ezt a jó bort! Éis hadd adok neked én is valami szép ajándékot cserébe!

De bizony nekem se kellett sok biztatás. Hamar megtöltöttem a kancsót még háromszor és odaadtam neki. Ígya csak ki mind, hadd veszítse el az esztét egészen. Majd meg odaálltam eléje és így szoltam hozzá:

— Küklópsz, azt kérdezted az előbb, hogy hínak engem. No-hát, én megmondom. Engem úgy hínak, hogy *Senkissel*! Ez az én becsületes nevem. De mondsza hát te is: mit adsz nekem ajándékba a jó borért, halából?

Nagyot nevetett erre a részeg óriás:

— Eji, de különös egy neved van, te idegen! *Senkissel*! Nos hát, megmondom én is, mit adok neked ajándékba: téged eszlek meg utoljára a társaid közül! Ez lesz az ajándéki! *Senkisse* lesz az utolsó, akit megeszlek!

Jót röhögött még ezen a tréfán, aztán megbillent, hanyatt esett és úgy ahogy volt, részeg álomba merült. Én meg intettem gyorsan az emberemnek. Kihúztuk hamar a dorongot a trágya alól, megtüzesítettük még egyszer a hegyét, és amikor már majdnem lángralobbant, jól megmarkoltuk mind az ötten — én álltam legelől — és odaszaladtunk vele a küklópsz fejéhez. Meg-

céloztam vele az óriás egyetlen szemét a homlokja közepén és nagy lendülettel belevágtam a dorong tüzes végét. Társaim megmögöttem gyorsan forgatni kezdték a dorongot. Úgy sistergett, gőzölt akkor az óriás kégett szeme, mint ahogy gőzöl és sisterreg a tüzes vas, amelyet a kovács hidegvizes vödörbe dob. Nagyot ordított erre a küklópsz, fölbreedt, megragadta a dorongot, kirántotta a szeméből és egy hajfással messzire dobta magától. Mi meg ijedten bújtunk a sarokba a dézsák mögé.

De fölbreedt ám a szörnnyű nagy ordításra a többi küklópsz is a szomszédos barlangokban. Szaladtak ezek most mind ide és megálltak a barlang szája előtt.

— Mi bajod van, Poltífemosz? — kérdezték tőle kintről, mert hogy ez volt a neve a mi megvakított óriásunknak. — Ki bánt téged? Ki akar megölni, hogy így ordítasz a csendes éjszakában?

— Jaj, kedves barátaim, *Senkise* bánt, *Senkise* akar megölni engem! — kiabálta nekik szörnnyű fájdalomában. De amaroak odakint nem értették, mit akar mondani azzal, hogy *Senkise* bántja. — No hát, ha senkise bánt, akkor ne ordíts olyan pogányul — felelték. — Hagyj béken bennünket, hadd aludjunk tovább. Biztos megint sokat ettél este a tőróból meg a sajtból, azért fáj a hasad! Ezen mi nem segíthetünk! Csak tűrjed békével!

Ezzel aztán a többi küklópsz el is ment, otthagytott bennünket a barlangban.

Megvakított házigazdánknak meg eszébe jutott, hogy mi ügyse tudjuk elhengeríteni azt az iszonyatos nagy sziklát a kijáratától, nem vagyunk mi ahhoz elég erősek. Be vagyunk hát zárva a barlangjába, és ő bosszút állhat rajtunk, ha elég ügyes hozzá.

Ezért odatapogatózott a kijárathoz, könnyedén félrejelökte a nagy követ, és szétterpesztvén a lábat, leült az ajtóban. Azt várta, hogy majd ha megpróbálunk kiosonni, kezébe kaparint-hat bennünket és végezhet velünk. De én intettem a barátaimnak, maradjanak csak szépen csendben. Egy szót se szóljon egyikük se, mert ha meghallja az óriás, egyszerűben odatalál hozzánk.

Kézzel felé aztán, ahogy megvirradt, nyugtalanankodni kezdték már az állatok, szerettek volna kimenni a legelőre. Csakhogy nem volt, aki kihajtsa őket, mert a vak óriás még egyre azt leste az ajtóban, hogyan foghatna meg bennünket. Nekem meg egyszerre eszembe jutott: hogyan menekülhetnék ki mindnyájan abból az átkozott barlangból. Hamar összefogdosztam társaimmal a legerősebb kosokat. Háromat-háromat kötöttem egy-egy jó szorosan egymás mellé mind a hármat, a hasuk alá meg oda-kötöttem az embereimet. Három-három kos vitt egy-egy embert. Én magam meg alábújtam a legnagyobb kosnak a hasa alá, belesimipaszzkodtam a bundájába, jól belefekettem kezemet-lábamat a gyapjába és úgy vártam a szabadulást.

Egy idő múlva aztán az óriás elunta az állatok türelmetlen bégetését, mekegését. Úgy gondolta, mégiscsak okosabb lesz, ha kiereszti őket a legelőre, odatalálnak ezek magunktól is. Csak az volt már neki a fontos: ne hogy mi kismuranyjunk az állatok között.

Végitapogatta hát mindegyiket, amikor kieresztette őket a barlangból. De csak nem vette észre a kosok alatt az embereket. Jól bebújtak azok a gyapjú közé. Utóljára maradt az a legnagyobb kos, amelyiknek a hasa alatt én magam rejtőzködtem. Amikor nagy lassan lépkedve — mert nehéz voltam ám neki nagyoni! — ez is odaért végre az ajtóba, megszólalt az óriás:

— Drága jó kosom, hát te miért maradtál utóljára? Hiszen máskor mindig te vagy a legelső, te vezeted a többit is! Persze, most búsnisz te is, siratod a gazdád! Mert megvakított engem az az átkozott *Senkise*! Hiszen csak tudnál te beszélni, drága jó kosom! Majd megmondanád te nekem, hová bújt el most az a gazember!

Egy beszélt az óriás és közben nem is sejtette, milyen közel járt hozzám a keze, míg a kos hátát tapogatta.

Mikor aztán jó messze jártunk már a barlangtól, kibújtam a kos alól. Kioldoztam a társaimat is és intettem nekik, hogy csendben, de jó gyorsan hajtsuk el magunkkal a küklópsz egész nyáját. Hamar lementünk hát a tengerpartra, kiráncoztunk a

hajót a bozótból, vízre taszítottuk, beleraktuk a juhokat, kecskéket mind, mi magunk meg halcan evezni kezdtünk.

Messese jártunk már a parttól, amikor mégsem állhattam meg, hogy vissza ne szóljak az ostoba óriásnak, aki még mindig ott ült a barlang bejáratánál:

— Te gyalázatos külklópsz, lám, ugye megfizettem neked azért, hogy föltalald szegény társaimat! Ugy kellett neked, te hitvány, hogy elveszítsd a szemed világát! Hát hogy merted bántani a hozzád forduló vendéget? Most bosszút állt rajtad Zeusz, meg a többi nagy isten!

— Ó jaj, hát mégis megmenekültél?! — kiáltott az óriás. Azal fölkapott egy hatalmas sziklát és felénk dobta a tengerre, amerről a hangot hallotta. De szerencsénk volt, mert túl nagy lett a dobás, éppen a hajónk orra előtt esett a vízbe a kő. Még így is akkora hullámot vert, hogy egyszerre visszavetette hajónkat a külklópsz-parthoz. Hamar megragadtam a csákllyát, ellöttem a hajót a parttól, és újra evezni kezdtünk. Mikor aztán kétannyra jártunk már, mint az előbb, újra visszaszóltam az óriásnak. Hiába csittítottak, kérleltek a barátaim, hogy ne piszkáljam, ne ingereljem tovább a rémületes kezű szörnyet, mert még mindnyájan megjárhatjuk. De én csak nem hallgattam az okos szóra, pedig talán jobb lett volna. Visszaszóltam hát megint:

— Külklópsz, ha egyszer megkérdedzik tőled, ki volt a vendég, ki vaktott meg téged, ne hogy azt mondd nekik, hogy „Senkise”! Nem úgy hínak engem! Odüsszeusz vagyok én, aki elfoglaltam Tróját, meg téged is bolonddá tettelek. Láértész az apám, Ithakában lakom, odamegyek most is.

Még jobban megdühödött erre a tehetetlen szörnyeteg. Fölkapott egy még nagyobb sziklát és utánunk hajította. De ez már csak a hajónk mögött esett a vízbe. A hullám pedig, amit most vetett a tenger, visszarojított bennünket egyenesen a lakatlan szigetre, a többi hajóhoz.

Így ért véget kalandunk az egyszemű óriással.

Kár volt Odüsszeusznak azzal kérkednie, hogy megvakította az ostoba és gonosz óriást, Polüfemoszt. Igazuk volt azoknak, akik csitították, hogy ne ingerelje tovább a póruljárt szörnyet, inkább örüljön, hogy megszabadult tőle. Csakugyan, jobb is lett volna, ha szóltanul tovább eveznek. De Odüsszeusz nem hallgatott az okos szóra és elbizakodottságában egyszerre két súlyos hibát követett el. Az egyik hiba abból állott, hogy elárulta igazi nevét a külklópsz előtt, azt, hogy őt valójában Odüsszeusznak hívják.

Most már tudta a vak óriás, kin akar bosszút állani elvesztett szemvilágáért, kit kell megátkoznia. Igaz, nem találta el a sziklával Odüsszeuszt, de rögtön utána apjához, a tenger istenéhez. Poszeidónhoz fordult és tőle kérte, hogy büntesse meg Odüsszeuszt. A tenger istene pedig meg is hallgatta fiának, a vak óriásnak a panaszát. Ettől kezdve nem lehetett többé békés útja a tengeren Odüsszeusznak.

De még ennél is súlyosabb hiba volt az, hogy Odüsszeusz *kérkedett*. Nem tetszett ez a kérkedés magának Zeusz istennek sem. Elfordult Odüsszeusztól, és ettől kezdve a ravasz és ügyes görögnek nem volt már szerencséje. Kitént ez mindjárt akkor, amikor a szelek királyának, Ajolosznak a birodalmába érkeztek.

Ajolosz birodalma egy úszó sziget a tengeren. Nem találják meg ezt egykönnyen a hajósok, akármilyen sokat járják is a tengert. Mert ennek a szigetnek nincs állandó maradása sehol sem; maga is úszik a végtelen vízen, hol erre, hol arra. A sziget közepén egy szörnyű nagy hegy emelkedik. Remegek és zúg ez a hegy szüntelenül. Nem nyughatik tőle a sziget sem, ez hajtja örökös úzásra. Mert a hegy belül csaknem egészen üres. Tele van itt is, amott is kisebb-nagyobb barlangokkal, üregekkel. Csakhogy minden barlangnak és minden üregnek jól be van ántömve a szájával. Nincs azokon sehol egy parányi rés se. Mert ezekbe a barlangokba és üregekbe zárta be Ajolosz a szeleket. Az apró kőlyök-szeleknek elég volt egy-egy kisebb lyuk vagy odú

is. Ha eleget kergetőztek, fogsóskáztak vagy portólosért kavartak az utas lába elé, néha maguktól is ráuntak a jättakra és önként megérték odújunkba. De előfordult az is, hogy egyik-másik csintalan, pajkos szeleske garázdálkodni kezdett: tépte a falk levelét, virágját és rúgta a port maga előtt esztelenül nekivadulva. Az ilyen aztán egy-kettőre nyakoncsipte Ajolosz és büntetésből bezárta a barlangjába.

Még több baja volt neki a komoly, nagy, felhőt szelekkel, viharokkal. Ezek nemcsak a felhőket kergették és az esőt, havat, jégesőt röptették magunkkal, amerre akarták, hanem ezek bizony, ha rajtuk áll, szétfűjték volna ezt az egész világot. Jól tudta ezt Ajolosz, ha nekivadulnak a nagy szelek, nem marad akkor a helyén sem a föld, sem a tenger, sem az ég. Ezért kellett őket barlangokba zárnia. Ott benn aztán erőlködhetnek, fújhatnak és dühönghetnek, ahogy csak bírtak. Remegett és zúgott is fölük az a hegy, és azért nem tudott egy helyben maradni a sziget, hanem úszott hol erre, hol arra, mert belülről fűjták a szelek.

Erre az úszó szigetre érkeztek most Odüsszeuszék. Partra szállottak és megindultak egyenesen Ajolosz palotája felé. A remegő, zúgó hegy tetején állott Ajolosz hatalmas rézpalotája. Messze zengett a rézpalotából a lant- meg az énekszó. Mert Ajolosz nemcsak a szelek hatalmas királya volt, aki szigonyával bele-döfött egyszer-egyszer a remegő hegybe és útjára bocsátotta az egyik vagy másik szelet, hanem egyben boldog családapa is. Éppen hat fának és hat leányának a menyegzőjét ülték, amikor megérkeztek Odüsszeuszék. Zengett az ének és pörgött a tánc a rézpalotában, ahogy beléptek a tengertjáró görögök. Szíves barátsággal fogadta őket Ajolosz és házanépe, nem úgy mint a külöpsz. A jövevények az ünneplők közé telepedtek, maga Odüsszeusz pedig a házigazdának, Ajolosznak a jobbján kapott helyet.

Egy egész hónapig vendégeskedtek Odüsszeuszék ennek a derék királynak az udvarában, és elmesélte már Odüsszeusz Ajolosznak Trója egész ostromát meg hosszú kalandos útját, ami-

kor eljött a búcsúzás ideje. A görögök megköszönték szépen a hosszú, szíves vendéglátást és újra hajóra szálltak. De Ajolosz nem hagyta üres kézzel távozni kedves vendégeit. A búcsú pillanatában drága ajándékot adott Odüsszeusznak.

Már napokkal előtte levágatott egy kilenceves marhát. Egyes mesteremberral lenyúzatta a bőrét és nagy, erős tömlőt varratott belőle. Aztán kifogta a barlangból a veszedelmes rossz szelket mind egyenként és beledugta őket ebbe a nagy marhabőr-tömlőbe. Majd elszakíthatatlan erős ezüstmadzaggal jól bekötötte a tömlő száját, hogy egy cseppet se szeleljen. Aztán ő maga vitte ezt a drága ajándékot Odüsszeusz hajójára. Betette a nagy tömlőt az egyik pad alá, még jól oda is kötözte, hogy el ne mozdulhasson.

Nem kellett már félnie Odüsszeusznak, hogy a veszedelmes rossz szelek elérítik útjáról a hajót. Be voltak már ezek zárva mind a tömlőbe. Csak a jó zefír* fúdogált és duzzasztotta a vitorlát, mert egyedül csak ezt a szelet eresztette ki Ajolosz a barlangból.

Még csak evezni se kellett Odüsszeuszéknek, a legények gondalanul hevertek a hajón, az meg vígan röptült a jó szélben egyenesen hazafelé. Odüsszeusz maga állott a kormánynál, ügyes kézzel igazgatta a vitorlát, hogy minél előbb otthon legyenek.

Kilenc nap és kilenc éjen át fűjt a jó zefír, és röptült Odüsszeusz hajója haza, Ithaka felé. Odüsszeusz egy percre sem hunyta álomra a szemét ezalatt, egyre csak állt a kormánynál és irányította a vitorla csücskét, hogy időt ne veszítsenek és jól kihasználják a kedvező szelet. Meg is volt fáradságának a gyümölcse, mert a kilenceedik napon este felé már megpillanthaták a távolban Ithaka partjait. Hamarosan aztán, ahogy sötétedni kezdett, ésők egyre jobban közeledtek, kigyúltak a parton az őrtűzek is, már csak egy kiáltásnyira voltak szeretett hazájuktól, Ithakától.

Már Odüsszeusz is úgy látta, hogy mindjárt otthon lesznek. Nyugodtan átadta hát a kormányt egyik barátjának, ő maga

*Az enyhe nyugati szél neve.

pedig ledőlt egy percre pihenni. De alig eresztette ki kezéből a vitorla csücskét, erőt vett rajta a szörnű nagy fáradtság, és mély álomba merült.

Közben meg a többiek a hajón beszélgetni kezdtek. Együkük szóvá tette azt is: milyen jó dolga van ennek az Odüsszeusznak. Akárhol jártak is, Odüsszeuszt mindenki megszerette, és Odüsszeusz mindenkitől drága ajándékot kapott, jóval többet és szebbet, mint az emberei. Most legutoljára például Ajolosz is milyen hatalmas nagy zsákot cipelt utána a hajóra! És hogy féltette Odüsszeusz ezt a zsákot! Nem engedett senkit még csak a közelébe sem! Meg se mutatta az embereinek, milyen szép ajándékot kapott. Pedig hát mégis csak úgy illett volna, hogy adjon nekik is belőle legalább egy-egy darabot emlékebel! De ő még csak azt se mondta meg nekik, hogy arany vagy ezüst van-e a zsákban! Igazán megérdemelné Odüsszeusz, hogy most, amíg alszik, kibontsák a zsákját és elcsenjenek belőle egyet-mást!

Így beszélgettek az emberek a hajón, és a szót csakhamar tett követte. Együkük kiráncigálta a zsákot a pad alól; kíváncsian odasereglettek mind, hogy lássák, mi van a zsákban, majd hármán mekiestek az ezüstmadzagnak és kibogozták.

Lett is aztán erre egyszerre nagy fityülés, süvöltés, zúgás és égzengés. Az a sok veszedelmes rossz szél egy szempillantás alatt mind kint volt a tömlőből. A szerencsétlen kíváncsiak azt se tudták ijedtükben, hová kapják a fejüket. Egyszerre eltűnt a szemük elől Ithaka, és nem látták már az őrtüzeket. Mert az a sok gonosz szél fölkapta, megpörgette a hajót maga körül és még a gondolatnál is sebesebben visszarojthette Ajolosz úszó szigetéhez.

Hiába volt hát a szelek királyának, a derék Ajolosznak az ajándéka. Odüsszeusz ostoba, kapzsi társai kinyitották a tömlőt, és a hajó nem érhetette el Ithaka szigetét, bármennyire közel is volt már hozzá.

Fölbredt Odüsszeusz a nagy szélzúgásra, látta, mi történt, de már nem segíthetett rajta. Űres volt a tömlő, és Ithaka helyett újra közeledett már hajója az úszó szigethez, oda, ahonnan kilenc nappal azelőtt elindultak volt. Odüsszeusz elkéseredésében

közel járt már ahhoz is, hogy a tengerbe ugorják és végezen szerencsétlen életével. De aztán csak megemberelte magát és némán tűrte a szörnű csapást.

Újra kikötöttek hát az úszó szigeten és megint elindultak Ajolosz rézpalotájára felé. De most már nem mentek mindnyájan. A főbűnösök, akik kioldozták a tömlőt, inkább ottmaradtak a hajónál a parton.

Odüsszeusz maga is csak nagy bán, szégyenkezve mert elindulni két kísérőjével jötevője háza felé. S ahogy aztán odaérték, megtörtén, lehajított fejjel be se mertek lépni a házba, csak alázatosan leborultak a küszöbön, mint a koldusok.

Odabent is egyszerre elnémult a lant és az énekszó, ahogy meglátták Odüsszeuszukat. Csak nézték szőlánul, döbrent ámulattal a jövevényeket. Ajolosz, a házigazda szólalt meg elsőnek:

— Mi bajod van, Odüsszeusz? Hogy kerültél ide megint? Hát nem tettem-é meg mindent, hogy utadra segítsélek? Milyen gonosz szellem űzött újra vissza ide hozzám?

De Odüsszeusz csak nyögve, dadogva felelt:

— Megrontottak kapzsi, gonosz társaim, meg az az átkozott álom! De könyörgök, segítsétek rajtam újra, hiszen ti tudtok! Így próbálkoztam könyörgő szavakkal, de hiába. A derék Ajolosz most már nem hallgatott reá.

— Pusztulj előlem gyorsan, te átkozott! — felelte. — Mindent megtettem érted, ami hatalmamban állott. Nem rajtam múlt, ha mégsem kerülhetél vissza kedves hazádba. Gyűlölnék téged a halhatatlan istenek, ha még az én jóétevényem se fogott rajtad. Én pedig nem fogadom be palotámba azt, akít ennyire üldöz az istenek haragja! Távozz hát e szigetről, nyomorult! A híredet se halljam többé!

Megszégyenülve, bánagyták el Odüsszeuszék másodsorra Ajolosz szigetét, érezték, hogy a szelek királyának alighanem igaza van.

Igaz a volt Ajolosznak. Odüsszeusz gyűlölték már az istenek és meg akarták büntetni azért, hogy olyan ostobán kérkedett, csúfolódott a megvakított óriással. Hamarosan még nagyobb szerencsétlenség is érte, mint az, ami a szelek királyánál történt vele.

Nehéz, fáradságos evezésben görryvedeztek már hat napja és hat éjszakája, amikor a laisztrügonok hegyes völgyes országához, meredekfalú várához érkeztek. Bizony, különös föld ez a vidék, mert nincsen itt különbség nappal és éjszaka között. Az éjszaka csak olyan fényes itt, mint a nappal maga. Odüsszeusznak mindjárt eszébe is jutott, hogy milyen jó fizetésre tehet szert ebben az országban az a pásztor, aki nem álmos természetű. Nappal legelőre hajthatja a marhát, este meg, ha istállóba terelte őket, átveheti helyettük éjszakai legeltetésre a birkanyáját. Így aztán egy napi munkáért kettős bér ütheti a markát — gondolta Odüsszeusz. De nem sokáig törhette ezen az eszét, rá kellett jönnie, hogy mégse lenne jó a laisztrügonok között élni.

Nagyon is jó kikötője volt a laisztrügonok földjének. Kétoldalt magas sziklafal övezte a jól védett öblöt, a keskeny szűk bejárást pedig két egymással szemben előrenugró szirtfok őrizte. Bizony örült a viharvert hajós, amikor ilyen öblöt látott. Mert itt könnyű volt kikötni; nem kellett félnök viharból, dagálytól, apálytól vagy szélről. Akárhogy zúgott, háborgott is odakünn a tenger, az ilyen öböl mindig tükörsima, csendes maradt, védve érezhette magát benne a hajó. Siettek is Odüsszeusz társai erre a jól védett helyre. Tizenegy hajójuk futott be egymás után a szűk bejáraton az öbölbe. Csak éppen a tizenkettedik, a vezérhajó, az, amelyiket Odüsszeusz kormányzott, maradt kívül a nyílt tenger felől, neki már nem jutott hely az öblön belül. De éppen ez lett a szerencséje később.

A kirgő szirthez kötözte Odüsszeusz a hajóját, aztán föl mászott a sziklatetőre, hogy kikémlelje a vidéket. De a laisztrügonok meredekfalú várán kívül egyebet nem látott. Annak, hogy a földet megmivelhék, vagy hogy a közelben a parton emberek

is élhének, nyoma sem volt. Csak a hegyet és a nagy meredekfalú várat látta, azt, amit már a tengerről is észrevehettek. Ahhoz, hogy ő maga induljon most fölfedező útra, nem volt már kedve. Inkább kiválasztott kettőt a társai közül s őket küldte ki, nézzék meg, miféle emberek élnek e földön.

Azok ketten el is indultak s mindjárt találhák egy jó széles utat, amelyen a várba szekérel hordják a fát a hegyekből. De emberre még sehol sem akadtak. Egyszer aztán csak látják, hogy jön velük szemközt egy leány, korszóval a karján. Nyilván a forráshoz igyekezett, hogy vizet merítsen. Egy kicsit túlságosan is nagytermetűnek találták a közeledő hajadont, de azért nem ijedtek meg tőle. Barátságosan megszólították és kikérdézték, hogy miféle nép él ebben az országban, hogy híják a királyukat és hol lakik? Kiderült aztán, hogy ez a nagytermetű hajadon éppen a laisztrügonok fejedelmének, Antifátésznek a leánya. Megmutatta nekik, merre van az apja palotája, sőt, megmerítvén a korszót, mindjárt oda is vezette őket.

Ahogy aztán beléptek ebbe a királyi palotába, egyszerre szemközt találhák magukat Antifátész feleségével. De az volt aztán még csak igazán nagytermetű asszony! Háromszor akkora, mint a leánya, pedig mondtam már, hogy az se volt éppen aprónövésű! Szegény görögöknek egész megfájdult belé a nyakuk, ahogy fölfelé néztek rá. Az asszony meg, ahogy észrevette a belépő vendégeket, mindjárt hívatta a férjét, Antifátészt a gyűlésből. Jött is azonnal a laisztrügonok fejedelme; ez is éppen olyan nagy volt, mint a felesége. Belépett az ajtón, de se szó, se beszéd, fogta az egyik görögöt, fölkapta, négyfelé hasította és megette. Megjédt erre a másikk, kirgrott az ajtón és ész nélkül kezdett szaladni a hajók felé. De Antifátész se volt rest, utána ugrott és míg kergette, kiátkozva hívta a többi laisztrügonot. Jöttek is azok mindenfelől. Nem emberek, megvadult óriások, szörnycetgek voltak.

A többi görög meg, ahogy hallotta az öbölben a szörnycetgészt, kiáltozást, szeretett volna minél hamarább kijutni a nyílt tengerre. De már nem lehetett, jöttek a laisztrügonok, iszonyatos sziklákat szaktítottak le a hegyekből, azokkal dobálták az

öbölbe szorult hajókat. A vízbe hullott embereket meg, mint a halakat, szigonyokkal végezték ki. Emberevők voltak ezek a laisztrügonok, még rosszabbak, mint a küklópsz. S bizony, odaveszett abban a békésnek látszó öbölben mind a tizenegy hajó egész legénységével együtt.

Csak Odüsszeusznak sikerült az utolsó percben hirtelen elvágni kardjával azt a kötelet, amellyel a kiguró szirtfokhoz erősítette hajóját. Az ő hajójának már nem jutott hely az érkezéskor belül az öbölben; kívül, a nyílt tenger felől állott. Ez volt most a szerencséje. Míg a többiek az öblön belül a kijárat felé tolongtak és közben könnyű zsákmányai lettek a laisztrügonok sziklazáporának, azalatt Odüsszeusz hajója gyorsan kivezett az emberévő óriások elől a nyílt tengerre.

A varázsló Kírké

Egyetlenegy hajójuk maradt már csak Odüsszeusznak, amikor Kírké szigetére vetődtek. Ez a sziget a varázsló asszonynak, a Nap leányának, a bűvöletes mégű Kírkének a hazája. Itt is újabb kalandok vártak Odüsszeuszkira, de ezúttal már több volt a szerencséjük.

Elgyötörtén, szomorú szívvel kötötték ki a szigeten, és első dolguk volt, hogy kipihenjék fáradalmukat, mert nagyon megviselte ám őket az, ami a laisztrügonoknál történt velük, fájt nekik, hogy elvesztették sok derek társukat. Két nap és két éjjel télenül heverték a parton, csak azután tért vissza életkedvük.

Harmadnap reggel aztán vette Odüsszeusz a dárdaját meg az éles kardot és gyorsan fölklúszott az egyik közeli sziklára, hogy körülnézzen. Mindenekelőtt azt akarta megállapítani, hogy valószínűleg szárazföldre érkeztek-e, vagy csak egy szigetre. Meg aztán természetesen azt is szeretne volna tudni, vannak-e itt megmivelt földek, élnek-e búzafogyasztó emberek a közelben, mert csak ilyenektől várható segítség. De most is csak rő színű füstöt látott az erdő középeből az ég felé szállni. Egyelőre meglegedett

ezzel is. Annyi mindenesetre bizonyos volt már, hogy még valakinél lennie kell ezen a szigeten rajtuk kívül is. Mert különben ki rakott volna tüzet az erdő közepében? Hiszen a füst formájából megállapíthatta, hogy nem erdőégből származik. Nem a villám gyújtotta, és nem is a föld méhéből tör föl az a tűz, ami így füstölög. Minthogy pedig állatok nem tudnak tüzet rakni, csak emberi lény kezemenkájától származhatik ez a füst. De vajon miféle ember lehet az, aki itt él?

Ezen törté a fejét Odüsszeusz, de aztán úgy gondolta, akadém most sürgősebb dolga is. Az élelem a hajón már fogytán volt, tennie kellett valamit, ha nem akarta, hogy éhezzenek a társai.

Éppen ez járt az eszében, amikor látja, hogy alig egy pár lépésre tőle egy hatalmas nagy agancsos szarvas keresi a forrás vizét. Dél felé járt már az idő, tikkadtan ballagott a gyönyörű nagy állat a forró napsütésben a víz felé. Odüsszeusz megmar-kolta gyorsan érchegyű dárdaját és egy jólirányzott hajfúással áttütötte derekban a vadat. Nagyot bódult erre a szarvas, össze-rogyott és kiadta páráját. Odüsszeusz meg odament hozzá, rálépett ballábával és kirántotta belőle a dárdaját. Aztán letette a dárdat, kardot a földre és elment gallyat meg fűzfavesszőt szedni. Jó nagy kötelet font belőle, összekötözte vele a szarvas lábait és a nyakába akasztotta a kötelet. Majd a dárdajára tá-maszkodva lassan vonszolta maga után a földön zsákmányát a hajó felé. Nem dobhatta csak úgy könnyedén a félvállára, ahogy a kisebb vadat szokták, túl nagy volt ahhoz ez az állat.

De bezzeg volt aztán öröm, ahogy visszaérkezett a többiekhez. — Sose halunk meg, barátaim — kurjantotta Odüsszeusz. — Van már mit ennünk, csak lássunk hozzá szaporán!

Azoknak se kellett ezt kétszer mondani. Hamar ugrottak kezét mosni, aztán nekiláttak, ügyesen megnyúzták, kibelezték a vadat, szépen földarabolhák egyenlő, igazságos részekre, tüzet raktak, megsütötték nyáron az egészet és nagy iakomát csaptak a jóízű szarvashúsból. Megitták rá maradék borukat is mind. Mire készen lettek a lakomával, már kezdett sötétedni; le is fe-küdték és nyugodalmas jó éjszakát kívánva egymásnak, mint

akik jól végeztek dolgukat, békesen elaludtak. Éz volt az első nyugodt, üdítő álomban töltött éjszakájuk azóta, hogy megmenekültek a laisztrügonoktól.

Másnap reggel aztán Odüsszeusz tanácskoznia kezdett az embereivel. Elmondta nekik, hogy nem maradhatnak tovább így tétlenül ezen a szigeten. Épp eleget pihentek már. Itt az ideje, hogy megpróbáljanak továbbjutni valahogy. Mert gondolják csak meg, igazában azt se tudják még, hol vannak most tulajdonképpen. Hiszen olyan nehéz tájékozódni ezen az ismeretlen szigeten, merre van észak meg dél, hol kél és hol nyugszik le a nap. Szét kellene nézni egy kicsit, nines-e itt ember valahol a közelben, aki segíthetne rajtuk. Ő tegnap, amikor fölment a sziklatetőre tájékozódni, valami füstöt látott az erdő fölől. Meg kellene nézni közelebbről, kitől származott az a füst. Ki él ott az erdőben, hogyan és mit csinál mindíg?

Csak emnyit mondott Odüsszeusz, de már ez is elég volt ahhoz, hogy a társak nekikeseredve sírva fakadjanak. Beszükbe jutottak a laisztrügonok meg az egyszemű óriás, és bizony, egy csöpp kedvük sem volt fölfedező útra indulni. Maga Odüsszeusz is jobbnak látta abbahagyni a beszédet. Inkább azt javasolta: bízzák a döntést a sorsra, kik legyenek azok, akik elmennek kikélni a szigetet. Erre megnyugodtak egy kicsit az emberek, mert minde-nik azt remélte: hátha neki szerencséje lesz és nem kell mennie.

Hamar két csoportra osztotta hát őket a vezérük és kijelölte mind a két csoport vezetőjét. Az egyik csoport vezére Odüsszeusz, a másiké meg barátja, Eurilokhosz lett. Most már csak azt kellett eldönteni, melyikük induljon embereivel fölfedező útra. Odüsszeusz fölvetett a földről egy fehér meg egy fekete kavicsot és azt mondta, hogy az övé a fekete, a fehér meg Eurilokhoszé. Aztán beledobta mindkettőt egy sisakba, és a legfátabb bajfárs rázni kezdte a sisakot. Egyszerre csak kiesett a sisakból a fehér kavics, és ezzel eldőlt a sors: Eurilokhosznak kellett elindulnia embereivel a sziget kikémlésére.

Nagy búsán, lehorgadt fejfel útnak indult hát az a huszonhárom ember, a többi meg kissé megkönnyebbülve ugyan, de

mégiscsak szomorú szívvel hagyta, hogy menjen a másik csoport. Azok, akik fölkeseredtek, csakhamar megtalálták egy erdős völgy közepén a varázsló Kirke házát. Drága csiszolt kőből épült egy tisztás közepén ez a szép nagy ház. De alig érték a közelébe, máris valami megdöbbentő dolgot tapasztaltak. Oroszlánok meg hegyi farkasok tanýáztak a ház körül. Ahogy meglátták ezeket az emberek, ijedten ugrottak szét, futottak volna, amerre látták. De nem bántották ám őket sem az oroszlánok, sem a farkasok. Dehogya, sőt hízlelgeve, farkukat csóválva közeledtek hozzájuk, mint kutyaák a gazdához, ha jó falatot hoz nekik. Ezek bizony úgy viselkedtek, mintha nem is vadállatok lettek volna. (Csak jóval később derült ki aztán, hogy igazában nem is állatok voltak ezek, hanem elvarázstolt emberek!)

Tassan felbátorodtak Eurilokhoszéke amikor látták, milyen szelídek itt az oroszlánok meg a farkasok. Közelebb merészkedtek, jól megnézték kívülről a házat meg a kapuját. Egyszer csak azt hallják aztán, hogy gyönyörű szép énekszó cseng odabentről a fülükbe. Mintha valami fehérlép szövögetne benn a házban és munka közben dalolna a saját gyönyörűségére. De olyan édesen szólt az a dal, hogy a jövevények egyszerűben megfeledtek minden bánatukról, félelmükről; most már látni szerették volna azt, aki ilyen csudásan énekel. Egyikük be is kiáltott a házba, hogy jöjjön ki egy percre az, aki így tud énekelni, hadd lássák, ki lehet az. Abbanmaradt erre az énekszó, és megjelent az ajtóban egy gyönyörű szép, karsú és ragyogó fiatalasszony. Báráttságosan rájuk mosolygott, szélesre tárta a kaput és szívesen nógatta őket, térjenek csak be hozzá egy percre mindnyáján, hisz látja ügyis, mennyire elfáradtak a nagy útbán. Megörültek ennek a szíves fogadtatásnak az ostobák, és mindnyáján bementek. Csak Eurilokhosz gyanakodott még mindíg, ő maradt egyedül kívül a kapun, türelmetlenül lesve, várva, hogy mi lesz ennek a folytatása.

Kirké meg — mert ő volt ez a gyönyörű szép fiatalasszony — azokat, akik bementek, dúsán terített asztalhoz ültette székekre meg heverőkre. Jól megvendégelte mindnyájukat s aztán

borral kínálta meg őket. Drága, mézízű, fűszeres bor volt az. Csakhogy belekeverte ám Kirké, mielőtt odaadta nekik, a gonosz méretet is ebbe az italba. Hadd fedelkezzenek meg otthonukról, családjukról azok, akik ezt isszák. Kiűrtették az ostoba vendégeket mind az utolsó cseppig a varázsló asszony édes borát. S ekkor aztán Kirké hirtelen fölállott közöttük, megcsapta őket aranyos vesszővel és hajította mindnyájukat kifelé az ólba. A szerencsétlenek meg érezték közben, hogy sörte nő kezükön, lábukon, testükön mindenütt. Nem tudnak csak négylábra ereszkedve járni, Megnyúlik a fejük, az orruk, fülük — valóságos disznófej az már. Úgy éreznek és gondolkoznak most is, mint az emberek, de nem jön ki többé emberi hang a torkukon, csak rögös, éktelen disznó-szuszogás a panaszuk. Nincs ingalom számukra. Kirké piszkos ólakba zárja őket, makkot, tőköt és korpát vet eléjük, zabálják azt, ha éhesek, ez jár a disznóknak.

Eurilokhosz várta őket még egy darabig a kapuban, de aztán sejtette, hogy valami baj történhetett ott benn a házban, mert csak nem jöttek vissza a társak. Megpróbált még kiabálni is utánuk, de csak rögös, disznó-sivalkodás felelt a szavára az ólak tájáról. Nem is tudta, miért, de úgy megijedt erre a szörnű állati zivajra, hogy sírva szaladt vissza a part felé Odüsszeuszhoz.

Nagy nehezen, sírva és dadogva elmondta aztán Odüsszeusznak, úgy, ahogy tudta: mit tapasztalt és hová lettek a többiek. Beszélt a szelíd farkasokról, oroszlánokról meg a szép hajút, csengető szavút, ragyogó fiatalasszonyról, aki szíves barátsággal hívta őket házába, de aki mégis nagyon gonosz teremtés lehet, mert senki se jött vissza tőle. Csak a disznók rögögnek és sivalkodnak olyan panaszosan háza körül az ólakban, hogy majd megszszakad belé az ember szíve, ha hallja őket.

Döbbenen hallgatta Odüsszeusz ezeket a szavakat; érezte, hogy itt most már neki kell tennie valamit. Vallára vetette hát széles ezüstös kardját, vette az íjat meg a nyílvegyőket, és azt parancsolta Eurilokhosznak, vezesse el őt abba az erdős völgybe Kirké házához. De Eurilokhosz zokogva borult térdre előtte

és kérve könnyögött hozzá: ne kívánjon tőle ilyet. Inkább ne menjen Odüsszeusz se, hisz csak vesztébe rohan úgys. Sokkal okosabb lenne, ha hajóra szállnának és futva menekülnének erről az átkozott vidékről.

Megszánta Odüsszeusz az ijedten könnyögőt és azt felelte, jól van hát, maradjon akkor, majd odatalál ő magától is ahhoz a házhoz. Sőt még vigasztalta is a szerencsétlent, plienje csak ki magát itt a hajónál és egyék-igyék kedvére, majd rendbejön szépen minden ő nélkülük is. Aztán fogta magát és nekivágott egyedül az útnak.

De nem volt ám könnyű neki sem ez a próba. Érezte, hogy most valami nagy fába vágta a fejszéjét. Ahogy egyre jobban távolodott a hajótól, mindjobban összeszorult neki is a szíve: mi lesz vele, ha belép majd ő is abba a veszedelmes házba? Hiszen ez talán még annál is nagyobb kockázat, mint a küklópsz barlangjában tett látogatás volt! És hozzá most még egyedül is van! Nincs mellette senki, akinek a segítségére számíthatna. Sőt, most neki kell megmentenie azt a másik huszonkettőt is! De hát lesz-e vajon hozzá ereje? Nem jár-e majd pórul ő is, ugyanúgy, mint a többiek? — Így töprengött magában, míg az erdőt járta. De csak nem vitte rá a lélek, hogy visszaforduljon és csebenhagyja barátait. Ő bizony nem tehet úgy, mint Eurilokhosz, mert ő felélős vezére mindazoknak, akik vele jöttek. Vagy menti a barátait, vagy velük pusztul ő is. Így erősítgette magát és egyszerre kezdte érezni, hogy szerencséje lesz.

Közel járt már Kirké házához, amikor azt látta, hogy szembejön vele egy kedves, megnyerő arcú ifjú ember. A váratlan szerepose istene, Hermész volt ez, aki ifjú alakját öltötte magára, hogy segítségére siessen Odüsszeusznak, még mielőtt baj érhetné. Odalépett hozzá, kézen fogta az ifjút és így beszélt neki:

— Jaj, te szerencsétlen, hol jársz így egyedül, hegyen-völgyön, erdön-bokron át? Tudod-e, micsoda föld ez a vidék, hová tévedtél most? Kirké asszony lakik itt, a szörnű varázsló! Ő tette disznóvá a társaidat s piszkos ólba zárta őket! Hozzá mégy most, hogy kiszabaddsd barátaidat? De hát nem félsz, hogy ma-

gad is póruljár, ugyanúgy, mint a többi? No várj csak, majd segítlek én rajtad! — Így szól az isten s ezzel lehajolt, hihűzött a földből gyökereستől egy szokatlan formájú, különös levelű apró növényt. Majd így folytatta:

— Vedd ezt a varázsfüvet és ezzel menj be abba a házba. Majd ez megóv téged minden bajtól. Ne félj, ha Kírké hív! Menj csak vele bátran! Fogadj el tőle ételt, italt, amit csak ád, nem árt az neked úgyszemint De majd aztán ha előveszi vesszőjét és disznóvá akarja tenni téged is, rántsd elő a kardod és rohanni reá, mintha nyomban meg akarnád ölni. De nem kell azért igazán bántanod! Mert mégiscsak istennő, ha varázsló asszony is Kírké! Elég, ha úgy tetszel, mintha azonnal ketté akarnád hasítani. Majd megjuhászodik akkor! S mikor aztán látod majd, hogy te parancsolsz már neki és nem ő neked, akkor eskesd meg, hogy soha többé nem tervez ellened semmi gonoszát. Majd parancsold meg neki, hogy változtassa újra vissza emberekké szerencsétlen társaidat. Ha ezt is megtette, akkor a többi aztán már a te dolgod. Ki is békiilhetsz vele, ha jónak látod, és a vendége maradhatsz, ameddig akarod!

Így beszélt az isten és átadta Odüsszeuszának a fekete gyökertű, tejfehér virágú különös varázsfüvet. Bizony nem találhatja meg ennek a varázsfűnek mását földi halandó soha az életben. De mindent tudnak a mesebeli boldog istenek. Ha ők úgy akarják, még a kutyatej is csodás hatású varázsfű lesz a kezükben. — Hermész aztán úgy, ahogy jött, el is ment, vissza hazájába, az istenek közé. Odüsszeusz meg folytatta az útját Kírké palotája felé.

Mikor aztán odaért a bűvöletes mérgű varázsló asszonynak az otthonához, látta ő is a szelíd fenevadakat, hallotta a csodálatos énekszót, majd ugyanúgy tett mint annak előtte társai: ki-szóltotta ő is kiáltásával az éneklő istennőt. Jött az most is, szélesre tárta a kaput és mosolyogva hívogatta befelé Odüsszeuszt.

Ő meg bement, elfogadta az asszony lakomáját. Nem utasítottotta vissza a mézizű fűszeres bort sem a gonosz méreggel!

kiitta mind az utolsó eseppig. De nem hatott ám ezúttal a méreg! Mert ahogy Kírké megcsapta vesszőjével és rákiáltotta: „Mars, be a disznóúba te is, a többiek közé!” — ő csak fölugrott, kirántotta a kardját és rárohant Kírkére, mintha meg akarnó ölni. Sikoltva bukkott előtte térdre a gonosz varázsló:

— Jaj, ki vagy te, idegen? Kegyelmezz életemnek! Ilyen még sose történt velem! Hát hogy lehet ez? Kiittad a mérgét mind az utolsó eseppig, és mégsem hatott rád! Más a te helyedben ilyenkor már régesen régén disznóvá változott volna! Bizony, szörnyű sziliárd akarat van a te lelkedben, és erős a te szíved! Csak azért tudhatál ellentállni nekem! . . . De sejttem én már: Odüsszeusz vagy te, aki elfogaltad Tróját! Hisz régén megijósolták már nekem azt, hogy eljössz majd egyszer ide hozzám, erre a szigetre, és akkor végelesz az én varázslóhatalmamnak. Most hát azért kegyelmezz életemnek és ne bántás, hisz láthatod, én se tudtalak bántani téged!

Így beszélt Kirké, de Odüsszeusz nem volt olyan könnyű kiengesztelni:

— Nem hiszek én neked, te gonosz varázsló! — felelte. — Most bizony ütött az utolsó órád, ha meg nem esküszöl nekem erős esküvéssel, hogy soha többé semmi gonoszat nem tervezel ellenem, még akkor sem, ha örökké élsz is! És ha meg nem ígéred, hogy szó nélkül azonnal teljesíted, akármit parancsolok is neked! Csak így nyerhetsz tölem kegyelmet!

Kirké pedig nem tehetett egyebet, minthogy megesküdült Odüsszeusznak erős esküvéssel, nem tervez ellene soha többé semmi gonoszat, és megígérte azt is: hűségesen teljesíti majd parancsait, csak szőljön Odüsszeusz, mit kíván.

— Nos, hát akkor mutasd meg, hogyan tartod be ígéretedet — mondta most már valamivel enyhébben Odüsszeusz. — Azt parancsolom neked, változtasd újra vissza emberekké a társaimat!

Boldogan mosolyogva kelt föl erre a szóra Kirké, aki eddig megtörtén térdelpelt Odüsszeusz előtt. Kiment a disznóólhoz, kieresztette mind a huszonkét állattá varázsolta embert. Megkente homlokukat valami csodatevő írral, megérintette a varázsvesszővel mindegyiket külön-külön, s íme azok egyetlen szavára visszanyerték megint régi emberi formájukat. Lehullott róluk a sörte, kélábra állottak, arcuk, fejük, kezük, mindenük olyan volt már, mint azelőtt! Sőt, mintha még meg is szépültek és megfiatalodtak volna. Zokogva, könnyek között hálálkodtak megmentőjüknek, Odüsszeusznak. De most már nem a panasz meg a gyász, hanem az öröm könnyeit hullatták.

A legcsodálatosabb azonban az volt, hogy nemcsak ők örültek Odüsszeusszal a megmenekülésüknek, hanem velük örült Kirké is. Mintha kiserélték volna ezt a különös teremést. A régi kegyetlen és szívtelen varázsló helyett egy mosolygó, jószívű és minden segítségére kész tündérrel volt már dolgunk. Mert Kirké azonnal parancsot adott szolgálóinak: készítsenek illatos meleg fürdőt a vendégeknak és öltöztessek őket mind drága aranyos ruhákba. Majd megkérte szépen Odüsszeuszt, hívja ide többi tár-

sát is, azokat, akik még mindig a tengerparton várakoznak. Legyenek a vendégei, ameddig csak akarnak, ő, Kirké mindent megtesz majd, hogy csakugyan jól érezzék magukat.

Látta Odüsszeusz, hogy nem kell már semmitől sem tartaniuk, Kirké csakugyan megváltozott. Örömet elfogadta hát a hívását. Hadd pihenjék ki magukat egy kissé ennél a csodálatos tündérnél, aztán majd, ha megújul, tovább mehetnek — gondolta. Számított egy kicsit arra is, hátha Kirké segítségével könnyebb lesz majd később az útjuk, hiszen Kirké a Nap leányai! Mindjárt el is indult a tengerpart felé, hogy elhozza onnan a többieket. Nagy örömmel fogadták, amikor közéjük ért, mert bizony már azt hitték, ő is ugyanúgy örökre ottmarad a szörnyű varázsló házában, mint azok, akiket Eurilokhosz vezetett volt. De még nagyobb lett örömiük, amikor megtudták, hogy nem vesztek el azok sem, akikről már végleg lemondtak. Szívesen magukérvá tették Odüsszeusznak azt a tervét is, hogy Kirké vendégei legyenek egy darabig, amíg ki nem pihenik magukat.

Csak Eurilokhosz ellenkezett még. Ő, aki nem sokkal előtte gyáván eserben hagyta a reá bízottakat, és aki oly szánameasan könyörgött, hogy ne kelljen újra visszamennie Odüsszeusszal arra a félelmetes helyre, most egyszerre könnyelműséggel vádolta Odüsszeuszt. Fölhánytorgatta a küklópsz-kalandot is. Akkor is Odüsszeusz könnyelműségéért kellett szenvedniök. Miért hallgatnak még mindig reá, most is csak baiba viszi majd őket. — Bántotta Odüsszeuszt ez a rit hálátlanság, de mégsem bűntette meg Eurilokhoszt, érezte, hogy a régálmazónak azért mégis van egy parányi igazsága. A küklópsz-kaland, legalább részben, valóban az ő hibája is volt. De meg is fogadta magában azóta, hogy soha többé nem lesz könnyelmű.

Szerencsére az emberek nem hallgattak Eurilokhosz szavára. Bizalommal követték Odüsszeuszt Kirké palotájába. Utánuk ment később még maga Eurilokhosz is.

Egy esztendő telt, töltöttem már társaimmal Kírké palotájában. Szinte meg is feledkeztem róla, hogy haza kellene már mennünk, olyan jól éreztük magunkat mindnyájan. Egyszer aztán félre vontak barátaim és szemrehányó szavakkal kérdezték tőlem: vége lesz-e valahára ennek a hosszú vendégségnek? Mikor vezetem már vissza őket otthonukba? Vagy talán már nem is akar-nám viszontlátni soha többé Ithakát? — Megdöbbenem egy küssé ezekre a szavakra és bizony beláttam, hogy igazuk van! Indulnunk kellene már. Csakhogy nem mertem azonnal szólani Kírkének, félttem, hogy nem lesz könnyű búcsút vennünk tőle. Meg aztán, ki tudja, milyen is lesz majd további utunk, ha el-indulunk innen. Vártam hát az alkalmas pillanatot, amikor el-mondhatom szándékunkat Kírkének és megkérhetem, hogy bo-csáson utunkra.

Amikor aztán megtörtént ez is, osodálkozva láttam, hogy Kírké egyáltalán nem tartóztat bennünket. Csak arra figyelmeztet, hogy nem mehetünk tőle egyenesen haza, Ithakába. Előbb még egy másik, különös útra is vállalkoznunk kell, egy olyanra, amelyen még élő ember soha nem járt, és amelyen más rajtunk kívül nem is járhat. Mert azt mondta Kírké, hogy el kell menjek előbb a világ végére, a halottak birodalmába, és ott kell meg-kérdeznem a régi jóstól, Teiresziasztól, hogy milyen lesz a haza-térésem.

Előbb nagyon megijedtem, mert el sem tudtam képzelni, ho-gyan juthat el valaki olyan messzire, a világ végére, a halottak birodalmába? Hát van egyáltalán ilyen ország? De aztán Kírké megnyugtatott, tiljlek csak bátran hajóra, nem is kell kormányoz-nom a hajót, majd az északi szél magától elvisz a világot körül-folyó Okéanosz széléhez. Ott van az alvilág istennőjének, Per-szefonének a ligete. Ha ott áldozatot mutattam be, majd jönnek sorban azoknak az árnyai, akik régen éltek és beszélgethettek velük.

Fölebredt erre a kíváncsiságom, és elhatároztam, hogy el-megyek biz én oda is.

Másnap kora reggel aztán fölvertem álmaimból társaimat, hogy induljunk minél hamarabb. De még indulás előtt egyikünket sí-lyos baleset érte. Legfjatalabb bajtársunk, Elpénór, előző nap este fölmászott Kírké palotájának a tetéjére. Küssé fejébe szállt a sok bor, és hús levegőre vágzott, hogy jobban aludjék, ezért ment fel oda. Ahogy aztán reggel fölvertem a többieket álmaim-ból, az indulás lármájára fölriadt a tetőn Elpénór. Hamar le-akart jönni, hogy velünk együtt készíljön ő is. De eltévesztette a létra fokát, mellé lépett és lezuhant a tetőről. Kitérte a nyakát és egy szempillantás alatt vége volt.

Mi meg többiek gyorsan hajóra szálltunk, fölállítottuk az ár-bocot, kifeszítettük rajta a vitorlát, és a zúgó északi szélben csak úgy repült hajónk az ismeretlen tengeri úton. Este aztán, mire lebuokt a nap, és árnyékosak lettek a földi utak, mi is megékez-tünk a mélyvizű Okéanosz partjához. Ködös, homályos vidék ez, sohasem süt itt a nap; itt kezdődik az alvilág, a halottak biro-dalma. Erre tanúváznak azoknak az árnyai, akik már régen meg-haltak. Nem csináznak azok már semmit, csak öntudatlanul im-bolyognak a ködben. És bizony, én sen tudtam volna, hogyan kezdjék velük beszélgetésbe, ha előre meg nem mondja Kírké, hogy áldozatot kell majd bemutatnom az alvilág istennőjének, Perszefonének.

Úgy is tettem. Hamar hozták társaim az éjszínű fekete kost a hajóról — ezt kellett Perszefonének áldoznom —, én meg gyorsan levágtam és a vérét egy gödörbe csurgattam. Látom aztán erre, hogy egymás után jönnek elő az árnyak a sötétből. A leg-első, akit megismertem, Elpénór barátunk volt, az, aki reggel, indulás előtt törte ki a nyakát. Még osudálkoztam is: hogy került ez ide ilyen gyorsan? Hogy előzhetett meg bennünket gyalogo-san, hisz mi még hajóval is alig tudtuk megtenni az utat egy egész nap alatt! Úgy látszik, az árnyak gyorsabban járnak, mint a való-ságos emberek! Vagy talán van nekik egy másik, rövidebb útjuk is, ha a világ végére akarnak menni? Én bizony nem tudom.

Elpénór csak azt kérte tőlem: majd ha visszamegyek Kirké szigetére, meg ne feledkezzen róla, temessem el tisztességgel a holttestét. (Erről bizony reggel nagy sietségünkben megfeledkezünk.) Azt mondta, nem jó az a megholt árnyaknak, ha nem temetik el a testüket haláluk után. Addig nem lelnék nyugtot a másvilágon, még csak be sem érezük őket a többiek közé. Olyan az annak, akit nem temetnek el, mint aki se nem él, se nem hal. Legyen az életben annyi emberség, hogy rakják tisztességgel földbe a testét annak, aki meghalt, vagy égessék el. Így van ez rendjén. — Beláttam, igazra van Elpénórnak, és meg is ígértem neki, hogy megteszem a kérését.

Alighogy ez elment, jött utána a vak jós, Teiresziász. — Mondtam már, hogy éppen ennek a vak jósnek a kedvéért kellett eljönnünk ilyen messzire, a világ végére. Mert igaz ugyan, hogy a megholtak árnyai semmit sem tudnak se magukról, se a világról, csak öntudatlanul tengetik tovább értelmelen árnyéklétüket a vak sötétben. De ez az egy, Teiresziász, mégis csak kivétel. Neki, vak létére, megmaradt még halála után is a tisztánlátása. Tud ő mindent, ami volt, van és lesz. Nem nagyon kellett kérnem, hogy beszéljen, szót ő magától is tüstént, ahogy odatalált hozzánk:

— Azért jöttél, Odüsszeusz, hogy megkérded tőlem, hogyan juthatnál vissza minél könnyebben kedves hazádba, Ithakába? Nos, hát én megmondom nyíltan, kerteles nélkül: bizony nem lesz könnyű a te hazatérésed! Veszedelmet jósolok neked! Rengeteg baj és szenvedés vár még tereád a kietlen sívár nagy tengeren! Mert szörnnyű nagy haraggal szívében tildöz téged a tenger istene, Poszeidon, azért, hogy megvaktottad kedves fiát, a retentetes küklópszot. Ő bizony nem felejtí el egykönnyen ezt a nagy sérelmet és mindent megtesz, hogy megkeserítse az utadat. De ne féj, azért mégis csak hazajutsz majd egyszer! Csak egyre vigyázz nagyon! Majd ha eléred tengeri utadon Thrinakié* szigetét, gyönyörű szép legelő tehenekre találsz ott! Hagyd őket

* A későbbi időkben a görögök azt tartották, hogy Thrinakié messz szigete tulajdonképpen a mai Szicília.

békén, ne bántsd, hozzájuk ne nyúlj egy ujjal se! Mert ezek a Napisten szent állatai, és jaj azoknak, akik megölik a Nap marháit! De ne bántásák ám ezeket még a barátaid se! Ha békét hagyatok nekik, akkor talán hazaértek valahogy, bármilyen sokat kell is még addig szenvednetek! De ha megölték ezeket a marhákat, akkor végük lesz barátaidnak, de még a hajótoknak is. Csak te magad egyes-egyedül juthatsz akkor haza hosszú-hosszú évek múlva, egy idegen bárkán. De még otthon se lesz békeséged egyhamar. Sok-sok ellenség vár reád a palotádban. Amíg ezekkel meg nem küzdesz, nem lesz a tiéd még a saját házád és családotod sem! — Meg aztán, ha legyőzted is ezeket mind, azt ne hidd, hogy ezzel már végképp megszabadultál legnaggyobb ellenségedtől, a tenger istenétől, Poszeidontól! Ha azt akarod, hogy hosszú, boldog élet és csendes öregség után békeséggel hunyd majd egyszer örök álomra szemedet, akkor ki kell még engesztelned Poszeidont is. Én hát azt tanácsolom, végy majd egy jó nagy evezőt a válladra, és indulj vándorútra! De ne a tenger felé tarts, hanem arra menj, ahol olyan népek élnek, akik még sose láttak tengert, és akik azt se tudják, mi az a tengeryáró bárka. Ha aztán szárazföldi utadon szembe találkozol valakivel, aki megkérdi tőled: „Hova viszed azt a *magasról lapátot* a válladon?” — mert hogy az evezőnek még a ne-

vét sem tudja — akkor állj meg, ne menj tovább. Szúrd le az evezőt a földbe, és mutass be gyönyörű szép áldozatot Poszeidón istennek, köszönd meg neki, hogy megszabadultál tőle. Ha így cselekszel, akkor kiengeszteled őt is, és ezután boldogan élhetsz, amíg meg nem halasz.

Így szólt a vak jós, Teiresziász, és bizony nekem nagyon elszorult a szívem, amikor hallottam, hogy még milyen sok szenvedésben lesz részünk, amíg megláthatjuk édes hazánk földjét, Ithakát. De ha már ilyen messzire jutottunk, ahol még soha élő ember nem járt, és ahová rajtunk kívül nem is fog eljutni soha senki — amíg meg nem hall —, én bizony szerettem volna most már kihasználni az alkalmat, hadd beszéljek a többiekkel is, ne csak Teiresziással. De nem tudtam mitévő legyek, hogyan bírjam szóra a többieket, akik ott kukszoltak a közelben, de úgy látszik, rámm se ismertek. Teiresziász aztán megmondta, mit kell eszelkednem, ha azt akarom, hogy rám ismerjenek és beszélgessenek vellem ezek az árnyak. De azt már nem mondom el nektek, mert úgyse hinnétek, hogy igazat beszéltek. (Lehet különben, hogy nem is úgy volt, ahogy mondom, csak magam találtam ki mindent! Nem kell a szavaimat méltóan tenni, ha mesélek, mert még megharagszom, s akkor aztán nem mondok se igazat, se mesét!) Inkább csak arról mesélek hát, kikkel és mit beszélgettem akkor ott messze, a ködös távolban, Perszefoné ligeténél.

Teiresziász után a legelső árny, aki odajött hozzám, édesanyám lelke, Antikleja volt. Ő még élt akkor, amikor én tízege-néhány évvel azelőtt hajóra szálltam Ithakában, hogy elmenjek csatázni Trója ellen. Bizony, elszorult a szívem most, amikor itt találkoztam vele újra az árnyak között. Tudtam már, hogy hiába megyek haza Ithakába, őt már nem találom az élők között, és vele bizony soha többé nem beszélgethetek úgy, ahogy élő ember beszél a másikkal. De nem is volt ám még ez a találkozás sem olyan, mint amilyenek ti gondolnátok. Mert jóformán azt se tudom igazán: csakugyan beszélgettünk-e akkor mi ott egymással? Vagy talán csak én gondoltam volna mindazt, amiről most azt hiszem, hogy anyám árnya mondta nekem akkor? És

valóban ott volt hát ő is? Vagy csak én képzeltem volna, hogy azóta meghalhatott már anyám is, és mi lenne, ha idejőnne hozzám, mit mondhatna nekem? — De mindegy, akárhogy volt is, most úgy mondom el, mintha csakugyan ő beszélt volna.

— Drága fiam, hát hogy kerültisz te ide, az árnyak közé, a világon túlra? — Így kezdte az édesanyám. — Hiszen élő ember nem juthat el ide soha! Mit keresel a holtak között? Vagy talán csak most tartanál még hazafelé Trója ostronából, és talán még nem is láttad volna szülőföldedet azóta, hogy elmentetek Trójába? Feltettem a kérdéseire és megkértem, mondja el nekem, hogyan élnek az enyéimék otthon, mi történt velük azóta, hogy én elkerültem hazulról. Hogyan halt meg ő maga, édesanyám? Hosszú betegségben sorradozott-e, vagy tán csendesen elaludt egyszer, amikor eljött életének tizedik éve? Szóljon drága édesapámról is, aki azóta már nagyon megöregedhetett! Él-e még és hogyan tölti öreg napjait? Mi van a fiammal, Télémakhosszal, aki gyermek volt még akkor, amikor én útrakeletem? És gondol-e még rám feleségem, Pénelopé?

Így kérdezgettem édesanyám árnyát. Ő pedig megnyugtatótt, hogy vár rám odahaza a hűséges asszony, feleségem, Pénelopé. Fiam, Télémakhossz is felserdült már azóta. Tisztelek, becsülök őt is az emberek, éppen úgy, mint azelőtt engemet. Csak szegény édesapámnak, Láértésznek szomorú az élete. Nem ott, a nagy házban él már, ahol feleségem és fiam várnak rám. Vén-ségére kiment a tanyánkra, jobb ott neki a csend, ott húzta meg magát. Nem megy már emberek közé sohasem. S a fekhelye ott kűnn nem keveret, nem szép köpönyөг, nem is egyszerű szőnyegek: télen a házban hál, ott, ahol a szolgák szoktak, a tűzhely lángja előtt, a hánuban, és rossz rorong a takarója. Ha meg eljön a nyár vagy az ősz, a drága gyümölcsű, bornevelő szőlőkertjében a földön veti meg az ágját itt vagy amott, száraz levelekből. Bánatosan felszikk és szomorúan kél, tele van a szíve gyásszal, mert már oly régóta hiába várja a fiát, aki elment a háborúba Trója ellen. — Így pusztult el édesanyám is. Nem hosszú betegség sorvasztotta halálra, és nem is csendes álom

zárta le a szemét, amikor eljött életének utolsó perce, hanem a vágy és bánat ölte meg őt. Évekig várta hiába, hogy majd egyszer hazajön az ő kedves fia, és láthatja még utoljára egyszer azt az okos homlokot és azokat a szelíd, szép szemeket. De hogy aztán egyre inkább teltek a hónapok és múltak az évek, mindjobban belefáradt a nagy várakozásba. Elment hát oda — a halottak közé —, ahol nincs többé idő, és ahol már könnyű neki öröklé csak várni hiába...

Elszorult a szívem, amikor hallottam, hogyan él odahaza elöregedett édesapám, és hogyan halt meg drága jó anyám, míg én Tróját ostromoltam és a nagyvilágot jártam. Bizony, sokért nem adtam volna, ha még egyszer a karjaimba zárhatom őt, akinek most már csak az árnyát láttam, és ha még egyszer kisthatom magam a kebléni!

Így találkoztam az alvilágban anyám árnyával. Láttam aztán még rajta kívül sok más is, akiknek neveit nem sorolom fel most mind. Inkább csak azt a hármat mondom még el, akikkel együtt ostromoltam Tróját, és akiket most itt láttam meg újra.

Az első *Agamemnón* volt. Ő gyűjött össze, és ő vezetett bennünket Trója ellen egykor, a legnagyobb görög király, a fővezérünk. Tiszteltük, becsültük mindnyájan, és az ő szavának engedelmeskedtünk akkor, amikor tíz esztendeig ostromoltuk Tróját. Amikor meg végre elfoglaltuk, Agamemnóné lett a dicsőség, az ő nevét dicsérte és magasztalta mindenki. Mert bizony Agamemnón nélkül sohase foglaltuk volna el Tróját. Nagy volt az öröm és diadalámor, amikor sikerült végre befejeznünk a hosszú, tízesztendőös ostromot. Boldogan szállt hajóra Agamemnón is, hogy visszatérjen hazájába és otthon fejezze be a győzelem és dicsőség ünnepét. Nem is tartott olyan sokáig az ő hazatérése, mint az én hűjdosásom. Neki — úgy látszott — több a szerencséje. Alig egy pár nap múlva azután, hogy otthagytuk az elfoglalt Trója füstölgő romjait, Agamemnón már otthon is volt. De nem tartott sokáig öröme. Gonosz, elvetemült felesége, alighogy hazaért Agamemnón, még az első nap, akkor mindjárt, ahogy ott az ünnepi lakomán a győzelmi tort tilték,

orvul meggyilkoltatta a férjét. Agamemnón pedig, aki tíz esztendeig viselt háborút Trója ellen, és aki ez alatt az idő alatt számtalanszor forgott életveszedelemben, hiába kerülte ki annyiszor a reá leselkedő halált, hiába győzedelmeskedett még a lebírhatatlannak látszó ellenségén is, most, amikor legkevésbé várta volna, áldozatul esett gonosz felesége hirtvány cselvetésének. Csúfos és méltatlan halál volt ez hozzá, a nagy királyhoz. Nem is tudott már örülni Agamemnón ott az alvilágban az árnyak között annak a dicsőségnek, hogy tíz esztendő után mégiscsak elfoglaltuk Tróját. Ő bizony egészen elfelejtette már ezt az örömet. Sokkal jobban fájt neki ennél csúfos és gyálatos halálának a szégyene.

A másik bajtárs, akivel találkoztam az árnyak között, *Akhilleusz* volt, a legnagyobb görög hős. Együtt küzdöttünk Trója alatt, és bizony, sohasem volt senki közöttünk, aki úgy megállta volna a helyét, mint Akhilleusz. A győzelmeik és a dicsőség szakadatlan sorozata volt az ő élete, amíg ott harcolt velünk a trójaiak ellen. Szerettük és tiszteltük is mindnyájan Akhilleuszt mi görögök úgy, ahogy soha senki más élő emberfát nem tudtunk szeretni és tisztelni. De még a halála is olyan szép volt Akhilleusznak, hogy annál szebbet harcba élő vitéz ember nem kívánhat magának. Mert ott esett el közöttünk akkor, amikor már tudhatta, hogy nem volt hiábavaló az ő sok nagy vitézi tette, hisz már úgysis mindenki látta, hogy hamarosan elfoglaljuk majd Tróját. Mi meg többiek elemettük tisztességgel a nagy hőst, Akhilleuszt, és híven őriztük magunk között dicsőségének az emlékét. Én hát bizony azt hittem, hogy nem is lehet senki sem boldogabb Akhilleusznál még ott lent az árnyak között sem. De milyen nagy lett aztán megdöbbenésem, amikor hallottam, hogy Akhilleusz bizony minden dicsőségét szívesen odaadná azért, ha még élhetne! Mert azt mondtta nekem akkor ott az alvilágban Akhilleusz árnya, hogy még napszámban is szívesebben túrná másvalakinek a földjét itt fönt az élők között, mint hogy az összes erőfőlen halottak fejedelme legyen ott lenn az alvilágban.

A harmadik bajtárs, akinek árnyával találkoztam még. *Ájász* volt. Az ő halála senkinek nem fájlaltott úgy a görögök között, mint éppen nekem. Mert *Ájász* haraggal vált el tőlem; úgy halt meg, hogy engem érezhetett leggonoszabb ellenségének.

Amikor ugyanis meghalt *Akhilleusz*, el kellett dönteniünk nekünk, görögöknek ott, *Trója* falai alatt, ki örökölje az ő szép fegyvereit. Nem akartuk, hogy méltatlanra szálljon ez a szép örökség. Úgy gondoltuk, csak olyan valaki öltheti magára közülünk ezeket a fegyvereket, aki éppen úgy dicsőséget szerez majd velük a görögöseknek, mint ahogy *Akhilleusz* tette volt. Ezért ellátároztuk, hogy vitézi versenyt rendezünk egymás között és annak adjuk majd a fegyvereket, aki győz a versenyben. Kettőn voltunk olyanok, akik leginkább számíthattunk a győzelemre és a jutalomra: *Ájász* meg én.

Ahogy aztán megírtettük a versenyt, a legtöbben úgy gondolták, hogy *Ájász* a győztes, őt illetik meg a fegyverek. Maga *Ájász* is bizonyosra vette, hogy győzött már és övé a dicsőség. De a versenybírák másképp ítélték: engem hirdettek ki győztesnek és nekem adták *Akhilleusz* fegyvereit. Boldog voltam akkor és azt hittem, hogy jól van ez így. Mert igaz ugyan, hogy *Ájász* erősebb nálam, és gyakran jobban meg is állja helyét a harcban, mint én, de én mégis ravaszabb és ügyesebb vagyok, jobban meg is érdelem hát a győzelmet, mint ő. Így gondolkoztam akkor este, amikor nekem adták bajtársaim *Akhilleusz* fegyvereit, és nem *Ájásznak*.

De milyen szörnyű volt aztán megdöbbenésünk másnap reggel, amikor megtudtuk, hogy *Ájász* elkecsereedésében a kardjába dőlt, öngyilkos lett. Ő úgy érezte, hogy én csaltam, és igazságatlanok voltak a versenybírák; nem én győztem, hanem ő, neki kellett volna adni a fegyvereket. Bizony, ekkor már magam is úgy gondoltam, hogy jobb lett volna, ha *Ájásznak* marad a dicsőség. Talán mégis többet ér az ő bátorsága és ereje, mint az én ravaszágom és ügyességem.

Most viszont, amikor itt lent az alvilágban találkoztam az ő árnyával is, jóvá akartam tenni azt, ami közöttünk történt. Oda-

léptem hozzá és engesztelő szavakkal kérlétem, bocsássá meg azt, ami volt. Bizony megrázott bennünket, hogy azokért az átkos fegyverekért egy ilyen derék nagy hőst kellett elveszteniünk. Hagyjon fel hát haragjával és engesztelődjék meg irántam, hiszen most már én is belátom, jobb lett volna, ha neki adjuk a versenydíjat. De *Ájász* nem hallgatott reám, némán továbbment, konokul őrizte tovább még halálában is haragját.

Nagyon elszomorodtam ezen és arra, amit még láthattam az árnyak világában, már nem is ügyeltem annyira. Hamarosan visszafordultam hát a fűrge hajóhoz, megparancsoltam társaimnak, oldják el a tatkötéléket, szálljanak hajóra és evezzünk vissza az élők világába. Így is lett, másnap reggelre visszaérkeztünk *Kirké* szigetére.

A szirénék

Bűsút vettek már *Odüsszeuszék* vendéglátó gazdájunktól, *Kirkétől*. Valóban úgy lett, ahogy *Odüsszeusz* gondolta; mert nemcsak hogy jól kipihenték magukat mindnyájan az alatt az egy esztendő alatt, amelyet *Kirkénél* töltöttek, hanem indulásuk előtt az istennő csakugyan ellátta *Odüsszeuszt* jó tanácsokkal. Már az alvilági útra is *Kirké* tanácsára vállalkoztak. Nem is sikerült volna ez a különös és veszélyes kalandjuk, ha nem követték pontosan *Kirké* szavait. De ez még nem is volt minden. Azután, hogy visszajöttek az alvilágból, *Kirké* beszélt még egyszer *Odüsszeusszal* és megnomolta neki előre azokat a veszedelmeket, amelyeken át kellett még esniök. Így aztán nem érte őket váratlanul az, ami ezután történt velük. Jó előre föl tudott készülni *Odüsszeusz* azokra a kalandokra, amelyekben ettől fogva lett még része.

Az első ilyen kaland az volt, amikor találkozott a szirénekkel. A szirének csodálatos, emberarcú, de madártestű tengeri lények. Ha messziről látja őket az ember, amint a parton sütkérezve lesik a távolból közeledő hajót, azt hihetné róluk, hogy leányok ők, épp most fürödtek meg a tenger vizében. De nem is

igen tud már gondolkozni az olyan, aki egyszer megpillantotta őket.

Mert ahogy meglátja a sziréneket, már hallja is a szavukat. Osodálatosan édes, elbűvölő énekszó ez. És jaj annak a hajósának, akinek a fülebe hatol az ellenállhatatlan zengő varázsdal! Az ilyen egyszerre megfedkeznek mindentől. Nem törődik már azzal, hová indult, merre vette az útját, és ki várja őt az út végén. Bevonja vitorláját, eldobja az evezőt és önfeledten száll ki hajójából; elnyújtózik a parti napsütésben, behunyja szemét és tiltkadtan szívja magába a szirének dalának édes mérjét. A szirének pedig nem kímélik áldozatukat, egyre csak dalolnak, sose ér véget bűvöletes énekük, és soha meg nem unja őket az, aki hallgatja szavukat. Mindig többet és többet akar hallani tőlük, míg a halálba nem dalolják. Ott fehérlik a parton a régi áldozatok csontjainak tömege, és ott sorvadoznak — a szirének ajkát lesve — azok a szerencsétlenek, akik nemrégén kerültek bűvöletükbe. Nem lehet őket megszabadítani, erőszakkal elhurcolni innen, mert ők maguk sem kívánnak szabadulni; nekik már csak a szirének dala kell, azt akarják hallgatni utolsó percükig.

Tudta Odüsszeusz, hogy nem lesz könnyű dolga neki sem. Nem állhatnának ellent a szirének csábító énekének sem ő, sem a társai, ha egyszer meghallozták. El kell valamiképpen érnie, hogy süket fülekkel menjenek tovább. Résen volt hát, amikor elhagyták Kírké szigetét, és jó előre fölvtárogostotta társait, milyen veszedelem vár rájuk, ha meghallják a szirének dalát. Meg-egyezett velük abban is, hogy betömi mindnyájuk fülét jó erősen viasszal, nehogy meghallják a dalt és erőt vegyen rajtuk a varázslat. Csak ő maga, Odüsszeusz nem tudott belenyugodni abba, hogy ő is süket füllel hajózzék el azon a veszedelmes helyen. Ő se halljon semmit az énekszóból? De mi lesz akkor, ha a többiek ugyan semmit sem hallanak, ő egyedül viszont mégis megérti a szót, és fog rajta a bűvölet? Vajon nem veti-e majd tengerbe magát, hogy úszva érje el a szirének zátonyát? S akkor aztán hiába menekülnek meg a többiek, ő, Odüsszeusz mégis-csak ottmarad örökre a sziréneknél.

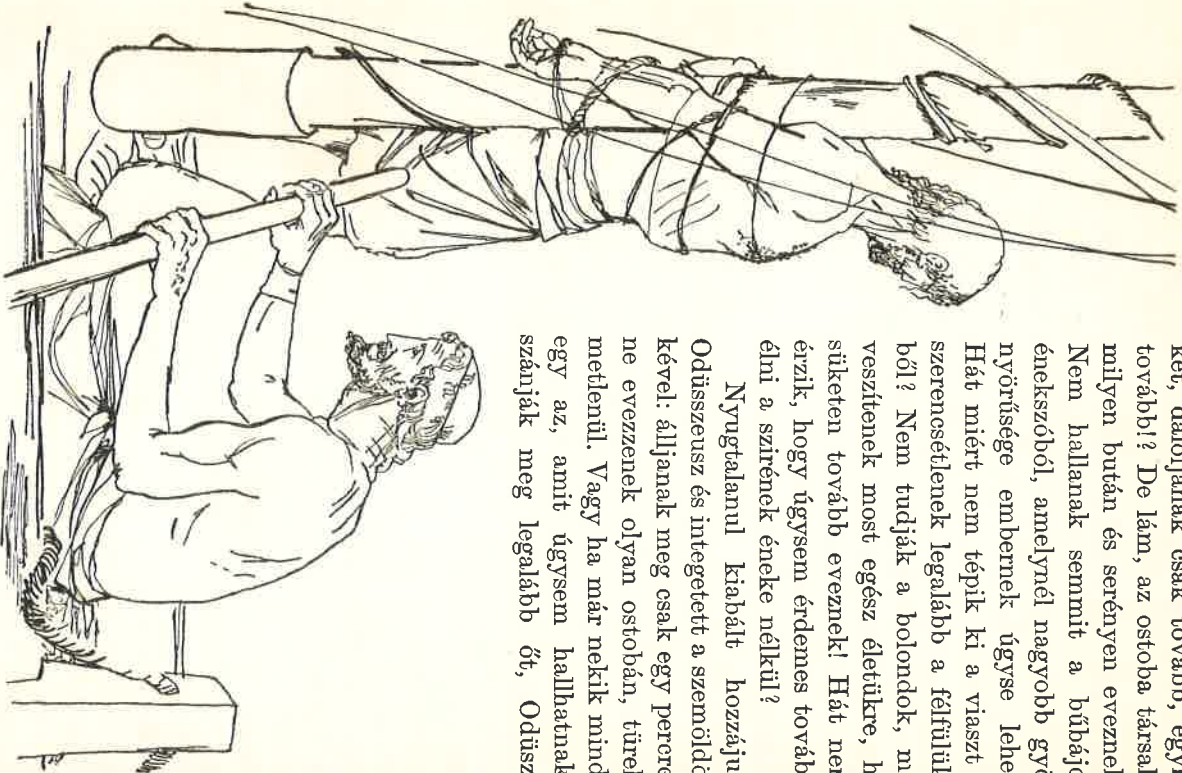
Ezért előre megegyezett barátjaival abban is, hogy őt meg a többiek kötélik erős kötelekkel a hajó árbocához. Így aztán meghallgathatja majd az éneket, de mégsem kell attól félnie, hogy elragadtatásában esztelenséget követne el. Csak arra kérté embereit, ha azt látnák, hogy a dalt hallgatva nyugtalanul ki akarná tépni magát a kötelekből, és integetne szemével, hogy eresszék már szabadon, ne hallgassanak rá, inkább csak kötöz-
zék oda még erősebben az árbochoz. Valóban így is lett.

Dagadó vitorlákkal messze röpillt már hajójuk Kírké szigétől a jó szélben, amikor egyszerre csak azt vették észre, hogy alábbhagy a szélfűvás, meg se lebben többé a vitorla; minden elesenededik a ragyogó déli napsütésben, szellő se fodrozza már a tulkörsima tengerarcot. Bevonják a vitorlát és evezőhöz ülnek a legények. Semmit se látnak még a távolban, de a szokatlan mély esőnd nagyon megüli már a lelket. Odüsszeusz érzi, hogy itt a perc, amikor cselekednie kell, mert mindjárt baj lesz. Hamar elkeresi hát a viaszkorongot, sietve gyújtja, puhítja erős markában és betömi vele egymás után minden társának a fülét. Ő maga meg odaáll az árboc tövéhez és hagyja, hogy barátai a kezét, lábát, derekát erős kötelekkel körillesavarva odakötözzék. Még jóformán el sem készültek vele, amikor fölcsendült a távolban a szirének dala.

Bizony semmit se hallottak abból Odüsszeusz társai, jól bevolt tömve a fülük viasszal. Odüsszeusz meg egyszerre csak azt vette észre, hogy nem fáj már se keze, se lába, akármilyen élesen vágódik is húsába a durva hajókötélt, nem érez ő már abból semmit se. Eloszlik minden fájdalom, testét-lelkét előnti valami végtelen boldog, könnyű lebegés. Előt vessz rajta az ígézet, és úgy érzi, hogy ennél szebbet, csodásabbat még sohase hallott. Mert van-e szebb annál, mint hallgatni a szirének énekét és elolvadni a boldog gyönyörűségtől? Minek tovább evezni ismeretlen, új tájak felé, ahol csak újabb szenvedés meg gyötrelmen vár rájuk? Hát érdemes egyáltalán hazamenni Ithakába? Nem sokkal okosabb lenne-e, megállani itt a szirének zátonyánál, kiszállni a hajóból és könnyörögre kérni őket, abba ne hagyják az éne-

ket, daloljanak csak tovább, egyre tovább! De lám, az ostoba társak, milyen bután és serényen eveznek! Nem hallanak semmit a bűbajos énekszóból, amelynél nagyobb gyönyörűsége embernek úgyse lehet! Hát miért nem tépik ki a viaszt a szerencsétlenek legalább a félfülük-ből? Nem tudják a bolondok, mit vesztenek most egész életükre, ha süketen tovább eveznek! Hát nem érzik, hogy úgysem érdemes tovább élni a szirének éneke nélkül?

Nyugtalanul kiabált hozzájuk Odüsszeusz és intetetett a szemöldökével: álljanak meg csak egy percre, ne evezzenek olyan ostobán, türelmetlenül. Vagy ha már nekik mind-egy az, amit úgysem hallhatnak, szánják meg legalább őt, Odüsszeuszt!

szenszt, oldják meg a rarakott köteleket, és hagyják, hadd ússzék ki a szirének zátonyára. Menjenek ők maguk tovább, ha nekik fontos az, hogy visszatérjenek Ithakába, de ne kényszerítsék őt, Odüsszeuszt is, hogy velük tartson. Higgycél el, ő már tudja, jobb az neki, ha itnmarad a szirének között.

Így könyörgött hozzájuk Odüsszeusz, de ők semmit sem halottak, sem a szirének énekéből, sem az ő szavából. Érzékellenül, közömbösen csapkodták evezőikkel a tenger tükörsima vizét, a szirénekre rá sem néztek. Csak véletlenül vette észre egyikük, hogy Odüsszeusz nyugtalanul rángatózik az árboc tövében, kétségbeesetten intget a szemöldökével, úgy látszik attól fél, még valami baja eshetik, s talán azt akarja, hogy segítsenek rajta; letette hát az evezőt egyikük, fölnyalábolt egy osomó kötelet és még erősebben az árbochoz kötözte a szerencsétlent. Türelmetlenül kiabált, ordított Odüsszeusz, rángatva kezét-lábát és harapta volna a másikat, hogy megértesse vele, mit akar, de az rá se hederített.

Keserű könnyek hullottak Odüsszeusz szeméből, zokogott fájdalmában, de nem a kötél fajt neki, amely véresre sebezte kezét, lábát, derekát — azt ő észre sem vette —, hanem az kínosza, gyötörté, hogy halkul már a szirének éneke. Egyre távolabb kerül hajójuk attól a csodálatos zátonytól; a szirének varázsáldából már csak egy-egy hangfoszlány úti meg a fülét, és ő éri, hogy örökre elveszti azt, aminél szebbet soha életében nem hallhat már. Marják a könnyek szemét, arcát, és úgy összeszorítja szívét a fájdalom, hogy jobb szeretne nem élni már tovább. Előtte könyül a feje, és a reménytelenség eszméjelen kábultba taszítja. Nem áll már egyenesen az árboc tövében, összeesüklük a teste, csak a húsába vágó kötelek tartják.

Nagy sokára aztán, amikor már messze járnak a szirének szigetétől, megszánják társai az elalétat, föloldozzák, magához térítik. Ő meg egykedvűen kaparja ki fülükből a viaszt. Nem mesél nekik a szirének énekéről, hisz úgyse értenék a szavát. Örüljenek a bolondok, ők semmit se halloáltak belőle, nem is tudják, mit vesztettek azzal, hogy nem maradtak ott a zátonyon.

Nem sok ideje volt Odüsszeusznak, hogy bankójják a sziréneket miatt. Csakhamar még nagyobb, súlyos megpróbáltatás érte, s ettől már nem is szabadult meg olyan könnyen, mint a szirének énekétől.

Alighogy kioldozták társai a köteleket, amelyekkel az árboctővéhez kötözték volt, s ő meg kiszedte fülükből a viaszt, egyszerre csak azt veszik észre, hogy rettenetesen zúg, morajlik és hullámszik a tenger, jöllehet egy csepp szelet sem éreznek még most sem. Az a különös szélsendő, amely már akkor beállott, amikor a szirének zátonyához közelédtek, még most is tovább tartott, de esendről, nyugalomról már szó sem lehetett. Egyre vadabb hullámokat vert és bögött a tenger, ők meg érezték, hogy az ár ellenállhatatlannal sodorja magával hajójukat. S íme, azt látják, hogy a távolban, éppen abban az irányban, amerre hajójukat a száguldó ár viszi, valami iszonyatos füstoszlop tör a tengerből az ég felé.

Megrémültek erre Odüsszeusz emberei, kiesett a kezükből az evezőlapát, és ijedt arccal néztek vezérükre: mi lesz most? De Odüsszeusz nem vesztette el a fejét. Tudta, hogy most minden erejét, bátorságát össze kell szednie, mert olyan veszedelem következik rájuk, amelyben nem volt még részük. Ha most ő is csődöt mond, és észreveszik rajta a társai, hogy neki sincs helyén a szív, akkor menthetetlenül végük lesz mindnyájúknak. — Mert előre megmondta ám Odüsszeusznak Kirke azt is, amin most át kellett esniük.

Volt azon a végtelen tengeri úton, amelyet Odüsszeusz hajójának be kellett járnia, egy kettős veszedelem. Szkilla és Kharübdisz volt ennek a kettős veszedelemnek a neve. A hajónak ugyanis két egymáshoz elég közel fekvő hegyesűcs között kellett áthaladnia. Az egyik hegy, amelyik balfelől esett, egy iszonyatos magas kőszirt volt; meredeken emelkedett ki a tenger vízből és csúcsa a felhőkbe szökött. Sose volt e kőszirt csúcsán tisztá, fényes idő, se télen, se nyáron, mert ezt bizony mindig sötét felhő

borította. A kőszirt maga pedig olyan sima volt, mintha márványból csiszolták volna fényesre. Nem is lehetett azt megmászni emberi lábbal sohasem. De a kőszirt közepén, nem sokkal a tenger szintje fölött, egy ködbe takart barlang szája tátongott. És ez a barlang bizony szörnyű veszedelmet rejtett magában a hajósok számára. Mert ebben a barlangban tanyázott az üvöltve ugató Szkilla. Nagy volt a hangja ennek az irtózatoss tengeri szörnyetegnek, mert hat feje volt, és úgy ugatott mindéggyikkel ahogy csak a hat torkából kifért. Rémes szájaiban meg három sorban villogtak kardéles fogai, mint óriási agyarak. Időnként kidugta ez a borzalmas szörnyeteg ijesztő fejeit a barlang nyílásán, és tizenkét lábával dühösen tapogatózva halászgatott a tenger vízében. Delfineket, bálnákat, meg még emél is nagyobb víziszörnyeteket ragadott meg kaszának is beillő karmaival és mohón gyömöszölte őket egyik vagy másik szájába. Bizony, rossz órában született az a hajós, akit ennek az égbenmeredő kőszirtnek a közelébe vitt az útja. Mert a Szkilla elől ép bőrrel megmenekülni ugyiszólván lehetetlen volt. Mindig csak elkapott valakit a hajóból ennek a rémes fenevadnak egyik vagy másik lába, akárhogy vigyáztak is.

Legjobb lett volna, persze, messzire kerülni ettől az iszonyatos kőszirttől, a Szkilla tanyájától. Csakhogy nem lehetett ámi! Mert a másik oldalon meg, jobbra attól az iránytól, amerre a hajónak tartania kellett, egy másik, talán még nagyobb veszedelem leselkedett! Volt ugyanis a tengerben, szemben azzal az égbenmeredő kőszirttel, a Szkilla tanyájával, egy másik, valamivel kisebb szikla is. Sőt, ez a másik szikla igazában annyira kicsiny volt, hogy a hajóról szinte egy ugrással elérhette az ember a tetejét, ha jól tudott ugrani. Nem is volt ez a szikla annyira megmászhatatlan, mint a Szkilla meredek kőszirtje. Még egy kevés termőföldnek is lennie kellett rajta, mert a tetején egy magas és sűrűlombú fügefá virult. De azért csak nem örülhetett a hajós még ennek a sziklának sem. Mert ez alatt meg iszonyatos mély örvény, a Kharübdisz tátongott. A feneketlen mélységben valami irtózatoss erő szívta, szűrösölte magába a vizet. Csak úgy

zúgott, bögött, sustergett és üvöltött az egész tenger, amikor a Kharübdisz nyelte magába a hullámokat. Bizony nem lehetett hallani ettől a fülstektető lármtól még a Szkilla ugatását sem. Ellenállhatatlan erővel száguldott a tenger ájja mindenfelől ebbe az irányba, a kisebbik szikla alá; hullám hullámra tornyosult és a mérhetetlen víztömeg csak úgy ömlött, zuhogott alá, sustergett és a feneketlen mélységbe, mert ilyenkor szívta magába a Kharübdisz a tengert. Aztán egy idő múlva lassanként mégis eloson-desedett minden; egy darabig egészen békésnek, nyugodtnak látszott az a kisebbik szikla a sűrűlombú figefával.

De nem sokáig tartott a csend, melyet csak a Szkilla üvöltő ugatása vert föl néha-néha. Mert egyszerre csak megint kinyílt az örvény a kisebbik szikla tövében. Iszonyatos füstoszlop vágódott ki belőle az ég felé, megint előről kezdődött a sustergő zúgás, bömbölés, és csak úgy áradt elő a feneketlen mélységből a rengeteg víz. Ilyenkor okádtá ki magából a Kharübdisz azt a tengersok vizet, amit előtte magába szívott.

Napjában háromszor szívta így magába és háromszor fújta ki magából csaknem az egész tengert. És bizony, jaj volt annak a hajónak, amelyik a Kharübdisz torkába került. Pozdorjává zúzódt az egész akkor, amikor a feneketlen mélység magába szívta a vizet. Csak ronsok és szilánkok láttak belőle napvilágot később újra, ahogy megint kiokádtá magából a vizet a Kharübdisz.

Ide, a Kharübdisz közelébe kerültek most Odüsszeuszék a hajójukkal. Azért hullámzott, zúgott a tenger, és azért ragadta el őket az ár, mert a Kharübdisz nyelte magába a vizet. Tudta Odüsszeusz, hogy most aztán mindjárt végük van, ha elnyeli hajójukat a feneketlen örvény. Csak egy mentességük lehet: ha megpróbálnak valahogy kikerülni abból az árból, amely egyes-nesen a Kharübdisz torkába vezet. Teljes erővel evezniök kell, hogy ellenkező irányba térítsék a hajót. Nem jobbra, hanem balra kell tartaniok, nem a kisebbik szikla, hanem a másik, az égbe-meredő szirtfok felé. Igen ám, csak hogy ott meg az ugató Szkilla tanyázzik!

Szerencsére az emberek nem hallották még a szörnnyeteg ugatását a tenger bömbölésétől. Csak ennek köszönhették, hogy rémületükben nem vesztették el az eszüket egészen. Odüsszeusz meg, nehogy megijessze őket, egy szót sem szólt nekik arról, hogy balfelől is vigyáznok kell, mert arról meg a Szkilla fenyegeti őket. Ő inkább arra biztatta társait, hogy markokják meg keményen az evezőt és lassanak neki szaporán, evezzenek teljes erejükből, ahogy csak tudnak. A kormányosnak meg azt parancsolta, hogy ne féljen, tartson csak egyenesen afelé a meredek szikla felé, mert amellet kell a hajóval elhúzniok. De azért jól vigyázzon, ahhoz se menjen túlközel, nehogy beléütközzenek — mondta Odüsszeusz, pedig valójában nem attól tartott ő, hogy már nem merete megmondani az embereknek, nehogy még jobban megijedjenek. Inkább vette a kardját, fegyvereit és dárdayát, előre ment, kiállott a hajó orrába, legelő, hogy onnan mérköz-zék meg majd azzal az iszonyatos ugató szörnnyeteggel, amelynek a közelségét társai mégcsak nem is sejtették.

Derekasán evezni kezdtek aztán a legények. A kormányosnak sikerült is valahogy nagy nehezen kiszabadítani a hajót az árból. Balra, nem jobbfelé húztak már, és ha érezték is még, hogy csak minden erejük megfeszítésével menekülhetnek a szörnnyű Kharübdisztól, azért már kezdett valahogy rendbejönni a dolgunk. Odüsszeusz meg meresztgette a szemét a hajó orrában; kémelet előre, balra, fölfelé meg lefelé is, de bizony csak nem használhatta fegyvereit az ugató Szkilla ellen. Mert akármilyen bátran készült is a küzdelemre, a sunyi szörnnyeteg túljárt az eszén.

Odüsszeusz csak akkor vette észre, merőről fenyegeti őket tulajdonképpen a veszély, amikor a Szkilla hátuhól már ki is ragadott hat embert a hajójából. Akkor kezdett üvöltve ugatni a fenevad, amikor a hat szerencsétlen áldozat már a levegőben kalimpált a karmai között és onnan kiabált Odüsszeuszhoz segítségért. De Odüsszeusz már nem segíthetett rajtuk, akárhogy sajnálta is őket. Mert a többiek ügyse mertek volna megfordulni

a hajóval és visszatérni még egyszer arra a veszedelmes helyre, ahol vagy a Szküllá, vagy a Kharübdisz martaléka lesz az ember. Aztán meg azért is le kellett mondania Odüsszeusznak szerencsétlen barátainak a megmentéséről, mert amikor megpillantotta azt az iszonyatos hatfejű szörnyeteget, egyszerre belátta, hogy az ilyen szemben ő bizony tehetetlen. Hisz még a legerősebb dárdá és a legélesebb kard is csak gyenge fogpiszkáló a Szküllá egyetlen fejéhez. Akárhogy búsultak is Odüsszeuszek, bele kellett nyugodjanak hat társuk elvesztésébe. Gyorsan tovább-eveztek hát, nehogy még újabb áldozatot is szedjen a szörnyeteg. Csak így szabadulhattak meg a Szküllától és Kharübdisztől.

A Napiszten tehenei

Ahogy megmenekültek Odüsszeuszek az ugató Szküllától és Kharübdisztől, egy gyönyörű szép sziget közelébe vetődött a hajójuk. Thinaké volt ennek a szigetnek a neve. Itt legelésztek a Napiszten, Héliosz marhái és juhai. Hét tehénosordája és hét juhnyája volt összesen, mindenikben egyenként ötvenkét állattal; de nem szaporodott és nem fogyott a számuk soha, mindig ugyanannyi maradt. Két gyönyörű nimfa, a Napiszten két leánya vigyázott reájuk.

Estefelé járt az idő akkortájt, amikor Odüsszeuszek ennek a szigetnek a közelébe érkeztek. Hallották is az emberek a hajóról a tehének böfését meg a birkák bégetését, amint karámba hajtották őket őrzők a szigeten.

De egyszerre észbe jutott ekkor Odüsszeusznak az, amit az alvilágban Teiresziástól, meg később Kirikétől is hallott: legjobb lenne, ha messzire elkerülhék ezt a szigetet, mert itt bizony újabb veszedelem vár reájuk. Ha nem hagyják békét a Napiszten marháinak, akkor végük lesz mindnyájuknak. Ezért megpróbálta Odüsszeusz rávenni társait, hogy ne is kössenek ki ezen a szigeten. Igaz, este van már, el is fáradtak mindnyájan, de ne törődjenek most a fáradtsággal, szedjék össze magukat és evez-

zenek tovább. Majd holnap reggel, ha messzebbre jutottak innen, kiplihenhetik magukat.

De a többiek nem hallgattak rá. Eurülokhosz, aki már Kiriké szigeten is szembeszállt Odüsszeusszal, fölbiztatta őket, hogy de bizony csak kössenek ki mégis! Milyen jó lesz majd tüzet rakni a parton, megvacsorázni békével és legalább egy éjszakát pihenni. Majd aztán holnap reggel újult erővel tovább evezhetnek, ha annyira sürgős lett most egyszerre az útjuk.

Látta Odüsszeusz, hogy az emberek szívesebben hallgatnak Eurülokhoszra, mint reá, érezte, hogy engednie kell. Jól van hát, ő nem bánja, kiköthetnek, ha annyira akarják, de esküdjének meg előbb, hogy egy újjal se nyúlhatnak a tehénosordához. Mert ezek a Napisztenek, Héliosznak a marhái, és jaj azoknak, akik megölik a Nap teheneit!

Ebbe aztán belenyugodtak a többiek. Meggyérték és könnyű szívvel meg is esküdtek rá, hogy jó, nem bántják őket azokat a tehéneket, csak letehessék már az evezőt és partra szállhassanak. Könnyű szívvel esküdtek a bolondok, nem gondoltak arra, milyen nehéz lesz majd meg is tartani ezt az esküt.

Kieveztek hát a sziget partjára, kikötöttek, kiszálltak a hajóból, tüzet raktak, megvacsoráztak, s aztán fáradtan lefeküdtek aludni. Vége felé járt már az éjszaka, amikor egyszerre csak sűrű, sötét felhők borították be az eget, rettenetes vihar támadt, és tombolni kezdtek a szelek. Nem is tudták Odüsszeuszek másnap reggel hajóra szállni, hogy tovább folytassák az útjukat. Még a hajót is ki kellett húzniok a partra, nehogy valami baja essék a nagy szélviharban. Úgy dühöngtek a tenger felől fújó kedvezőtlen szelek, hogy lehetetlenség volt elindulniok. Látták már, hogy itt bizony várnok kell egy darabig — talán csak egy pár napig, de lehet, az is hogy néhány hétig —, amíg majd valahogy kitiszrul az idő; csak úgy szállhatnak majd tengerre.

Nyugtalanította Odüsszeuszt az a gondolat, hogy még tovább is itt maradniok a szigeten, a Nap szent állatainak a közelében. Csak valami baj ne essék velük megint! Nehogy az

emberek kedvet kapjanak a tehénhúsrá, és megöljének egyet a csordából, mert akkor aztán nincs irgalom számukra! Megmondta azt Teiresziász meg Kirke! Újra intette hát a társait, hogy inkább ne is vegyenek fegyvert meg vágó szerszámot a kezükbe, amíg itt vannak. Ha már itt kell vesztegelniök ezen a szigeten, hát ériék be azzal az étellemmel, amit a hajón hoztak magukkal! Nem rosszabb az se a tehénhúsna!

Egyelőre nem is volt még baj. Amikor megéheztek, ettek-ittak jó étvágygal, mert bőségesen ellátta őket útavalóval Kirke akkor, amikor elindultak tőle. De aztán teltek-múltak a napok, és csak nem akart kitisztulni az idő. Egyre csak fíjt a szél a tenger felől, sehogyse akart már irányt változtatni; nem lehetett hajóra szállni. Odüsszeuszék meg azon vették észre magukat, hogy fogytán már az élelmük. Alig tudták elverni az éhségüket valahogy. Sőt már elő kellett venniök az íjat, a nyilat, a dárdát meg a horgot is, hogy madarat, halat vagy kisebb vadat ejessenek vele, mert különben éhen vesznek.

Nagyon aggodott már ekkor Odüsszeusz, hogy ebből bizony előbb vagy utóbb, de még valami baj lesz! Nem tudják azt megállani az ő emberei, hogy az éhségtől majd kiesik a szemük, s közben meg ott legel mellettük, alig egy köhajtásnyira tőlük a gyönyörű szép, széleshomlokú, kövére hizott, csillogó szőrű csámpás lábú tehéncsorda.

Tehetetlen aggodalmában félrevonult hát Odüsszeusz a társaitól azon a szép szigeten egy csendes tisztásra, ahol sohasem fúj a szél, hogy könyörögiön az olümposzi istenekhez. Jól megmosta a kezét előbb, úgy imádkozott hozzájuk, szánják meg végre, küldjenek kedvező szelet, hogy hajóra szállhassanak és folytathassák útjukat. Mert ő érzi, hogy az éhség előbb-utóbb bűnbe viszi az embereit, és olyat cselekszenek majd, amit nem tudnak többé jóvátenni. — Egy imádkozott és az olümposzi istenek megszánták győtrődésében. Vigasztalásul könnyű álmot boosátottak a szemére.

Közben meg Eurilokhosz összegyűjtötte a többieket és arra biztatta őket, hogy ne tűriék tovább céltalannul az éhség gyöt-

relmeit, amikor módjukban áll az is, hogy egyszerre jóllakjanak mindyájan. Inkább fogadják meg a Napistennek, Héliosznak, hogy majd ha megszabadulnak innen és visszatértek már hazájukba, Ithakába, bőségesen kárpótolják egy gyönyörű szép, nagy, száz marhából álló áldozattal azért a pár tehénért, amit most majd levágnak. Sőt, ha úgy akarja a Napisten, hát építenek neki otthon egy szép nagy szentélyt is és bőségesen földíszítik gazdag fogadalmi ajándékokkal. — Vagy talán nem lehetne ilyen áldozattal és fogadalommal kiengesztelni a haragzó Napot? Hát bizony még akkor is, ő, Eurilokhosz úgy gondolja, inkább pusztuljanak majd el a tengeren hajójukkal együtt, mintsem hogy most tovább éhezzenek, amikor itt van ez a sok szép kövér tehén. Mert még a vízbefulladás se lehet olyan kínos dolog, mint ez a nagy embertelen éhség.

Így beszélt Eurilokhosz, és a többiek ostobaságukban hallgattak rá. Hamar odalopóztak a legelésző csordához és észrevétlenül elhajtottak belőle egypár szép, kövér tehenet. De meglátta ám őket a Napisten, Hélios, aki mindent lát és mindent hall, ami a földön történik. Nagyon megharagudott rájuk, de úgy tett, mintha semmit sem vett volna észre. Várta, mi lesz azután, csakugyan megölik-e ezek az elvetemültek az ő szép jószágait?

Azok meg úgy akarták kisebbiteni a bűnüket, hogy nem vágták le mindjárt a teheneket és nem estek nekik egyszerre éhségükben, hanem elhatározták, hogy előbb áldozatot mutattak be az isteneknek. Mintha nem is azért akarták volna levágni, hogy megegyék őket és az éhségüket csillapítsák, hanem mintha csak ugyan az áldozat lett volna fontosabb, és inkább csak úgy mellesesen ennének is valamit az áldozati húsból. Árpadarájuk ugyan nem volt a hajón már egy szem se, csak egy terebélyes tölgyről téphettek le gyöngye hajtásokat, úgy készíthettek föl az áldozatra. Bort se tudtak volna már az égő húsrá loocsantani, azt is csak vízzel helyettesíthették. De azért ők mégis a lehető-séghez képest mindent megtettek, mintha csakugyan áldozathoz készülének.

Levágták aztán a teheneket, megnyúzták őket és földarabolták a húsvakat. Szépen nyárásra tűzték mindet és hozzálátattak, hogy a hús egy részét meg a bőrt elégséggé az iseneknek. De alig gyújtottak tüzet, megmozdultak a lenyúzott bőrök, mind és a nyárásra szűrt húsdarabok bőgni kezdtek, mint az élő marhák!

Ebből is láthatták az elvetemült gonoszok, milyen égrekiáltó bűn az, amit elkövettek.

Ment is azonnal az egyik széphajú nimfa, jelenteni a Napistennek, hogy baj van, mert hiányos a marhák száma! Valaki ellopott azokból egy párat! De tudta már akkor a Napisten, hogy kik a bűnösök! Ment is ő azonnal panaszra a legfőbb istenhez, Zeuszhoz. Azt követelte tőle, hogy büntesse meg példásan Odüsszeusz társait, mert nem tűrheti, hogy szent állatait hitvány gonosztevők ellopják, megöljék és megegyék! Olyan égrekiáltó bűn ez, hogy ilyen ő ellene még senki se mérszelt. Ha Zeusz meg nem bünteti ezeket a hitvány, semmirekellő, tolvaj csavargókat, akkor bizony ő, a Napisten itthagytja ezt az egész világot, soha többé föl nem megy az égre. Tőle aztán lehet ezen a világon éjszaka örökre. Elmegey inkább az alvilágba, a Hádészba, és ezentúl már csak a halottaknak fog világitani.

Nagyon meglepett még Zeusz is erre a fenyegetésre! Mert ha a Napisten oszakupyan itthagytja ezt a világot és elmegey a Hádészba, örök éjszaka borul akkor mindnyájukra. Mi lesz akkor abban a vak sötétségben a földdel meg az éggel? Mert igaz ugyan, hogy ott vannak még a csillagok, meg a Hold, de az ő fényük csak nem elég se istennek, se embernek. A Nap nélkül nem lehet megélni se földön, se égen, kell az nekünk mindnyájunknak, mint egy falat kenyér! Szépen megkérte hát Zeusz a Napistent, hogy azért gondolja meg a dolgot mégis és ne hagyjon itt bennünket hebehurgyán! Ne menjen el az alvilágba, a halottak közé, mert úgyse kell ő ott senkinek. Inkább csak maradjon közöttünk és világítson továbbra is az égen meg a földön. Majd ő, Zeusz elbánik azokkal az elvetemült gazemberekkel, akik úgy megsértették mindnyájunk jótevőjét.

Megnyugodott a Napisten ezekre a szavakra és egyelőre elment a dolgára: várta, hogyan teljesíti Zeusz az ígétetét, és hogyan bűnhődnek majd Odüsszeusz gonosz társai.

Fölébredt aztán Odüsszeusz is az álmából és ment vissza a társaihoz. Éppen akkor ért oda hozzájuk, amikor már javában folyt a megölt tehének húsának nyárson forgatása. Megcsapta már messziről az orrát az égő zsírnak szívet-lelket gyönyörköd-tető jó szaga. De bizony ő nem tudott most örülni ennek a nagy-szerű illatnak. Elszorult a szíve, és könnyek szöktek a szemébe, mert tudta már, hogy nagy baj történt a távollétében. Rettentesen összezúdta a társait, együtt az egésztest és külön-külön mind egyiket. De segíteni ő sem tudott, mert a marháknek végük volt már. Haragjában inkább otthagytta őket megint és nem evett a jóízű tehénhúsból egy falatot sem.

Hat napon át lakomáztak még Odüsszeusz társai azon a szigetben a Napisten levágott marháinak a húsból. A hetedik napon aztán végre elállt a szél, kitisztult az idő és hajóra szállhattak mindnyáján. Velük ment Odüsszeusz is, bár tudta, hogy nem lehet már ezek után szerencsésük a tengeren. De csak nem akarta sorsukra bízni az embereit, vezérüknek érezte magát még ekkor is és elhatározta magában, hogy velük tűr, szenved mindaddig, amíg módjában áll, hátha segíthet még rajtuk valahogy.

Egy darabig nem is volt baj. Szép csendesen eveztek a békés tengeren, még a szélfúvás is segítette rajtuk. Fölállhatták az árbocot és kibonthatták a vitorlát. De alig tűnt el mögöttük a távolban Thrinakié szigete, amikor egyszerre csak felhősödni kezdett fölöttük az ég, és homályba borult alattuk a víz. Egy darabig még tovább száguldott velük a hajó, de bizony már nem sokáig. Mert csakhamar megdördült az ég, és kitért a vihar, nekivadulnak a szelek. Még arra sem volt idejük Odüsszeuszéknak, hogy bevonják a vitorlát, máris azon vették észre magukat, hogy leszakadt az árboc tartó kötél, és az árboc végigzuhant hosszában a hajón. Estében fejbévágta a kormányrost és szétzúzta a fejét, az meg holtan bukkott hanyat a vízbe. Erre még egy iszonyatosat dördült az ég, és Zeusz villama belevágott a hajóba.

Szélzúzódt a hajó, az emberek belepotyogtak a vízbe. Még annyi szerencséjük se volt, hogy elkapatták volna a széthulló hajónak egy-egy deszkáját. Egy darabig úszkáltak még a vízharos tengeren, de aztán mind kifáradtak és vízbefulltak.

Csak Odüsszeusznak sikerült az utolsó percben, mielőtt még szétesett volna az egész hajó, a megmaradt árbóckötéllel egybekötözni valahogy nagy nehezen a hajó gerincét és a kidőlt árbocrudat. Erre kapaskodott föl aztán úszás közben és szívszorongva várta a jószerecsét: sikerül-e valahogy megmenekülnie?

A Kharübdisz

Nem tudták igazában Odüsszeuszek már akkor sem, amikor elindultak Thrinakie szigetéről, vajon jó irányban eveznek-e? Csakugyan arra kell-e menniök hajójukkal, amerre indultak? Gondolkozás nélkül, váltában vágta neki a végtelen tengernek akkor, amikor valahára mégiscsak kitisztult már az idő, és elindulhattak. A többiek örültek, hogy nem kell már tovább tétlenül vesztegelniök azon a szigeten, Odüsszeusz meg annyira csüggedten és reménytelenül ment velük úgyis, hogy egyelőre nem sokat törődött azzal, merre mennek tulajdonképpen. Tudta ő már akkor, hogy ennek a hajózásnak ügyse lesz jó vége.

Most viszont, amikor széthullott a villámsújtotta hajó, és odaveszttek a társak mind, annál jobban nyugtalanította Odüsszeuszt az a gondolat, hogy vajon hol, merre, a tenger melyik pontján járhat tulajdonképpen? Van-e itt a közelben szárazföld vagy sziget, amelyet úszva elérhet? Mert ugyan mit csinálhat az ember egyes-egyedül a végtelen tengeren, egy összetört csónak csónka gerincébe és a hozzákötözött árbocrudba kapaszkodva? — Bizony semmit. Nem jó már az a hajóroncs más egyébre, minthogy megkönytyúse egy kissé a vergődést a hullámok között. Közben remélheti a szerencsétlen hajóőrözt, hátha szárazföldet pillant meg valahol a távolban s aztán úszva elindulhat abban az irányban.

Egy reménykedett most Odüsszeusz is, de bizony hiába. Hasztalan kémelelte körös-körül az egész látóhatárt, mást, mint végtelen nagy vizet, nem látott ő maga előtt sehol sem. Pedig elmúlt már a vihar réges-régen, kiderült a mennybolt, és elcsendesedtek a hullámok, sőt vége volt már az éjszakának is. Újra feljött a nap és lassanként dél felé járt már az idő. A szerencsétlenség, amikor a villám belevágott a hajóba, az előző nap délutánján történt. Már egy egész napja, hogy odaveszttek a társak, és Odüsszeusz még mindig reménytelenül hánykódott a hajóroncson.

Egyszer aztán mégiscsak felfedezett valamit a távolban. De annak bizony egy cseppet sem tudott örülni. Azt vette észre ugyanis, hogy az egyik irányban valami bizonytalan füstoszlop tör a tengerből az ég felé. Sőt hamarosan érezte azt is, hogy megmozdul a tükkörsima víz, egyre nagyobb hullámokat vet a tenger, és már sodorja is magával az ár az ő hajóroncsát éppen a füstoszlop felé. Bizony az a füstoszlop a Kharübdisz volt! Csak ez hiányzott még szegény Odüsszeusznak! Most, amikor hajó nélkül, egyes-egyedül maradt és tehetetlenül ki volt szolgáltatva a tenger kényének-kedvének, újra a Szküllá és Kharübdisz közlébe került.

Látta most is Odüsszeusz a Szküllá égbenmeredő sima kőszirtjét és vele szemben a Kharübdisz alacsony szikláját a sűrű lombú fűgéfával. De bizony most már kísértetet se tudott tenni arra, hogy kiszabaduljon valahogy az ellenállhatatlan áradatból és a Kharübdisz örvénye helyett a Szküllá meredek kőszirtje felé tartson. Hiszen még evezője sem volt! Arra meg, hogy elengdje a hajóroncsot és úszva akarjon irányt változtatni, gondolni sem mert. Csak vággyakozva nézett a Szküllá meredek sziklájára felé. Milyen jó lenne odakerülni inkább s aztán valahogy kijátszva a szőnyveteg figyelmét, magasa kúszni azon a sima meredek kőszirten. Talán úgy még megmenthetné az életét.

De bizony ez csak hiú reménykedés volt, mert közben az áradat egyre gyorsabban sodorta magával a Kharübdisz torka felé. Tudta Odüsszeusz, ha most valóban elnyeli és a feneketlen

mélységbe ragadja az örvény, akkor élve soha többé nem látja meg a napvilágot.

Kétségbeesett helyzetében gondolt egy merészre, nagyot és gyors cselekvésre határozta magát. Úgyesen felkúszott a hajóroncs kellős közepére, de jól vigyázott, hogy el ne vesszesse az egyensúlyát. Aztán fölállott és nagy ugrásra készült. Abban a pillanatban pedig, amikor a Kharübdisz már szívtá volna magába a vízzel együtt a hajóroncsot is, mielőtt lába alatt szálljedni kezdett a gerenda, hirtelen nagyot ugrott és kinyújtott kezével elkapta a szikla tetején álló fügefának egyik lecsüngő ágát.

Az ugrás sikerült. Az örvény egy pillanattal később már el is nyelte a hajóroncsot. Bőmbőlve, sisteregve zuhogott alá a rengeteg víztömeg a feneketlen mélységbe, de Odüsszeusz egyelőre meg volt mentve. Erős marokkal fogta a fügefa ágát és kinyújtott karral csüngve nézte, mi történik alatta a mélységben. Bizony szédítő volt látni azt, hogy vágta a víz mindenfelől egy irányba, éppen az ő lábai alá, és hogy zuhog ott lefelé a vak sötétségbe. Szeretett volna Odüsszeusz feljebb kúszni a fügefán, hogy egy kissé kényelmesebben legalább megyethesse valahol a lábát, de erről szó sem lehetett. Túl messze volt tőle a fügefa törzse, mozdulni sem tudott. Sőt még arra is vigyázania kellett, ne ficánkoljon túl sokat és még letörje a fügefának azt az ágát, amelyet ugrás közben sikerült valahogy szerencsésen elkapnia. Mint denevéznek, mozdulatlanul kellett ott függeszkednie, ha nem akarta, hogy azonnal elpusztuljon.

Kétségbeesetten várta tehát, lesz-e még egyszer szerencséje? Mert nagy szerencse volt ugyan, hogy el tudta kapni a fügefa ágát, de most már valahogy tovább is kellett jutnia innen.

Egy idő múlva elcsendesedett aztán a tenger iszonyú bömbölése. Nem áradt már a víz a szikla felé. A Kharübdisz jóllakott azzal, amit magába szívott. Tudta Odüsszeusz, hogy nem tart sokáig ez a csend. A Kharübdisz hamarosan ki fogja okádni majd mindazt, amit előtte elnyelt. Csakugyan úgy is lett. Alig egy pár óra múlva újra megnyílt az örvény, és a Kharübdisz fújni kezdte magából a vizet.

Ettől kezdve Odüsszeusz még feszültebben figyelte: vajon előkerül-e az ő hajóroncsa is? Nem csalódott. Egyszer csak valóban azt látja, hogy kiugrik a mélyből az ő gerendája. Igaz, most még zilahtab és még töredezettebb volt a hajógerinc, meg a hozzákötözött árboerúd, mint annak előtte, de jó volt ez már Odüsszeusznak így is. Hamar elengedte hát a fügefa ágát és leugrott a vízbe. Éppen a gerenda közelébe pottyant. Megragadta félkezével és ahogy tudott, úszni kezdett vele. Most már csak arra ügyelt, nehogy a Szkilla felé vigye az ár. Ezúttal azonban szerencséje volt, mert ezt a másik szörnyeteket most sikerült elkerülnie.

Még kilenc nap és kilenc éjen át hányódott így Odüsszeusz remény és kétség között a tenger vizében. Végre a tizedik napon eljutott aztán oda, ahol a tenger köldöke fekszik. Itt van a félelmes szarvú, szépfürtű istennőnek, Kalüpszónak a szigete. Ez az istennő, Kalüpszó vette most gondjába a szerencsétlen hajótöröttet.

Kalüpszó szigetén

Nyolc esztendő telt el Odüsszeusz a félelmes szarvú istennőnél, a széphajú Kalüpszónál. Réges-régen volt az, amikor elvesztette ostoba társait, akik nem hallgattak rá és megették a Napisten teheneit; ő, Odüsszeusz meg hajótöröten, egy szál gerendába kapaszkodva, hosszas hánykódás után kivetődött a szigetre.

Azóta nemcsak hogy kipihente magát, hanem már szinte el is felejthette azt a sok szörnyű szenvedést, amit a tengeren kellett átélnie. Igaz, jó volt partot érni akkor, nyolc esztendeje. Ihs Odüsszeusz még most is hálásan gondolt arra, hogy a nimfa, Kalüpszó, gondjaiba vette a hajótöröttet, ellátta étellel-itallal, felruházta és mindent megtett, hogy a kedvében járjon.

De Odüsszeusz csak nem érezte jól magát. Szeretett volna már megint tengerre szállni, és végre valahára visszajutni édes hazájába, Ithakába. Hiszen ő tudta, várnak rá otthon: felesége, Pé-

nelopé meg a fia, Télemakhosz. De Kalüpszó nem akarta útjára bocsátani. Lehetetlent kívánt Odüsszeusztól. Azt akarta: felejtse el Odüsszeusz a hazáját, Ithakát, feleségét és családját, ne törődjék velük; inkább fogadja el azt az ajándékot, amelyet ő kínál neki: legyen ő is halhatatlan, mint az istennő, és maradjon nála örökre. Majd meglátja, mennyivel szebb és boldogabb az élet az ő szigetén, mint odahaza, a kopár és sziklás Ithakán.

Egy esábtárgatta Kalüpszó Odüsszeuszt, de Odüsszeusz nem hallgatott rá. Minél inkább teltek a napok és évek, őt csak annál erősebben kínozta a vágy: hazamenni Ithakába. Néha már úgy érezte: elég lenne az is, ha még egyszer megláthatná otthona föl szálló füstjét, utána akár meg is halhatna. Már ez is boldoggá tenné, csak ne kellene itt vesztegelnie tovább.

Vége aztán az istenek is megszokták már Odüsszeusz gyöt-rődését és elküldték követüket, Hermészt, a széphajú nimfához: eressze már útjára Odüsszeuszt.

Hermész fölkötötte lábára szárnyas saruját, amely mint a szél fuvallata, olyan gyorsan viszi szárazon és vízen a hírhordo-zó istent. Vette pálcáját is, amellyel megigézi az embert: álomra szenderíti vagy fölébreszti, ahogy éppen akarja. S aztán lecsapott az Olümposz tetejéről a tenger habjaira; mint a sirály, amikor halra vadászik, úgy röpillt a meddő vízen át a tenger felé. Bizony, hosszú ideig tartott az útja, mert akármilyen gyorsan röpillt is, messze van ám a tenger köldöke! Nincsen arra száraz-föld sehol se, még hajó sem jár arra felé sohasem. Csak a nimfa, Kalüpszó él ott egyedül azon a magános szigeten szolgáloleá-nyaival.

Mikor aztán végre mégis partot ért az isten, kilépett a ten-gerről a sík mezőre és megindult egyenesen a nagy barlang felé a sziget közepén, oda, ahol a szépfürtű nimfa lakik. De nagyon elesodálkozott ám még maga a világotjárt Hermész is, olyan gyönyörű szép volt Kalüpszó szigete.

Kétoldalt a barlang mellett erdő állott sűrűn, nyárfa meg égerfa és jóillatú ciprus. Madarak raja fészkelte a fákön: ölyvek, baglyok meg nyelvtűket öltögető tengeri varjak, melyek a víz

közélet szeretik. A barlang előtt buja, széles szőlőtöke virult gyönyörű nagy firtjeivel. Tiszta vizű forrás négy is akadt ott, jó közel egymáshoz. Körben meg a lágy rétek violával, petrezse-lyemmel bujánóztak. Lobogott a barlangban a tűzhely lángja, s az égő cédrusok meg ropogó tujafák jó illata elárasztotta az egész szigetet. Zengő hangon énekelt odabent Kalüpszó, míg ara-nyos vesszővel szőtte szövészkén a vásznat.

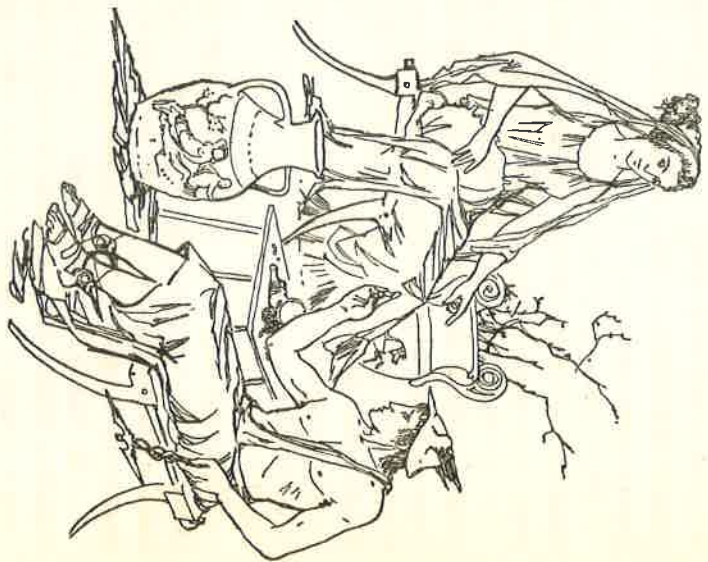
Odüsszeusz meg ezalatt künn a tengerparton sírdogált. Nem bánta ő, akármilyen szép is a nimfa meg az egész sziget, ő bizony könnyhullajva a meddő tengert nézte csak egyre. Csak Itha-kára gondolt ő mindig.

Belépett hát Hermész a barlangba, Kalüpszó meg azonnal megismerte. Mert ismerik ám egymást a boldog istenek mind-nyájan, akármilyen messze is lakik az egyik a másiktól.

— Miért jöttél hozzám, aranyvessz-szós Hermész? — kérdezte Kalüpszó.

— Hisz eddig még sose jártál itt ná-lam látogatóban! Mit akarsz most tőlem? Hadd telje-sítsen a kívánsá-godat... De mielőtt még szóhnál, gyere hát előbb, légy a vendégem!

Ezzel a nimfa kézen fogta Her-mészt, asztalhoz ül-tette és ambrosziát meg nektárt rakott eléje gyönyörű edé-nyekben. Mert csak

ezt eszik, meg ezt isszák a boldog istenek, ha megéheznek vagy megszomjaznak. Kenyér vagy bor nem kell nekik sohasem — csak halandó emberek, nem istenek élnek ilyesmivel.

Mikor aztán Hermész jóllakott étellel-itallal és kifújta már magából egy kissé a hosszú út fáradalmát, felelt Kalüpszó kérdésére:

— A legfőbb istennek, Zeusznak a parancsára jöttem hozzád, Kalüpszó. Bizony nem örömet vállalkoztam a fárasztó nagy tengeri útra. Ugyan ki lehné örömet az ilyesmi? Hisz még városok sínesenek erre! Nem kapunk mi istenek itt a közelben áldozatot senki emberfiától, minek jönnénk hát erre? Csakhogy nekem mégis jönnöm kellett, mert rámparancsolt a nagy Zeusz. Azt üzenté, mondjam meg neked, hogy él itt nálad a szigeten egy ember, Odüsszeusz. Fvék óta tartod már itt magadnál! Nos hát, Zeusz azt parancsolja most neked: eressz útjára minél hamarabb Odüsszeuszt, hogy visszatérhessen övéhez! Ez az olimposzi istenek akarata!

Megdermedt Kalüpszó, amikor ezt hallotta, és bizony nagyon elszomorodott. Mert ő még mindig nem adta föl a reményt, hogy Odüsszeusz majd csak elfelejti egyszer Ithakát és ottmarad nála örökre mint halhatatlan isten. Nem is eresztette volna el a maga jószántából soha, hisz annyira szerette. De most, hogy Zeusz parancsát hallotta, tudta már, hogy engédnie kell. Némán meghajította hát a fejét, és megígérte Hermésznek, hogy teljesíti Zeusz parancsát.

Hermész ezzel búcsút is vett Kalüpszótól és visszament az Olimposzra, oda, ahol a boldog istenek élnek Zeusz palotájaja körül.

Kalüpszó meg vette széles ezüst leplét, fátylat hordott a fejére és kijött a barlangból; ment, hogy megkeresse Odüsszeuszt künm a tenger partján. Ott tilt az most is keseregve a sziklás partokon és egyre csak a meddő vizet nézte.

— Ne búsulj te szerencsétlen! — szólt hozzá a nimfa. — Vedd inkább a fejszét meg szekereét és ácsolj magadnak tutajt, hogy vízre szállhass és megkeresd az utat édes hazád felé. Hazaeressz-

lek már, nem tartlak itt tovább! Még ételt és boritalt is adok veled elegendőt, hogy éhen ne vessz a nagy úton. Ellátlak mindennel, szelet is bocsátok a hajódra, hogy könnyebben indulhass.

Nem értette Odüsszeusz, miért akarja most Kalüpszó egyszerre teljesíteni a kívánságát. Hisz ő már évek óta ezt kérte tőle! De a nimfa eddig mindig csak mosolygott kérelő szavára. Szekiden simogatta kezét, arcát, haját, úgy marasztalta, ambrósziaival meg nektárral kínálgatta, hogy halhatatlanná legyen ő is és elfelejtse a nagy hazavágyódását. Miért változott meg most egyszerre az istennő? Ís miért akarja most mégis hazakereszteni?

Félt Odüsszeusz, hogy Kalüpszó talán nem is beszél őszintén. Talán csak próbára akarja tenni. S ha mégis elindul a tengeren tutajával, iszonyatos bosszút áll majd rajta a haragvó nimfa. Talán szörnnyű vihart küld reá és elpusztítja, úgy bünteti meg a hátlant, aki nem fogadta el az ő ajánlékát, a halhatatlanságot. Ezért nem is örült Odüsszeusz az első percben Kalüpszó szavának. Nem fogadta el mindjárt az istennő javaslatát. Dehogyan száll ő addig tengerre, amíg Kalüpszó meg nem esküszik erős esküvéssel, hogy nem tervez ellene újabb rettenetes bajt.

De a nimfa csakugyan nem akart rosszat Odüsszeusznak. Bármennyire is szerette volna ott tartani magánál örökre, most, hogy Zeusz parancsára hajlandó volt útjára bocsátani, tisztá szívvvel segíteni akart rajta: hadd emlegesse meg Odüsszeusz még később is, milyen jó volt hozzá Kalüpszó. Megesküdött hát erős esküvéssel, hogy nem tervez újabb rettenetes bajt Odüsszeusz ellen, inkább segíteni akar rajta, mert nincs vasból az ő szíve sem, tud könnyörülni másokon.

Megnyugodott erre Odüsszeusz és most már bátran készült a nagy útra. De közeledett már az este, nem foghatott azonnal munkához, másnapra kellett halasztania a készülődést. Kalüpszó pedig örült még annak a kis időnek is, amit ezzel nyert. Hátha még az utolsó percben sikerül szép szóval rábírnia Odüsszeuszt a maradásra.

Bevetette hát régi vendégét a barlangba és megparancsolta szolgálóinak, hogy készítsenek gyorsan búcsúlakomát. Ezúttal meg se próbálta már, hogy ambrosziával és nektárral kínálja Odüsszeusz; nem akarta már ráerőltetni az istenek eledelét, hisz eddig sem fogadta el azt Odüsszeusz soha. Inkább csak embernek való ételt meg italt rakatott eléje az asztalra, míg ő ambrosziát meg nektárt hozatott magának. Hadd lassa ebből is Odüsszeusz, hogy ő már nem erőlteti és nem marasztalja.

De mikor aztán jóllaktak étellel-itallal, mégiscsak megszólalt Kalüpszó:

— Isteni hős, leleményes Odüsszeusz, hát csakugyan elmégy tőlem, nem maradsz itt tovább ezen a szép szigeten? Meg sem ízeled az ambrosziát és a nektárt, hogy halhatatlan istenné légy, mint magam, és itt élj örökké boldogan mellettem? Hát nem gondolsz arra, hogy milyen sok rettenetes szenvedés vár még tereád, ha elmégy most tőlem? Miért akarsz voltaképpen hazamenni Ithakába? Hiszen ott sohasem lehetsz olyan boldog, mint nálam lehetnél! Hát össze lehet egyáltalán hasonlítani a te házadat ezzel a szigettel? Nem ezerszer szebb-e ez a barlang, mint a te házad otthon? Aztán meg gondolfj arra is: ha elmégy tőlem és visszatérsz a családdodhoz, te is megöregszel majd évek múlva, és neked is ugyanúgy meg kell halnod egyszer, mint ahogy meghal minden ember! Hát nem okosabb lenne-e: itt maradni mellettem és halált, szenvedést nem ismerve, örökké boldogan élni, mint ahogy a halhatatlan istenek élnek? Gondolkozz egy kicsit, még nem késő! Hisz látod, én csak jót akarok neked!

Igy beszélt a nimfa, de Odüsszeusz bölcsen választott a szavára:

— Űrnöm, istennői! Jól tudom én azt magam is, hogy szebb a te szigeted minden földi tájnál, s nincs oly ragyogó palotája embernek sehol sem, mint amilyen a te barlangod! De nekem mégis kedvesebb a kopár és sziklás Ithaka — bár nem olyan termékeny a földje — mert én ott születtem, az az én hazám és ott élnek azok, akiket szeretek. Meg aztán tudom azt is, hogy a halandó ember sorsa nem lehet olyan boldog, mint az örökké-

való isteneké. Bizony, sok szenvedést és gyötrelmet is el kell tűrnünk nekünk embereknek, amíg meg nem halunk. De mi mégis inkább választjuk a szenvedést és a halált, mint az istenek örökkévaló boldogságát! Mert ugyan mit érne nekem a halhatatlanság itt melletted, ha soha többé nem láthatnám viszont feleségemet és családomat? Bizony nem kell nekem a halhatatlanság még otthon Ithakában sem! Hisz úgysis meg kell egyszer halnia minden embertársamnak, s akkor már jobb nekem is velük hahnon, mintsem életben maradnom azok nélkül, akiket szerettem! . . . Ezért ne neheztejj hát reám, Kalüpszó, ha nem fogadom el az ajándékokat és elvágódodom tőled, hazá, Ithakába. Megértette a nimfa Odüsszeusz okos beszédét s most már nem erőltette tovább.

Másnap reggel aztán, ahogy fölébredt Odüsszeusz, kétélű fészét adott a kezébe Kalüpszó; ékes, olajfából faragott, szép sima nyele volt a fejszének, jól beleillett a dolgos emberi kézbe. Adott neki hozzá csiszolt bárdot is és elvezette a sziget egyik félreeső zugába. Régi, nagy, kiszáradt fák álltak itt, nyárfá, meg éger s éjgynyűlő büszke fenyőfa, amely mind könnyen tűszik a vízen. Odüsszeusznak se kellett sokat magyarázni. Tudta már, miért adott számszámot a kezébe az istennő. Hamar nekilátott és ki-döntött húsz hatalmas fatörzset. Levágta fejszével ágait, lehántotta kérgüket és ügyesen simára csiszolta őket, majd zsinórral kimérte a hosszukat. Kalüpszó meg fűrókat hordatott ki hozzá a barlangból, és Odüsszeusz kifűrván a fatörzseket, karrókkal gondosan egymáshoz erősítette őket. Nagyszerű tutajt ácsolt magának. Még árbocot és vitorlarudat is állított reá. Fűzfonadékkal jól elkerítette a tutaj széleit, oltalmul a habok ellen. Kapott még vásznat is Kalüpszótól, hogy vitorlát készítsen belőle.

Négy egész nap dolgozott Odüsszeusz fáradságtalanul a nagy munkán. Végre a negyedik napon este készen állt a tutaj, vízre taszíthatja. Másnap reggel aztán eljött az indulás órája. Fölkészült Odüsszeusz a nagy útra. Megfürdött frissen és magára öltötte az illatos, tiszta ruhát, Kalüpszó ajándékát. Aztán búcsút

vevte a vendégszerető, nyájias istennőtől, aki nyolc évvel azelőtt megmentette az életét, és hajóra szállt.

Kalüpszó még két hatalmas tömlőt helyezett a tutajára: tiszta édes vízzel volt tele az egyik, a másik meg sötét éjszínű borral. Adott hozzá egy jó nagy zsákot is, tele sok, nagyszerű, embernek való eleséggel. Aztán kiállott a parton arra a sziklára, ahol olyan sokszor üldögélt Odüsszeusz, búsan nézve a tengert és hazafelé vágódva. Odaált most Kalüpszó és kendőjét lobogtatva búcsúzóul Odüsszeusz felé, enyhe, langyos szelet támasztott, hadd vigye útjára tovább a nyughatatlan vándort.

Inó tityola

Tizenhét napig bírta az utat Odüsszeusz tutajajával a tengeren. Kibontotta a vitorlát és a kormány mellett ült; boldog ömömmel irányította hajóját. Nem hunyta álomra szemét egy percre sem ezalatt. Folyton csak az eget nézte, a nap és a csillagok járását figyelte. Mindig ezekhez irányította az útját.

Végre a tizenhetedik napon fölűntek már előtte a távolban a fajaik nép szigetének árnyas csücssei. Megörült Odüsszeusz, amikor ezt látta, mert remélte, hogy emberek közelébe kerül végre, s talán a segítségükkel visszajut majd hazájába.

De mégsem érte el baj nélkül a fajaik szigetét. Az utolsó percben még egy „hajótörést” kellett elszenvednie.

A tenger istene, Poszeidón, ugyanis éppen akkor jött vissza a derek aithiopszok lakomájáról, s ahogy megpillantotta a tengeren Odüsszeuszt, rögtön tudta már, miről van szó. Távollétében ugyanis, míg ő az aithiopszoknál lakomázott, összegyűltek a boldog olümposzi istenek Zeusz palotájában és tanácsot tartottak. Felszólalt ezen a tanácson Odüsszeusz pártfogója, a bölcs Athéné. Éppen az ő pártfogásának köszönhette Odüsszeusz, hogy a legfőbb isten, Zeusz elküldte Hermészt Kalüpszóhoz és ráparancsolt a nimfára: eresse már útjára a hazavágó idegent. — Most viszont, amikor látta a tenger istene, Poszeidón, hogy

Odüsszeusz hajója közeledik már a fajaik nép szigetéhez, rögtön kitalálta, hogy ez csak az olümposzi istenek akaratából történhetett így.

Legszívesebben azonnal szétzúzta volna Odüsszeusz tutajját, őt magát meg a vízbe fullasztja. Mert bizony még mindig nagyon haragudott Poszeidón Odüsszeuszra azért, hogy fiát, a rettenetes küklópszt megvakította. De aztán mégse mert a tenger istene egyedül szembeállni a sok nagy olümposziával. Tudta, hogy nem szabad megölnie Odüsszeuszt, ha már egyszer a legfőbb isten, Zeusz úgy határozott, hogy mégiscsak visszajusson majd hazájába. Ezért kímélte hát Odüsszeusz életét és jól vigyázott hogy nagyobb bajt ne okozzon. De mégse fojtotta magába egészen a haragját. Úgy tett, hogy csak megkínozza egy kicsit az ellenségét.

Kezébe vette háromágú szigonyát, földülta vele a tengert, kizavarta és reábocsátotta a szeleket, viharokat mind, az eget és a vizet meg sötét felhőkbe burkolta, egyszóval: iszonyatos nagy háborgást támasztott birodalmában, a tengeren.

Ösnyán megtépázta a vihar Odüsszeusz tutaját. Egy iszonyatos nagy hullám őt magát is lesodorta. Alig bírt nagy nehezen visszakapaszkodni a szélére. Csuromvizes ruhája, amit Kalüpszótól kapott, rátapadt a testére, még úszni se tudott tőle.

Végre megszánta Odüsszeusz vergődését a tengeri istennő, Inó. Viharadár képében fölmerült a habból s odarült Odüsszeusz roncsolt tutajára. Majd így szól hozzái:

— Ne félj, te szerencsétlen halandó! Akárhogy üldöz is Poszeidón, megölni azért mégse fog. Csak tégy úgy, ahogy mondom! Ne törődj már hitvány tutajoddal, bízd a habokra meg a viharra. Te meg vesd le inkább ruhádat és úszva érd el azt a közeli szigetet. Vedd, íme, ezt a fátylat s kösd a derekadra! Majd ez megív minden bajtól. Ha meg partot értél aztán, fordulj a szárazföld felé s dobd nekem vissza a fátylat hátrafelé a tengerbe. Majd én újra feljövök érte, ha szükségem lesz reá.

Így szólt az istennő, odaadta fátylát s már el is tűnt a tiszta hullámú vízben.

Hallotta Odüsszeusz a jó tanácsot, de mégsem mertte azonnal otthagyni a viharvert hajóroncsot. Messze volt még a part nagyon, s úgy gondolta, legalább addig nem veti vízbe magát, amíg tart valahogy a rozoga tutaj maradványai; csak akkor kezd majd úszni, ha végleg szétesik ez is. De bizony erre nem kellett sokáig várnia. Csakhamar jött egy újabb iszonyatos hullám és szétszórta a gerendákat, mint a polyvát. Szinte alig maradt ideje Odüsszeusznak arra, hogy fölkapaszkodjék az egyikre, gyorsan letépte magáról az átázott öltönyt és a derekára kösse Inó fátyolát.

Most aztán csakugyan vízbe kellett már vetnie magát, hogy megpróbáljon a part felé úszni.

Poszeidón meg, ahogy látta, hogy jól helybenhagyta már Odüsszeuszt, nem törődött vele tovább. Megesapta paripáit és otthagyta a tengert; sorsára bízta hullamok között vergődő aldozatát.

Athéné istennő viszont, Odüsszeusz bölcs pártfogója, amikor látta, hogy elment már a haragos Poszeidón, gyorsan lecsendesítette egy kicsit a háborgó tengert, úgy segítette a védelencén.

Bátran úszott aztán Odüsszeusz nagy, erős karcsapásokkal a part felé. De bizony még így is két nap és két éjszakán át tartott rettenetes vergődése. Csak azután érte el nagy nehezen a fajakok szigetét.

Már egészen közel járt a parthoz, de még akkor se volt könnyű a szárazra lépnie. Durva sziklák meredeztek a parton minden-

felé és a szerencsétlen hajótöröttnék bizony nagyon kellett vigyázni, hogy hozzá ne vágja a hullám az egyik vagy másik sziklához, mert akkor menten szörnnyethal. Hosszan úszott még a tengerben a part mentén, míg végre talált aztán egy esendes folyótorkolatot. Jobban mondva: nem is volt az folyó, inkább csak egy patak, amely a szigetről a tengerbe ömlött. Itt aztán bátran beúszott Odüsszeusz a sziget felé és a patakból lépett a szárazra. Nem feledkezett meg a jóakarató Inó parancsáról sem: visszament a partra, leoldotta derekáról és háttal fordulva a nagy víznek, tengerbe vetette az életmentő fátyolt.

Partot ért hát Odüsszeusz megint. De bizony most annyira kifárasztotta ez az utolsó nagy hajótörés, hogy szinte mozdulni se tudott már. Az volt most csak egyetlen gondja: hol pihenhetné ki magát. Nem mert közvetlenül a patak partján maradni, nehogy hajnalban ott lepje be a dér és betegre hűtse. Az erdőből is félt egy kissé, nehogy ott meg a vadak martaléka legyen. Végül aztán úgy döntött, hogy a közeli eserjésben keres menedéket. Itt kotort össze magának fekvőhelyet és jó mélyen beásva magát a száraz avarba, kimerülten el is aludt aztán.

Nauszika

Hajótörötten, ruhátlanul, mindenét elvesztve érkezett Odüsszeusz a fajakok szigetére. Egyelőre még azt sem tudta, él-e vajon ember azon a szárazföldön, ahová most kivetődött, hisz még jóformán gondolkozni sem volt ideje. Felhóltan a fáradtság-tól pihenni akart előbb. Nem sokat törődött ő most azzal, hogyan jut majd tovább innen és hogyan kerül egyáltalán emberek közé. — De bizony nem is lett volna könnyű Odüsszeusz további sorsa, ha gondjába nem veszi pártfogója, Athéné istennő.

Tudta Athéné, mire lesz szitksége Odüsszeusznak, ha majd fölébred ott a eserjésben. Mindenekelőtt ruha és étel kell neki, hogy összeszedje egy kicsit magát és emberek közé mehessen.

Aztán kell majd olyan valaki is, aki elvezesse a fajakokhoz az ismeretlen hajótöröttet és kieszközölje számára, hogy azok tovább vigyék a tengeren. De hát hogyan lehet vajon mindehhez hozzájuttatni most Odüsszeusz?

Gondolkozott ezen egy kicsit Athéné, a bölcsesség istenasszonya, s aztán hirtelen a következő tervet eszelte ki:

Mint ahogy hajnal felé járt az idő éppen, elment gyorsan a fajakok királyának, Alkinoosznak a palotájához. Ott meg besurrant egyenesen a királyleányuk, Nauszikaának a hálószobájába. De nem ébresztette ám föl az istennő az alvó királyleányt, csak álmában beszélt hozzá. És nem is a saját isteni alakjában mutatkozott meg előtte, hiszen akkor megijesztette volna! Inkább magára öltötte Nauszika egyik barátjánének az alakját és úgy beszélt a királyleányhoz:

— Nauszika, talán nem is tudod, milyen lusta, gondatlan teremtés vagy te valójában! Az a sok szép, drága ruhád, amit kedves szüleidtől kaptál, ott fekszik mind szennyesen a ládában! Nem törődsz velük, eszedbe se jut már, hogy ki kellene mosnod őket! Pedig mondd csak, mi lesz akkor, ha megkerik a kezdet, és fölvirrad lakodalmad napja? Hát nem tiszta ruhát kellé akkor öltened, és mindazoknak, akik veled lesznek? . . . Én hát azt tanácsolom neked: reggel, ha fölébredsz, kérj egy szekeret az édesapádtól, rakjátok föl rá a szennyeset mind és menjtek ki a patakhoz mosni. Veled megyek inkább még én is, hogy hamarabb meglegyünk a mosással.

Égy beszélt Athéné az alvó királyleányhoz. Aztán úgy ahogy jött, el is tűnt, ment vissza az Olümposzra a boldog istenek közé.

Reggel pedig, amint jött a rózsaujjú hajnal, fölébredt Nauszika. De nem felejtette ám el az álmát! Emlékezett pontosan minden szóra, amit az istennő mondott neki, és eszébe jutott, hogy csakugyan: milyen régen nem mosta már ki a ruháit! Ment is azonnal az édesapjához és megkérte szépen: fogasson be neki az egyik jókerekeű szekerbe öszvéreket, hadd vigye ki a sok szennyes ruhát a patakra mosni.

Szívesen teljesítette a kérést édesapja, Alkinoosz király. Nauszika meg a szolgálóleányokkal kihordta a sok szennyeset mind, és fölrakták a szekérre. De nem felejtette el a gondos édesanyja, Árété királyné az útravaló eleséget sem. Jól fölpakolta kedves leányát meg a szolgálókat étellel-tallal, meg ne éhezzenek a nagy munka közben. Adott velük színarany korsóban még tiszta, sikkos olajat is, hogy majd a mosás után, ha megfürödtek, legyen mivel bekenniük magukat. Nauszika meg az utolsó percben bedugta még a szennyes közé a labdáját is. Mert tudta ő azt előre, hogy nem tart egész nap az a nagymosás; utána még játszhatnak is egyet a lányokkal a réten.

Aztán fölültek a szekérre mindnyájan és elindultak a patak felé, mosni mentek. Kihajtottak a városból jó messzire, majd nem egészen a tenger partjára, közel ahhoz a helyhez, ahol Odüsszeusz aludt a cserjésben. Kifogták a két öszvért a szekérből és kicsapták azokat a rétre, hadd legejjenek. Ők meg leszedték a szekérről a sok szennyeset és mosni kezdtek a patakban. Vigán, gyorsan ment a munka. Szinte észre sem vették, és már kész is voltak a mosással. Kitergették a sok tiszta fehér ruhát a napra száradni s ők maguk is megfürödtek. Majd elővették a magukkal hozott eleséget és jól meguzsonnáztak. De olyan sokat hoztak ám magukkal, hogy a felét se tudták megenni! A maradékot visszarakták a szekér ládjájába, Nauszika meg elővette labdáját és játszani kezdtek a réten.

Megunták már a játékot és éppen hazafelé készülődték, amikor Nauszika meg akarta dobni labdával az egyik leányt. De elvettette a dobást, és örvénybe hullott a labda. Nagyot sikoltottak erre a lányok, a sikoltásra pedig fölébredt Odüsszeusz. Az első pillanatban, ahogy felébredt, bizony azt se tudta, hogy került ő ide? Vajon micsoda föld ez a vidék? Élnék-e itt vendégszerető és törvénytisztelő emberek, akik segítenek majd rajta? Vagy talán itt is úgy jár majd, mint az egyszerű óriásnál meg az emberelőknél? . . . Nem tudta azt sem, hogy az a láiklás, amely fölébresztette, csakugyan emberi lányok hangja volt-e, vagy talán a hegyi nimfák szavát hallotta?

Így tanakodott magában, míg végre eldöntötte, hogy utána néz a dolognak és elindul a hang irányába, hátha találkozik majd valakivel.

De alig lépett ki a sűrűből a tisztásra, amikor meglátták a lányok . . . Bizony, ijesztő látvány volt most Odüsszeusz. Amikor hajótörötteen partot ért, csuromvizesen ásta be magát a száraz avarba, hogy meg ne fázzék. Ott aztán rátapadt a testére a föld meg a sok száraz levél, úgy aludt majd egy egész álló napig. Most meg, amikor előhíjt a bozóból, szinte nem is volt már emberi formája. Inkább úgy nézett ki, mint valami kétlábbon járó emberi szörnnyeteg. Nem esoda, hogy megrémültek a szolgálók, amikor meglátták és ijedten rebbentek szét.

Csak Nauszika nem szaladt el a többiekkel. Nyugodtan megállt és várta, mi lesz tovább, mert bátorságot öntött a szívébe Athéné. Odüsszeusz meg — látván, hogy érthelmes teremtéssel van dolga — ügyes szavakkal mindjárt segítséget is kért tőle. Elmondta, hogy mint szerencsétlen hajótörött Kalüpszó szigetéről vetődött erre a partra. Azt se tudja valójában, hogy hol jár. Arra kéri hát Nauszikaát — az első embert, akivel ezen a földön találkozik —, segítségén rajta: adjon neki valami ruhát, hogy emberek közé mehessen, és mutassa meg neki az utat a városba. Úgyesen beszélt Odüsszeusz. Úgy mellékesen kitént a szavaiból az is, hogy sokfelé megfordult, világóujárt ember ő, tudja, hogyan kell beszélni, illedelmesen kérni valamit attól, akit először lát az ember életében.

Tetszett a beszéd a királylánynak. Látta, hogy nem akármilyen emberrel van dolga, ha ijesztő is a külseje. Visszahívta hát a szolgálókat és megparancsolta nekik, hogy vegyék gondjukba Odüsszeuszt; mutassák meg neki azt a helyet a pataknál, ahol megfűrödhet és rendbeszedheti magát; adjanak neki ruhát is a kimosott, tiszta holmiból és vendégeljék meg étellel-italal.

Úgy is lett. Amikor aztán Odüsszeusz megfűrödött, bekenete magát olajjal és magára öltötte azt a csinos, tiszta ruhát, amit épp az imént mostak ki a lányok, egyszerre kiderült, hogy igazában milyen szép, jól megtermett ember az a „kétlábú szörn-

nyeteg”, akitől az előbb úgy megijedtek mindnyájan. Bizony, most már inkább csodálkoztak rajta és tisztelettel néztek rá a lányok, nem féltek már tőle. Nauszikaának is úgy megtetszett a szép, érthelmes idegen, hogy egyszerre eszébe jutott az álma, és bizony nem bánta volna, ha éppen ilyen valaki lesz majd egyszer a férje.

Közben lassan esteledni kezdett már, épp ideje volt, hogy hazamenjenek. Gyorsan összeszedték hát a tiszta, mosott ruhát, felrakták a szekérre, befogták az öszvéreket, maguk is felültek és megindultak a város felé. Fölvette maga mellé Nauszika Odüsszeuszt is a szekérre. De előre megmondta neki, hogy csak a város határáig mehetnek együtt. Ott majd aztán maradjon le Odüsszeusz egy darabig és később egyedül keresse meg az utat a királyi palotához. Mert ő nagyon szívesen segít ugyan rajta, de mégsem illenék, hogy magával vigye be az idegent a házukig. — Belátta Odüsszeusz, hogy a királylánynak igaza van, és szívesen hallgatott a szavára.

Ellátta Nauszika Odüsszeusz jó tanácsosai is. Nemcsak az utat magyarázta meg neki pontosan, hogyan található oda édesapjának a palotájához, hanem megnondta neki azt is: ha majd belép azán a házba, forduljon csak egyenesen Áréte királynéhez. Mert ha Áréte, Nauszika édesanyja befogadja az idegent mint vendéget, akkor már nyert ügye van. Bizonyosra veheti, hogy jó szívvvel lesz hozzá Alkinoosz király is; teljesíti majd a kérését és visszaküldi hajón az idegent hazájába.

Megköszönte szépen Odüsszeusz a jó tanácsot és csakugyan lemaradt a székéről, amikor a város határához érték. Ott előrefutott a szeker, ment be gyorsan a városba, a királyi palotához. Odüsszeusz meg leült egy kicsit és Pallász Athénéhez, a bölcsesség istenasszonyához fohászzkodott: most adjon neki erőt és sok jó okos tervet, hogy a fajak nép szívesen és könnyörülve fogadja. Hazaérkezett és meg is vaosorált már otthon Nauszika, amikor Odüsszeusz fölállt és folytatta tovább az útját. Vízholdó leány képeben jött vele szemben Pallász Athéné, a bölcsesség istenasszonya, aki így sietett most a segítségére. Ő mutatta meg neki Alkinoosz palotáját. Jól körül is nézett Odüsszeusz útközben, hogy tájékozódják egy kicsit. Athéné meg emondta neki, hogy milyen nép a fajak, és milyen a király. Látta Odüsszeusz a kőkötőt és a nagy tengeri hajókat. Már ebből is tudta, hogy jó helyre került most. Tengerjáró, hajós nép ez, éppen olyan, hogy visszaviheti őt is Ithakába. Csak most legyen még szerencséje, ha bejut majd a királyhoz!

A fajakoknál

Vége volt már az esti lakomának Alkinoosz palotájában, amikor Odüsszeusz belépett a házba. A vendégek éppen búcsúzni akartak és már áldoztak Hermész istennek. Mert úgy szokták ezt a fajákat: mielőtt nyugovóra térnének a vendégségből, az utolsó pohár boritallal Hermésznek áldoznak. Ekkor lépett be az ajtón észrevétlenül egy ismeretlen ember: Odüsszeusz.

Odament egyenesen a királynéhoz, Árétehez, leborult előtte és így szól hozzát:

— Tőled, féjed-uradtól, a királytól és vendégeiteltől kérek most segítséget, felséges asszonyom, Áréte. Bujdosó vándor vagyok én, aki már régen elszakadt a kedvesettől. Arra kérek beneteket, fogadjatok most vendégül a házatokba s azután juttassatok majd vissza a hazámba.

Így beszélt Odüsszeusz, aztán odalépett a ház tűzhelyéhez és leült a hamuba a tűz mellé. — Ősi görög szokás volt ez, ahogy most Odüsszeusz eszelekedett. Ha valaki idegenbe vetődött, ahol senki se ismerte, és azt akarta, hogy jó szívvvel legyenek hozzá, így kellett kérnie, hogy vendégül fogadják. Mintán pedig emondta a kérést, a tűzhely mellett, a hamuban kellett leülnie. Ez volt a jele annak, hogy nemcsak a ház gazdájának a segítségét kéri, hanem egyszersz mind a vendéget védő legfőbb istennek, Zeusznak az oltalma alá is helyezi magát. A ház tűzhelye mellől nem volt szabad senkit elzavarni, még az idegent sem. Még akkor is tűrni kellett, hogy legalább a tűzhely mellett maradhasson, ha nem volt kedves a háziaknak a jövevény. Ha meg úgy látták, hogy érdemes meghallgatni a betért idegennel a kérését, akkor a házigazdájának kellett odamennie hozzá és kézen fogva asztalhoz vezetnie. Ha asztalhoz tiltették az idegent, ezzel már vendégünké is lett.

Leült hát Odüsszeusz a tűzhely mellé és várta, vajon meghallgatják-e kérését, vendégül fogadják-e? Nehéz pillanatok voltak ezek. Nem tudta még, lesz-e szerencséje?

A fajákat meg olyan váraklánnal érte az idegen betoppanása, hogy szólni sem tudtak az ámulattól. Úgy érezték magukat, mintha az égből pottyant volna közéjük az, aki egyszerre csak megszólalt a királyné előtt. Nem látták, amikor bejött az ajtón, még azt se vették észre, amint végigment a nagy, hosszú termen, csak akkor pillantották meg egyszerre, amikor már beszélt is. Hát ez hogy történhetett? Döbben ámulatukban elnémultak mindnyájan és csak néztek egymásra a nagy szótlán csendben. Azt se tudták hamarjában, mit kell most tenniük?

Végül is figyelemre méltó kellett valakinek a királyt arra, hogy nem illik sokáig várni az idegent, iltsesse asztalhoz és vendéggelje meg, hisz ő itt a házigazda. Erre aztán Alkinoosz szóltanul odament, kezenfogta Odüsszeusz, asztalhoz vezette és fölkelvén legkedvesebb fiát, a helyére ültette. Ennél többet Alkinoosz most még nem is tehetett. Hiszen ez volt a jele annak, hogy meghallgatta az idegen kérését, vendéggül fogadta és — ha módjában áll — teljesíti majd a kívánságát: visszajuttatja hazájába.

Megkönnyebbültén kelt föl Odüsszeusz a tűzhely mellől és ment Alkinooszhoz az asztalhoz. Most már teljes biztonságban érezte magát. Tudta, hogy vendége lett a fajakok királyának, és ettől kezdve számíthat a segítségére.

Csak még egyetlen egy kérdés maradt elintézetlenül. Amikor ugyanis Odüsszeusz, mint messziről jött idegen, Áréthé királynéhoz fordult kívánságával, nem mondta meg a nevét, nem mutatkozott be azoknak, akiktől befogadást és segítséget kért. Csak annyit mondott magáról, hogy bujdosó vándor ő, aki már régen elszakadt a kedveseitől. Igaz, megmondhatta volna egyúttal azt is, hogy Odüsszeusznak hívják, de ő ezt nem tartotta szükségesnek.

A fajakok részéről viszont nem lett volna szép, ha már az első percben kíváncsiskodni kezdenek és kérdésekkel zaklatják azt, aki segítséget kér tőlük. Ha már vendégükké fogadták, akkor úgy illett, hogy előbb megkínálják étellel-italal és hagyjanak neki időt arra, hogy egy kicsit kifújja magát. Csak később állhattak elő majd olyan kérdésekkel, hogy kicsoda ő voltaképpen, hogy hívják, honnan jött és hol van a hazája, meg más efféle.

Igy voltak ezzel most Alkinooszék. Nagyon fúrta az oldalukat a kíváncsiság: ki lehet ez a különös idegen, aki így betoppant közéjük és késő este a vendégük lett? De nem merték kérdezni még. Várni akartak ezzel; majd inkább később, ha megvendégtették. Most egyelőre a tisztességes vendégfogadás volt a legfőbb gondjuk.

Hamar hozta az egyik szolgáló a kézműös-vizet, a másik meg ételt rakott Odüsszeusz elé az asztalra. S míg aztán Odüsszeusz

az éhségét csillapította, az előkelő fajakok, akik már az előbb haza akartak menni, Alkinoosz királlyal együtt itáláldozatot mutattak be a vendéget védő istennek, Zeusznak. Valójában természetesen Odüsszeusz tisztelétére történt ez az itáláldozat. Ezzel peesételte meg Alkinoosz király azt az elhatározását, hogy vendégbarátjává fogadja azt az idegent, akinek egyelőre még a nevét sem tudja. De csak tudni szerette volna már, hogy hívják az idegent, honnan jött és hogyan került ide hozzájuk. Mint-hogy azonban kérdezni még korai lett volna, egyelőre inkább az előkelő fajakokhoz fordult. Bejelentette nekik, hogy most legokosabb lesz, ha szépen hazamennek aludni. Majd holnap reggel összegyűlnek újra, nagy népgyűlést hívnak egybe és bennutadják az idegent a községnek is. Aztán, ha a nép is úgy határoz, akkor felszereznek majd egy szép, nagy hajót és visszaviszik hazájába az ismeretlen vendéget. Persze, az is lehet — folytatta tovább Alkinoosz a szavait —, hogy nem is halandó ember vetődött most közéjük, hanem egy égben lakó isten. Nem kellene oszaldokozniok ezen sem, hiszen sokszor előfordult már ilyesmi a fajakokkal, hogy eljöttek hozzájuk látogatásba a boldog istenek.

Sejtette Alkinoosz, hogy nem közönséges halandó, rendkívüli ember az, aki most a vendégük lett. Ezért beszélt arról, hátha isten az, aki közéjük érkezett. Ő ugyan — forma szerint — csak az előkelő fajakokhoz intézte szavait. De közben egy kicsit mégis számított arra, hátha majd megszólal erre a rejtélyes idegen, és nyíltan megmondja a nevét. Hiszen láthatja: a jóakarató házigazda hajlandó őt akár istennek is nézni. Ha van benne tisztesség, akkor most bizonyára közberág majd és megmondja nyíltan: nem, ne nézzetek engem istennek! Ez és ez vagyok! — s aztán majd meghallják tőle a többi.

Igy számított Alkinoosz, amikor előbb idézett szavait mondta, és nem is esalódott. Csakugyan megszólalt Odüsszeusz, elhátrította azt a gondolatot, hogy égben lakó istennek nézzék. Nem, nem isten ő, hanem valóságos halandó ember: ugyanolyan, mint akárki más közülük. A különbség csak az, hogy ő jóval többet szenvedett, mint más emberfia. Tudna ő mesélni arról rengete-

get, hogy mit szenvedett eddig a tengeren. Csakhogy nincs kedve hozzá, mert még éhes, hagyják enni előbb.

Odüsszeusz tehát nem akarta, hogy vendéglátó gazdája, a dérék fajakok azt higgyék: egy földresszállott isten jött most közejük. De miközben elhárította ezt a gondolatot, ezúttal sem mondta meg a nevét.

Alkinoosz viszont, amikor meghallotta a vendég szavait, hogy ő még éhes, hagyják enni előbb — bizony egy kicsit elröstellte magát. Nem lett volna szabad ilyen korán kíváncsiskodnia! El is határozta mindjárt, hogy egyelőre hallgatni fog és nem kérdez semmit. Nem szabad megsértenie a vendéget túlságosan korai kérdezésködéssel!

Látták az előkelő fajakok is, hogy jobb lesz, ha most hazamennek; majd holnap többet hallanak úgysis a különös idegenről. Elbúcsúztak hát és magára hagyták a királyi házaspárt újonnan érkezett vendégével.

Legjobban örült a fajak nemesek távozásának Áréte királyné. Mert az ő oldalát még jobban fúrta a kíváncsiság, mint a többiekét. Ő ugyanis már az első percben meglátott valamit ezen a különös idegenen, ami a többiek figyelmét elkerülte. Észre vette ugyanis, hogy a vendég — Alkinoosz ruháját viseli! Éppen azt, amelyet maga Áréte királynő szőtt az urának egy évvel ezelőtt. De hogy került ez hozzá? — Ez a kérdés nyugtalanította a királynét. De nem akart szólni addig, amíg mások is hallatták a szavait, mert az tapintatlanság lett volna az idegennel szemben.

Ahogy aztán elmentek végre a fajak nemesek, megszólalt Áréte:

— Jó idegen, legelőbb én foglak kérdezni téged: honnan jössz te, ki vagy? Hogy is jutottál ezekhez a ruhákhoz? Hát nem azt mondtad az előbb, hogy a tengerről kerültél ide hozzánk?

Tudta Odüsszeusz, amikor ezeket a kérdéseket hallotta, hogy a királyné, bár nagyon tapintatosan beszélt; de azért voltaképpen mégiscsak felelősségre akarja vonni. Észrevette rajta azt a ruhát, amelyet Odüsszeusz a délután Nauszikaától kapott, és

ebből — úgy látszik — arra következtetett, hogy Odüsszeusz talán nem is mondott igazat az előbb. Hiszen ő azt mondta, hogy a tengerről vetődött ide! De hát ha a tengerről jött, akkor hogy lehet rajta máris Alkinoosz ruhája? Ezt kell neki most valahogy megmagyaráznia, mert különben bizalmatlan lesz vele szemben a királyné.

Ezért Odüsszeusz ügyesen úgy intézte a szavait, hogy csak legutolsó nagy hajótörését mondta el, meg azt: hogyan találkozott utána a parton a királyleánnyal, Nauszikaával meg a szolgálókkal. Tőle kapta a ruhát is.

Ez a nyílt és egyenes beszéd eloszlatta a királyné bizalmatlanságát. Közben Alkinooszek szinte észre sem vették, hogy a vendég megint nem mondta meg a nevét.

*

Másnap reggel aztán összehívták a népgyűlést, és Alkinoosz király bejelentette, hogy idegen érkezett hozzá, aki arra kéri, hogy juttassa vissza hajón a hazájába. Ő, Alkinoosz szívesen teljesíti ezt a kérést és felszólítja a népet, szereljenek fel egy jó tengerváró hajót, amely hazaviszi majd a vendéget. Egyszer mind meghívta magához az előkelőket lakomára, hogy elbúcsúztassák a különös idegent, akinek egyelőre még a nevét sem tudják. Kíváncsian tódultak a meghívottak Alkinoosz lakomájára, mert remélték, hogy most aztán csak megtudnak valamit a tegnap este érkezett különös jövevényről.

Ott volt a búcsúlakomán a dahnok, a vak Démodikosz is. Miután pedig eleget ettek-ittak a vendégek, lantot adtak Démodikosz kezébe és megkérték, hogy énekeljen nekik valami szépet. Nem is kérte magát sokáig Démodikosz, hanem rázendített a dalra és énekelte a trójai háborúról, Akhilleuszról meg Odüsszeuszról.

Elbűvölően hallgatták a lantos énekét mindnyájan. Mert sokat hallottak már a fajakok is Trója ostromáról, meg azokról a hősíkről, akik egykor ott küzdöttek. Jól ismerték mindnyájukat Démodikosz dalából. Csak azt az egyet nem tudták, hogy

az egyik hős, akiről a dal szól, Odüsszeusz, ott is van most, köztük. Az ismeretlen vendég az, aki még mindig nem mondta meg a nevét, és akit ők majd nem sokára visszavisznek édes házába.

Hallotta Odüsszeusz is Démodikosz énekét. Csakhogy reá még nagyobb hatással volt a dal, mint a többiére. Hiszen az ő dicsőségét, az ő egyszerű tetteit zengte a dalnok! Egyszerre úgy érezte, hogy előnti szívét a régi dicsőség fájdalommas ötóme, és kicsordul a könnye. Zavartan fordult félre és szentéhez emelte köpenyét, nem akarta, hogy a többiek meglássák a könnyeit.

Nem is vették észre a fajakok Odüsszeusz meghatótságát. Annnyira elbűvölte őket az ének, hogy másra ügyelni sem tudtak. Csak Alkinoosz király volt az, akinek feltűnt Odüsszeusz viselkedése. Látta, hogy a többiek mind élvezik a dalnok énekét, csak Odüsszeusz szomorodik el és rejtgeti könnyeit. Sehogy sem tudta ezt megérezni Alkinoosz király! Hogy lehet az, hogy a vendég nem örül annak, amiben mindenki más örömet leli? Miért sír akkor, amikor a többiek gyönyörködnek? — Ezen törtte a fejét, de nem talált rá magyarázatot. Minthogy azonban tapasztatos, jó házigazda volt, ki akarta segíteni zavarából az idegent, s ezért azt javasolta: ne folytassa már Démodikosz az énekét, inkább menjenek ki a szabadba és rendezzenek versenyzőjüket a vendég tisztelőtére.

Birkózás, ökölvívás, diszkosz- és dárдавetés meg futás — ezekből állott a versenyzőjüket. Az ügyes fajak ifjak egymás után léptek a porondra, hogy megmutassák a vendégnek, mit tudnak. Úgy illett, hogy aki férfi a gáton, az megállja a helyét az ilyenben. Nem is vették igazán emberszámba az olyant, aki nem értett legalább az egyik vagy másik játékfajtaához. Előbb csak bemutatatták a legügyesebb versenyzőket. Később majd — úgy gondolták — kedvet kap az ismeretlen vendég és közéjük áll ő is. De Odüsszeusznak nem volt kedve porondra lépni. Ő megelégedett azzal, hogy csak tétlenül nézze az ifjak játékát. S ez bizony aztán nem tetszett már az előkelő fajakoknak. Miért nem lép az idegen porondra? Hiszen azt ügyse kívánja tőle senki,

hogy ő legyen az egyik vagy másik verseny győztese! Elég lenne az is, ha megmutatná, hogy ért az ilyesmihhez! Vagy talán nem is értené hozzá? De hiszen ez akkor nem is olyan ember, aki méltó arra, hogy a király vendége legyen! Talán csak nem valami jótment csavargó furakodott be közéjük? Talán éppen azért titkolná a nevét is?

Égy súgdozóztak egymás között a gyanakvó fajak ifjak, és elhatározták, hogy most aztán próbára teszik az idegent. Egyikük odament hozzá, és kedvesen hívta: jöjjen ő is közéjük és versenyezzen velük. Amikor pedig Odüsszeusz kitért a szíves nőgátás elől, az egyik fajak ifjú nyíltan a szemébe vágta:

— Hát idegen, most aztán levizsgáztál előttünk! Tudjuk már, nem is értesz te az ilyesmihhez! Nem vagy te vitéz a porondon, csak világ csavargó! Úgy vetődtél méltatlanul közbenk!

Nagyon megharagudott Odüsszeusz erre a rosszindulatú gyanúsításra. Legszívesebben mindjárt ott helyben móresre tanította volna az éretlen, sértető ifjoncot. De nem akarta megbántani egyik vendégjátót sem. Ezért megelégedett annyival, hogy fölrogt és le se vetve köpenyét, megragadott egy vastag diszkosz, a legnehezebbet és jól neklendülve messzire hajította. A dobás tilszámnyalt minden megelőzőt, és ezzel Odüsszeusz már meg is mentette a becsületét: bebizonyította, hogy nem volt igazán annak, aki gyanúsította. Nagyon is jól ért ő a versenyzőjüket. Más oka volt annak, ha most mégsem akart porondra lépni.

De Odüsszeusz még ezzel sem elégedett meg. Most, hogy a becsületét védte, kiállt volna már akármilyen versenyre.

Semmi ré foszlott hát az ifjak éretlen gyanúsítása. Kiderült, hogy az idegen mégsem lehet világiáró csavargó. Az, aki így ért a versenyzőjüket, nemcsak méltó arra, hogy a fajakok királyának a vendége legyen, hanem talán még több is annál. Talán éppen olyan valaki ez a vendég, aki példaképe lehet még magunknak a fajakoknak is. Bizony ez után a diszkoszvetés után már a senyre hívna őket a vendég. De hát ki lehet az, aki így kezeli a diszkoszt és aki így hívja ki őket versenyre?

Odüsszeusz ugyan még mindig nem mondta meg a nevét, de a fajakok, ha jól ügyeltek volna szavaira, kitalálhatták volna maguktól is: honnan került hozzánk ez a különös vendég. Mert

elmondta nekik Odüsszeusz, hogy nemcsak a diszkosz és dardavetéshez, a birkózásához és ökölíváshoz ért ő, hanem még a nyilazáshoz is. Senki se tudott nála jobban célba löni a nyílal *Trója alatt*, az egyetlen Filoktéész kivételével!

Amikor Trójiát említette, bátran megkérdézhették volna tőle: hogyan, hát ő is ott volt? Bizonyos, hogy Odüsszeusz most nem tért volna ki a kérdés elől. Sőt, ha most kérdezik, kertelés nélkül megmondja nekik a nevét is. Úgy nézzenek rá, hogy ő az a híres Odüsszeusz, akiről már olyan sokat hallottatok! Csakhogy a fajakok most nem mertek kérdezősködni. Sokkal fontosabbnak érezték ebben a percben azt, hogy kiengesszeljék az idegen jogos és

méltó haragját. Előbb Alkinoosz király intézett hozzá békítő szavakat, majd

tánemutatóanyokkal és Démodikosz vidám énekével szórakoztatták. (De most nem Trójáról énekeltek már Démodikosz, hanem valami másról, olyasmiről, ami még Odüsszeuszt is meglevettette.)

Aztán hamarosan esti búcsúlakomához ültek, hogy elbúcsúztassák a különös vendéget, akit most már megtanultak tisztelni is — jöllehet a nevét még mindig nem tudták. Úgy terveztek, hogy a lakoma után mindjárt indul majd a hajó. Maga Odüsszeusz is már útra készen foglalt helyet közöttük. De aztán ezen az utolsó lakomán mégis csak történt valami, ami kielégítette végre a fajakok kíváncsiságát.

A lakoma kellős közepén jártak, amikor Odüsszeusz lekanyarított egy jó nagy darabot az eleje rakott vadkannak a háthúsból és odaintette magához a hírnököket: — Hírnök, vedd csak ehúst és vidd oda Démodikosznak! — Megajándékozta a dalnokot, mert még most se tudta felejteni azt a különös, fájdalmas örömet, ami akkor öntötte el a szívé, amikor Démodikosz dalát hallgatta Trójáról és az ő trójai hőstetteiről. Nagy élmény volt ez Odüsszeusznak, olyan, amireh hasonlóan csak egyszer volt még része, akkor, amikor a szírének csak egyszer volt még része, hogy ennél szebbet már sohasem hallhat, és akkor is újra meg újra szerette volna megismételteni azt, amit egyszer már elzengtek a szírének. Most is az járt az eszébe: milyen jó lenne, ha majd a lakoma végeztével újra dalolni kezdene Démodikosz, és újra Trójáról szólna a dal! Igaz, meglehet, ezúttal is könnyekre fakadna és akkor talán már nem is tudná tovább titkolni a kiletét. Meg kellene mondania barátainak, a fajakoknak, hogy Odüsszeusz ő, akiről a dal szól. S akkor aztán vége-hossza nem lenne a kérdezősködésnek. Egészen bizonyos, hogy hallani szeretnék majd tőle nemcsak Trója ostromát és azokat a hőstetteket, amiket ott hajtott végre, hanem a kalandokat is, amilyeneket azóta élt át hosszú útján, bolyongásain. Már pedig akkor aligha indulhat vele mindjárt a lakoma után a hajó. Maradnia kell még legalább addig, amíg elmeséli majd az élményeit. Pedig ő minél hamarabb otthon akarna lenni már! Hiszen éppen azért

titkolta eddig is a nevét, nehogy a fajakok megtudván azt, hogy ki vetődött közéjük, túlságosan tartóztassák, marasztalják.

Ilyen gondolatok jártak Odüsszeusz fejében akkor, amikor lakoma közben odaintette magához a hírnököt és megisztelte ajándékával Démodikoszt, a vak lantost.

Amikor pedig vége lett a lakomának, Odüsszeusz újra Démodikoszhoz fordult:

— Démodikosz, gyönyörű szép dalt hallottunk tőled ma délelőtt! Úgy énekelteél a trójai háborúról, oly szép rendben mondtad el a dalt arról, ami ott történt, mintha magad is ott lettél volna. Énekelj hát újra azokról a hőstettekről, amiket a görögök viték régebb Trója alatt! Mondd el a faló történetét, meg azt: hogyan vitte be a várba a cselészövő, leleményes Odüsszeusz. Ís zengd el nekünk Trója pusztulását, ezt akarjuk most hallani tőled!

Győzött hát Odüsszeuszban a vágy! Nem törődött már azzal sem, mi lesz akkor, ha újra elérzékenyül majd, és észreveszik a fajakok, hogy milyen hatással van rá a dal. Hallani akarta még egyszer, hogyan énekel róla a lantos itt, a messze földön, egy ismeretlen nép körében.

Démodikosz pedig fölvette lantját és csakugyan dalolni kezdett. Odüsszeusz volt a dal hőse, róla szólt az ének, mert neki köszönhették a görögök, hogy tízévi ostrom után mégis csak sikerült elfoglalniok Tróját. Ő tanácsolta, hogy építsenek falovat, és az ő tervai szerint vitték ezt be maguk a trójaiak a várba. Erről szólt Démodikosz dala, de senki se tudta, sem ő, sem a fajakok, hogy az, aki ezt hallani akarta tőle, maga Odüsszeusz volt, akiről a dal szólt.

Odüsszeusz pedig, amikor hallotta, hogyan szól az ének és látta, hogyan élvezik mindnyájan a dalt, amely az ő dicsőségét zengi, megint nagyon meghatódott. Könnyek szöktek a szemébe s félrefordulva siratta saját régi dicsőségét.

Észrevette Alkinoosz király ezúttal is a könnyeit. De most már nem akarta másra terelni a figyelmet. Úgy érezte, hogy itt az ideje végre, amikor megkérdezheti a titokzatos vendégtől: miért sir mindannyiszor, ha Trója pusztulásáról hall? Milyen fáj-

dalmas emléket ébreszt föl benne a lantos éneke? Kiosoda ő tulajdonképpen? Hogy hívják, és honnan került ide a fajakok közé?

Felbe is hagyatta a király Démodikosz dalát és most már nyíltan felszólította a vendéget: beszéljen magáról!

Odüsszeusz pedig felelt a kérdésre, nem titkolozott tovább. Megmondta a nevét és elmesélt magáról mindent. Nem Trója ostromáról és nem a régi hőstettekről beszélt, hanem arról, amit még a fajakok sem tudtak eddig: elmondta egész kalandos útját Trójától a fajak földjéig.

A fajakok hajói

Jól sejtette Odüsszeusz: ha megmondja a nevét a fajakoknak, nem lesz könnyű búcsút venni tőlük. Hiszen éppen azért hallgatott olyan sokáig, azért nem nevezte meg magát, mert tudta, hogy az Odüsszeusz névrnek varázsa van. Ha megtudják a derek vendéglátók, kívül van dolguk, kérdésködni fognak, s akkor bizony neki mindent el kell mondania magáról. Nem szállhat egykönnyen hajóra és nem kerülhet olyan gyorsan vissza Ithakába, mint szeretné. Csak akkor eresztik majd el, ha kielégítette a kíváncsiságukat.

Valóban úgy is lett. Sokat és hosszan mesélt Odüsszeusz a kalandjairól. Hiába akarta félbehagyni az elbeszélést és hiába kérte őket, hogy induljanak már, hisz úgy tervezték, hogy a lakoma után még az éjszaka hajóra szállhat. Nem hallgattak rá; elhalmozták újabb meg újabb ajándékokkal és kedvességük minden jelével, úgy kérték: ne hagyja félbe, folytassa még a mesét.

Nem is lett az utazásból azon az éjszakán semmi. Majdnem hajnalhasadásig mesélt nekik Odüsszeusz, azok pedig néma figyelemmel csiüngtek a szaván. Reggel felé járt már az idő, mire befejezte, és ledőlhettek még egy keveset pihenni.

De nem kellett azért Odüsszeusznak megbánnia, hogy még egy napot töltött ennek a különös, vendégszerető népnek a kö-

rében. Hazatérése Ithaka szigetére elég hamar meglelt aztán mégis. Mert csodálatos nép volt ám a faják! Jól járt az a hajótörött, aki hozzájuk vetődött! Nem kellett már azon törnie a fejét, hogyan kerül vissza hazájába. Ha már egyszer pártfogásukba vették a faják, rájuk bízhatta magát egészen. Semmi-vel se kellett törődnie, nyugodtan álomra hajthatta fejét a hajójukon. Mert ezek a hajók sebesen siklottak a tenger vizén, még az égen fenn karikázó sólyom se ért a nyomukba; és ha a faják vittek hazafelé egy szerencsétlenül járt utast hajójukon, akkor mindig szélesend volt a tengeren. Mert a faják hajók mindig éjszaka jártak; látni se lehetett őket, nem is találkoztak velük soha más emberi hajó. A legcsodálatosabb pedig az volt, hogy ezeket a bárkákat még csak nem is kormányozta senki, nem volt kormányruk sem. Eszes lények voltak, tudták maguktól is, hová akar menni az utas. Elindultak és már ott is voltak, mint a gondolat, mert ismerték minden népnek a városait és kikötőit. Még attól sem félttek, hogy a tengeren bajba kerülnek és végük lesz: felhőkbe, ködökbe takartan vágattak a tengerek árján.

Ilyen hajóra szállt most Odüsszeusz, amikor eljött újra az este. Kihordták a sok szép ajándékot mind, amit a derék faják adtak a messziről jött vándornak. Maga Alkinoosz király rakta őket a padok alá, hogy útban ne legyenek, ha majd a legények evezni kezdenek. Aztán levágtak egy szép, kövér ökröt és még egy utolsó lakomát csaptak a távozó vendég tiszteletére. Áldoztak boritallal a nagy istennek, Zeusznak. Odüsszeusz pedig megköszönte szépen a szíves vendéglátást először Árété királynénak, aztán Alkinoosz királynak és a többi fajáknak mind, majd elbúcsúzván tőlük, elindult a hajó felé. A király egy hírnököt küldött vele, aki vezesse, a királyné pedig három szolgálót: az egyik vitte utána a tiszta palástot meg az inget, a másik egy záros ládát a királyné ajándékával, a harmadik meg az útavaló eleséget és a jó vörös bort. Berakták ezt is mind a hajóba. Odüsszeusznak meg gyönyörű szőnyeget terítettek a hajó tafjára. Le is feküdt ott tüstént, ahogy felszállt, és csendes, mély álomba merült.

Evezőhöz ültek aztán a legények és hasogatták a hullámot lapátal. A hajó meg orral fölmasodva suhant a vizen; mint négy kítúnó paripa, ha együtt kezd rohanást, mikor éri az ostor ütése, s magasa ágaskodva befutja sietve a pályát — így száguldott most Odüsszeusz hajója, és habos útja nyomában hóm-polygót bíbor hulláma a sokzajú árnak. Vite magával az isteni hőst, őt, akit oly sok gyötrelenn ért azelőtt, míg hadakat próbált s tovaszállt a vizek veszedelmén; most mélyen aludt s mind azt, ami volt, felelte.

Mire feljött az égen a ragyogó hajnalcsillag, már el is érték Ithaka partjait. Gyorsan besurrant a hajó a jól védett öbölbe, feltestével még a szárazra is futott. De még akkor sem ébredt fel Odüsszeusz, olyan mély volt az álma. Fölvették csendesen a legények és vigyázva kivitték a partra, lelették egy bokor árnyékába, hadd aludjék tovább. Ők meg kirakták a hajóból azt a sok szép ajándékot, amit Odüsszeusz kapott a királyuktól. Szép rendben fölhalmozták mindet az egyik fa tövében, kissé távolabb az úttól, hogy utas ember kárt ne tegyen benne, ha arra téved, de azért Odüsszeusz is könnyen megtalálja, majd ha fölébred. Aztán újra hajóra szálltak a legények és megindultak vissza a faják szigete felé.

De észrevette ám őket a tenger istene, Poszeidón. Különben is régóta nehezelt már Poszeidón a fajákra azért, mert minden hajótöröttet, minden szerencsétlenül járt tengeri utast, aki hozzájuk fordult, pártfogásukba vettek és visszavitték a hazájába. De most aztán még jobban megharagudott rájuk azért, hogy Odüsszeuszt is hazavitték Ithaka szigetére. Azzal, hogy gondjaikba vették az ellenségét, a külklópsz megvalktóját, őt magát, Poszeidónt sértették meg.

Ment is azonnal Poszeidón a legfőbb istenhez, Zeuszhoz, és bevádolta előtte a fajákat. Mégse járja, hogy ezek meg se kérdezik tőle: mit szól ő, Poszeidón ahhoz, hogy olyanokat, akik az ő birodalmában, a tengeren póruljártak, ők, a faják, egyszerre visszajuttatnak a hazájukba! Lám, most még Odüsszeuszt is visszavitték Ithaka szigetére, holott ő, Poszeidón megmondta,

hogy Odüsszeusznak még keservesen bűnhődnie kell a küklópszi megrakításáért! Ha Zeusznak nincs ellene kifogása, akkor ezért bizony most bűnhődni fognak a fajakok!

Így beszélt Poszeidón. Zeusz pedig, amikor látta, hogy mennyire föl van haborodva a tenger istene a fajakok eljárása miatt, nem ellenkezett vele: hozzájárult, büntesse meg Poszeidón a fajakokat, úgy, ahogy akarja.

Közel járt már az Ithaka felől visszatérő hajó a fajakok szigetéhez. Künn a parton várta őket Alkinoosz király egész udvarával, mert hallani akarta tőlük: hazavittek-e és biztonságba helyezték-e már a vendéget? Föl is tűnt már előttük a távolból száguldva közeledő hajó. Már-már azt hitték, mindjárt odaér hozzájuk a partra. De bizony az a hajó soha többé nem ért partra! Mert rácsapott erős kezével a tenger istene, Poszeidón, s egyszeribe kővé változtatta az egészet.

Elbámultak Alkinooszék látva ezt a csodát, s egyszerre eszükbe jutott: Poszeidón büntetése ez. Mert régen megjósolták már a fajakoknak, hogy megbünteti őket egyszer Poszeidón, ha válogatás nélkül minden hajótörtön segítenek és kérése szerint mindegyiket visszaviszik a hazájába. Most, hogy bekövetkezett a büntetés, elhatározták a fajakok, hogy soha többé nem lesznek már ők sem nagylékűek.

Azóta hiába kéri a fajakoktól a szereneseitlenül járt tengeri utas, hogy vigyék vissza hazájába, a fajakok csak a fejüket rázzák s megmutatják neki szigetük közelében a kőhajót: ez volt az utolsó, amelyik hazavit egy sokat szenvedett hajótörtönt! Amióta ezt kővé változtatta Poszeidón, megváltoztak már a fajakok is.

Megékezett hát Odüsszeusz a fajakok segítségével Ithaka szigetére. A hosszú bolyongás véget ért a mély álommal az idegen bárkán. Az álom tovább tartott még akkor is, amikor jóakarátú barátai visszafordultak már a tengeren. — Hagyjuk még egy darabig tovább aludni Odüsszeuszt! Nézzünk körül addig a háza táján, míg ő fölébred!

Mi történt addig Ithakában, amíg ő nem volt otthon, míg Tróját ostromolta s hosszú kalandos útját járta? Húsz esztendő nagy idő, sok minden megváltozik azalatt!

Amikor Odüsszeusz elment hazulról, fia, Telémakhosz, még gyermek volt, járnai, beszélni sem tudott. A hú feleség, Pénélopé vigyázott rá, ő nevelte ettől fogva egyedül a gyermeket. De ott volt még mellette az első évében támaszul Odüsszeusz édesapja, Láértész, és édesanyja, Antikleja is. Egy idő múlva azonban az édesanyja, Antikleja meghalt, s ez nagyon súlyos csapás volt az agg Láértészre: egyszerre még jobban megöregedett és elveszítette minden életkedvét. Nem is maradt már ezután sokáig abban a házban, ahol addig élt, és ahol Pénélopé meg Telémakhosz várta Odüsszeusz hazajöttét. Láértész kiment a tanyára és visszavonult az emberekől végleg.

Egyedül maradt hát Pénélopé az évről évre növekvő gyermekkel, Telémakhossal. De bármennyire fájt is neki az egyedül-lét, igazán nehéz a helyzete csak később lett. Odüsszeusz volt Ithaka királya, s kezdetben mindenki hazavárta, nemcsak a családjá. Később azonban, amikor eltelt az első tíz esztendő, s hírért vették már Ithakában is Trója elestének, egyre nyugtalanabb lett a várakozás. De Odüsszeusz csak nem jött még vissza. Kezdték az emberek arról beszélni, hogy talán nem is él már; lehet, hogy nem is tér haza soha többé.

Nagyon fájt ez a hírsztelés Pénélopénak. De még jobban ki-keserítette az, hogy akadtak olyanok is, akik szerették volna ki-

használni a kósza híreket. Ezek úgy gondolkoztak: ha csakugyan meghalt Odüsszeusz, akkor nyilván a vagyona is azé lesz majd, aki feleségül veszi az özvegyét. Hiszen Télemakhosz még gyermek, nem szállhat reá az örökség — gondolták. S ezek az elvetemült kalandorok egyre arcátlanabban követelték, hogy válaszon magának férjét közülük Pénélopé. Kérőknek nevezték magukat s anélkül, hogy valaki hívtá volna őket, betelepedtek Odüsszeusz házába. Reggeltől késő estig ott mulatoztak, pusztították a távollévő vagyonát. Nem volt férfi a házban, hogy kintassítsa őket, mert az alig felserdült Télemakhoszt még nem vették emberszámba. Pénélopé meg egyedül nem bír velük.

Egy idő múlva Pénélopé nem is tudott már nyíltan ellentállni szemtelen követelőzésüknek, meg kellett ígérnie, hogy nem várja hiába Odüsszeuszt, hanem férjhez megy. Csak azt kötötte még ki: várjanak legalább addig, amíg megszövi Odüsszeusz édesapjának, Láertésznek a halotti leplet. Hiszen beláthatják, ez kötelessége lenne Odüsszeusszal szemben akkor is, ha Odüsszeusz nem élne már. Há meghal majd Láertész, hadd temesse el tisztességgel. Ezért akarja megszöni a halotti leplet, csak addig várjanak, utána majd férjhez mehet. Csakugyan sikerült is meggyőznie ezzel az érveléssel a kérőket, s azok egy darabig békét hagytak neki. Pénélopé meg hozzáfogott a lepel szövéséhez. De nem akart ám csakugyan elkészülni vele, nehogy ígérete szerint valóban arra kényseríthessék, hogy férjét válasszon. Ezért amit nappal szőtt, azt éjszaka újra kibontotta.

Így tudott egy darabig kitérni a kérők sürgetése elől. De aztán később az egyik gonosz cselédlánya elárulta titkát a kérőknek. Azok meg rajtakapták Pénélopét, amint éjszaka a féligkész leplet bontogatta. Ettől fogva még nehezebben bír velük.

De nehéz volt nemcsak Pénélopénak, hanem Télemakhosznak a helyzete is. Láтта, hogyan pusztítják a kérők apja vagyónát, s érezte, hogy édesanyjának támaszra, segítségére volna szükség, valaki olyanra, aki megvédi a szemtelen tolakodóktól. De nem tudta, mit kellene tennie neki magának.

Egyszer aztán Athéné istennő, aki nagyon a szívében viselte Odüsszeusz sorsát, fölkarolta fiának, Télemakhosznak az ügyét is. Éppen akkor történt ez, amikor az istenek elküldték Hermészt Kalüpszó nimfához, hogy eressze már útjára Odüsszeuszt. Elindult Hermész Kalüpszóhoz, Athéné meg felkötötte aranyos saruját, vette kemény érchegyű dárdáját és leszállt az Olimposz csúcsáról, ment Ithakába. Odüsszeusz egyik régi barátjának, Mentésznek a képét öltötte magára, úgy állított be Odüsszeusz palotájába.

Megállott az istennő — Mentész alakjában, dárdával kezében — a palota ércküszöbén. Benn a teremben javában folyt a la-

komra, ott mulatoztak a kérők, levágott harmoknak bőten heverve. Itták a sok bort és szelelték a jóllatú pecsenyét, mások előtt meg ott pörgött a kocka, s ők lesték a szerencsét, kinek ad többet, kitől vesz el mindent, ki a nyertő, ki a vesztes?

Ott volt a kérők közt Télemakhosz is. De bizony vele nem sokat törődtek. Egyedül ábrándozott arról: mi lenne, ha egyszer csak megjelenne most itt a teremben édesapja, Odüsszeusz? Hogy szétütné a sok léhűtő közt! Épp ez járt az eszében, amikor megpillantotta a küszöbön álló idegent. Nem tudta, ki lehet az, de látta rajta: messziről jött ember s bizonyára a ház gazdáját keresi. Hamar fölkel, odament hozzá s nyájas szavakkal biztatta, kerüljön csak beljebb:

— Üdvözlégy, idegen! Szívesen látunk, légy a mi vendégünk, s ha majd aztán ettél-ittál velünk, mondd el, miért jöttél hozzánk.

Úgy beszélt az ifjú, mint derék házigazda, aki tudja, hogyan kell fogadni a messziről jött vendéget. Bevezette a palotába, elvette kezéből a dardát, odatette a többi mellé, ahol Odüsszeusz régi fegyverei állottak, őt magát meg asztalhoz ültette kissé távolabb, félre a sok mulatozó, garázda kérőtől. Jött is mindjárt a szolgálói; szinarany kanosóból öntötte nekik a vizet, hogy megmossák a kezüket, s aztán kínálta őket sok jó pecsenyével, frissen sült kenyérral meg borral.

Közben a garázda kérők is folytatták lakomájukat. Télemakhoszra meg a vendégre ügyet se vetettek. Majd hívták a dalnokot és kezébe adván a lantot, énekellették. Télemakhosz meg közelebb hajolva az ismeretlen idegenhez — Athéné istennő volt az, bár ő nem tudta ezt róla! — esendes szóval, hogy a többiek ne hallják, így beszélt hozzá:

— Kedves vendég, ne vedd zokon, ha kimondom. Látod, ezeknek itt egyvégre sínes gondjuk, csak a lakomára, lanttra meg az énekre. Könnyű nekik, hisz a más vagyónát pusztítják, egy olyan hőst, aki talán már régen el is pusztult távol a családjától. Pedig ha most itt teremne közöttük, bizony, ők azt se tudnák, hová legyennek ijedtükben! De ne törődj velük! Inkább azt

mond meg: ki vagy te, vendégem? Honnan jössz és hogy kerül-tél hozzánk? Mi jártaban vagy? Most először tértél be hozzánk, vagy talán már régebben is voltál vendége az édesapámnak?

Így beszélt Télemakhosz. Athéné meg nem akarta fölfelelni előtte magát, inkább azt mondta neki, hogy édesapjának, Odüsszeusznak régi barátja ő. Sokszor volt már Odüsszeusznál, meg az is nála. Most éppen nagy úton jár, mert vasat akar becserelni rézre. Azért tért be Odüsszeusz palotájába, mert azt hitte, hazajött már a ház gazdája a trójai háborúból. De ha még nem is jött meg, ő egész bizonyosra veszi, hogy most már nemsokára esakugyan itthon lesz.

Aztán megkérdezte még Athéné az ifjú házigazdától, hogy ő ugyebár Odüsszeusz fia, hiszen egész alakja, arca, meg a szeme állása is nagyon emlékeztet ám Odüsszeuszra! (Így akarta az istennő fölkelteni Télemakhoszban a bátorságot és bizalmat.) Majd meg a kérőkre terelte a szót: mit keres itt ez a sok dílyfös, garázda ember? Miért tűni őket Télemakhosz a házában?

Tudta az istennő, miért kérdez ilyent! Csak úgy ömlött a panasza utána Télemakhoszból! Athéné meg erre okos tanácsokat adott neki. Ráeszméltette az ifjút arra, hogy neki, Télemakhosznak föl kell már készülnie az önálló életre. Át kell vennie édesapja örökét, az egész háznak, a vezetését. Hívjon össze másnap reggel népgyűlést, mint ahogy apja, Odüsszeusz is népgyűlést szokott összehívni azelőtt, ha fontos ügyről volt szó, ami az egész közösséget érintette. Ott a népgyűlés színe előtt szólítsa föl a kériket arra, hogy távozzanak Odüsszeusz házából, ne pusztítsák tovább a távollévő vagyónát; édesanyjának, Pénélopénak meg hagyjanak belkét. Aztán induljon útra Télemakhosz. Menjén el apja egykori bajtársához, az öreg Nesztórhoz meg Menelaosz királyhoz és kérdezősködjék tőlük, hátha ezek tudnak valamit a régen eltűnt Odüsszeuszról.

Előre számított Athéné istennő arra, hogy Odüsszeusznak, ha majd visszaérkezik Ithakába, nem lesz könnyű megszabadulnia attól a sok garázda embertől, aki betelepedett a házába. Segítségre, támogatásra lesz akkor szüksége. És ki lehetne méltóbb

segítőitása, ha nem éppen a fia, Télemakhosz? Azt akarta hát, hogy erre a nagy feladatra föl is tudjon készülni az ifjú ember. Jól tudta Athéné úgysis, hogy azon a négygyűlésen nem fogja Télemakhosz mindjárt elérni a célját. A kérők nem takarodnak ki a házból Télemakhosznak egyetlen szavára. Még nem is lesz Télemakhosz elutazásának valami sok kézzelfogható eredménye. Hiszen hazatérnek Odüsszeusz Kalüpszó szigetéről akkor is, ha fia, Télemakhosz ki se mozdulna hazulról. De Athéné azt akarta, hogy mire Télemakhosz találkozik majd hazatérő apjával, tapasztalt, érett ember legyen ő is, aki segíteni tud apjának. Ezért kellett Télemakhosznak tóra kelnie. Hadd lásson világot, gyűjtson tapasztalatot és hadd legyen ő is olyan, mint apja, Odüsszeusz.

Megörült Télemakhosz, amikor a jóakarató vendég biztató szavait hallotta. Egyszerre erőt és bátorságot érzett magában. Megköszönte szépen a jó tanácsot és kedves szavakkal marasztalta még az indulni akarót. De Athéné látta már, hogy elérte célját. Hamar elbúcsúzott hát és — mondván, hogy sietős a dolga — úgy ahogy jött, el is ment.

De alig ment el az istennő, máris meglátszott Télemakhoszon, milyen nagy hatással volt reá az a pár biztató szó! A kérők még egyre mulatoztak. Zengő hangon énekeltek közöttük az isteni lantos. Arról szólt a dal: milyen gyorsos lett a görögök hazatérő útja, mintán elfoglalták Tróját. Meghallotta ezt a dalt Pénélopé is a felső teremben, s nagyon összeszorult a szíve, mert megint eszébe jutott Odüsszeusz. Lejött hát a férfi-terembe és arra kérte a lantost: hagyja már abba az éneket, valami más, vidámabbat daloljon inkább, ne ilyen szomorút.

Igy beszélt Pénélopé. De Télemakhosz is gyorsan megragadta ezúttal az alkalmat arra, hogy megmutassa a kérőknek: nem marad gazdátlanul Odüsszeusz háza még akkor sem, ha csakugyan elpusztult volna Odüsszeusz és nem térne már soha többé haza. Arra kérte ugyanis édesanyját: hagyja csak a lantost, hadd énekeljen a görög hősök gyászos pusztulásáról. Ne törődjék Pénélopé azzal, ami itt lent, a férfiteremben történik. Majd neki,

Télemakhosznak gondja lesz arra, hiszen tudja ő, mi a férfienber és mi a házigazda kötelessége!

Ezzel az üntudatos, bátor beszéddel hozta tudomására Télemakhosz — nem is annyira édesanyjának, Pénélopénak, mint inkább a kérőknek —, hogy ő itt a házigazda. Még ha igaz lenne is, hogy meghalt már Odüsszeusz és nem tér vissza többé, akkor se örüljenek a kérők: fia, Télemakhosz nem csik kétségbe, és nem marad gazdátlanul a házi Férfinak ézri már magát és rendet tud tartani otthon.

Megértette Pénélopé Télemakhosz szavát és örült a szívében, hogy okosan beszélt a fia.

Télemakhosz elutazása

Másnap reggel aztán Télemakhosz elküldte hírnökeit, hívják gyűlésbe az íthakai népet. Bizony, régóta nem tartottak már gyűlést Íthakában azóta, hogy királyuk, Odüsszeusz elment görbe hajóján Trójába. Majdnem húsz esztendeje volt már ennek akkor. Annál nagyobb kíváncsisággal jöttek most mindnyájan; tudni akarták, miért hívják őket. Ott voltak a kérők is mind.

Mikor aztán együtt volt már az egész nép, odament közéjük Télemakhosz. Mindjárt édesapjának, Odüsszeusznak a régi helyét foglalta el közöttük. Majd elmondta, hogy ő hívatja egybe ezt a gyűlést, mert súlyos panasza van. Nem elég baj az neki, hogy semmit sem tud régen eltávozott apjáról, Odüsszeusz királyról, ezenkívül még nagy sérelem is éri. Jóllehet édesanyja nem akar férjhezmenni, ellepték házat a kérők és pusztítják a vagyonát. Ő, Télemakhosz most itt, mindenki előtt felszólítja ezeket az embereket: távozzanak otthonából és ne gyötörjék tovább!

Igy beszélt Télemakhosz, de a kérők sem hagyták magukat. Ők meg azt követelték, ha szabadulni akar tőlük Télemakhosz, kényszerítse édesanyját, Pénélopét a férjhezmenésre. Hiába tiltakozott ez ellen a gondolat ellen Télemakhosz, a szemérmetlen

kérők ott a népgyűlésben kijelentették, hogy már pedig akkor ők Odüsszeusz házában maradtak.

Így feleseltek egymással a gyűlésben Télemakhosz meg a kéréők, amikor egyszerre esedős jelet kilődött nekik az égből Zeusz, a legfőbb isten. Két hatalmas sasnadár szállt feljűk kitegyesztett szárnyal a hegyekből és megállt felletrűk éppen ott, ahol gyűléseztek. Majd egymásnak esett a két madár, karommal és horgas osónel tépte egyik a másikat, rettentő volt még látni is. Aztán tovasszállt mind a kettő és eltűnt a magasban jobb kéz felől.

Megdöbbent, amikor ezt látta, az egész sokaság. Fel is állt mindjárt közötrűk egy éltes, ősz ember, aki jól értett a madarak jeléhez, és megmagyarázta bölcsen, mit jelent az égi osoda: hazáér már nemsokára Odüsszeusz, és jaj lesz a kéréőknek!

De az ostoba, dölyfös kéréők nem hallgattak az intő szóra. Nem teljesítették Télemakhosznak még azt a kérését sem, hogy adjanak neki legalább egy hajót és legénységet hozzá, hadd menjen el kérézősködni eltűnt apja után. Hiába intette még Odüsszeusz régi barátja, a bölcs Mentor is a népet, hogy ne tűnjen a dölyfös kéréők garázdalkodását, vegye védelmébe az eltűnt királynak elárvult családját, lehurrogták őt is, és maguk a kéréők fölösszlatták a gyűlést.

Szomorúan ment ki Télemakhosz a tengerpartra, hogy gondolkozzék egy kicsit: mit cselekedhetnek ezek után? De nem hagyta el ezíttal sem a bölcsesség istenasszonya, Athéné. Magára öltötte a bölcs Mentor képét, úgy szólította meg az ifjút:

— Ne hagyd magad, Télemakhosz! Ne felejtse el, hogy a leleményes, nagy Odüsszeusz fia vagy te! Mit gondolsz, ha apád, Odüsszeusz volna most a helyedben, rajon ő se találna módot arra, hogy mégiscsak elutazzék? Ő, dehogyansem! Majd kieszelné ő azt valahogy! Bizony kertene magának hajót meg társakat akár a föld alól is! . . . S hát te miért ne tudnád megtenni ezt? Látod, itt vagyok én is, szívesen segíték rajtad. Menj csak haza most és készűlj föl az utazásra! Beszűlj az öreg szolgálóval, mondd

meg neki, hogy készísen neked jó sok lisztet egy nagy bőrsákba, meg olajat, bort a korsókba, legyen minden készen az útra. Én meg közben kérek a te nevedben valakitől egy hajót, meg összeszedek hozzá egypár legényt. Este aztán, ha besötétedik, légy te is készen, mert indulunk!

Megötrilt a biztatásnak Télemakhosz, hálaosan rázta meg a bölcs Mentor kezét és már ment is haza, hogy készűljön az útra. Otthon aztán behívta magához öreg szolgálójukat, Eurüklejtát. Dajkája volt ez régebben, amikor még Télemakhosz apró gyermek volt, de nemsak neki magának, hanem jóval előtte már apjának, Odüsszeusznak is. Nagyon szerették az öreg dajkát mindnyáján. Dadusnak szólította az egész család, még a nála jóval öregebb Láertész is, akkor, amikor ott élt még közötrűk a házában. Ezt az öreg dajkát hívta most magához Télemakhosz és elmondta neki, mi a terve:

— Dadus, arra kérek, végy egy nagy bőrsákot és töltsd meg jó sok liszttel. Meg készíts egy pár korsó olajat, bort is az útra. Én ma este titkon elutazom hajóval. Elmegyek az öreg Nesztórhoz meg Meneliosz királyhoz, hátha megtudnék valamit tőlük az édesapánról. De meg ne mond ám senkinek, hová mentem! Arra ügyelj különösen, hogy édesanyám, Pénélopé ne tudjon meg semmit! Ha kérdezné, hol vagytok, mond csak neki, hogy kimentem a tanýára a dísnópásztorunkhoz. Nagyon megijedne szegény, ha tudná, mily nagy útra mentem.

Így beszűlt az ifjút, de nagyon megréműlt az öreg Dadus: — Jaj, édes gyermekem, mi jutott eszedbe! Hát hogy mennél el tőlünk ilyen nagy tengeri útra? Rablók támadnak meg, kifosztanak, megölnék! Vagy vihar jön hajódra és vízbe fűlsz! Farkas esz meg, cápa fal föl, keselyűk tépnek szét! Jaj, mi lesz velünk akkor! Ne menj, maradj itt, ne hagyd el drága jó anyádat s ne hagyd itt engem se vénségemre egyedűll!

Így siránkozott a jó öreg dajka, de Télemakhosz csak nem hallgatott rá. Biztatta, ne féljen, nem lesz semmi baja, majd vigyáz ő magára, s azzal már tuskolta is kifalé: menjen csak, készísen össze mindent és ne szóljon senkinek egy szót se.

Közben meg Athéné istennő magára öltötte Télemakhosz alakját és úgy járta be az egész várost. Előbb megkért valakit, akinek volt egy jólfészerejt hajója, hogy adja neki kölcsön egy pár napra, vigyáz rá és visszahozza majd épségben. Amikor ez megvolt, összeszedett egy pár jó erős legényt — olyanokat, akik éttettek már a hajózáshoz — és megbeszélte velük, hogy este, majd ha besötétedik, találkoznak mindnyájan kinn az öböl partján a kölcsönkért hajónál.

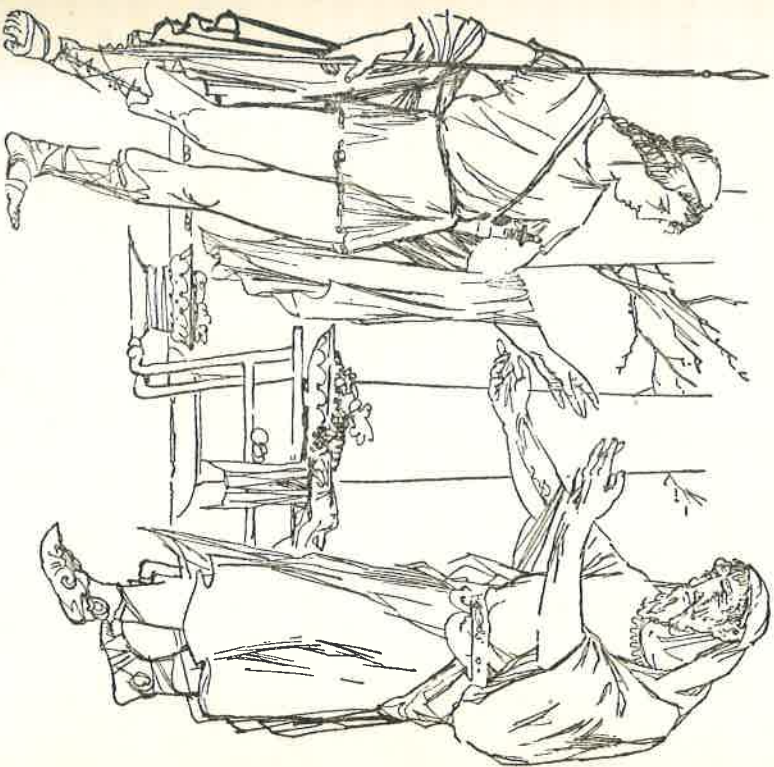
Úgy is lett. Esteledett már, éppen félklvát gyújtottak a nagy teremben mulatozó kerők, amikor jött Athéné istennő Télemakhoszhoz. Csakhogy ezúttal már megint Mentór alakját öltötte magára. Hozott magával egy pár legényt is; segítsenek Télemakhosznak az útra készített élelmet, olajat meg bort kihordani a hajóra.

Télemakhosz meg gyorsan elbúcsúzott még egyszer az öreg Dadusztól; lelkére kötötte, hogy jól vigyázzon az édesanyjára, Pénelopéra, míg ő távol lesz! Meg ne ijessze azzal, hogy elment a fa hazuról! Ha meg mégis kitudódnék valami, hát inkább csak vigasztalja és biztassa, hogy nem lesz semmi baja, majd hazajön nem sokára! — Aztán vette Télemakhosz is gyorsan a batyuját, és megindultak mindnyájan az útavaló folszereléssel a hajó felé. Athéné istennő vezette őket Mentór képében.

Hamar elértek az öblöt. Nem találkozottak az úton senkivel. Sikertült észrevétel nélkül eljőnniök hazuról. Csak azok a legények vártak rájuk kinn a parton, akiket Athéné istennő már előre összeegyűjtött oda Télemakhosz nevében. Ott himbálózott az öbölben útrakészen a jó evezős bárka. Fogták a legények a sok cólknókot, berakták mind a hajóba. Aztán Télemakhosszal meg Mentórral — azazhogy inkább: Athéné istennővel — együtt folszálltak ők is. Kibogozták a hajó kötelét, majd leültek az evezők mellé és szép csendesen evezni kezdtek: elhagyták az öblöt. Ahogy egy küssé kijebb jártak aztán, fölállították a hajó közepén a nagy fenyőfa-árbocot és kifesszítették rá a vitorlát, mert fűjt ám a jó zefír! Csak úgy dagadt a vitorla és zúgott, zengett a tenger bíbor hulláma, amint mosta a hajó deszkáit. Ők meg röppültek az éjszakákban az öreg Nesztór hazája, Pülosz felé.

Nesztórról

Magasan állt már a nap az égen, amikor Télemakhosz hajója megékeztet Püloszba. Ott állt az öreg Nesztór meredekfalú vára a hegy tetején. De maga Nesztór és családja nem volt most fenn a várban. Lejöttek mindnyájan a tenger partjára, hogy áldozzanak Poszeidón istennek. Kilenc sora volt az ünnepi áldozóknak, minden sorban ötszáz emberrel, és minden sora kilenc-kilenc áldozati állat, szép nagy bika esett. Javában folyt éppen a lakoma, amikor beftott az öbölbe a hajó és bevonták a legények a vitorlát.

De nem szálltak ki mindnyájan. Csak Télémakhosz és kísé-
rője, Mentór — Athéné istennő — indultak el a parton az ál-
dózók felé. Szívesen fogadták őket az ünneplők. Nesztór fia, Pei-
szisztratosz ment oda elébük, üdvözölte, kézen fogva vezette és
apja meg testvérei között tiltette le őket lágy bundákra a ten-
gerpart fővenyén. Aztán odanyújtotta nekik a borral telt drága
arany csészét — előbb az idősebb vendégnek, Mentórnak, majd
meg Télémakhosznak is — és megmondta nekik, hogy Poszeidón
legyen az első, akinek ezúttal áldoznak, mert az ő ünnepét ülik
most. Közben a többiek megpirtották az áldozati húst, lehú-
zták a nyársról, földarabolták és az újonnan jött vendégekkel
együtt nagy lakomát csaptak.

Majd miután éhükktől-szomjuktól szabadultak, Nesztór kez-
dett beszélni közöttük:

— Most már megkérdézhetjük vendégeinktől, kicsodák és
honnan jöttetek? Mi dolgoztok a tengeren? Utaznak tán valahova?
Vagy csak vaktában járják a nagy vizet, mint a kalózkod, úgy
keresik a zsákmányt meg a szerencsét?

Az ifjú Télémakhosz felelt a kérdésre, mert bátorságot öntött
a szívébe Athéné:

— Királyunk, Nesztór, azt kérded, honnan jöttünk. Nos,
halld meg a választ: Ithakából. Édesapámmak, a sokat szenve-
dett Odüsszeusznak a híréért kerestem, mert még mindig nem jött
vissza azóta, hogy elfoglalták a görögök Tróját. Azt se tudjuk
róla, él-e még, vagy meghalt már. Azért arra kérünk most, mondd
meg nekünk nyíltan: mit tudsz róla? Mikor láttad utóljára őt
magát vagy mit hallottál az útjáról azóta, hogy te magad haza-
tértél? Ne kímélj bennünket, mondd meg őszintén azt is, ha úgy
tudnád, vagy hallottad volna valakitől, hogy elpusztult már
Odüsszeusz.

— Kedvesem — felelte Nesztór —, lám, mindjárt tudtam én,
hogy nem akárcsi fia vagy! Mert az arcod, alakod, de még a be-
széded is úgy emlékeztet az én drága jó barátomra, Odüsszeusz-
ra. Ahogy megláttalak, mindjárt eszembe jutottak a régi szép
napok, amikor együtt esatáztam atyáddal, Odüsszeusszal, Trója

alatt. Bizony nem volt akkor soha mi közöttünk félreértés vagy
civódás. Mert mi ketten, Odüsszeusz meg én, mindig ugyanazt
akartuk. Ha összejöttünk a gyűlésbe, mi adtuk mindig édesapád-
dal a legjobb tanácsot. Mert nem volt ám senki a görög táborban,
aki úgy tudott volna ravasz eselt kieszelni, vagy furfangos tervet
szőni-kovácsolni, mint az én barátom, a leleményes nagy Odüss-
zeusz.

Bizony, meglátszik ám rajtad is, kedvesem, hogy az ő fia
vagy! Lám, milyen bölcsen, okosan szólta! az imént is. Alig
hímné rólad az ember, hogy fiatal létedre ilyen jól tudj beszélni.

Elmondok hát neked most mindent úgy, ahogy kérted: mit
tudok Odüsszeuszról és mikor láttam utóljára. Csak hallgasd meg
türellemmel.

Mikor hosszú, tízesztendőös ostrom után földültük már végre
Tróját, hazafelé készülődtünk mindnyájan. De úgy látszik, nem
akarták az istenek, hogy mind békeséggel hazatérjünk, mert
már az indulás előtt kitért a győztes seregben a viszály. A fő-
vezér, Agamemnón azt akarta, hogy maradjunk még egy pár
napig és mutassunk be fényes áldozatot az isteneknek. Testvére,
Meneláosz viszont azt javasolta, hogy induljunk azonnal, majd
áldozhatunk akkor is, ha otthon vagyunk már. Így civódtak ők
ketten, a sereg meg két részre szakadt. Az egyik rész elment
másnap Meneláossal, a másik meg ott maradt Agamemnónnal.

Édesapád, Odüsszeusz, meg jómagam is, azok között vol-
tunk, akik Meneláossal tartottak. De alig jutottunk a tengeren
egy félnap járóföldre, kikötöttünk az egyik szigeten és itt már
Meneláosz is meggondolta magát: eszébe jutott, hogy mégsem
illő ilyen nagy útra indulni anélkül, hogy áldozna az istenek-
nek. Hamar pótolta hát azt, amit Trója földjén elmulasztott.

Láttam én már ekkor, hogy gonosz végezetet mérnek ránk az
istenek! Mert amikor Meneláosz elhatározta, hogy mégiscsak ál-
dozni fog a szigeten, újra meghasonlás tört ki közöttünk. Voltak,
akik azt mondták: ha úgyse megyünk tovább áldozás nélkül,
mindégy hol vesztegetjük az időt, azon a szigeten-e vagy az el-
pusztított Trója földjén. Miért ne mennénk akkor inkább vissza

Trójiába, hogy kedvében járjunk Agamemnón királynak? Hisz ő is éppen azt akarta, hogy áldozzunk! Ezek hát vissza akartak fordulni. A másik rész viszont azt mondta: nem érdemes kétszer megjárni ugyanazt az utat; áldozzunk csak itt gyorsan, aztán menjünk tovább. Voltak még olyanok is, akik egyáltalán nem akartak megállni, hanem sürgötték a továbbhajózást.

Én meg, amint láttam, hogyan torzalkodnak, cirkodnak megint, hamar összeszedtem az embereimet, és búcsú nélkül otthagytam őket, jöttem egyenesen haza. — Édesapádat, Odüsszeuszt akkor láttam utoljára. Ő azok között volt, akik megfordultak és visszamentek Agamemnónhoz.

De bizony nemcsak én voltam így, hanem még mások is. Mert előbb-utóbb mindnyájan szétszóródtunk; békességgel vagy haraggal, de mindegyik király ment a maga útján.

Voltak közülünk egy páran olyan szerencsések, akik nem sokára — mint jónagam is — hazaérték. De bizony sokan elveszték ám az úton. Még olyan is akadt, aki hazatért ugyan, de aztán otthon vesztett el csúfosan. Agamemnón királyt például a felesége maga gyilkoltatta meg otthon. Nem bocsátotta meg neki azt, hogy tíz évvel azelőtt Agamemnón áldozatul adta saját leányát, Ifigeneját, csak hogy útra kellessenek már a hajók Trója felé. Bosszút esküdött az asszony akkor magában, és tíz év múlva aztán, ahogy visszatért Agamemnón, be is váltotta bosszúját.

Én hát csak ennyit mondhatok neked jó édesapádról, Odüsszeuszról. Akkor láttam utoljára, amikor elszakadtam tőle is, meg Menelaosztól is. Hogy utána mi lett vele, nem tudom. Igaz, azt se hallottam róla, hogy elpusztult volna valahol a tengeren. De talán többet is megtudhatsz róla, ha elmegy majd innen Menelaosz királyhoz, Spártába. Mert Menelaosz bizony csak most nemrégén érkezett még vissza hazájába. Hiába akart Trója pusztulása után azonnal indolni. Még áldozni se akart, olyan türelmetlen volt, s aztán milyen sokáig tartott mégis az útja! Mondják, hogy mintán én már otthagytam, a szélvihar Egyiptomba sodorta hajóját. Ott vesztelte Menelaosz hét álló esztendeig, csak a nyolcadikban került vissza hazájába, Spártába.

Én hát azt javasolom, menj el most Spártába, Menelaoszhoz, és tőle kéndezősködj. Ha akarsz, mehetsz tovább hajón, de ha jónak látod, indulhatsz innen tőlem lóval meg szekérral is. Majd kapsz tőlem fogatot, sőt a fiam, Peiszisztratosz el is kísér majd odáig. Így beszélt Nesztór, Télemakhosz pedig megköszönte szépen, és minthogy már estére járt az idő, hazafelé készülődték mindnyájan, Télemakhosz is vissza akart menni kísérfőjével együtt a hajóra, hogy ott aludjék, de Nesztór nem engedte. Nem tűrte, hogy barátjának, Odüsszeusznak a fia a hajón háljon akkor, amikor a vendége lett már. De bizony jöjjön csak vele és házanépével, hisz van odahaza épp elég köpenye meg szép takarója, jobban elallhatik ott nála, mint a hajón.

Csak a Mentór képében ott időző Athéné istennő nem fogadta el Nesztór hívását. Azt mondta: ő mégis inkább visszamegy a hajóra, ne maradjanak egyedül a társai. Sőt mindjárt el is búcsúzott most tőlük, mert holnap reggel sietős dolga lesz neki, nem kíséreti már tovább Télemakhoszt.

Ezzel a kifogással elbúcsúzott Athéné. De még csak nem is felhettek a szavára, mert sasmadár képében egyszerre elröp-pent. Elhámlkodtak ezen mindnyájan, csak most tudták meg, ki volt hát igazában Télemakhosz kísérfője.

Nem is eresztezte másnap reggel Nesztór útjára Télemakhoszt mindaddig, amíg be nem mutatott vele együtt egy szép nagy áldozatot Athéné istennőnek. Csak aztán adott parancsot arra, hogy fogják be a szekeret és esomagoľjanak az útra, mert fia, Peiszisztratosz elkíséri a vendéget Spártába, Menelaosz királyhoz.

Két napig szekerezett Télemakhosz Nesztór fiával, Peiszisztratoszal, aki éppen olyan korú fiatal ember volt, mint ő maga; úgy érkeztek meg indulásuk után másodnap este Spártába. A közbenső éjszakát az úton Nesztór egyik vendégbarátjánál töltötték; úgy szokta azt Nesztór is, ha ellátogatott néha a szomszédba régi bajtársához.

Lebukott már a nap és árnyékba borultak az utcák, amikor megérkeztek Spártába, a szép, gabonát termő sík vidékre, ott is egyenesen Menelaosz király palotájához.

Nagy vendégség volt Menelaosz palotájában éppen. Kettős lakodalmat ültel, mert egyszerre adta férjhez a lányát a király és ugyanakkor házastotta meg a fiát is. Sok volt a vendég, eljött a nagy ünnepségre Menelaosz minden szomszédja, barátja. Jól mulattak mindnyájan; isteni dalnok hárfázott előttük, két ügyes táncos meg körben hányta a bukfencet, úgy mulattatta őket.

Megállt a kapuban Télemakhoszék szekere. Menelaosz király fegyvernöke vette őket észre elsőnek. Mindjárt ment is be a házba, hogy jelentse a királynak: két idegen érkezett. Kifogják-e a szekérből paripáikat vagy küldjék tovább a jövevényeket ahhoz, aki szívesen látja őket?

De nagyon megszidta ám Menelaosz a fegyvernököket ezért a kérdésért. Már hogy küldenék tovább a messze földről jött idegent éppen akkor, amikor ilyen nagy ünnepség van a háznál? Bizony, csak fogják ki szaporán a lovakat és vezessék be a vendégeket!

Elámult aztán a két ifjú, ahogy belépett Menelaosz palotájába. Először is szépre csiszolt fürdőkádakhoz vezették őket, hogy lemosassák magukról az út porát és fölfrissüljenek. Amikor meg megfürödtek, nemcsak olajat kaptak, hogy bekenjék vele magukat, hanem még szép tisztá ruhát meg illatos inget is adtak reájuk. Úgy vezették asztalhoz őket, egyenesen Menelaosz mellé. Üdvözölte és biztatta őket a házigazda, hogy csak egyenek, igyanak előbb, aztán majd, ha megpihentek kissé, elmondhatják: honnan jöttetek és mi a kívánságunk?

Már hozták is nekik a szolgálok a frissen sült ropogós kenyéret meg a sokféle nagyszerű húsételt és rakták eléjük a mézédés bort csordultig telt színanany poharakban. Bizony, szemük-szájuk tátva maradt az ifjú vendégeknek attól a tengennyi sok gazdagságtól meg ragyogó pompától, amit Menelaosz házában láttak. Később, amikor egy kicsit magukhoz tértek, meg is jegyezte Télemakhosz csendesen, hogy csak a szomszédja hallja:

— Barátom, Peiszisztratosz, elfog az ámulat, ha nézem ezt a ragyogó nagy gazdagságot! Bizony, boldog lehet a mi házigazdánk, Menelaosz király, mert ekkora nagy gazdagsága talán csak Zeusznak, a legfőbb istennek van még rajta kívüli!

Suttogva beszélt Télemakhosz, nem akarta, hogy más is hallja a szavait. De Menelaosznak nagyon jó file volt, megértette, mit mondott az ifjú, elmosolyodott és mindjárt felelt is hangosan a szavára:

— Fiain, Zeusz istennel senki sem versenyezhet közülünk, mert az ő palotája és gazdagsága el nem enyész soha. Hogy nálam gazdagabb ember van-e, nem tudom, de könnyen meglehet. Az igaz, hogy magam is sokat szenvedtem, míg e kincseket gyűjtöttem. Nemcsak Tróját ostromoltam tíz esztendeig, hogy visszaszerezsem azt, amit elraboltak tőlem, hanem utána bejártam Egyiptomot is meg a fél világot... De azt ne higgyétek, hogy ez a nagy gazdagság boldoggá tesz engem! Míg én messze földön a vagyont gyűjtöttem, testvéreimet, Agamemnón királyt megölte hitvány, eselszövő felesége, s bizony az ő halála jobban fájt nekem, mint amennyire kincseimnek örülök. Meg Trója alatt is hány jó barátom pusztult el! És azóta hányan tűntek el úgy, hogy semmit sem tudok róluk. Bizony siraton én ezeket mind, ha a vagyonomra gondolok! De legszelegjobbban mégis az fáj a szívemnek, hogy nem tudom, hová lett az én drága jó barátom, Odüsszeusz! Nem bannám azt se, ha jóval kisebb lenne a vagyonom — kétharmaddal kevesebb annál, mint amim most van!... csak meglenne legalább az a bajtársam, akit legjobban szerettem: Odüsszeusz.

Könnyekek szöktek az ifjú Télemakhosznak a szemébe, amikor apjának, Odüsszeusznak a nevét hallotta. Nagyon erőt vett rajta a szomorúság, és lehajtva a fejét, csendesen elsírta magát.

Menelaosz meg, ahogy ezt látta, biztosan tudta már, ki az ifjú vendég. Sejtette előbb is, hogy a kettő közül az egyik alighanem Odüsszeusz fia lehet. Könnýű volt ráismernie, nagyon hasonlított Télemakhosz az apjához. Igazában az Odüsszeusz

nevet is azért szökte a beszédebe Meneliosz, mert meg akarta kérdezni a vendégtől, vajon nem Odüsszeusz fia-e.

De éppen akkor lépett a terembe Meneliosz felesége, Helena, akit Trójából szereztek vissza a görögök. Egyik szolgálója hozta utána ezüst kosarát a gyapjúval meg szmarnany rokkáját. Leült Helena az egyik székre és folytatva munkáját, Menelioszhoz fordult; megkérdezte tőle: megmondták-e már nevéket az ifjú vendégek, mert ő bizony, úgy látja, hogy az egyik közülök szakasztott mása Odüsszeusznak, nem is lehet az más, csak az ifjú Télémakhosz.

Látta már ekkor Peiszisztratosz, hogy neki kell átvennie a szót, mert a barátja még mindig nem tudott erőt venni a könynyein. Elmondta hát, hogy csakugyan Télémakhosz az, akit ő, Peiszisztratosz apjának, Nesztónak a megbízásából kísért el ide Spártába. Azért jöttek most Meneliosz királyhoz, hogy kérdőzösködjének Odüsszeusz után.

De nagyon megörültek ám Menelioszék erre a leleplezésre! Helena, hogy megvizsgálja az elkeseredett ifjút, lopva mindjárt varázsaszt kevert a borába. Csodálatos varázsaszt volt ez, olyan, amely elfeledtet minden bánatot, elűzi a haragot és a fájdalmat attól, aki ezt issza; Egyiptomból hozta magával ezt a különös orvosságot Helena, mert Egyiptomnak földjén sok ilyen fű terem; de ért is ám ott a gyógyításhoz minden ember! Az egyiptomi orvosoknak nincsen párijuk a földön sehol sem.

Aztán elmesélte Helena azt is, hogyan látta ő vendégül egyszer ennek az ifjúnak az apját, Odüsszeust Trója várában. Járásban folyt még akkor a hosszú tízszentendős ostrom. Vitézül harcoltak a váron kívül a görögök, hogy visszasszerezék azt, amit elraboltak tőlük. De csak nem boldogultak még. Ellenállott nekik az erős vár, meg sok hadi titkuk is volt ám a trójaiaknak! Ő, Helena benn élt akkor a várban, a trójaiak között, és azt leste egyre: sikerül-e a görögöknek behatolniuk végre. Egyszer aztán azt látja, hogy megjelenik benn a várban rossz, rongyos ruhákban egy különös koldus. Nem látta bizony ezt a koldust

azelőtt sola senki a trójaiak közül. Akkor meg, amikor belopódzkodott valahogy közéjük, senki se vetett ügyet rá. Azt hitték, valami szerencsétlen kéregető ez, csak olyan koldus, mint a többi. De neki, Helenának megakadt a szeme ezen az emberen. Fejét, arcát és egész mozgását nagyon ismerősen találta. Odüsszeusz volt ez a különös koldus! Ilyennek álcázta magát, hogy merészen behatolhasson egyesegyedül az ellenséges várba és kisse a trójaiak hadi titkait. Nem is gyantította egyetlenegy trójai sem, hogy vesztélyes ellenségük, a legravaszbabb görög jár ott közöttük koldusnak álcázva. Csak Helena sejtette, hogy ez a koldus igazában Odüsszeusz lehet, de még ő sem volt egészen biztos a dolgában. Hiába hívta be magához, kérdezgette, faggatta, az álkoldus — Odüsszeusz — ravaszul, ügyesen mindig kikerülte a választ. Csak akkor mondta meg végre, hogy jól sejtí Helena, ő valóban Odüsszeusz, amikor megesküdött neki erős esküvéssel, hogy nem árulja el, nem mondja meg senkinek, ki jár ott közöttük, mindaddig, amíg Odüsszeusz vissza nem tér a várból a görög táborba. Úgy is lett. Odüsszeusz kileste minden titkát az ellenségnek, úgy távozott később a várból vissza bajtársai közé.

Ahogy ezt elmondta Helena, eszébe jutott a házigazdának, Meneliosznak is: hogyan mentette meg egyszer az életüket Odüsszeusz Trója alatt. Elkészítették már akkor a falovat Odüsszeusz terveire szerint és belebújtatták a legvitezebb görögöket. Ott rejtőzködött Meneliosz is, éppen Odüsszeusz mellett. A görög seneg meg elhagyta már a trójai partot. Csak ők bent a falóban várták, hogy mi lesz tovább. Vajon csakugyan bevonzolják-e a trójaiak a lovat a várba, ahogy Odüsszeusz tervezte, vagy mindnyájan rajtavesttenek a merész vállalkozáson? Ekkor történt, hogy odajött a falóhoz a trójai várból Helena is. Halották a ló sötét üregében rejtőzködő harcosok Helena hangját, s bizony egy hajszálon múltott csak, hogy hívására meg nem szólaltak. Pedig akkor jaj lett volna nekik. Egyszerre rájönnék a trójaiak a cselvetésre, szétszedik a lovat és végeznek azokkal, akik benne rejtőzködnek. Az előrelátó, higgyék és ravasz Odüsszeusz

szeusz mentette csak meg az életüket. Rájuk parancsolt szigorúan mindnyájukra: mukkamni se merjenek, egy szóval se feleljenek Helena hangjára. Az egyiknek, aki már majdnem megszólalt, még be is tapasztotta erős kézzel a száját. Bizony, csak ennek köszönhetik, hogy életben maradtak!

Így emlégettek akkor este a vendégek előtt Menelaoszék Odüsszeusz régi nagy tetteit. Közben egy kissé megvisszafelé fordott már Télemakhosz is. Örömmel hallgatta, hogyan beszélnek apjáról azok, akik nála többet tudnak róla. Hiszen ő még anynyira kicsi volt, amikor Odüsszeusz elment hazulról Trójába, hogy jóformán nem is emlékszik rá. Ottthon ő csak azt hallotta mindig, hogy vitéz harcos és jó király, népének szelíd apja volt Odüsszeusz. A ravasz és jelleményes Odüsszeuszról, arról, aki eselével elfoglalta Tróját, Télemakhosz eddig úgyszólván nem is hallott még. Csak most kezdte igazában megismerni, ki is volt képpen az ő apja, Odüsszeusz, akit annyira szerettek és tisztelték a bajtársai.

Lassan azonban, míg ők így beszélgettek, késő éjszaka lett. Ideje volt már lefeküdni, aludni. Megvetették hát az ágyat a pítvar ölében a két vendégnek, sok szép bíbor takarót és szőnyeget terítettek rá, meg jó köpenyeket adtak nekik takaróul. Aztán mindnyájan lefeküdtek, és édesízü álom zárta le pilláikat.

Menelaosz és a foka-iszta

Reggel, ahogy fölébredtek, jött azonnal Menelaosz az ifjú vendéghez, hogy teljesítse kérését és elmondjon neki mindent, amit Odüsszeuszról tud. Ő is, mint Nesztór, úgy kezdte beszédel, hogy elmondta előbb a saját élményeit:

Alighogy elindultunk Trójából Nesztórral, hatalmas szélviharba került a hajóm. Besötétült fölöttünk az ég, azt se tudtuk, nappal van-e vagy éjszaka. Rengeteg ideig tartott ez a sötétség, nem számollhattuk, hányszor kelt föl közben és hányszor nyugodott le a nap. Mi bizony semmit se láttunk belőle. De még a

holdat vagy csillagokat se láttuk egyetleneszer se. Csak hánykódtunk a kietlen nagy vízen és nem tudtuk, merre visz bennünket a hajó.

Vége aztán, amikor elült valahára a nagy vihar, kivetődünk Egyiptom földjére. Csodálatos, gazdag ország ez. Kétszer vetnek és kétszer aratnak itt minden esztendőben. Pedig sohasem esik náluk az eső. De van egy nagy folyójuk — azt mondják róla az egyiptomiak, hogy az égből ered ez a folyó — és elárasztja minden esztendőben az egész országot. Azért olyan termékeny az egyiptomiak földje. Bizony, láttam én ott sok csoda-dolgot, és úgy megszerettem az egyiptomiakat, hogy évekig náluk is maradtam.

De nem erről akarok most mesélni. Inkább azt mondom el, hogyan jöttem haza mégis végre Egyiptom földjéről.

Amikor elindultam hajómmal, az első nap könnyű volt az utam. Estére már oda is értem egy szigetre, éppen szemben az egyiptomi földdel. Balga fővel azt hittem akkor, másnap reggel mehetnek is tovább. De bizony nem úgy lett. Rossz irányból fúrtak a szelek, nem volt érdemes hajóra szállnunk, mert úgysis csak Egyiptomba kerültünk volna vissza. Kezdetben türelmetlenül vártunk, de aztán teltek-múltak a napok, és csak nem akart megváltozni a szél iránya. Már hús napja vesztigetünk azon a szigeten, és kezdett kifogyni az élelmünk. Társaink egyebet se csináltak, mint naphosszat horgásztak a parton, mert kínozták őket az éhség.

Nem tudtam, mitévő legyek, hogyan engesztelhetném ki az égnek haragját, hogy kedvező szelet küldjenek már és elindulhassunk végre. Egyszer aztán megszánta gyöttrődésemet az egyik tengeri istennő, Eidothea, az igazszavú tengeri vénnek, Proteusznak a leánya. Jött velem szemközt, amikor én a társaimtól féhevonulva, messze bolyongtam, és megkérdezte:

— Miért időzöl ilyen hosszan ezen a szigeten, idegen? Talán annyira tetszik ez neked? Vagy nem veszed észre talán, hogy embereid csüggednek már? Kellene valamit tenned, hogy elindulhassatok!

Én aztán megkérdeztem tőle, hogy ugyan mit tehettek? Mondja meg, melyik isten tartja lekötve az utam. Mert én nagyon szívesen indulnék már, csak tudnám a módját!

De bizony, ő sem tudott felelni a kérdésemre, hanem adott inkább egy okos tanácsot: apjától, az igazsaszavú tengeri vántól, Prótensztől kell jóslatot kérnem, mert ő aztán csakugyan mindent tud. Ott él Prótensz a tenger mélyén, a nála nagyobb istent, Poszeidont szolgálja, de ellátogat minden nap arra a szigetre, amelyen én akkor már húsz napja vesztegettem. Csak az a baj, hogy Prótensz nem szívesen áll szóba földi halandóval. Hiába kér jóslatot tőle az ember, úgy faképnél hagyja, mintha ott se lett volna. Csak egyetlenegy mód van arra, hogy valamiképpen mégis tanácsot kapjunk tőle: hatalmunkba kell kerfennünk és meg kell kötöznünk az istent.

Nagyon megdöbbentem, amikor ezt hallottam. Ugyan, hogy mernék én halandó ember létemre vállalkozni arra, hogy erőszakkal megkötözsek egy istent? De Eidothea megnyugtatótt és elmondta a módját, hogyan vállalkozhatunk erre a merényletre. Már a kora reggeli órákban el kell rejtőznöm a parton, három erős barátommal együtt. Ott várjam meg aztán a delet, amikor legmagasabbra száll a nap az égen. Akkor jönnek ki a tengerből a fókák, hogy a parti homokban sütkérezzenek. Utójára feljön a tenger mélyéről Prótensz isten is. Számba veszi mind az egész nyáját, majd lefekszik közöttük ő is aludni, mint pásztor a főkatábor kellős közepén. Várjuk meg aztán, míg elalszik, akkor rohadjak reá társaimmal, és kötözsem meg jó erősen. De ne ijedjek ám meg tőle, mert az öreg mindent megtesz majd, hogy szabaduljon tőlünk; vadállattá, tűzzé vagy vízzé változik, úgy akar megijeszteni bennünket, de mi ne tágtstunk. Végül, majd ha kifáradt, megadja magát, és akkor aztán kérdezhetünk tőle akármit, őszintén megfelel minden kérdésünkre.

Igy biztatott az istennő és megígérte, hogy másnap reggel újra eljön még hozzám, fölkészít bennünket a nagy merényletre, csak legyünk ott idejében. Ezzel el is tűnt a szemem elől, lennerült a tarajos hullámú vizekbe.

Én meg visszamentem a társaimhoz, megvaosoráztam velük és nyugtalanul vártam a következő reggelre. Aludni se tudtam azon az éjszakán, annyira féltem attól az elszánt merénylétől, de mégiscsak vállalkoznom kellett reá.

Másnap reggel kiválasztottam három legerősebb társamat és elmentem velük ugyanarra a helyre, ahol egy nappal azelőtt találkoztam a tengeri istennővel. Nem is kellett sokáig várnunk reá. Csakhamar fölbukott a tarajos hullámú vizekből és hozott magával a tenger mélyéből négy frissen nyúzott főkabórt. Majd ásott a számunkra négy gödröt a tengerpart homokjában, belé felkötött bennünket és ránk adta a főkabórtokat. Bizony ezzel olyanokká is tett már bennünket, mintha parton sütkérező fókák volnánk. De sehogy se bírtuk volna a tengeri fókák bőrének ismeratos szagát, ha nem segít rajtunk az istennő. Egy csepp ambrosziát tett mindegyikünknek az orra alá, ettől aztán nem éreztük a tengeri fókák szörnyű szagát, mert nincs az az édes virágillat, aminek olyan jó szaga lenne, mint az ambrosziának.

Forrón sütött már a nap, magasan állt az égen, délfele járt az idő, amikor csakugyan jötték ki a tengerből a nagy kővér fókák egymás után. Kimásztak a partra és éppen körülöttünk heverték le a homokba, kényelmesen sütkérezni kezdtek. Végül pedig jött egy utolsó hatalmas fóka, jóval nagyobb mint a többiek, ez volt Prótensz isten. Azzal kezdte, hogy bejárta az egész tábort, számbavette a fókákat mind. Éppen mi voltunk az elsők, akiket megszámlált. Aztán kényelmesen leheveredett ő is a tábor kellős közepén, hogy aludják egyet.

Mi meg egy nagy rikkantással fölugrottunk, ledobtuk magunkról a főkabórt és reárohantunk, hogy erős kötelekkel megkötözzünk.

De bizony az öreg se volt rest, kipróbálta hirtelen minden tudományát, hogy szabaduljon tőlünk. Előbb sötényes oroslámná változott, úgy akart megijeszteni bennünket. Amikor látta, hogy ez mit se használ, egymás után változott sárkánnyá, párduecá, nagyfejű vadkanná, meg magaskoronájú fátörzssé, végül pedig vízzé, úgy akart ellillanni a kezeink közül. De mi bizony

nem engedték, erős marokkal húztuk a rácsavart köteleket, úgy tartottuk. Végre aztán kifáradt és megadta magát:

— Látom már, hogy valamelyik isten segített rajtatok, Menelaosz Bizonyára ő tanácsolta, hogy így fogjátok el. Szólj hát, mit akarsz, teljesítem a kívánságodat!

De bizony nekem se kellett sok biztatás! Mindjárt megkértem szépen, mondja meg nekem Próteusz, melyik isten tartja lekötve utunkat és mit kell tennünk, hogy hazatérhessünk végre.

Elmondta aztán az igazszavú tengeri vén, hogy azért nem kaptunk eddig kedvező szelet, mert nem mutattam be áldozatot Zeusz istennek, mielőtt elindultam volna Egyiptomból. Nem is juthatunk addig tovább arról a szigetről, míg vissza nem megyünk még egyszer Egyiptomba és nem pótoljuk az elmulasztott áldozatot. De ha ezt megtettük, akkor már nem lesz akadály a hazajutásunknak.

Megörültem, hogy ilyen könnyen szabadulhatunk szorongatott helyzetünkől, és már ekkor akár útjára is eresztettük volna a megkötözött Próteuszt. Hiszen tudtuk már tőle, hogyan juthatunk haza. De én most már ki akartam használni az alkalmat, hogy beszélhetek az igazszavú tengeri vénnel. Megkértem hát, feleljen még két kérdésemre: mondja el, mi lett a sorsa azoknak a bajtársaimnak, akik Trója alatt maradtak, amikor én Nesztórral útrakeltem. Ez az egyik kérdésem, a másik meg az, hogyan és mikor fogok én magam meghalni?

Próteusz aztán így felelt:

— Sokat és nagyot kérdezel tőlem, Menelaosz! Bizony, évekig tartana, ha el akarnám mesélni neked mindazoknak a görögöknek a sorsát, akik Trója alól hazafelé indultak. De mégis teljesíteni akarom a kérésedet, csak ne várd, hogy mindenkinél részletesen szóljak. Eljégedj meg annyival, ha megmondom, hogy bizony sokan elpusztultak közülök, és nem látták meg soha többé édes hazájuk földjét. A vezérek azonban három kivételével mind hazajutottak. Te vagy a negyedik, aki még itt vesztegelsz. De hadd mondom hát el neked, mi lett azzal a hárommal.

Az első közülök a *kisebbik Ájász*. (A nagyobbik Ájász — magad is tudod — még Trója alatt öngyilkos lett!) Nos hát a másik Ájász meg vízbe fullt, mielőtt hazatért volna. Tudod, mennyire gyűlölte őt Athéné istennő! Nem is hagyott neki békét, üldözte hajóját, amikor elindult Trója alól. De Ájász mégis megmenekülhetett volna, hiszen védelmébe vette Poszeidón, a tenger istene. Hiába hasította ketté Athéné istennő villámmal Ájász hajóját, Poszeidón megmentette kedvencét. Ájász úszva elérte a szirtföket, megmenekült a szörnyű viharból. Csakhogy az ostoba alig ért partot, máris kérkedő szóra nyitotta ajkát. Azzal dicselkedett, hogy őt hiába üldözik az istenek, lám, mégis megmenekült előlük. Megharagudott erre Poszeidón, előverte háromágú szigonyát és kettéhasította azt a szirtet, amelyen Ájász állott. Így bukkott a vízbe újra Ájász és ott lelte halálát. Ő lett az első görög vezér, aki elpusztult hazatérő útján.

A második — testvéred, *Agamemnón* király. Ő ugyan hazatért seregével a büszke Mükénébe, de nem sokáig örülhetett annak a dicsőségnek, hogy elfoglalta kincses Trója várát. Felesége maga gyilkolhatta meg otthon bosszúból azért, hogy Agamemnón föláldozta leányát *Ifigeneját* akkor, amikor tíz évvel azelőtt Trója ellen vonultatok.

A harmadik görög vezér, aki még mindig nem ért vissza hazájába — éppen úgy, mint te magad sem, Menelaosz — a leleményes nagy *Odüsszeusz*. Ő ugyan él még, és nem is lesz sorsa az, hogy elpusztuljon az úton. Bizony visszajut ő majd egyszer nagysokára Ithakába. De most még nem mehet, mert fogva tartja őt a nimfa, Kalüpszó. Ott, ahol a tenger köldöke felszik, van egy szép sziget, Kalüpszó szigete. Ott láttam én Odüsszeuszt a minap is. Kinn ült a tenger partján egy szirtfokon és búsulva nézte a meddő nagy vizet. Szeretett volna már útrakelni, de nem tehetette, mert nem volt hajója, és nem voltak társai. Kalüpszó foglya ő, úgy várja a szép hazatérést.

Ezt mondhatom hát neked, Menelaosz király, társaid sorsáról. Most meg hadd feleljek a második kérdésedre. Bizony nem sorsod az neked, szőke Menelaosz, hogy meghalj itt a földön,

úgy mint az emberek. A halál helyett örökkévalóság vár reád. Majd ha vége lesz földi életednek, elküldenek téged a boldog istenek a világ végére, Elysion mezejére. Nem hull ott a hó még télen se, nincs soha zápor és nincsenek viharok. Boldog élet várja ott azokat, akik odajutnak. Te is ide jutsz majd egyszer, Meneláosz király, mert Helena a te feleséged, és általa Zeusz az apósod. Így felelt Próteusz a kérdéseimre, s azzal már ott is hagyott, lemerült a tarajos hullámú vizekbe . . .

Nos hát fiam, Télemakhosz — folytatta Meneláosz —, elmondtam neked mindent igaz szóval, úgy ahogy tudtam, nem hallgattam el semmit se. Láthatod ebből, hogy él a te apád, Odüsszeusz valahol messze a tengeren. Hiszen megmondta azt nékem az igazszarvú tengeri vén. Bizonyos az is, hogy visszakerül majd egyszer Ithakába, de ennél többet aztán én se tudok s nem is mondhatok mást neked.

De rajta hát, ha itt vagy már és megtudtál tőlem mindent, légy a vendégem még egy pár napig, hadd örüljünk egymásnak mint jó barátok. Aztán majd később, ha meguntad már és vissza akarsz térni hazádba, utadra eresztelek szépen s ékes ajándékokat adok neked emléke: három szép paripát, kitűnő szekeret, meg gyönyörű szép serleget, hogy abból áldozz majd örök isteneinknek, és amikor áldozol, emlékezz rám minden időben.

Megköszönte szépen az ifjú Télemakhosz Meneláosznak a szíves jóságát. Gyönyörűséggel hallgatta szavait és a beszédét. Örült a jó hírnak, hogy él hát még az apja, a nagy Odüsszeusz és visszavárhajfáik övéi Ithakába. Nem utasította el Meneláosz marasztalását sem. Örömmel hajlott arra, hogy a vendége legyen még egy pár napig. Csak arra kérte, ha aztán később majd mégis visszaküldi Ithakába, ne ajándékozson neki lovat meg szekeret. Hiszen Ithaka sziget, nincs rajta tágerős sík meg rét, ahol legelhetnek. Nem is terem ott elég lóhere, búkköny, búza, tönköly meg fémér színű árpa, amit a lovak szeretnek.

Elmosolyodott erre Meneláosz és megígérte, hogy jó, hát akkor a ló meg szekér helyett valami más szép ajándékkal kedveskedik Télemakhosznak.

Azalatt, míg Télemakhosz Nesztórnál meg Meneláosz királynál járt, odahaza Ithakában a kériók tovább garázdálkodtak Odüsszeusz házában. Naponként levágtak rengeteg disznót, juhokat, kecskét meg marhát, azoknak a húsát lakmározták, meg itták rá a sok jó mézízű bort. Napközben kimentek Odüsszeusz háza elé a nagy tágas udvarra, diszkoszdobással meg gelyvertéssel szórakoztak. Télemakhoszzal nem sokat törődtek. Jóformán észre sem vették, hogy nincs ott közöttük. Még azok is, akiknek feltűnt, hogy nem látták már egy pár napja az ifjút, ők is úgy gondolták, hogy talán kiment a tanyára vagy a disznópásztorához. De azt egyikük se hitte volna, hogy Télemakhosz mégis csak elment hajón Nesztórhoz meg Meneláoszhoz úgy, ahogy a népgyűlésben ígérte.

De nemcsak hogy a kériók nem tudták, hol jár Télemakhosz, nem tudta bizony azt még maga Pénelopé sem. Az öreg dajka, Eurükleja, megtartotta szavát, nem árulta el, hová ment kiseblik gazdája. Csak magában búslit nitána és kérte a nagy olimposzi isteneket, vigyázzanak rá, ne hagyják, hogy valami baja essék útközben.

Egyszer aztán mégiscsak kiderült, hová lett Télemakhosz. Ijs bizony ez nagy kavarodást keltett Odüsszeusz király házában.

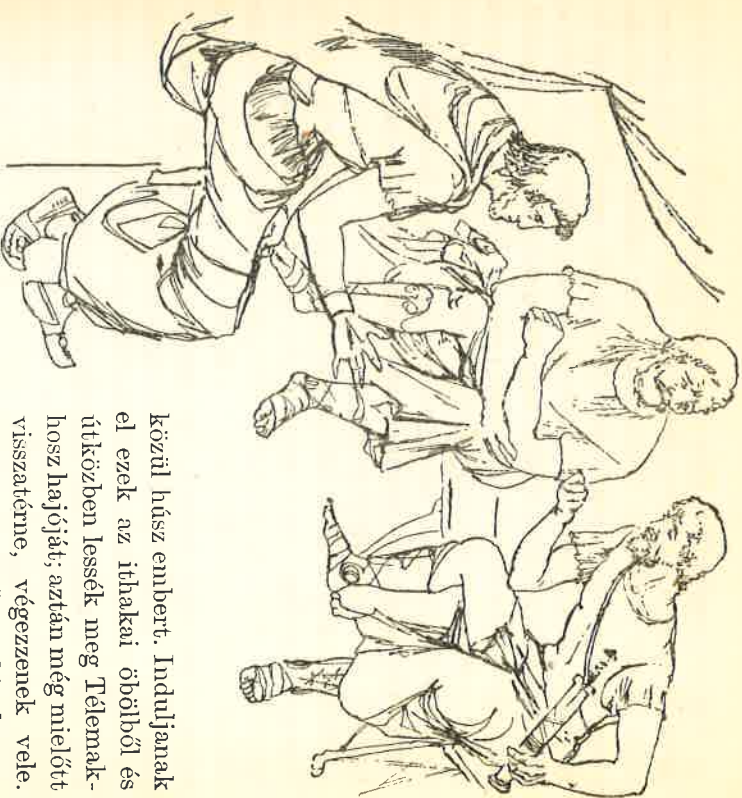
A dolog úgy történt, hogy az a hajógazda, aki kölcsönadta hajóját Télemakhosznak, nem győzte már kivánni türelmmel, mikor hozza vissza magától Télemakhosz a kölcsönkért jószágot. Nekí magának is kellett volna a hajó, el akart hajózni a szomszédba, hogy hozzon magának egy öszvért. Elment hát Odüsszeusz házához, hogy megkérdezze: visszajött-e már Télemakhosz, vagy nem tudják-e, mikor jön meg, mert neki kellene már a hajó. Ahelyett azonban, hogy Pénelopétól vagy a házbeliek közül valakitől kérdezte volna mindezt a hajó nyugtalan gazdája, nem sokat töprengett, hanem egyenesen az egyik kérióhoz fordult. Nem is gondolta a szerencsétlen, hogy ezzel milyen veszedelmebe sodorja magát Télemakhoszt!

Mert a kérők nem tudtak ugyan felelni a kérdésére — hiszen ők azt se tudták, hogy elment hazulról Télemakhosz —, de annál jobban megdöbbentek, amikor hallották a szavaiból, hogy mi történt. Nagyon felbőszítette őket az, hogy Télemakhosznak mégiscsak sikerült elmennie. Sőt egy kicsit még meg is ijedtek. Mert ha Télemakhosz meg tudta valósítani a szándékát, akkor úgy látszik, mégse olyan éretlen gyerekek ez már, mint ahogy ők gondolták; akkor bizony ez a fiatalember még veszélyes is lehet a számukra.

Hamar kifaggyatták a türelmetlen hajósgazdát: hogy is juttott hát hajóhoz Télemakhosz? Talán erőszakkal vette el tőle, vagy ő maga adta oda a saját jószántából? És kik voltak azok, akik vele mentek? — Még nagyobb lett aztán megdöbbentésük, amikor hallották, hogy nemcsak a hajósgazda adta oda neki önként a jószágát, hanem még a legények is saját jószántukból lettek Télemakhosz kísérői. Ebből láthatták a kérők, mennyire szereti az ithakai nép Télemakhoszt meg Odüsszeusz egész családját. Nem tetszett ez nekik sehogy sem! Hiszen azok, akik pártját fogják Télemakhosznak, mégiscsak ellenségeik nekik, a kérőknek.

Mindjárt el is határozták, amikor maguk között maradtak, hogy ez így nem lehet további Télemakhosznak, ha már egyszer elment hazulról, el kell az úton pusztulnia. Annál jobban járnak ők, a kérők. Mert igaz ugyan, hogy most is Télemakhosz vagyontát pusztítják, de ennek vége lesz majd egyszer, ha féjhez megy Pénélopé az egyikükhöz. Akkor meg aztán, még ha el is viszi majd a szerencsés kérő az új asszonnyal a vagyon legnagyobb részét, Odüsszeusz házáat meg maradék vagyontát mégiscsak ott kell hagyniok Télemakhosznak. Ha viszont elpusztul most Télemakhosz az úton, akkor nem kell tovább osztozkodniuk, övék lesz az egész vagyon — vagy legalábbis azé, aki feleségül veszi Pénélopét.

Így gondolkoztak a kérők és elhatározták magukban, hogy Télemakhosznak csakugyan meg kell az úton halnia. Majd ők segítenek rajta, ha magától nem menne. Kiválasztanak maguk

közül húsz embert. Induljanak el ezek az ithakai öbönből és útközben lessék meg Télemakhosz hajóját; aztán még mielőtt visszatérne, végezzenek vele.

Nem kell erről senkinek sem tudnia. Ha meg hirté meg majd, hogy nem tért vissza Télemakhosz, azt mondhatják, hogy ők semmit sem tudnak róla, bizonyára az úton pusztult el valahol. Csak ő maga, Télemakhosz tehet erről, minek ment el hazulról, senki se kiáltse!

Így főzték a tervet egymás között a gonosz kérők. Mindjárt ki is választottak maguk közül huszat; elküldték őket a szomszédos szigetre, arra, amelyet útba kellett ejtenie a visszatérő Télemakhosznak is, ott végezzenek az ifjúval.

De meghallotta ám a kérők tanácskozását az egyik hírnök, aki nagyon szerette Télemakhoszt is, még Odüsszeusz egész házá népét.

Ment ez mindjárt titkon, hogy elmondja Pénélopénak, milyen veszély fenyegeti a fiát.

Nagyon megrémült Pénélopé, amikor a hírnök szavait hallotta. Megjlesztette bizony nemcsak a kérők elvetemült gonoszsága, hanem az is, hogy Télemakhosz már réges-régen nincs odahaza. Elment nagy tengeri útra Nesztórhoz, meg Menelaosz királyhoz anélkül, hogy ő, Pénélopé tudott volna erről. Hát ez hogy történhetett így? Hiszen neki Eurükleja, a dajka azt mondta, hogy csak a dísznőpásztorhoz ment ki Télemakhosz egy pár napra a tanyára! Hát hogy nem akadt senki ebben a nagy házban, aki megmondta volna neki, Pénélopénak idejében, hogy miben töri a fejét fia, Télemakhosz? Hát hogy teheték meg ezt, hogy őt, az anyát senki se figyelmeztesse?

Sírva, zokogva állott elő az öreg dadus és mindent bevallott. Bizony ő a hibás ebben! Neki kellett volna mindent idejében elmondania, akkor, amikor még nem volt késő. Hiszen őt beavatta Télemakhosz a tervébe. Sőt, ő volt az, aki összekészítette számára az útravaló eseséget. Csak azért nem szolt eddig Pénélopénak, azért beszélt inkább a dísznőpásztorról meg a tanyáról, mert úgy parancsolta azt neki kisebbik gazdája. De ő nem bántja, büntesse meg most, vagy akár ölje meg, ha úgy akarja Pénélopé, hiszen úgyse tudná ő túlélni azt soha, ha valami baj érné az úton Télemakhoszt.

Így beszélt az öreg dajka, de Pénélopét nemcsak az bántotta, hogy semmit sem tudott eddig a fia útfjáról, még jobban félt attól, hogy a kérők csakugyan végrehajfják gonosz tervüket és megölik Télemakhoszt, még mielőtt visszatérhene Ithakába. Ezt valahogy meg kell akadályozni! Gyorsan hívatva hát egyik öreg szolgálóját és küldte ki a tanyára Odüsszeusz apjához, az öreg Láértészhez. Mondjon el neki mindent és kérjen tőle sürgős segítséget. Tegyen valamit Láértész és mentse meg az unokáját!

Ő maga, Pénélopé meg szörnyű kétségbeesésében nem tudott egyebet tenni, mint hogy imádkozott Pallász Athénéhez: ne hagyja el, segítse a fiát! Épp elég baj az neki, Pénélopénak, hogy idestova húsz esztendeje nem tud már semmit a férjéről, Odüsszeuszról. Most még egyetlen fiát, Télemakhoszt is halálos ve-

szedelem fenyegeti. Álljon mellé a bölcsesség istenasszonya és tegye meg azt, hogy Télemakhosz szerencsésen, baj nélkül visszatérjen apja házába.

Így imádkozott Pénélopé, Athéné istennő pedig megszánta és üdítő álmot bocsátott pilláira. Elaludt Pénélopé az ágyasházában. Közben meg az istennő formált könnyű levegőből egy imbolygó árnyat. Éppen olyanáná tette az alakját, mint amilyen Pénélopé asszonyhuga volt, az, aki huszonkét esztendővel azelőtt ment férjhez. Régen nem látta már Pénélopé ezt a hűgát, mert nagyon messzire laktak egymástól. Ennek a képmását küldte most Athéné imbolygó árny alakjában az alvó Pénélopéhez. Menjen el hozzá és vigasztalja meg álmában.

Elment a képmás úgy, ahogy az istennő parancsolta, és besurrant az ájtó rezeszén. Megállt az álmodó fejénél és így beszélt hozzá:

— Ne félj, Pénélopé! Nem lesz a fiadnak semmi baj! Vigyáznak reá az örökkévaló istenek! Majd hazatér ő, csak várd türelmelle!

— Drága hűgom, milyen régóta nem láttalak! — felelte Pénélopé. — Hát hogy jöttél el most ide hozzám? Hisz azelőtt sohasem jártál még nálunk! Látod, milyen nagy az én bánatom! Nem elég, hogy elveszítettem drága férjemet, a nagy Odüsszeuszt, most még a fiamat is meg akarják ölni az átkozott kérők!

— Csak ne féltsd te a fiadat a kérőktől! — felelte az imbolygó árny. — Hiszen tudhatod, hogy vigyáz reá Pallász Athéné. Ő küldött most engem ide hozzád, hogy megvigasztaljalak.

— Drága hűgom, ha csakugyan az istenek követe vagy — folytatta Pénélopé —, akkor mondd meg még azt is, él-e még a féjmem, a nagy Odüsszeusz és visszajön-e valahára hozzám?

— Ej, ne locsogjunk már annyit hiába! Örülj annak, hogy fiad hazatér épségben — szolt az árny, és úgy ahogy jött, el is illant a levegőben.

Pénélopé meg azonnal fölébredt. Örült a szívében, mert érezte már, hogy nem lesz a fiának semmi baja. Hazajön nem sokára, és meghúsvit a kérők gonosz tervé.

Régeen elhagyta már a fajakok hajója Ithaka szigetét, amikor fölébredt a parton Odüsszeusz. Az első pillanatban azt se tudta, hogy került ide. Csak lassan jutott eszébe a búcsúlakoma, amit előző este a fajakoknál tartottak. Aztán emlékezett még arra is, hogy utána fölszállt a hajóra, lefeküdt és mély álomba merült. De hát hol van most tulajdonképpen? Megpróbált körülnézni, tájékozódni, de a nagy ködben, amely még ott terjengett körülötte, csak nem ismerte föl a vidéket. Látta a parton a kanyargó ösvényt, a csendes öblöt, a magas sziklákat meg a lombos fákat, de nem ismerte meg a tájat. Már azt hitte: vendéglátó gazdái, a fajakok oszofosan becsapták; hiszen ők azt ígérték, visszaviszik hazájába, Ithakába! Miért tették ki akkor mégis ezen az ismeretlen földön?

Egyelőre csak annak tudott még örülni, hogy megtalálta a kincset az egyik fa tövében. Gondosan számbavette őket mind, nem hiányzott belőlük egy sem. Afelől most már bizonyos lehetett, hogy nem rabolták ki a legények. De hát miért nem vitték akkor mégis haza?

Ezen tölte a fejét, amikor egyszerre csak azt látja, hogy jön feléje az iton egy ifjú pástor. — Athéné istennő volt az, aki ezíttal pástor alakját öltötte magára, úgy akart segítségére sietni Odüsszeusznak.

De ő ezt akkor még nem tudta, azt hitte, csakugyan egy ifjú pástor az, akit megszólít:

— Kedvesem, te vagy az első ember, akit megszólítok ezen az ismeretlen földön. Kélek, ne utasíts el, segíts rajtam! Mentse meg itt a kincseimet, majd megsztozunk rajtuk később! De mond meg hát, hol is vagyok én most? Sziget ez vagy talán szárazföld? Mitféle népek élnek ezen a tájon? És hogy is lehet innen tovább jutni majd?

Így kérdezősködött Odüsszeusz az ifjú pástortól. Az meg barátságosan felelt a szavára:

— Úgy látom, messze földről kerültél ide, barátom, ha még azt se tudod, hogy hívják ezt a vidéket. Hiszen ismerik ezt az egész világon! Dombos-völgyes ez a föld, nem jó a lónevelésre. De azt ne hidd mégse, hogy szegény itt a népi! Van gabonája tömérdek, s bőven termi a bort is, mert záporosó meg harmatdúsan áztatja a földjét. Bizony, eljutott ennek a híre még Trójában is, hiszen mentekinnen sokan, amikor azt a várat ostromolták a görögök. Tudd meg hát te is: Ithakának hívják e szigetet!

Nagyon megörült Odüsszeusz, amikor az Ithaka nevet hallotta. De nem akarta elárulni örömet az ismeretlen pástor előtt, ezért hamar egy hamis mesét talált ki arról, hogyan került erre a tájra:

— Bizony hallottam a híret magam is Ithakának, odahaza Kréta szigetén. Mert tudod, kedvesem, Kréta az én hazám. Onnan mentem magam is a trójai háborúba. De aztán, ahogy elfoglaltuk Tróját és visszatértünk hazánkba, nekem mégis menekülöm kellett Kréta szigetéről. Az egyik erőszakos honfittásam el akarta venni tőlem azt a zsákmányt mind, amit én keseres fáradtsággal gyűjtöttem Trója alatt. Én meg megöltem az erőszakoskodót, összeeszedtem a vagyonom felét — itt láthatod most e fa tövében — és megegyeztem a főnök hajósokkal, megsztoz velük a kincsem, s elmegyek velük Olümpiába. Aztán hajóra szálltunk és elindultunk, de jött egy nagy vihar, és eltévedt a hajónk. Allig tudtunk tegnap este nagy nehezen partra vergődni ezen a szigeten. Itt vacsoráztunk és el is aludtunk utána édesen. Mire fölébredtem, utársaim kirakták mellém a kincseimet, úgy látszik nem akartak megtróvidíteni, de mégsem viték már tovább magunkkal. Így kerültem hát én ide hozzátok, s most az a gondom, hogy juthatnék majd tovább innen?!

Ezt a költött mesét mondta el most Odüsszeusz az ismeretlen pástornak. Athéné istennő meg, aki az ifjú pástor képében hallgatta szavait, elmosolyodott rajta. Egyszerre levetette magáról a pástor álarcat és úgy jelent meg előtte saját isteni alakjában, mint ahogy az Olümposzon szokott; majd megismogatta a kezét és így szólt hozzá:

— Jaj, de ravasz, furfangos kópé vagy te, Odüsszeusz! Ember legyen a talpán, aki túl akar járni a te eszedeni! Milyen szép mesét találtál ki megint! Ha nem volnék Athéné istennő, bizony még el is himnén neked! De látod, ugye, én mégis becsaptalak! Azt hitted rólam, hogy pástor vagyok. Nem ismertél föl te sem. Pedig hát én azért jöttem ide hozzád az Olümposzról, hogy segítsek rajtad. Mindenekelőtt a kinseidet kell most elrejtenuk itt a közeli barlangban. Aztán majd megbeszéljük azt is, hogyan menj innen tovább, haza szép palotádba.

Nagyon megörült Odüsszeusz, amikor megnyilatkozott előtte Athéné istennő. Mert bizony azóta, hogy vége lett a trójai háborúnak, egyetlenegyszer se látta szentül szembe nagy pártfogóját. Igaz, egyszer találkozott vele, akkor, amikor a fájalkok királyának a palotáját kereste. Sejtette már akkor Odüsszeusz, hogy az a vízhorodó leány, aki megmutatta neki az utat, igazában Athéné istennő lehetett, de bizonyosat nem tudhatott felőle.

Most még csak az az egyetlenegy kérdés nyugtalanította, hogy csakugyan itthon van-e már Ithaka szigetén. Hátha csak tréfiált vele az előbb Athéné, amikor ifjú pástor képében azt mondta neki, hogy Ithakának hívják ezt a földet. De aztán Athéné, hogy meggyőzze védenét az igazságról, elszalatta a köhéné, hogy meggyőzze védenét az igazságról, elszalatta a köhéné. (Hiszen éppen Athéné volt az, aki az előbb ködbe burkoltanemcsak a táját, hanem magát Odüsszeuszt is. Nem akarta, hogy valaki meglássa a hazakeresztet vándort, mielőtt ő, Athéné maga föl nem készíti mindarra, ami most Ithakában vár reá.) Ahogy aztán eloszlott a köd, csakugyan fölsimerte Odüsszeusz Ithakát. Boldogan borult akkor térdre és megcsókolta hazájának földjét.

Majd Athéné segítségével behordta a sok kinset mind a közeli barlangba. A nimfák barlangja volt ez. Nagy vegytővödők álltak benne, meg kétfüllű kancsók termésköböl. Ezekbe gyűjtötték a nimfáknak a méhek a mézet. Meg voltak itt hosszú szöveget-vösszékkel köből; ezeken szöttek a nimfák a szép blbor szöveget. Bejárata kettő is volt a barlangnak: egyik észak felől, ezen jártak az emberek, a másik meg dél felől, azon ember soha be nem lépett, az öröklévaló istenek útja volt az. Sokszor áldozott ebben

a boltozatos barlangban Odüsszeusz is a halhatatlan nimfáknak, a pajzos Zeusz atya leányainak. — Ide hordták most azt a sok kinset mind, amit Odüsszeusz az elmúlt napokban a fájalkóktól kapott. Elrejtették a barlang egyik zugában és Athéné egy nagy síma kövel takarta le az egészet.

Ahogy ezzel megvoltak, elmondta Athéné Odüsszeusznak, hogy ellepték ám azóta, hogy ő nincs odahaza, a kétők a palotáját. Nem is lenne tanácsos, ha most Odüsszeusz egyenesen hazamene. Hiszen nincsen odahaza még a fia, Télémakhosz sem, elment Spártába, éppen azért, hogy apja, Odüsszeusz után kérdezősködjék. Hamost Odüsszeusz beálltana a palotába, bizony könnyen megeshelnék, hogy még ő vele is végeznének a kétők. Hiszen ezek Télémakhosznak is az életére törnek, bár az ifjú sokkal kevésbé van útjukban, mint amennyire Odüsszeusz lenne.

Sokkal okosabb lesz, ha Odüsszeusz nem is megy most egyenesen hazra, hanem meglátogatja előbb a tanyán disznópásztort, Eumájoszt. Kérdezze ki ezt a hűséges emberét és tőle tudja meg pontosan, hogyan is állnak otthon a dolgai. De legjobb lesz, ha még ez előtt a disznópásztor előtt sem fedi föl a kilétét. Tegyen úgy vele is, mint ahogy az előbb Athéné istennővel akarta. Ötsön álorcát magára, úgy sokkal jobban célt érhet mindenütt; hamarabb megtudhatja, így akárkitől, hogyan érez és hogyan gondolkodik. Így nem fogg előtte senki se színelni, mindenki megnyilatkozik őszintén, a jók is, meg a rosszak is.

Athéné istennő, hogy könnyebbé tegye ezt a próbát, mindjárt meg is változtatta Odüsszeusz külsejét. Hozzáért aranyos pálcájával, s egyszerre összezsungorította a bőrét, megtörte gyönyörű szeméinek ragyogását és eltüntette fejeiről hullámos gazdag fürtjeit. Szép, tiszta ruhája helyett pedig rossz rongyot adott rá. Egyszóval olyanná tette Odüsszeuszt, mintha szerensétlen, földönfutó koldus volna. Nem hiányzott a kezéből még a bot, meg a foltos, foszladozó tarisznya sem a válláról.

Így bocsátotta útjára a bölcsesség istenasszonya Odüsszeuszt. Ő maga meg elment Spártába, Menelaosz palotájához, hogy hazahozza az ifjú Télémakhoszt.

Ehndult Odüsszeusz mint ágrólszakadt öreg koldus disznópásztorának, Eumájosznak a tanyája felé. Közben azon gondolkozott: milyen különös, hogy ő, aki pár nappal azelőtt vendége volt a fajakok királyának, most vendége lesz majd a saját kondásának. Ott se tudták, amikor belepélt a palotába, ki az ismeretlen vendég, aki közéjük jött; csak jóval később leplezte le magát előtük, akkor, amikor megmondta az Odüsszeusz nevet. Most a disznópásztor se fogja tudni, ki a koldus, aki elátogat a kunyhójába; csak később fogja majd neki is megmondani a nevét, de egyelőre még azt sem tudja, valóban így lesz-e. — Menynyire másképp meg most a saját kondásához, mint ahogy legutóbb a fajakok királyához ment. Akkor egy királyleány, Nauszika adott neki kölcsön frissen mosott királyi ruhát. Most viszont a bölösség istenasszonya, Athéné adott rá koldusondorát, tarisznyát a vállára és botot a kezébe.

Ezen jártatta az eszt Odüsszeusz, míg Eumájosz tanyája felé közeledett.

Durva nagy kőkerítés vette körül a tanyát; a derék Eumájosz maga hordta azt össze még évekkal azelőtt. Belül állott a tizenkét öl, mindenikben egyenként ötvenkét kocával; középen meg a kondáskunyhó, ott lakott Eumájosz, és ott húzódott meg éjszakára vele együtt három kanásza. Nappal a kanások kívül az erdő szélén őrizték a kanokat meg a malacokat. Csak Eumájosz maradt ilyenkor otthon, hogy vigyázzon a kocákra. Vele volt négy hatalmas kuttyója is.

Éppen sarut készített magának ökörbőrből a pírvarban, amikor az ismeretlen öreg koldus — Odüsszeusz — a tanya közelébe ért. Dühös ugatással rohantak reá a kuttyák, mint vérszomjas fenevadak. Odüsszeusz meg gyorsan eldobta botját és a földre lapult ravaszul. De még így se mentette volna meg a bőrét, ha nem segít rajta a jó Eumájosz. Jött az mindjárt, ahogy hallotta a nagy ugatást, elkergette a kuttyákat és karanfogyra vezette a szegény megremilt koldust a kunyhóba.

Tudta Eumájosz, hogyan kell fogadni a vendéget. Igaz, hogy az, aki most az udvarához érkezett, csak egy ágrólszakadt, szegény koldus — legáltalában ilyen a külseje. De hát a kondáskunyhó se királyi palota, meg a disznópásztor sem olyan előkelő vendéglátó házigazda, mint a nagy Menelaosz Spártában. Az ő tanyájához nem tüzes paripák hozzák jókerekű szekeren az előkelő vendéget. Hisz, ha ilyenek járnának hozzá vendégségbe, Eumájosz nem is tudná őket illendően fogadni. Neki nincsenek szépre csiszolt fűrődőkádjai meg szinarany poharai, és nem önt-hei ezüst kancsóból a vizet, hogy megnossa a kezét a vendég. Az ő vendége csak olyan valaki lehet, mint amilyen ő maga. De annál emberségesebben fogadja Eumájosz a betévedt vándort. Hiszen tudja ő azt, mennyit kell az ilyennek az úton szenvednie.

Bevezette hát az ismeretlen koldust kunyhójába és leültette. Szék ugyan nem volt sehol se, de kényelmesen megpihenhet a faradt utas lombos gallyakon is, ha alája terítik a vadkecske bozontos szőrű nagy irháját. Nem is volt ez ellen Odüsszeusznak kifogása, inkább örült, hogy ilyen szépen fogadja a kondásházigazda a vendéget.

Eumájosz meg ment ki azonnal az ólhoz és behozott hamar két malacot. Levágta, megperzselt, földarabolta és nyársra húzta őket. Majd megsütvén a húst, odarakta Odüsszeusz elé. Még bort is adott neki hozzá abban az edényben, amelyből ő maga szokott inni.

Még aztán a koldus vendég a jóízű malacpescenyét falatozta, elmesélte neki Eumájosz a bánatát: gazdája, Odüsszeusz régesrégén elment hazuról, még akkor, amikor Trója ellen indultak a görögök. Azóta nyoma veszett egészen, talán nem is él már. Palotáját meg ellepték a kérők. Semmirekellő, lehűtő társaság ez. Mind azt akarja, hogy válasszon magának közüliük férjét az eltűnt házigazdának, Odüsszeusznak a felesége, Pénélopé. Az meg szegény, egyre csak eltűnt férjét siratja. Nem akarna férjhez menni semmiképpen se, de nem tud szabadulni a kérőktől, akik pusztítják a vagyont. Nekik hízalja most Eumájosz a disznó-

kat is, hiszen Odüsszeusz aligha tér már haza. Most meg még egy újabb bánata is van: nem elég, hogy Odüsszeusz eltűnt és hogy így pusztul a vagyona, most még a fia, Télémachos is a vesztébe rohant: elment Püloszba, hogy kérdezősködjék apja után.

Közben meg a gonosz kérők elhatározták, hogy nem hagyják visszajönni az ifjút, megölik az úton.

Figyelmesen hallgatta a vendég a kondás szavait és megpróbálta közbe-közbe vigasztalni, biztatni egy kicsit: ne féljen, nem halt meg Odüsszeusz, vissza fog ő jönni biztosan nemso-kára. De a kondás csak hitelenül ráta a fejét a biztatásra: ne áltassa őt már senki ezzel a hiú reményiséggel. Hiszen a múltkor is járt nála egy szegény vándorló, az is csak hitegette, biztatta, még azt is bizonygatta, hogy látta ő Odüsszeuszt nem is olyan régen a saját két szemével. De aztán csak nem vált valóra a biztatás. De hiszen tudja is azt ő, Eumajosz nagyon jól, hogy a szegény koldusok csak azért mondanak neki biztató híreket, mert így akarják meghálálni azt, hogy vendégül látja őket. Jobb is lesz, ha nem beszélnek már tovább eltűnt gazdájáról. Inkább magáról mondjon már valamit a vendége. Kicsoda ő? Honnan jött? Hol a hazája, és hogy került erre a szigetre?

Nem lepték meg Odüsszeuszt a kérdések. Tudta már akkor, amikor bejött a kunyhóba, hogy majd a vendéglátás után sor kerül ezekre is. Mint pár nappal azelőtt a fajakoknál, most is el kellett mondania a kalandjait. De most nem mondhatta meg a nevét. Hiszen a derék kondás nem is hitte volna talán, hogy ez a szegény öreg koldus az ő gazdája, Odüsszeusz. Ha meg nem mondja meg a nevét, akkor nem is beszélhet azokról az élményekről, amikről a fajakoknak mesélt. Olyasmit kell most ki-találnia, amit a derék kondás el is hisz majd. Ezért így kezeltt beszélni:

— Kedves jó gazdám, azt kérdezted tőlem, honnan jöttem én, ki vagyok és hol a hazám? Nos hát én felelek szintén a kérdés-re. Tudd meg: a tágerő Kréta az én szülőföldem. Egy gazdag krétai embernek meg a szolgálójának vagyok én a fia. Bizony

nem is volt nekem addig, amíg jó apám élt, hiányom semmiben. Csak akkor kezdett nehezebbre fordulni a sorom, amikor apám meghalt. Mostohatestvéreim kiforgatták mindenből. Nem maradt rám a nagy vagyomból semmi, csak egy nyomorult kis viskó. De azért én még nem lettem ágrólszakadt ember. Erős volt a karom, és bátorság lakozott szívemben. Igaz, megrallom, a szor-galmas munkát sohasem szerettem. Talán azért is lett olyan ne-héz az életem. Mert én bizony mindig csak a harcnak meg a ka-landnak örültem. Sokszor összegyűjtöttem a legényeket otthon, hajóra szálltam velük és mentem porttyázni, rablókalandra kin-cseket szerezni. Így szaporodott a vagyom a házamban és gyűlt a sok kincs. De aztán Zeusz, az igazságos nagy isten — úgy lát-szik — meglegezte már egyszer az én hitvány, gonosz életemet s úgy küldött a vesztembe.

Éppen a trójai háború után történt ez. Alig értünk haza a sok zsákmánnyal, amikor rajtam megint erőt vet a kalandvágy. Főszerelem kilenc hajót és egybegyűjtöttem jó sok legényt, úgy indultam velük újabb rablókalandra, Egyiptom földjére. Nem is történt velünk az úton semmi baj. De aztán, ahogy meg-érkeztünk Egyiptomba, csúfosan rajtavesztettünk a vállalkozá-son. Hiába intetem ostroba társaimat, ők könnyelműen foszto-gatni kezdtek, még mielőtt jobban körülnéztünk volna. Jött az-tán a nagy, erős egyiptomi sereg és szörnyen elbánt velünk. Bi-zony elpusztultak akkor a társaim mindnyájan. Én magam is csak alig tudtam valahogy megmenteni az életemet. Nem is ke-rültem én onnan vissza a hazámba, Kréta szigetére soha többé. Egyiptom földjén maradtam, ott próbáltam meg boldogulni va-lahogy.

Hét esztendeig jól is ment a dolgom, szinte megint nagy va-gyont gyűjtöttem. Most már nem jártam rablókalandokra, békés kereskedő lettem. Nem öltem meg senkit, ha szemet is vetettem a vagyonára. Megtanultam én azt Egyiptom földjén, milyen nagy bűn isteneink szemében, ha rablósereggel támadjuk meg bé-kés szomszédainkat, halomra gyilkoljuk a sok ártatlan embert, úgy fosztjuk ki őket. Megfogadtam magamban, hogy én ilyen

többet sohasem teszek. Inkább leszek békes kereskedő, nem bánom embertársaim életét. Hiszen lehet vagyont szerezni ravasz csalással, ügyeskedéssel is. Ez meg nem is olyan veszélyes, mint a fegyveres portyázás. Így gazdagodtam én meg Egyiptom földjén.

De úgy látszik, ez az eljárásom se tetszett az isteneknek, mert megint a vesztembe küldtek. Megismerkedtem én ott Egyiptomban egy ravasz család főnök emberrel. Ezzel akartam üzletelni, de rajtavesztettem. Kiforgatott nemcsak egész vagyouomból, hanem egy hajszálon múltott még az is, hogy el nem adott rab-szolgának. Csak az volt a szerencsém, hogy egyszer a nyílt tengeren hajtörést szenvedtünk. Így szabadtam meg ettől az ellenségentől. Ő vízbe fílt, én meg nagy nehezen a partra vergődtem.

Azóta így bolyongva járom az idegen földet. Keresem a házat, ahol befogadnak, megtűrnek egy darabig, elvégezem a munkát, amit reám bízhatnak. Ha meg látom, hogy terhére vagyok már vendéglátó gazdáimnak, tovább megyek egy házzal, így tengerem az életemet. Talán még szerencsém is lesz egyszer és akadok olyan valakire, aki visszajuttat majd hazámba...

Ezt a költött mesét mondta el most Odüsszeusz a kondásnak. Űgyesen beszélt. Nemcsak arra vigyázott, hogy ne árulja le magát, más célja is volt még a mesével. Azt akarta, hogy lássa a derék kondás: mi lesz annak az embernek az életéből, aki nyughatatlan, gonosz rablókalandokon töri a fejét; aki nem a szorgalmas munkában, hanem mások vagyontáinak a fosztogatásában leli az örömet. Megmutatta szavaira, milyen volt az ifjúsága és közben rámutatott koldusrongyaira: ez most a vénsége. Az volt a vetés, ez meg az aratás. Űgy beszélt mindvégig, mint bölcs és őszinte öreg, aki nem rejtegeti már régi bűneit, tudja magáról, hogy annak, amit szenvednie kellett, nagyrészt ő maga volt az oka.

Szánalommal és megértéssel hallgatta Eumájosz a szavait. Most még inkább vendégének érezte az idegent, mint akkor, amikor megmentette az életét a dühös kuttyák elől.

Időközben este lett már. Hazajöttek a kanászok is. Ólakba zárták állataikat. Eumájosz pedig kiválasztotta a legszebb disz-

nót, hogy fölaldozzák a vendég tisztelétére. Elővette éles fejszéjét és fát hasogatott, hogy tüzet rakjon. Társai meg odaronszolták a tűz mellé a nagy, zsíros, ötesztendő disznót. Eumájosz elővette kesét és lemetszett az állat fejéről egy maréknyi szőrt, a tűzre dobta és közben könyörgött az olimposzi istenekhez, hogy segítségük haza minél hamarabb gazdáját, Odüsszeuszt. Majd leütötte egy fahasábbal a disznót, társai pedig belészúrták a kesét, megperzselték, főlseleltették s kirakták egy tára. A húsdarabokat bő zsírba takarta a kondás és lisztet hintvén a tetejébe, egy részüket elégette a tűzön az isteneknek. A többi nyársra tűzták és ügyesen megsütötték, majd lehúzták a nyársról és tálak helyett falevelekre rakták. Aztán osztani kezdett a kondás. Hét részt osztott ki belőle, egyet a nimfáknak és a szerencse isteneknek, Hermésznek tett félre, a többit az emberek kapták. Odüsszeusz elé meg odatette a legszebb darabot: a fehérfügű disznó hátahúsát. Az egyik kanász szeletelt hozzá mindnyájuknak kenyeret is. Majd meg a fénylő borból locsantották az örök isteneknek, és Odüsszeuszon kezdve kézről kézre adogatták a kanosót.

Így látta vendégül a derék kondás, Eumájosz, gazdáját, Odüsszeuszt.

A kölcsönként bűnda

Vége volt már a lakomának. Jólaktak mindnyájan, a koldusvendég meg a kanászok. Osendesen hunyorgott a kondásknynhóban a tűz parazsa. Sötétedett odabent és közelgett az édesizű álomnak órája. Odakint meg hűvös szél kerekedett és zuhogott az égből Zeusz zivatarja. Fázott Odüsszeusz még bent a kunyhóban is, nem adott elég meleget a rossz rongy a testén. Szeretett volna, valahogy segíteni magán, meg egy kissé próbára akarta tenni a kondást is. Ezért így kezdett beszélni:

— Eumájosz, meg ti többiek, hallgassatok rám egy kicsit, hadd mesélek most nektek valamit. Lám, hogy elveszi a bor az ember esztét. Még a bölcsesztűt is gügyögni készteü; danol és tán-

col tőle, meg olyan szót is kimond, amit jobb ki nem ejteni. Így vagyok most én is! Csak beszéllek köztetek s nem gondolok arra, hogy utóbb tán még meg is bánom. De ha már elkezdtem, mégis csak elmondom.

Ó, bárosak volnék én most is olyan erős meg fiatal, mint amilyen akkor voltam, amikor Trója alatt csatáztam! Hányszor ki-mentem én akkor Odüsszeusszal meg a nagy Menelaosossal hármashban éjszaka a lesre. Odahúzódtunk egészen közel a vár bástyafalához, körben a vár körül, a sűrű cserjésben meg a sás közt fekuđtunk a nedves földön. Jött aztán éjszaka a hideg szél, hullott ránk a dermesztő zuzmára meg a hó, és pajzsunkra a jég kristályra fagyott. Nyugodtan tűrte akkor mindenki a hideget, akin volt jó meleg köpeny vagy bunda. Csak bolond fejjel én nem vittem magammal bundát, úgy mentem ki éjszakai lesre egy szál ingben! Bizony nagyon fáztam akkor, meg is löktem

mindjárt mellettem a leleményes eszű nagy Odüsszeuszt, úgy suttogtam: isteni hős, Láértész fia, úgy látom, engem már holnap el is temethettek, mert megfagyok itt a nagy hidegben, hiszen rajtam bunda. — „Pszt, hallgass csak, mindjárt lesz! Ne szólj egy szót se!” — felelte a jó Odüsszeusz. Aztán hangosan így kezdett beszélni:

„Barátaim, menjen csak egyikőtök gyorsan Agamemnón királyhoz és mondja meg neki, hogy küldjön ide sürgősen még egy-pár embert. Alighanem mindjárt nagy szükségünk lesz rájuk!” — Így beszélt akkor a nagy Odüsszeusz, s ime, azonnal fölugrott az egyik fiatal bajtársunk, ledobta bundáját és már szaladt is Agamemnón királyhoz. Én meg akkor gyorsan fölvettem a ledobott bundát, jól belé burkolóztam és már nem is fáztam.

Ó, bárosak volnék most is olyan erős meg fiatal! Könnyen kapnék akkor köpenyrt is meg bundát is. Nem vetnének meg a rossz rongyokért . . .

Így beszélt a koldusvendég, a derék Eumájosz kondás meg azonnal elértette a szavát: hamar odalépett a harrvadozó tűzhöz, rádobott még egy-pár nagy hasáb fát. Majd heverőt készített a tűz közelében és odaadta a vendégnek éjszakára saját bundáját. Ő meg vette kardját, dárdaját és kiment, hogy őrizze hajnali az ólakat.

Őrült Odüsszeusz nem is annyira a bundának, mint inkább a kondás emberséges jószívének.

Eumájosz története

Két egész napot töltött már a koldus-Odüsszeusz Eumájosz kondásnál, amikor úgy érezte, hogy nem szabad tovább terhéte lennie a derék házigazdának. Ezért a második napon este vacsora után megszólalt és arra kérte a kondást, eressze útjára másnap hajnalban. Elmegey a városba és koldul majd tovább, ahogy eddig tette. Csak arra kéri Eumájoszt, segítse még a tanácsával és adjon melléje valakit, aki elvezeti Odüsszeusz házához. Fölkeresi

majd Pénélopét és hirt mond neki a régen eltűntől. Meg aztán úgy gondolja, hogy a kérők között is elődege lehet egy darabig. Elvégre körülöttük az apróbb temivalókat, hiszen jól tud ő tüzet éleszteni, fát hasogatni, húst szeletelni, nyáron sütni, meg bort főltögetni. Az ilyen apróbb szolgálatok fejében majd csak löknek neki is valamit, hogy ne vesszen el.

Így beszélt a koldus-Odüsszeusz, de a májós csak elmosolyodott rajta:

— Ó, te szegény idegen, hát hogy gondolod te azt, hogy a kérők eltűnjenek téged maguk mellett? Hiszen ezek gazdag és dőlyfős lehnők. Van rengeteg szolgájuk, mind szép tiszta ruhában járnak, hajuk, szakálluk ragyog és jóféle itit, aronk is ápolit. Ilyenek terítik meg előttük a szépre csiszolt asztalokat, kenyérel, borral meg rengeteg hússal. Ezüst tálaikból esznek, szőharany poharakból isznak. Nem úgy van ám ott, mint nálunk, azt a kondáskunyhóban! Hogy mennél te oda közéjük, hisz te mindjárt elkergenenék, még talán meg is vernének. Maradj csak itt közöttünk, nem vagy a terhinkre. Legalább addig, amíg a vendégek, míg kisebbik gazdánk, Télémakhosz vissza nem jön Püloszból. Majd akkor elvisszlek hozzá, s tőle kapj pár jobb ruhadarabot. Meg ő majd el is juttat téged hazáig, Krétea szigetére, vagy ahová akarsz.

Így marasztalta vendégét, a kondás, Odüsszeusz pedig megköszönte szépen a szívesességét, és arra kérte, ha már itt tartja magánál, akkor meséljen neki az eltűnt gazdának, Odüsszeusznak a családjáról. Mondja el, mit tud Odüsszeusz apjáról meg az édesanyjáról, élnek-e még?

Erre meg így felelt a kondás:

— Elmondom neked ezt őszintén, vendégem. Gazdámnak, Odüsszeusznak az édesapja, az agg Láertész él még. De már nem jár a városba soha. Kiment a tanyára, ott tengeti öreg napjait és arra kéri Zeusz istent, puszttássa el már a lelkét. Mert nagy az ő gyásza. Nemcsak a fiáért búsul, az eltűnt Odüsszeuszt, hanem a jó feleségért, Antiklejáért is. Amióta meghalt az asszonya, nem ér már semmit az ő élete. És bizony én magam is vele

együtt gyászolom gazdámnak, Odüsszeusznak az édesanyját. Hiszen második édesanyám volt ő nekem is. Együtt nevelt a gyermekeivel azóta, hogy erre a szigetre kerültem. Velem is úgy bánt, mint a legkisebb lányával, aki éppen egyrűds velem. Mi voltunk a népes családban utolsó, legkisebb gyermekei. Ahogy aztán mi is felnőttünk, férjhez adta lányát a szomszédos szigetre, engem meg ide küldött ki a tanyára, hogy őrizzem a disznóikat. Jól ellátozt mindennel, ruhával, saruval és nem tűrte, hogy valahol is hiányt szenvedjek.

Bizony, azóta, hogy ő meghalt, megváltozott az én életem is. Hogy vártam addig mindig a napot, amikor bemehettem hozzá a városba. Sokszor vittem neki innen kedves ajándékot, s örült a szívem, ha láttam, hogy megbecsüli, amit neki viszek. Ha meg egyszer másszor mégis úgy esett, hogy nem mehettem hozzá idejében, ökölködött irántam: nem vagyok-e beteg, miért maradtam el, mikor megyek újra? — Még gazdámnak, Odüsszeusznak az elvesztését is könnyekben viseltem addig, amíg ott élt a nagy házban Pénélopé mellett Láertész asszonya. Mert édesanyja volt ő nemcsak a gazdámnak, Odüsszeusznak, hanem az egész családnak! . . .

Jólesett Odüsszeusznak, amikor hallotta, mennyire szerettederek kondás az ő édesanyját. Tovább akarta még hallgatni a pástor beszédét. Ezért megkérte szépen, mondja hát el neki, hogy került ő ide erre a szigetre. Azt mondta az előbb, hogy Odüsszeusz édesanyja nevelte őt is! Hát már olyan régen itt él Ithakában? Hogyan lett belőle Odüsszeuszék cselédje? Talán el-lenség tört a hazájára akkor, amikor ő még gyermek volt, és elpusztította a várost? Így került tán rabszolgaságba, és így adták volna el az öreg Láertésznek vagy a családjának? Meséljen erről Eumájosz! Tudni szeretné az élettörténetét, hiszen tegnap már ő is elmondta neki a magáét.

Nem tért ki a kondás a kérdés elől. Szívesen ráállott, hogy elmondja a történetét. Elég hosszúak voltak már akkor az éjszakák, úgyse tudták volna révgigaludni azokat. De mégsem akarta, hogy a kanászok — talán kedvük ellenére is — velük

virasszanak, ezért előre megmondta nekik, ha unják a beszédet, csak menjenek bátran, feküdjenek le és aludjanak. Ő pedig megfőltötte a kupát borral, odakínálta vendégének és mesélni kezdte:

— Talán hallottad már a híret, kedvesem, Szürié szigetének. Messze nyugaton fekszik ez, túl a fűjiek országán, ott, ahol a nap megfordítja este a szekerét, hogy éjszaka, míg a földön sötét van, visszahajtsan keletre. Nem túlságosan sűrű népséggű ez a sziget, de van jó kövér termőföldje, bora, búzája, legelője. Gázdag és boldog itt a nép, nem ismeri se a nyomort, se a betegséget. Két város van rajta, mind a kettőnek apám volt a fejedelme. Mert itt születtem én ezen a szigeten.

Volt apámnak egy foinikiai szolgáló asszonya, aki jól értett minden házi munkához. Sütni, főzni, mosni, takarítani, foinni meg szőni egyformán jól tudott, még engem is ő dajkált. Ez az asszony lett az én vesztelm!

Mert elvetődtek egyszer hozzánk valami foinikok; nagyhirű hajósnap ez, csalfa csavaragók, ravasz kereskedők. Hozták a sok portékát: szép bíbor szövetet, réz-, bronz- meg vasárut, arany-, ezüst-ékszert, csecebecsét, játékok, mindent, amit szem-száj megkíván. Ott esereberélgétek közöttünk a holmijukat hónapokig. De közben megismerkedtek a mi foinikiai szolgálókkal, az én dajkámmal is. Kikérdeztétek: hol született, hová való, hogy került ide hozzánk és hogy él itt minálunk? Aztán rábeszéltek: hagyjon ott bennünket, menjen velük vissza Foinikiába, jobb lesz neki otthon!

Tetszett az asszonynak a tervük, bele is egyezett. Mert közben megszerette az egyik hajóselegényt s azt remélte, ha majd elmegy tőlünk, odahaza — Foinikiában — feleségül mehet hozzá. Még azt is megígérte nekik: nem kívánja tőlük, hogy ingyen vigyék a hajójukon, ad ő nekik érte eserebe drága ajándékok! Csak arra vigyázzanak, el ne árulják senkinek a tervet, amíg ott vannak még a mi szigetünkön.

Úgy is lett. Eftől kezdve nagyon óvatosan viselkedtek a foinikok; úgy tettek, mintha nem is ismernék a mi szolgálóinkat.

Még hónapokig folytatatták ott nálunk a vásárt, de apám házának feléje se néztek. Egyszer aztán, amikor már menni akartak, az utolsó napon mégiscsak eljött a házukba egy foinik kereskedő. Mutatott anyámnak egy gyönyörű szép borostyánkővel díszített aranyláncot. S míg a háziak erre alkudoztak, ő titkon jelt adott a szolgálóknak. Az meg tudta már, hogy gyorsan készülnie kell, mert itt az indulás ideje. Hamar keblébe rejtett hát három aranykelyhet meg más drágabecsű holmit, engem kézen fogott — és amikor senki se látta, vitt magával a hajóra. Bolond kis gyermek voltam én még akkor, nem tudtam, mi történnik velem, mentem a dajkámmal.

Mire otthon észrevettkék, hogy eltűnt velem a szolgáló is, mi már régen kinn jártunk a tengeren. Csak ott a hajón értettem meg, hová visznek. Mert a szolgálónk abból a három arany pohárból, amit elhozott hazulról, egyet meg akart volna tartani magának; csak kettőt kínált ajándéknul azoknak, akik fölvettkék hajójukra. De ők a harmadikat is követelték rajta. Az asszony viszont azt mondta, hogy a harmadik pohár helyett inkább adjanak el engem, a gyereket, ha legközelebb valahol kikötnek, és tartásák meg azt az árat, amit értem kapnak, majd meglátják, én is érek annyit, mint egy arany pohár.

Égy alkudoztak rám a foinikok, én meg sírtam a hajón és vissza akartam volna menni anyámékhoz, de senki sem törődött velem.

Végül aztán a foinikoké lett a harmadik arany pohár is, meg minden, amit elhozott szolgálónk a házból. Hat napon és hat éjszakán át ment már a hajónk a tengeren anélkül, hogy közben kikötöttünk volna, amikor a hetedikén az én régi dajkám egyszerűen csak rosszul lett és meg is halt. Őt a tengerbe dobták a hajósok, engem meg elhozta erre a szigetre és eladtak jópénzért Láértész hősnék. Égy kerültem Ithakába. A többit tudod már: Láértész befogadott a családjába, felesége meg fölnevelt saját gyerekeivel együtt.

Míg Odüsszeusz saját kondásához, a derék Eumájoszhoz tért be, azalatt Athéné istennő elment Spártába. Menelaosz király palotájába, hogy előkészítse az ifjú Télemakhosz hazatérését.

Kim a tornáccon gyönyörű szőnyegen és takarón hált a két ifjú vendég, Nesztór fia, Peiszisztratosz meg Télemakhosz. De közülrök csak az egyik aludt jóízűen: Peiszisztratosz; a másikat, Télemakhoszt nem hagyták nyugodni a gondok. Azóta, hogy megtudta Menelaosztól: él még apja, Odüsszeusz, Kalipszó szigetén, egyre csak hazagondolt, Ithakára. Vajon jól tette-e, hogy eljött hazulról? Bizonyára megtudta már édesanyja, Pénélopé is, hol jár a fia. Hogy megrémülhetett szegény, amikor elmondta neki a távozását! Most még inkább egyedül érezheti magát, mint akkor, amikor ott volt még mellette.

Vajon nem történt-e közben valami otthon, míg ő, Télemakhosz itt vendégeskedik Spártában? Hisz már olyan régen itt van — több mint tíz napja! Azóta talán már apja, Odüsszeusz is hazatért!

Így töprengett az ifjú, Athéné istennő meg kihaszálta az alkalmat — észrevétlenül odaállt a fejéhez és azt a gondolatot sugalmazta neki: menjen már haza. De legyen óvatos! Ne menjen a kikötőbe, ahonnan elindult! Érkezzék csak Ithakába éppen olyan észrevétlenül, mint ahogy eljött hazulról! Térjen be előbb a tanyára a disznópásztorhoz, tőle tudja meg, mi volt otthon addig, amíg ő Píloszban meg Spártában járt.

Ezt sugalmazta neki Athéné, mert nem akarta, hogy Télemakhosz áldozatul essék a kérék gonosz szándékának, meg úgy tervezte: hadd találkozzék a fű apjával, Odüsszeusszal Eumájosz kunyhójában.

Ahogy megfogant a terv Télemakhosz fejében, egyszerre türelmetlen lett és már indulni is akart. Gyöngén meglökte lábával az édesen alvó Peiszisztratoszt, fölverte álmából:

— Főbredj, Peiszisztratosz! Fogjunk be a szekérbe és menjünk gyorsan haza, elég volt már a vendégeskedésből!

De Nesztór okos fia bölösen türelme intette: nem szökhettek meg éjnek idején, búcsú nélkül vendéglátó gazdáiktól! Hiszen akkor itt kellene hagyniok azt a sok szép ajándékot is, amit Menelaosz ígért. Várjanak még reggelig, majd akkor elindulhatnak annak rendje és módja szerint.

Úgy is lett. Reggel aztán, ahogy találkozott Télemakhosz Menelaosz királlyal, megköszönte szépen szíves vendéglátását és kérte: eressze most már haza.

Tudta Menelaosz, hogyan viselkedik a jó házigazda vendégével szemben, ha memi akar már. Nem szabad a vendéget kitudeni a házból időnek előtte. Tegyen meg a gazda mindent a kedvére, hadd lássa a vendég, szívesen fogadták, örömmel marasztalják. De ha memi kíván, ne tartsák erővel, bocsássák útjára áldással, békével. Kérdezzék meg tőle, mikor jön el újra. Úgyeljenek arra is, ne legyen a búcsú kedvesség, szép ajándék nélkül. Hadd vigyen magával a távozó vendég gyönyörű emléket szíve örömére.

Tüstént szólt hát Menelaosz kedves feleségének, Helenának meg a szolgálóknak, készítsenek jó lakomát a távozó vendégnek és osmogoljanak eleséget bőven az útra. Jött a derék fegyvernök is, hogy tüzet rakjon és megsüsse a pecsenyét.

Magá Menelaosz pedig bement a feleségével és a fával illatozó hálótermébe, hogy összeválogassa Télemakhosznak a gyönyörű ajándékokot. Előkereste a legszebb szinarany kelyhet; két füle volt a mesteri művi edénynek jobbrol is meg balrol is, szemben egymással. Ezt adta neki első ajándéknak. Aztán adott neki egy drága ezüst vegyítővödöröt arany szegéllyel a szélén, hogy ebben keverjék majd neki gazdag lakomáin a nehéz, sötétlő, mézízű bort tiszta friss vízzel. Ilyen drága ajándékkal kedveskedett Menelaosz hős az ifjú Télemakhosznak.

Helena meg közben kinyitotta illatos cédrusfa-ládáját. Tele volt az sok tarka holmival, ragyogó hímzésű, drága, szép ruhákkal. Kivette közülök azt, amelyik legalul feküdt; a legszebb és leghosszabb volt ez, úgy ragyogott, mint csillag az égen. Ezt vitte oda Télemakhosznak:

— Kedves fiam, íme, tőlem is itt az ajándék emlékil neked! Saját kezem munkája, hogy majd egykor a meyegeződön ezt viselje a választottad, de addig édesanyádnál legyen! Te meg érij boldogan jólépült palotádba, az otthoni földre!

Örömmel vette át Télemakhosz a sok szép ajándékot és odaadta Peiszisztratosznak. Az meg megbámulta mindegyiket és belerakta szépen a szekérfekasba.

Aztán hamar búcsulakomnához ültek, hogy szabaduljanak éhüktől-szomjúktól, majd befogták a lovakat és főlhágának a tarka szekérre. Hozta utánuk Meneláosz hős a mézédés bort színarany pohárban, hogy indulás előtt áldozzanak még egyszer a halhatatlan isteneknek.

— Isten veletek, fiam — búcsúzott fölülk a házigazda. — Adjátok át üdvözlétemet a hős Nesztórnak, aki Trója alatt olyan volt hozzám mindig, mint az édesapám.

— Köszönjük a jószágodat, Meneláosz. Átadjuk az üdvözléteket Nesztórnak — felelte Télemakhosz. — Bárcsak én is otthon talánam már Odüsszeusz, ha visszatérek Ithakába!

Abban a percben, ahogy ezt kimondta Télemakhosz, lecsapott egy sas az égből és elragadott Meneláosz udvarából egy nagy, kövér fehér ludat. Nagy lármával rohantak feléje sokan, de a sas nem eresztette már el a zsákmányt, eltűnt a szemük elől jobb kéz felől. Meg is kérdezte mindjárt Peiszisztratosz: vajon mit gondol Meneláosz, kinek szól ez az égi jósjel, a házigazdának-e vagy a távozó vendégnek? De még mielőtt fel lehetett volna Meneláosz, közbevágott Helena és megfajította bölcsen a jelet: bizony ez azt jelenti, hogy mire Télemakhosz hazáér Ithakába, már otthon lesz az édesapja, Odüsszeusz.

Bárcsak úgy lenne — gondolta Télemakhosz. Azzal megsuhintotta ostaráival a lovakat, és már robbogott is velük a szekér vissza Spártából, Pülosz felé.

Két napig szekereztek az ifjak, míg végre a második napon este elérték Nesztór hazájának, Pülosznak határát. Közben éjszakára megint betértek ahhoz a vendégbarátjukhoz, akinek már jövet is éjszakáztak egyszer.

Püloszban jártak már, amikor megszólalt Télemakhosz:

— Kedves barátom, Nesztór fia, okos Peiszisztratosz! Vajon megtennéd-e nekem, amit most kérek tőled? Hiszen a vendégbarátom vagy már és mindig a kedvemben jártál ezen a nagy úton! Kérhetek hát tőled ősziinte szívrrel. Mert én bizony azt szeretném most, ha nem vinnél engem szekereddel Püloszádnak jólépült házához. Nehogy a hős Nesztór zsarnoki kedvességgel magánál marasszon. Hiszen tudod azt magad is, mennyire szereti a vendéget: te jibe-vajba fűrösztené, útjára se eresztené. Nekem meg sürgős már az utam. Haza kell mennem minél hamarabb. Amúgy is sokáig hagytam már gazdátlanul otthon a házat. Inkább mond meg az édesapádnak: köszönöm a jószágát, és ne vegye zokon, hogy nem térek be most hozzá. Engem meg vigy el hajómhoz és engedj az utamra.

Így beszélt az ifjú Télemakhosz. Peiszisztratosz meg töprengt magában: mit tegyen, hogy lesz a legjobb? Végül aztán mégis úgy döntött, hogy teljesíti Télemakhosz kérését. Az öből felé hajtott és így szólt a barátjához:

— Szállj hajóra szaporán, és induljatok tüstént. Mire én hazáérek a szekérrrel, legyetek már messze kinn a tengeren. Nehogy utánatok eredjen az apám és még visszahozzon erővel. Jól tudom amúgy is, meg nem bocsátja nekem azt jó sokáig, hogy elengedtelek!

Azzal Peiszisztratosz fogta a sok szép ajándékot, kivette a szekérfekasból és átrakta a hajóra mindet. Majd búcsút vett barátjától és elhajtott a szekérral Nesztór meredekfalú vára felé.

Télemakhoszek gyorsan kibogozták a hajó kötelét, evészóhöz ültek és kiveztek az öből. Majd fölállították a hajó közepén a nagy árbocrudat, kifeszítették rajta a vitorlát és a jó szélben röppültek Püloszból Ithaka felé.

Hajnaltban közel jártak már Ithakához, amikor Télemakhosznak eszébe jutott, hogyan döntött az indulás előtt, éjszaka, a hazatététől. Parancsot adott hát, hogy ne a város felől közelítsék meg a szigetet, kerüljenek át inkább a tülös oldalra. Erre bevonták a vitorlát és újra evezni kezdtek a legények.

Ugyanabba az öbölbe kerülték, ahová Odüsszeusz vitték pár nappal azelőtt a fajakok. Itt szépen kikötöttek, és kiszállt a hajóból Télemakhosz. A többieknek pedig meghagyta: kerüljenek innen ismét vissza és vigyék a hajót a másik öbölbe a város felé. Egyiküket megbízta azzal is: jelentse a hajó gazdájának, hogy visszahozták épségben a jószágát, köszöni szépen Télemakhosz a szívességét.

Aztán meghívta a legényeket mind másnap reggelre magához Odüsszeusz palotájába, hogy édesízü borral és ropogós pesenyével vendégelje meg őket, amiért elkísérték az útjára. Majd búcsút vett tőlük és elindult Eumájosz kondás tanvája felé.

Télemakhosz fölsimeri Odüsszeuszt

Kora reggel ketten voltak csak a kondáskunyhóban: a koldusvendég — Odüsszeusz — meg Eumájosz. A többiek, a kanászok, elmentek hazulról, kihajtották a kondát. Ők meg éppen a reggelijüket készítették, amikor Odüsszeusz egyszerre csak lépéseket hallott kívülről. De észrevette, hogy a kutyák nem ugatnak, csak szelíd vakkantásokkal hízelveg fogadják az érkezőt. Már éppen mondani akarta a házigazdának, hogy jön valaki, amikor feltűnt a tornácra az ifjú Télemakhosz alakja.

Fölugrott a jó kondás, ahogy meglátta, elejtette kezéből még az edényt is, amelyben épp a bort keverte. Sírva borult a nyakába kisebbik gazdájának, csókolta az arcát, szemét meg mind a két kezét.

— Jaj, eszem a lelked, beh jó hogy megjöttél! Már azt hittem, sose látlak többé! Hogy vagy, édes fiam? Jaj, beh sáppadt lettél, hogy megnyílt az arcod, amióta tőlünk titokban elmentél! De lépj hát be a házba, úgysis régen jártál már itt utoljára!

Nemán, csodálkozva nézte Odüsszeusz a fiát. Szerette volna ő is megölelni úgy, ahogy a kondás. De nem feledkezett meg róla, hogy ő most csak „koldus” még, nem árulhatja el magát.

Ézért inkább csak szólanul fölkel, hogy helyet adjon a kondás kedves vendégének. De nem hagyta az ifjút, visszauttette a helyére:

— Maradj csak, vendég, nyugodtani! Majd kapok én más helyet a gazdától.

Ürült Odüsszeusz titkon az emberséges szavaknak. Láthatta már ebből is, hogy nem szívtelen ember a fia: meg tudja becsülni még saját kondásának egyszerű vendégét is.

Eumájosz közben zöld leveles gallyat kotort össze egy halomba, fölébe tettette bundáját s arra tiltette kisebbik gazdáját. Majd megkínálta mind a két vendégét estéről maradt süttel, s bort is adott hozzá nekik a kanosóban. Utána meg elmesélte Télemakhosznak: mire készültek a kérők, míg ő távol volt hazulról. Még ezer szerenese, hogy Télemakhosz nem abba az öbölbe érkezett, amelyikbe várták, mert ha elfogják az úton, bizonyos, hogy megölik.

Döbben hallgatta a kondás szavai nemcsak Télemakhosz, hanem még inkább a másik vendég, a koldus Odüsszeusz. (Tudta ő már ekkor, hogy a kéréssel le kell majd számolnia otthon!)

Később aztán Télemakhosz a kondás vendégére terelte a szót: megkérdezte Eumájosztól: hogyan került hozzá az idegen. A kondás meg elmondta neki azt, amit Odüsszeusztól hallott: ő úgy tudja, krétai ember a vendége; sok szenvedés után menekült most hozzá egy idegen hajóról; eddig ő, Eumájosz viselte a gondját, de most, hogy itt van már a gazda, arra kéri Télemakhoszt, vegye csak át tőle, hiszen ő többet is segíthet rajta, mint egy szegény kondás.

Télemakhosz nem tagadta ugyan meg a kondás kérését, de azért egy kicsit mégis megpróbált kitérni előle. Szívesen segít, pártolja a szegény idegent, ad majd neki ruhát, sarut is meg fegyvert, tovább is juttatja az útján, ha menni akar. De ha inkább maradni szeretne, hát maradjon csak békével Eumájosz tanýáján; majd ő, Télemakhosz, gondoskodik róla, küld ide hazulról bőséges élelmet. Csak egyet nem tehet meg érte: nem vi-

heti magával az idegent Odüsszeusz házába. Hisz ott vannak a kérők! Nem tűrnének azok egy szegény idegent maguk mellett a házában. Sértetgenék, bántanák, és bizony ő, Télémakhosz, egyedül még meg se védhetné ellenük a koldust.

Elgondolkozva hallgatta Odüsszeusz fiának a beszédét. Tetszett neki, hogy az ifjú ember szívesen hallgat a kondás kérésére, magára vállalja a szegény jövevény gondját, baját, jó szívvvel segítsene rajta. De úgy látszik, fél ő is a kérőktől. Nem ő az úr a házában; azt mondta: még meg se védhetne egy szegény koldust, aki hozzá fordul, ha a kérők ellene támadnak. Nagyon fáj ez Odüsszeusznak! Szerette volna föltüzelni fiában a bátorságot, de most még szinte semmit se tehetett. Hiszen ő még most csak egy koldus — legalábbis így tudják ezt a kondás meg Télémakhosz. Ezért csak annyit mondott ezúttal szerényen:

Fáj neki hallani, milyen galádul bánnak a hívrvány, gonosz kérők a házigazdával. Volna csak ő — a koldus — olyan derék ember, mint Télémakhosz, vagy az apja, Odüsszeusz, ő bizony nem tűrne ilyesmit! Még ha megölnék is, elkergetné bizony a sok garázda lóhűtőt. — Így élesztette most a ravasz Odüsszeusz a bátorságot fia szívében. Készült már a nagy leszámolásra. De most még nem szöhetette tovább a tervet Télémakhossal.

Hirtelen a kondáshoz fordult az ifjú és arra kérte: menjen be gyorsan a városba anyjához, Penelopéhoz és nyugtassa meg, itthon van már a fia, ne aggódjék érte, megérkezett baj nélkül, egészségben; holnap már otthon is lesz a palotában. De vigyázzon Eumájosz, csak négysszenkőzt mondja el ezt az üzenetet, Penelopén kívül senkinek sem kell tudnia róla.

Örömmel vállalta a kondás a megbízatást, csak még azt kérdezte meg: ne menjen-e ki utána a másik tanyára Láertészhez is? Talán meg kellene már nyugtatni őt is! Mert amióta megtudta, milyen veszély fenyegeti az unokáját, nagyon nekikeseredett ám az öreg. Ittlen, szomjan emészti magát bánatában.

Belátta az ifjú, igaza van a derék kondásnak, üzenni kellene Láertésznek is, ha már személyesen nem mehet el hozzá egy da-

rabig. De mégsem akarta most, hogy sok időt vesztessen Eumájosz a hírhordással, ezért azt mondta neki: inkább kerje meg majd Penelopét, küldjön ki valakit a hírel Láertészhez, ő maga meg csak jöjjön vissza minél hamarabb a tanyára.

Ezzel Eumájosz el is ment. Athéné istennő pedig, ahogyan egyedül maradtak a kunyhóban Odüsszeusz és Télémakhosz, az apa meg a fiú, hirtelen megjelent közöttük a kunyhó ajtajában. De nem mutatkozott meg mind a kettőjüknek — könnyen tesznek ilyen a halhatatlan istenek! — csak Odüsszeusz látta, meg a kutyák szűkölték, iszkoltak kifeké, érezték az isten jelenlétét. Intett hát Athéné Odüsszeusznak, jöjjön ki hozzá a kunyhóból egy pillanatra. Aztán félrevonta és így beszélt hozzá:

— Egyedül vagy most, Odüsszeusz, a fiaddal. Ne késkedj tovább! Ismertesd meg vele magad, és készíjletek föl a küzdelemre otthon a kérők ellen!

Így szólt Athéné és hozzáért aranyos pálcával. Egyszerre eltűntek Odüsszeusztól a rancok meg a koldus rongyok. A szegény, öreg és megtört vándor helyén megint a régi, a daliás és fényes Odüsszeusz állott. Ment vissza azonnal a kunyhóba, Télémakhoszhoz.

Elámult az ifjú, amikor beképett a „koldus” megváltozott külsővel. Látta rajta: nem lehet ez más, csak az a különös vendég, aki az előbb még tisztelettel állt föl előtte, hogy átadja helyét neki, az ifjúnak. Igen, ez a fényes idegen az előbbi rongyos, öreg koldus! És mégis, mintha

nem is az volna! Nemcsak a ruhája más, hanem még az alakja, meg az arcának a színe is. Mintha egy isten szállott volna alá a kunyhóba a széles egkekől!

Az első pillanatban hiába mondta neki a jövevény: édesapád, Odüsszeusz vagyok én, akit keresel. Télemakhosznak előbb magához kellett térnie a döbönt ámulatból, csak aztután borult sírva nyakába az apjának.

Hosszan, szótlannul sirtak egymásra borulva apa és fia, mint két sasnadár, ha elrabolják fiókaikat szárnnyakelésük előtt a fészekből. Ebben a zokogásban ismertek egymásra.

Aztán később, ahogy megcsendesedtek egy kissé, kikérdezte előbb Télemakhosz az édesapját, hogyan érkezett haza. Majd tanakodni kezdtek arról is, hogyan szerezzék vissza Odüsszeusz házát azoktól a kétóktól, akik az életére akartak törni Télemakhosznak. A történetek után bizonyosak lehettek mind a ketten afelől, hogy a kérők szépszerével nem hagyják el a palotát, ha Odüsszeusz egyenesen beállitana közérjük és kijelentené, hogy íme, hazajött, távozzanak most már, Pénelopé nem megy férjhez egyikükhöz sem. Föl kellett készülniök arra, hogy ők ketten — apa és fia — megküzdjenek a kérők tömegével és harcban szerezzék vissza fölük saját házukat.

Ezért a következő haditervet eszelték ki: továbbra is titokban tartják Odüsszeusz hazakerzését. Télemakhosz menjen haza majd másnap egyedül a palotába. Nyugodt lehet felőle, a kérők itt, a saját házában nem memnek az életére törni. (Csak akkor mertek volna végezni vele, ha idegen földön tehetik ezt és el tudják valahogy titkolni tettüket az ihalakai nép előtt!) Utána elvezeteti majd magát a palotába Odüsszeusz is Eumájosz konduktával. Mint koldus fog beállítani a saját házába, úgy teszi próbára a kérőket: van-e emberiség bennük és hogyan bánának egy szegény öreg koldussal? Télemakhosz meg tudja csak el még azt is, ha bánatalmaznák az idegen koldust. Ne lépjen közbe édesapja védelmére, hadd lássák mindketten meddig merészkednek a kérők elvetemültségükben. Inkább csak szelíden, szavakkal próbálja védelmébe venni az idegent.

Egyet azonban mégis feltétlenül meg kell tennie Télemakhosznak. Szedje össze a fegyvereket mind és zárja el azokat jól a kamrába. Ha majd leszámolásra kerül a sor, ne legyen fegyver a kétök kezében. Csak két-két kardot, dárdát és pajzsot tartson késznelébe apja meg saját maga számára. Majd ha aztán Odüsszeusz jelt ad neki, tudni fogja már úgylis, mit kell tennie.

Így készülődtek Odüsszeusz meg Télemakhosz a nagy leszámolásra. Közben meg Eumájosz megjárta az utat a városban Pénelopénál. Éppen egy időben érkezett a palotába azzal a hírnökkel, akit Télemakhosz titársai küldtek. Egyszerre hozták ketten a hírt az édesanyának a fiáról. De a másik követől megtudták bizony a kérők is Télemakhosz megmenekülését. Nagyon bosszantotta ugyan őket, hogy kudarcba fulladt a tervük, de egyelőre mégsem mertek újabb merényletre készülni.

Mielőtt Eumájosz estefelé visszakerkezett volna a kunyhóba, Athéné istennő újra koldussá változtatta Odüsszeuszt, nehogy a kondás fölismerje gazdáját. Mert az aztán bizonyos, hogy a derék disznópásztor nem tudta volna titokban tartani Odüsszeusz hazakerzését; mindjárt ment volna, hogy elmondja Pénelopének meg Láertésznek, hiszen annyira szerette őket.

Odüsszeusz kutyája

Másnap kora reggel Télemakhosz fölötötte saruját a lábára és búcsút vett a kondástól. Elmegy haza az édesanyjához. A koldus vendéget meg — azt mondta — vigye be később Eumájosz a városba, hadd kolduljon másoktól, majd csak adnak neki. Ő, Télemakhosz nem tarthat el mindenkit, elég baja van neki annúgy is.

Fajt ez a beszéd egy kicsit a derék kondásnak, hiszen ő tegnap azt kérte kisebbik gazdájától, vegye gondjaiba a szegény idegent. Meg Télemakhosz is arról beszélt akkor még: itt maradhat a vendég a kondáskunyhóban, majd ő küld neki ételmet bőven. Most meg már azt mondja: nem tarthat el mindenkit, kolduljon a vendég a városban! Milyen szeszélyes az ifjú gazda! —

ezt gondolta magában a kondás, de nem mert szólani. A szolgáltnak teljesítenie kell a gazda parancsát.

A koldus — Odüsszeusz — azonban nem vette zokon Télemakhosz szavait. Csakugyan az lesz a legjobb, ha bevezeti valaki a városba, ott majd koldulhat tovább. Könnyebb az neki, mint itt a tanyán keresnie kenyerét, öreg ő már az itteni nehéz munkához. Csak azt kérte: ne most, később menjenek majd, ha fölmelegszik egy kissé az idő, nem lenne jó a hajnali hűvösben fázni az úton rossz rongyokban.

Télemakhosz aztán el is ment. Otthon, a palotában boldog örömmel fogadta anyja, Pénélopé, a jó öreg dajka, Eurükleja, meg az egész eselődéség. Elmesélte, mit hallott Spártában Menelaosz királytól: él még Odüsszeusz, nem pusztult el; messze a távolban Kalüpszó nimfa tartja magánál egy szigeten, ott, ahol a tenger köldöke fekszik. De azt mondta róla az igazszavú tengeri vén, majd csak hazajön egyszer Ithakába. — Így beszélt Télemakhosz az édesanyjának ajjjáról. De arról, hogy mi történt a kondás kunyhóban egy nappal azelőtt, egy szót sem szólt. Egy jó azonban, aki éppen akkoriban került a házukhoz, alig fejzte be Télemakhosz a szavait, mindjárt megmondta Pénélopénak: már itt is van Odüsszeusz valahol a közelben, majd meglátják nemsokára. Ezt mondta a jó, de nem hitték a szavát, csak Télemakhosz tudta egyedül: mennyire igazat beszél.

Odüsszeusz meg, a koldus, délfelé vállára vetette tépett, foltos iszákját, kért egy jó nagy görösös botot a derék kondásról és elindult a kunyhóból a város felé. Vele ment Eumájosz is. A tanyára addig a kamászkok meg a kutyák vigyáztak. Útközben egy tisztavízű forrásnál találkoztak az eltűnt Odüsszeusz kecskepásztorával. Nem igen szívelhették egymást a kondás meg a kecskepásztor. Mert az egyik közülük jó embere volt Láertész egész családjának, a lelkét is kitette volna értük. A másik meg, a kecskepásztor, a kérőkhez húzott; az ő kedvüket kereste mindenben. Nem sokat törődött a nyájával, inkább ott lebzelt a kérők körül. Most is, ahogy meglátta a kecskepásztor Eumájoszt meg az ismeretlen koldust, mindjárt befűtük kötött:

— Hová viszed ezt a vén rongyost, te bolond? Csak nem Odüsszeusz házához? Kellenek is ott az ilyenek, hogy zavargják a derék kérők lakomáját! Miért nem adod inkább hozzám? Horhatná nálam az almot a gödöljéknek, meg lehetné a sarót, hogy megtöltsé hitvány bendőjét. De hát igaz is, nem való ez már munkára, csak kolonc a nyakunkon, látni se szeretem!

Így beszélt a szívtelen kecskepásztor és belerúgott a koldusba, ahogy elment mellette. Fölfort a harag Odüsszeuszban az arcáulán sértésre, de türtőztette magát. Nem ütött vissza, némán ment tovább. Csak a derék kondás átkozta a hitványt, aki nem átalolt megütni egy öreg koldust.

A kecskepásztor aztán otthagytta a lassan bandukolókat és ment tovább előre gyorsan a városba. Valamivel később elérték Odüsszeusz palotáját ők is: a vándor meg a kondás. Éppen azon tanakodtak, melyikük menjen be előbb a házba, a vendég-e vagy a kondás, amikor meghallotta szavukat a kertajtó mellett egy beteg, vén kutya. Ott hevert elnyúlva az öszvér- és ökörtágyán, nem volt már ereje ahhoz, hogy fölálljon. De ahogy meghallotta Odüsszeusz hangját, mégis csak fölkapta a fejét, hegyezte fülét és csóválni kezdte a farkát.

Odüsszeusz öreg kutyája volt ez, Argosz. Régen nem látta már a gazdáját, azóta, hogy elment az messze Trójába. De még most se felejtette el a hangját. Azonnal megismerte. Hiába változott rongyos, öreg koldussá Odüsszeusz. Csak az emberek elől tudott elrejtőzni ezzel, a kutya mégis fölismerte.

Könnyekek szöktek Odüsszeusz szemébe, amikor látta, hogyan akar odaesúszni hozzá a kutyája. De nem volt már ideje arra sem, hogy megismogassa legalább a fejét: a vén, beteg állat éppen csak fölismerte gazdáját, azzal már fáradtan le is ejtette a fejét, kiadta páráját.

Előre küldte aztán Odüsszeusz Eumájoszt, menjen csak be a palotába, majd utána megy mindjárt ő is. Be is ment a kondás, féltéken szénézett a kérők között, nem tudta, merre tartson. Még jó, hogy meglátta Télemakhosz és intett neki a szemével: menjen oda hozzá Eumájosz, aztán fölvevett egy gazdátlan zsá-

molyl — a hűsosztó szokott tilni azon, amikor a lakomát készíti —, ezt vite magával és leült rá Télemakhosz mellé. A hírnök mindjárt adott is neki egy darab húst meg kenyeret.

Ebben a percben jelent meg a küszöbön a koldus, Odüsszeusz. Leült az ajtóban és várta, hogy befogadják-e. Télemakhosz meg azonnal odaküldött hozzá Eumájiosszal egy jó nagy, egész kenyeret meg egy csomó húst és azt üzente neki: kéregesen a többi lakomázótól is. — Örrült a derék kondás, amikor látta, hogy mégse sajnálja hát kisebbség gazdája az ajándékot a vendégtől. Lám, hogy megüszte azonnal, milyen sok húst meg kenyeret küld neki! Meg is mondta mindjárt Odüsszeusznak, mit üzent Télemakhosz.

Odüsszeusz pedig megröszönte szépen, falatozni kezdett s azután csakugyan körbejárta az asztalokat, kéregetett a ház vendégeitől. A kérők egy része csodálkozva adott az ismeretlen koldusnak egy-egy falat kenyeret, húst. De aztán megszólalt közöttük a keeskepásztor, aki már az úton is beléügött Odüsszeuszba: ő ismeri ezt a szemtelen, tolakodó koldust; Eumájiosz, a dísznőpásztor hozta ide közéjük, találkoztott velük útközben, amikor idejött a tanyáról. Az egyik kérő erre Eumájioszra támadt: minek hoz ide koldusokat?! Hiszem Eumájiosz mindíg zsémbel, hogy a kérők csak pusztítják a távollevő Odüsszeusz vagyonát, és most mégis ő küld a nyakukra kenyérpusztítót. Ebből aztán szóváltás kerekedett, és amikor Odüsszeusz odament ehhez a kérőhöz is, ez már nem adott neki semmit, sőt haragjában még hozzá is vágott egy zsámolyt.

Némán, szótlannul túrte Odüsszeusz a sértést. Szörnyű, istentelen dolog volt ez: nemcsak elutasítani a szegény idegent, hanem még meg is bántani. Bizony, még a kérők között is sokan megbotránkoztak azon, amit egyikük tett. Télemakhosznak is majd megszakadt a szíve, amikor látta, hogyan bánnak dőllyfös, garázda emberek az édesapjával a saját házában. De mégsem állt ki a védelmére, emlékezett arra: miben egyeztek meg Odüsszeusszal egy nappal azelőtt. Odüsszeusz pedig tudta már, hogy keservesen bűnhődni fognak még ezért a gonoszságért a kérők.

A találkozás Pénélopéval

Senki sem fogadta Odüsszeusz házában olyan szíves szeretettel a messze földről jött vándorokat vagy koldusokat, mint Pénélopé. Hűsz esztendeje — azóta, hogy Odüsszeusz elment a trójai háborúba — sok ember megfordult már a palotában. De Pénélopé egyiket se eresztette el úgy, hogy ki ne faggatta, ki ne kérdezte volna, nem tud-e valamit a férjéről, Odüsszeusról. Tudták már a koldusok, miről kell beszélniük, ha Pénélopé kérdezi őket; észrevették, hogy felderül az arca, ha egyikük máslírtuk véletlenül mond valamit Odüsszeusról. Ilyenkor még a szokottnál is kedvesebb volt hozzájuk a ház asszonya, nem eresztette el őket ajándék nélkül az útra. Ezért aztán mindegyik igyekezett jó hírt mondani az eltűntről: ha meg semmit sem tudott, hát inkább kitalált valamit. Bizony sokszor csalódást okoztak már a koldusok hazudozó beszédeikkel Pénélopénak.

De Pénélopé azért még most sem tudott elengedni egyetlen szegény vándort se úgy, hogy ne kérdésősködött volna tőle. Minden új koldus érkezése fölébresztette benne a remény szikráját: hátha ez tud majd igaz híreket. Most is, ahogy meghalotta: új koldust hozott a házhöz Eumájiosz, azonnal híratka a kondást és kérte, küldje hozzá az idegent, mert ki akarja kérdezni, nem tud-e valamit Odüsszeusról. Eumájiosz meg mindjárt megmondta neki, hogy de bizony ez az idegen, aki már három napot töltött nála künn a tanyán, a kunyhóban, azt állítja, hogy ő ismeri Odüsszeuszt, találkoztott is vele nemrégén, mert útban van már Odüsszeusz hazafelé. Még jobban fölébredt erre a kíváncsiság Pénélopében: jöjjön hát az idegen tüstént ide hozzá, hagyja a kéréket, inkább vele beszélgessen. És mondja meg neki Eumájiosz előre azt is: gazdagon megjutalmazza majd a ház asszonya, ha csakugyan tud igaz híreket.

Ezúttal azonban a „koldus” mégsem úgy viselkedett, ahogy Pénélopé akarta volna. Máskor, ha így hívatott magához valakit, jött az mindjárt örömmel, hiszen tudta, hogy nem marad el az ajándék Pénélopétől. De ez a koldus most azt üzente vissza,

hogy várjon még egy kicsit. Majd este, ha besötétedett és hazamentek már a kérők, akkor jöjjön le Pénélope a férfiterembe, tiljon a tűz mellé, és úgy beszéljessen vele. Most, amíg itt vannak a kérők, nem mehet oda hozzá. Hiszen ő Odüsszeuszról fog híreket mondani, akinek halálát kívánják ezek a garázda emberek. Nem akarja még ezzel is magára haragítani őket. Úgyis hozzávágtrak már egy számoltyt az előbb, pedig semmi rosszat se tett. — És nem akadt senki, aki megvérdje!

Ezt üzentte vissza a ravasz Odüsszeusz. Tudta, hogy ez a válsz csak még jobban fölfokozza majd Pénélope kíváncsiságát. Úgy is lett. Az asszony elosodálkozott szavain s nyugtalanul várta az estét, amikor beszélgethet majd végre a különös idegennel.

Addig azonban Odüsszeusz még jobban megismerhette a kérőket meg egyik-másik szolgálóját is. Jött egy igazi koldus a házhoz; Irosznak hívták ezt maguk között a kérők, mert őt szokták küldözgetni üzenettel ide vagy amoda, mint ahogy a legfőbb isten, Zeusz, a szivárvány istennőjét, Friszt küldözgeti ha üzenni valója van. Nagy tohonya, lusta ember volt ez az Irosz, még egész fiatal, jól bírta volna a munkát, de inkább a kérők körül lebzsel, koldulgatott. — Ahogy ez meglátta a házban az öreg koldust, Odüsszeuszt, előntötte szívét az irigység. Attól félt, hogy versenytársa lesz majd, nem ő kapja már a kérőktől a jó falatokat, hanem az idegen. Goromba szavakkal támadt hát reá, el akarta kergetni a háztól. Azt hitte, könnyen elbánik majd ezzel a gyöngge öreggel. A kérők meg, amint hallották a koldusok szóváltását, megörültek a csúnya veszekedésnek, látni akarták, hogyan verekszik meg egymással a két koldus. Odüsszeusznak pedig oszku gyán meg kellett verekednie a saját házában ezzel a nagyszájú, rosszindulatú csavargóval.

Később meg, amikor esteledni kezdett már, tüzet gyújtottak a kéők a teremben, hogy világosságánál folytassák mulatozásukat. Szolgálók rakták a fát a tűzre. Odament hozzájuk Odüsszeusz, át akarta venni tőlük a munkát, őket meg küldte, menjenek Pénélopéhez, ne hagyják magára a ház asszonyát. De az egyik nyelves szolgáló csúnyán feleselni kezdett vele, nyomorult

koldusnak nevezte. — Amikor meg ezekre rájlesztett, megint a kérők kötöttek belé. Gúnyolták és megint hozzá akartak vágni egy számoltyt.

Bizony megismerhette most Odüsszeusz a szegény nyomorult koldusok életét. Bejárta már a nagy világot, sokat látott, halott és tapasztalt. De most otthon, a saját házában egy olyan új világot fedezett föl, amilyent még nem ismert. Látta és tapasztalta a saját bőrén: milyen egy szegény. Kitaszított, öreg koldusnak az élete dolyfös, garázda nagyurak között.

Vége aztán eljött az este. Hazamentek a kéők, Pénélope meg lejött a férfiterembe, odaült a tűz mellé. Széket hozatott az egyik szolgálóval a koldusnak is és beszélgetni kezdett vele. Megkérdezte tőle, kicsoda ő és honnan került ide. A „koldus” meg kezdetben ügyesen kitért a kérdések elől; Pénélopét akarta beszélgetni előbb a maga bánatáról, hogy aztán később, majd ha válasszol a szavára, beleszóhesse a történetbe az Odüsszeusz nevet. Valóban úgy is lett.

Amikor beszélnie kellett már magáról, csak röviden említette meg azt, hogy Kréta szigetén van az ő házája — így mondta ezt pár nappal azelőtt Eumajosznak is. Hanem aztán annál részletesebben mesélt arról, hogy hús évvel azelőtt találkozott ő Odüsszeusszal. Éppen Trójába ment akkor Odüsszeusz, de útbafette Kréta szigetét is; tizenkét napig volt a vendége. — Sok hazugot mondott, de mind olyan volt, az, mint a tiszta igazság.

Pénélopénak pedig, amikor ezt hallotta, eszébe jutott, hogyan ment el tőle hús évvel azelőtt Odüsszeusz. És ez a visszaemlékezés annyira összeszortította a szívét, hogy sírva fakadt. Szánta Odüsszeusz a szegény, zokogó feleségét, de nem árulta el magát előtte, keményen elfojtotta a könnyeit.

Egy idő múlva aztán elcsendesedett az asszony sírása. Fölebrédt Pénélopében a kételkedés. Hátha nem is igaz az, amit ez a szegény koldus beszél! Ha csaku gyán látta a vendég hús évvel azelőtt Odüsszeuszt, mondja meg hát, milyen volt a ruhája, milyen az alakja és milyenek voltak a társai, akik vele mentek.

Veszélyes volt a próba-kérdés. Ha nem vigyázott volna az idegen, most könnyen elárullhatta volna magát. Hiszen, ha pontosan elmondja, milyen Odüsszeusz alakja, ezzel önkénytelenül is fölhívja magára a figyelmet. Jobban megnézi majd Pénélopé és talán még rájön, hogy az, akitől kérdez, ott is áll előtte. Ezért ravaszul úgy tett, mintha ezt a kérdést nem is hallotta volna. Inkább csak azokról a ruhákról kezdett beszélni, amiket húsz évvel azelőtt ő maga viselt. De még itt is előre bocsátotta, hogy talán nem is tudja már egészen pontosan elmondani, hiszen olyan régen volt az, amikor ő Odüsszeuszt látta. De aztán mégis elmondta nemcsak azt, hogy milyen volt Odüsszeusz köpenye, hanem megemlítette még szép csillámló ingét is. Tudta előre, hogy éppen ez lesz legnagyobb hatással az asszonyra, hiszen maga Pénélopé szötte neki, Odüsszeusznak, egykor régen azt az inget. Végül pedig megmondta még Odüsszeusz egyik kísértőjének a nevét is, azét, akit legjobban szeretett.

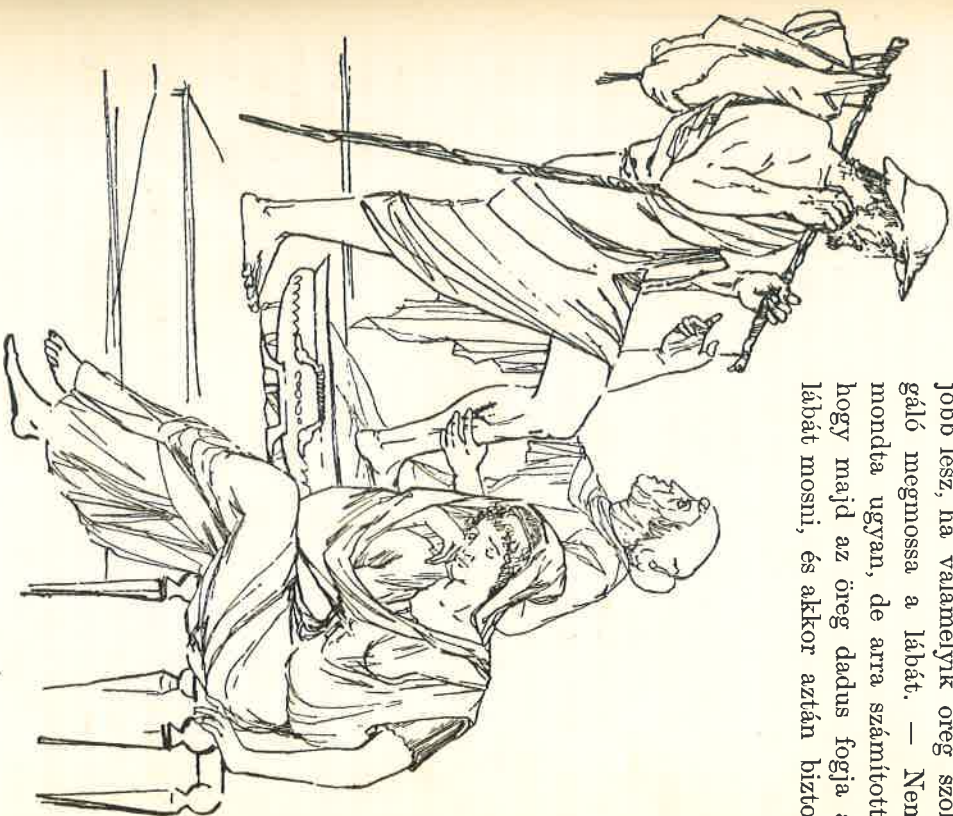
Olyan pontosan és találóan mondott el mindent, hogy most már el kellett hinnie Pénélopénak: csakugyan igazat beszélt az idegen. Hitt is az asszony a szavának, csak arra az egyre nem gondolt, hogy ez a rongyos koldus — maga Odüsszeusz.

Odüsszeusz pedig, amikor látta, hogy nem ismeri föl a felesége, egyszerre azt szeretette volna: sejtse meg végre már, ki ül ott előtte. Ezért arról kezdett beszélni, hogy találkozott ő legtöbbször is Odüsszeusszal; itt van már a közelben és bizonyosra ígérte, hogy nem sokára hazajön. Bizalmat, reményt akart ezzel előreszteni az asszony szívében. De Pénélopé nem hitt a szavának. Megszerette már a különös idegent. Bizott is benne, tudta róla, hogy ez nem akarja megcsalni, félrevezetni; hiszen igazat mondott az előbb is, csakugyan láttnia kellett húsz évvel ezelőtt Odüsszeuszt, különben nem tudott volna olyan pontosan beszélni még a ruhájáról is. Csak azt az egyet nem akarta elhinni neki, hogy valóban hazajön már nem sokára Odüsszeusz.

Közben azonban még egy alkalom kímálkozott arra, hogy Odüsszeusz leleplezze magát. Pénélopé, hogy kedvében járjon ennek a különös idegennak, megparancsolta a szolgálóknak: ké-

szísenek fürdőt és vessenek ágyat neki. Nem tűnheti tovább, hogy a ház koldusa legyen az, aki húsz évvel azelőtt vendégül látta magánál, Kréta szigetén Odüsszeuszt. Úgy illik, hogy most ő legyen Odüsszeusz házában a vendége.

Az idegen megköszönte szépen a ház asszonyának a gondos- elhál ő a földön. Fürdő helyett is jobb lesz, ha valamelyik öreg szolgáló megmossa a lábát. — Nem mondta ugyan, de arra számított, hogy majd az öreg dáduš fogja a lábát mosni, és akkor aztán bizto-

san fölsimerni. Mert volt a lábán egy sebhely már kora ifjúsága óta. Ha meglátja majd lábmosás közben az öreg dajka ezt a sebhelyet, lehetetlen, hogy meg ne ismerje a gazdáját.

Valóban úgy is lett. Pénélopé szavára hozta a dajka a vizet, hogy megnomssa az öreg koldus lábát. De még hozzá se kezdett, máris mondott valamit, amiből kitéjt, hogy ő jobban megnézte az öreg koldust, mint Pénélopé, a hű feleség:

— Sokan jártak már ebben a házban, kedvesem, azóta, hogy elment a gazdám. De tudod-e, hogy egy sem volt még: aki anynyira hasonlított volna Odüsszeuszra, mint te! Hiszen egész alakod, fejed meg mozgásod szakasztott mása a gazdámnak.

Aztán ahogy hozzákezdett a lábmosáshoz, csakugyan észrevette a sebhelyet és megismerte Odüsszeuszt. Elszorította szívét az öröm és a kín, könnyek szöktek a szemébe:

— Hiszen te Odüsszeusz vagy, édes fiam! Én meg a gazdám meg sen ismertem, míg régig nem tapogattam! Hát ilyen lesz az ember, ha megvénül!

De Odüsszeusz hamar elhallgattatta az öreg dadust: el ne árulja senkinek, amit tud, mert ezzel nagy veszélybe sodorná.

Pénélopé pedig, aki ott állott mellettük, ebben a percben annyira elgondolkozott, hogy nem vett észre semmit.

A lábmosás után Odüsszeusz úja odanit a tűzhöz, és folytatta a beszélgetést a ház asszonyával. Elmondta neki Pénélopé, hogyan akar szabadulni a kériktől. Kitalált a számukra egy újabb föltételt: ahhoz megy kériktök feleségül, aki éppen olyan jól tud bánni az íjjal meg a nyíllal, mint ahogy Odüsszeusz tudott. Odaadja nekik Odüsszeusz hatalmas íját, és aki meg tudja tenni azt, amit Odüsszeusz, hogy átlövi vele a nyílveesszót tizenkét egymás mögé sorba fölállított fejszének a folkán, az lesz Pénélopé férje.

Nagyon megtetszett Odüsszeusznak ez a gondolat. Csakugyan ez lesz a helyesi Rendezzenek íjversenyt! Lássuk, ki tudja megtenni azt, amit Odüsszeusz tudott. — Előre látta már akkor Odüsszeusz, hogy az íjverseny leszámolás lesz a kérikkel.

Az íjverseny

Elesendesedett már Odüsszeusz házában minden. A kérikek hazamentek, a cselédek is nyugovóra tértek. Kialudt a tűz a férfiteremben, ott, ahol az imént Pénélopé meg az öreg koldus beszélgetett. Pénélopé fölment az emeletre a hálóterembe, Odüsszeusz meg kiment a tornáca aludni, nem fogadta el, hogy ágyat vessenek neki a szolgálok. — De nyugtalan éjszakája volt mind a kettőnek, nem tudott jóízűen aludni egyikük sem. Pénélopé egyre csak arra gondolt, amit az öreg koldustól féjéül, Odüsszeusztól hallott. Közben meg Odüsszeusz lenn a tornácon hevert és azon jártatta az eszt: hogyan is lesz másnap, ha megrendezik az íjversenyt, hogyan bünteti majd meg a kériket és mit csinál utána. Ezen töprengett, de sehogy se tudott megnyugodni. Mert bizonyos, hogy a kérik közül sokan megérdemlik a halálukat. Gonosz, kapzsi, garázda emberek ezek, akik galádul megölték volna a fiát, Télémachoszt. Embertelenül báznak egy szegény koldussal is, hiszen kimutatták már a foguk fehéjéjét. Nem kétséges, hogy ezekkel végeznie kell. De vajon mindnyájan ilyenek-e? Büntesse-e egyformán mindet? — Így töprengett Odüsszeusz, amikor odalépett hozzá. Athéné:

— Ne tétorázz, Odüsszeusz! Válogatás nélkül büntesd mindnyájukat! Azok is bűnösök, akik eltűrik társaik ocsmány tetteit. Miért maradtak itt a házában? Senki sem kényszerítette őket. Elmehtek volna, mielőtt a büntetés napja fölvirrad rájuk. Ha mégis itt maradtak, bűnhődjenek mindnyájan együtt! Afeől pedig ne aggódj, hogy mi lesz azután. Majd én megsegítlek.

Így beszélt Athéné, Odüsszeusz pedig megnyugodott egy kissé, nem tétorázott tovább.

Hajnal felé, ahogy fölébredt szendergéséből, tudta már, hogy nagy napra virradt, nem halogatja tovább a dolgát, leszámol a kérikkel. Éppen erre gondolt, amikor jobb kéz felől megdördült felette a tiszta, felhőtlen égbolt. Megörült az égi jehnek, mert tudta, hogy Zeusz isten győzelmet ígér neki ezzel. — Mindjárt utána hallotta a ház belsejéből az egyik óló asszonyának a hang-

ját. Árpát és búzáat öröit ez, hogy kenyeret süsseknek belőle a kérőknek. Ennek az asszonyoknak a hangját hallotta most Odüsszeusz:

— Ó, bárosak utoljára örölnék már ennek a sok léhűtő kérőknek! Hogy az isten pusztítsa el őket!

Valamivel később fölkelte Télemakhosz is; megkérdezte az öreg dadustól: jól gondját viselk-e vendégének, kapott-e jó fekhelyet éjszakára? De csak úgy beszélt Odüsszeuszról, mintha valóban idegen vándor volna. Nem akarta elárulni a dajka előtt, hogy ő már tudja: saját édesapja ez a vendég. Pedig a dajka is tudta már, hogy ki ez az idegen! De ő sem akarta elárulni kisebbik gazdájára előt az, amit tudott; ezért csak annyit mondott, hogy ők minden fölük telhetőt megtettek. Pénelopé még ágyrat is akart vettetni neki, de az idegen nem fogadta el, inkább a tornácson hált, bizonyára jobban megszokta már a kemény fekhelyet.

Nemsokára jöttek a szolgálók, hogy kitakarítsák a nagy férfi-termet. Fölloccolták, kisöpörték, a székekre meg heverőkire tarkaszőnyeget terítették, az asztalokat lemosták szivaccsal, a vegyítővödört meg az ivóserlegeket megtisztították. Elmentek a kútra is vizért. Majd jöttek a kérők szolgálógenyei és fát hasogattak. Apollón isten ünnepe volt ez a nap, s ezáltal még nagyobb lakomára készültek a kérők, mint máskor.

Jött Eumájosz kondás is, három legszebb hizóját hajtotta be mára. Ahogy meglátta Odüsszeuszt, mindjárt barátságosan kérdezte tőle: hogy van, megbékeltek-e már vele a kérők? — A keeskepásztor viszont, aki szintén hozott egy pár keesket meg gödöllyét a mai lakomára, megint megpróbált belékötni az újkoldusba: miért van itt még mindig, miért nem megy már máshova koldulni? — Odüsszeusz nem is felelt a szemtelen köteledőnek. Annál jobban esett neki, amikor a harmadik, a csordás, barátságos szóval így lépett oda hozzá:

— Űdvözlégy atyusi! Nem láttalak még itt a háznaknál. Adja meg neked a nagy isten, Zeusz, hogy jobbra forduljon a sorod, mert most — úgy látom — lehet elég bajod. Bizony,

ahogy rád néztem, mindjárt eszembe jutott jó gazdánk, Odüsszeusz. Talán ő is ilyen rongyokban jár most valahol a messze idegenben. Közben meg itthon dolyfös, garázda emberek pusztítják a házáat.

Örült Odüsszeusz a barátságos szónak. Láttá, hogy a derék csordás emberségére éppen úgy számíthat, mint a másikéra, a disznópásztoréra.

Ahogy lakomára került aztán a sor, benn a teremben tiltette le Télemakhosz Odüsszeuszt külön egy kis asztalhoz, nem messze a küszöbötől. Ugyanúgy fölhordatott neki is mindenik ételből, mint a kérőknek. Osodálkoztak is a kérők, hogy az ifjú házigazda így megsztelt a rongyos koldust, velük egy sorba helyez, csak éppen nem az ő asztalukhoz tilteti. Nem is állhatta meg az egyik garázda kérő, hogy belé ne kössön a koldusba meg a házigazdába:

— Ide hallgassatok, barátaim! — szólott a kérőkhez. — Jól megszteltte Télemakhosz a vendégét, adott neki enni meg inni bőven. De nem illik ám, hogy mi meg semmit se tegyünk érte. Becsüljük meg mi is a házigazda kedves emberét, és adjuk meg, ami jár neki.

Így szól, azzal fölkapott egy nagy marhalábat az egyik kósárból és teljes erőből odavágta Odüsszeuszhoz. Csakhogy lekapta ám hirtelen a fejét Odüsszeusz, fölötte reptt el a marhaláb és odavágódott a falhoz.

Fölháborodottan ugrott föl Télemakhosz az asztaltól:

— Szerenésd nyomorult!, hogy nem találta el a vendégem, mert most megöltelek volna ezért a gaztettedért! Mindnyájátoknak mondom: vigyázzatok, mert már elég volt, betelt a mérték! Nem tűröm, hogy bántani merjétek a vendégem! Elnézem, hogy itt pusztítjátok napról napra a vagyonomat. Már az életem sincs biztonságban föltek. Ne ingereljétek hát tovább, mert nagy baj lesz!

Megdöbbenek a kérők a bátor szavakra. Éreztek, hogy most túlfeszítette a húrt az, aki hozzá akarta vágni a marhalábat a koldushoz. Ha így folytatják tovább, könnyen kitörhet a ház-

ban a nyílt háborúság. Már pedig ők nem engedhetik meg azt, hogy az ifjú házigazda, Télemakhosz azt érezze: neki van igazsága. — Éppen ezért az egyikük ravaszul hamar le akarta csendesíteni a hangulatot. — Ne bántsa senki Télemakhosz vendégét — mondta —, hagyjanak békét a ház cselédének is. De Télemakhosz és Penelopé se halogassa már az ügyet! Hiszen meghalt már Odüsszeusz, soha nem tér vissza. Válasszon hát Penelopé férjéért a kérők közül s menjen el azzal új otthonába. Odüsszeusz háza meg maradjon meg Télemakhosznak. A többiek se fogják azután már zaklatni, ha meglett a választás.

Így beszélt az egyik kérő, Télemakhosz meg csak azt felelte rá: ő sohasem fogja kényszeríteni az édesanyját arra, hogy elhagyja Odüsszeusz házáét. Penelopé tetszése szerint cselekedhet, férjhez mehet vagy — ha úgy akarja — várhat tovább Odüsszeuszra.

Éppen ezekre a szavakra lépett a terembe két szolgálójával Penelopé. Hozta magával Odüsszeusz hatalmas íját. Nagyon szerette ezt az íjat valamikor Odüsszeusz. Egy régi barátjától kapta ajándékba, de sose vitte magával a harcba, ha elindult barna hajóján; mint kedves barát emlékét tartotta a házbán s csak az otthoni földön hordta a vállán. Amikor meg elment Trójába, az egyik elzárt kamrában akasztotta föl fényes tokjával együtt a szögére. Ezt az íjat hozta most Penelopé a férfiterembe, a tegezbe rakott nyílvevesszőkkel együtt.

Odaállt a kérők elé s elmondta nekik, hogy döntött hát végre, nem vár tovább Odüsszeuszra, hanem ahhoz megy férjhez kérői közül, aki a legméltóbb rá. Versenyre boosátja az isteni hős, Odüsszeusz íját; aki a legkönnyebben tudja fölaizani és átló vele tizenkét fejsze fókán, az lesz Penelopé férje.

Mindjárt hívta is a kondást, Eumájoszt, vegye át tőle az íjat még a tegezt a nyílvevesszőkkel és tegye azokat oda a kérők elé.

Télemakhosz meg azonnal kihívott egy hosszú zsinórt és keskeny átkot vont melléte, ott bent a férfiteremben. * Beleállí-

* A férfiterem nincs kiköveztve, csak könnyre döngölt agyag a földje.

totta a fejszékét egymás mögé sorban az árokba és feltöltötte megint az egészét. Ezzel készen volt a pálya, kezdődhetett a verseny. Csak még azt boosátotta előre az ifjú házigazda, hogy részt vessz a versenyben ő is. Ha pedig sikerül fölaizani neki az íjat és átlóni a nyílvevesszővel mind a tizenkét fejsze fókán, akkor Penelopé nem hagyja el édesapja házáét, itt marad és várja tovább vele együtt Odüsszeuszt. Rögton meg is próbálta fölaizani a hatalmas íjat. Háromszor próbálta és negyedszerre tán még meg is teszi, ha nem veszi észre közben, hogy Odüsszeusz titkon int a szemével: ne folytassa tovább, adja oda inkább az íjat a kérőknek, hadd próbálják meg előbb azok. Erre Télemakhosz gyorsan letette az íjat, mondván, hogy fiatal és gyöngye ő még ehhez.

A kérők meg sorban vették a kezükbe a hatalmas íjat és próbálgatták, hátha meg tudnák tenni ők is azt, amit Odüsszeusz játszva megtett azelőtt bármikor. De bizony, akárhogy erőlködtek, mégcsak fölaizani se tudták, nemhogy megpróbálták volna vele még a nyílővést is. Balról kezdték és jobb kéz felé adogatták egymásnak az íjat úgy, ahogy a bort szokták töltögetni nekik az asztalnál. Már a vége felé járt a sor, de még egyikük sem bologult vele. Nagyon megharagudott erre az a kérő, aki a legtekintélyesebb volt közöttük — a többiek is mind a vezérüknek érezték őt. Még nem vette kezébe az íjat, de óvatosabb is volt, mint a többiek. Hamar megparancsolta a szolgálóknak, hogy rakjanak tüzet és hozzanak neki egy darab fagyvút; meg kell lágyítani előbb egy kicsit azt az íjat, nem lehet anélkül fölaizani, mert még eltöri valamelyik.

Közben Odüsszeusz gyorsan kiment egy pillanatra a házból az udvarra. Odáhvita magához a kondást meg a csordást. Tudta, hogy kettőjükben megbízhat. Emberségesen viselkedett mind a kettő az elmúlt napokban, jól megállták a próbát. Nem titkolta hát tovább előtűk a nevét, megmondta nekik, hogy ő az, akit oly régóta hiába várnak: Odüsszeusz. Mindjárt megmutatta nekik a lábán azt a sebhelyet is, amelyről előző este a dajka fölismerte. — Sírva borult a nyakába erre a nem várt fölfedezésre

a két jó ember. Ő meg hamar megnomolta nekik, hogy most aztán szedjék össze minden erejüket és ügyességüket, mert itt a leszámolás órája. Mindjárt kitör majd a küzdelem bent a férfiteremben, közötté meg a kérők között. Álljanak akkor mellé és segítsenek neki, mert nem lesz könnyű egyedül harcolnia annyi ember ellen. Fiát, Télémakhoszt beavatta már a tervébe. Nem maradt a nagyteremben egyetlenegy darab fegyver sem. Kihordatta már azt onnan Télémakhosz egy nappal azelőtt. Ők meg záriák be a terem ajtóit, nehogy valaki segítséget vagy fegyvert hozhasson a kérőknek. Az asszonyoknak meg mondják meg, hogy zárkózzanak be a felső termekbe, egy se jöjjön oda közejük, míg vége nincs a nagy leszámolásnak.

Így szótte a tervet Odüsszeusz két hű emberével, majd megtaná ment vissza a nagyterembe a kérők közé. A kérők ezalatt a tűz melegénél próbálgatták fagygyúral lágyítgatni az íjat, hát ha úgy jobban sikerülne nekik. De csak nem mentek semmire még így se. Úgy döntöttek aztán, hogy nem is erőlködnek most már tovább. Talán azért is nem tudták fölajzani az íjat, mert Apollón isten ünnepe ez a nap. Hanem majd inkább másnap újra kezdik a versenyt. Maradjanak a fejszék is ott a helyükön, nincs még vége a próbának, csak éppen pihenőt tartanak.

Így határoztak a kérők és már tiltak volna vissza az asztalhoz, hogy folytassák a lakomát. De odalépett hozzájuk a koldus Odüsszeusz, és azt kérte tőlük: engedjék meg neki is, hogy próbát tegyen az íjjal, tudni szeretné, van-e még a karjában akkora erő, mint egykor régen, vagy talán már elsorvadt a sok bolyongásban meg a nyomorban!

Nagyon felháborodtak a kérők, ahogy ezt hallották. Hogy merészel ilyen megesak gondolni is ez a rongyos, vén csavargói Versenyre kiállani velük, az ifjú és dalilás kérőkkel! Hát nem elég neki, hogy megtűnik itt maguk mellett a teremben? Még ij is kellene?

Hiába próbálta védelmébe venni a koldust Pénélopé: engedjék csak meg neki, hiszen nem akarná őt feleségül venni az idegen annygy sem. De ha mégis meg tudná tenni azt, ami a kérők-

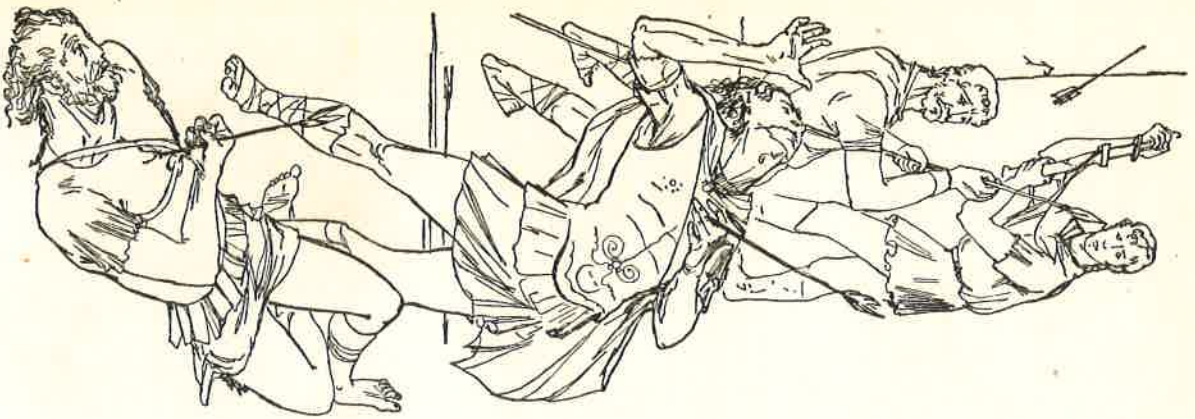
nek nem sikerült, akkor ő, Pénélopé gazdagon megjutalmazza, ad neki ruhát, köpenyt, sarut meg fegyvert; még tovább is jut-tatja az útján oda, ahová az idegen akarja. — De hiába állt az idegen mellé a ház asszonya, a kérők csak nem akarták megengedni, hogy kezébe vehesse az íjat. Nagyon röstellték volna, ha ez a rongyos öreg koldus tútlesz rajtuk és megszegyeníti őket. Erre aztán az ifjú házigazda, Télémakhosz vette át a szót néki, Télémakhosznak, hiszen édesapjának, Odüsszeusznak volt az a fegyvere. Ő pedig annak adja a kezébe, akinek akarja. Minden csak szépen vissza Pénélopé a főső terembe. Majd gondoljuk lesz az íja a férfiaknak és közöttük főként neki magának, a házizgazdának.

Így beszélt az ifjú Télémakhosz, és tetszett a beszéd az édesanyjának. Mindjárt el is távozott szolgálóleányával a férfiteremből. Télémakhosz meg intett a derék kondásnak, Eumájosznak, vigye oda az íjat a koldus vendégnek.

A kérők még ekkor sem hagyták abba a szemtelen gúnyolódást. Pedig már minden készen állott a nagy leszámolásra. Szólt már a kondás az öreg dadusnak — mintha Télémakhosztól kapta volna a parancsot —, hogy ne engedjen be a nők közül senkit a terembe, ha lármát vagy kialtozást hallana. Bezárták már az ajtókat is mind kívülről.

Az öreg koldus meg — Odüsszeusz —, ahogy kezébe vette régi jó íját, gondosan megvizsgálta, végig tapogatta: szű nem rágta-e meg a szarvát, míg ő távol időzött, nem repedt-e meg valahol? — A kérők, ahogy ezt látták, csúfolkodva szóltak egymáshoz: milyen ravaszul tapogattja az öreg, látszik rajta, hogy ért ám az íjhoz, tán neki is van otthon egy ilyen! — De Odüsszeusz nem ügyelt ostoba beszédükre, könnyedén rátekerde az íja az ideget, majd erős kézzel meghajlította, közelebb húzta egymáshoz a két szarvát, úgy fölajzotta, mintha csak játékszer lett volna. Aztán jobbjával próbaként megpendítette, mint lantos a húrt. Elesen szólt az, mint a fecske hangja. Elsápadtak erre a kérők haragjukban, Zeusz pedig jelt adott a magasból:

megdördült felettük az ég válaszul a pendülő húr szavára. Odüsszeusz pedig kihúzta az öblös tegeből az egyik gyors nyílveszőt és rátette a húrra. Majd célozva szilárdul kilőtte a nyilat. Nem is tévedett, könnyedén átsuhant érchegyű vesszeje mind a tizenkét fejcsának a fókán. Ő meg így szólt kedves fához:

— Telemakhosz, nem hozzád szégyent a vendéged: nem vétettem el a célt, nem is bajlódtam hosszan és hiába az új idegével, megvan a teljes erőm még. Hiába csúfoltak, gyaláztak a kérők. Most pedig itt az idő, hogy vaasorát készítsünk nekik, méghozzá világos napfénynél.

Ezzel elhajította rongyait a leleményes Odüsszeusz és oda-szókkent a küszöbre; kezében volt fja meg a sok nyílveszővel tömött nagy tegez. Aztán újra célzott, megint pendült egyet a húr, és holtan bukott alá a kérők vezére.

Letű is erre szörnű nagy kavarodás a teremben! Szinte mondani sem kellett, tudták már a kérők maguktól is, hogy Odüsszeusz lépett most közéjük. Hamar keresték őket is a fegyvereiket, de nem találtak

egyet sem. Régen kihordatta már azokat Telemakhosz a kamrába. Többen elhullottak már a kérők közül, mire a kecskepásztor, aki melléjük állott, kiszökött a hátsó ajtón és fegyverhez juttatta őket is, hozott nekik egy pár kardot meg dártdát. Még szerencse, hogy a derék kondás meg a csordás ártalmatlanná tette valahogy az álnok kecskepásztort, mert bizony fölfegyverezte volna a kérőket is mind, s akkor bizony Odüsszeusz meg Telemakhosz kettesben aligha bír velük. Még így is irtózatos túlerővel kellett megküzdeniök. Mert a kérők nem adták meg magukat; fölébredt bennük a virtus, vívőzül harcoltak ők is az utolsó szál emberig.

Csak azért győzhetett Odüsszeusz meg a fia, Telemakhosz, mert mellettük állott Pallasz Athéné. Előbb Mentór képében támogatta őket, majd pedig fecske alakjában fől szállott az egyik gerendára, onnan irányította a küzdelmet.

Mire leszált a nap, vége lett a nagy haroknak. Odüsszeusz meg Telemakhosz egyedül maradt a csataterérré változott férfiteremben. Nem kímélék ádáz ellenségeiket. Csak kettőnek igyekeztek: a lantosnak meg az egyik derék hírnöknek. Ezek ketten kényserűségből szolgálthak eddig is a kérőknek.

Pénélopé fölsiméri Odüsszeuszt

Vége volt már a nagy leszámolásnak, amikor Odüsszeusz fölkiült az öreg dadust, Eurükleját a felső terembe Pénélopéért. Lelkendezve szaladt az öreg anyó és vitte a hirt a ház asszonyáinak:

— Ébredj, leányom, Pénélopé, mert hazajött a férjed, Odüsszeusz és végzett a gonosz kérőkkel!

De Pénélopé annyira belefásult a nagy várakozásba meg a sok csalódásba, hogy most, amikor végre valóra vált a reményisége, már el sem aharta hinni, hogy ez lehetséges.

— Kedves anyó, hogy mondhatsz ilyet? — felelte. — Talán elvették az eszed istenünk? Miért üzől velem ilyen gonosz tréfát?

Hát hogyan jött volna meg az én drága jó férjem? Odavesszett ő végleg a nagy tengeri úton! Bizony mondom, ha más akar na így tréfolni velem, csúnyán megbüntetném. Eredj hát dolgodra és hagyd el az izetlen tréfáit!

De az öreg dajka csak nem tágtott:

— Nem gúnyollak én, édes gyermekem! A szintiszta igazságot beszélem! Úgy van, ahogy mondom: hazajött a te drága férjed, az én kedves Odüsszeuszom! Ő, a rongyos öreg koldus az, akivel tegnap beszélgettél! Most meg elvette a kérőkötől azt a hatalmas nagy íjat, amit levittél közétük a terembe, ő lett a verseny győztese. Utána pedig sorra lenyilazta a gonoszokat mind. Nincs már odalent egyetlen kérőd se! Végzett mindnyájukkal a nagy Odüsszeusz. Hidd el hát, hogy csakugyan ő van itt! Hiszen Télemakhosz azóta, hogy hazajött Püloszról, tudja is már régén, hogy ki az az öreg koldus, aki a háznakhoz érkezett; csak azért tikolta eddig, mert apa és fiú együtt akartak végezni a kérőkkel.

Így beszélt az öreg dajka. Csak arról hallgatott bölesen, hogy a lábmosás óta tudta már ő is: itt van a házban Odüsszeusz. Úgy gondolta, okosabb lesz, ha nem szól erről egy szót sem Pénélopé előtt. Pénélopé meg, ha nem is tudta még elhinni, azt hogy csakugyan megjött Odüsszeusz, a másik jó híre azért mégis felfigyelt már: azt mondja a dajka, hogy az idegen elvette az íjat a kérőkötől, ő lett a verseny győztese és utána sorra lenyilazta a gonoszokat mind. Ebben lehet valami igaz! Csakugyan ott volt akkor még ő is, Pénélopé, amikor az idegen próbát akart tenni az íjjal. Hátha sikerült neki valóban! Az se lehetetlen, hogy utána meg végzett is a kérőkkel is! Hiszen gyalázatosan bántak ezek a garázda fiúk vele is! Alig érkezett a házhoz, máris hozzávágta egy zsámolyt. Talán azért is állott most bosszút rajtuk, amikor mégis megkapta az íjat. — Így gondolkozott Pénélopé s ezért mindenekelőtt azt akarta hallani, hogyan is történt hát a kérők megbüntetése.

Erre azonban a dajka csak annyit mondhatott, hogy ő Télemakhosz parancsára bezárta a férfiterem ajtóit, nem érezhetet

be senkit, amíg nem hívták. Most viszont azt parancsolta neki Odüsszeusz, hogy hívja le a nagyterembe az asszonyát, lássa ő is, hogy megszabadultak a kérőkötől.

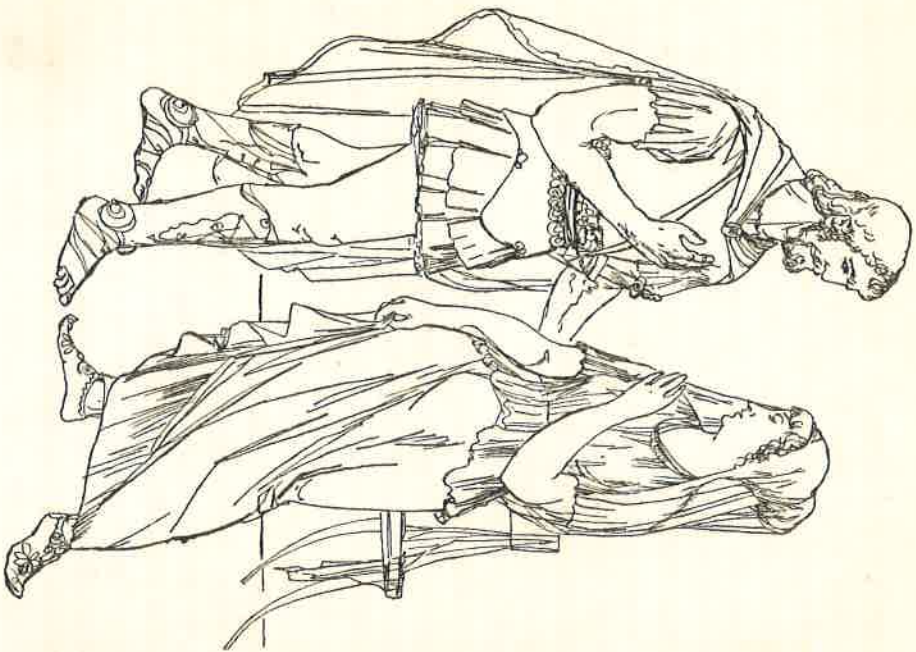
Nem is kételkedett Pénélopé ekkor már abban, hogy a kérők elnyerték megérdemelt büntetésüket. Csak azt nem tudta sehogy sem elhinni, hogy Odüsszeusz lett volna az, aki megbüntette őket. Talán inkább egy isten volt az, aki megelegette a sok gonoszságot és leszállt az Olümposzról, hogy bosszút álljon rajtuk! Igen, úgy lehet ez, talán éppen a vendéget védő isten ölte meg őket azért, hogy olyan elvetemültek voltak a hozzájuk érkezett koldussal szemben.

Az öreg dadus erre megegyezte magát és tett még egy utolsó próbát, hogy meggyőzze az asszonyát arról, csakugyan Odüsszeusz jött haza: bevallotta, hogy ő már akkor fölsímerre gazdáját egy biztos jeltől, a rajta levő sebhelyről, amikor előző este megmosta a lábát. Csak azért nem szólt erről eddig, mert erősen megtiltotta ezt neki maga Odüsszeusz. De hát jöjjen Pénélopé és lássa a szemével!

Le is ment aztán Pénélopé. Ott tilt már akkor Odüsszeusz az egyik oszlop tövében és várta, mit mond majd a felesége, ha meglátja. De Pénélopé még mindig nem tért magához. Kábultan tilt le ő is a tűzhely mellé, szemben Odüsszeusszal, és csak nézte a különös idegent, akivel egy nappal azelőtt olyan hosszan beszélgetett. Ő volna hát Odüsszeusz? Hosszan, fűrkészeve nézte, vizsgálta az arcát meg egész alakját. Néha már úgy érezte, csakugyan ráismer, de aztán egyszerre megint olyan különösnek, idegennek érezte, hogy nem tudott dönteni magában.

Fia, Télemakhosz már szinte meg is botránkozott rajta: hogy lehet az, hogy anyja még csak nem is örül, most, amikor végre itt van már Odüsszeusz? Hogy lehet ennyire közömbös? Odüsszeusznak kellett védelmébe vennie a feleségét: ne ítéljen elhamarkodtan Télemakhosz! Nem is olyan könnyű megismerni őt most, amikor a borzalmas leszámolás után még csak meg sem tisztálkodott; majd talán később, ha rendbeszede magát egy kissé és ruhát váltott.

De hiába fürdött meg Odüsszeusz és hiába öltözött ragyogó ruhába, Pénélopé még ekkor sem volt bizonyos afelől, hogy csakugyan Odüsszeusz jött-e hát haza? Háttha csak megjártsza most Odüsszeusz szerepét az a vándor, aki előbb ravaszul befurakodott ide a palotába, a kérők közé, sok mindent megtudott az eltűnt házigazdáról és így akarja most átvenni elárvult örökségét.

Elhárározta hát Pénélopé, hogy tessz még egy utolsó próbát: ha ez az ember csakugyan Odüsszeusz, akkor mindjárt elárulja

majd, hogy tud valamit, amit rajta kívül senki az ég világán nem tudhat. Ha viszont ezt a titkot nem tudja az idegen, akkor mégsem ő az igazi, akkor csak hazudja magát Odüsszeusznak. Hirtelen parancsot adott hát Pénélopé a szolgáloknak ott az idegen előtt: hozzák elő azt a gyönyörű ágycat, amit egykor Odüsszeusz maga ácsolt, vigyék abba a szobába, amelyiket legjobban szeretted, és ott vessék meg neki éjszakára. De meghöklent ám erre a parancsra Odüsszeusz:

— Mit mondasz, asszony? Hozzák elő azt a gyönyörű ágycat, amelyet én magam ácsoltam? Hát hogy lehetne azt előhozni? Hiszen azt el nem mozdítja ember a helyéről, ha ki nem vágja! Vagy elfelejtetted volna talán, hogyan ácsoltam az ágycat akkor, amikor a házunk épült? Derékba fűrészeltem egyik virágzó olajfánkat, de meghagytam gyökerét a földben. Ehhez ácsoltam az ágycat, ez lett az egyik lába. Hát hogyan mozdíthatná ezt el ember a helyéről?

De most már aztán Pénélopé is csakugyan fölismerte a férjét. Aki ezt tudja, az nem lehet más, csak Odüsszeusz! Egyszerre föloldódott benne minden kételkedés, sírva borult a nyakába: — Ó hát mégis! Csakugyan te vagy hát Odüsszeusz! Megbocsáss, drága jó férjem, hogy ilyen nehezen ismertem rád. De látod, hűsz esztendő nagy idő! Mindig reád vártam ezalatt és mindig olyannak láttam az arcod, ha reád gondoltam, amilyen akkor voltál, amikor elmentél. Eddig csak azt hittem, hasonlítasz az én régi Odüsszeuszomhoz, de most már látom, te magad vagy az!

Léiertésnél

Sok szenvedés, bolyongás után hazaérkezett hát végre a leleményes, nagy Odüsszeusz, aki tízévi ostrom után elfoglalta ravasz eselével Trója várát. Tíz évig tartótt az ostrom és utána újra tíz évig a hosszú, nagy bolyongás. Otthon volt már a palotájában és leszámolt a dőltyős kérőkkel. Azzal pedig, hogy felismerte végre felesége, Pénélopé is, vége lett megpróbáltatásai-

nak. Most már nyugodtan élhetett tovább otthon övének, családjának és népének.

Igaz, Teiresziász azt jósolta neki az alvilágban, hogy útra kell majd még egyszer kelnie: vegyen egy evezőlapátot a vállára és induljon el messze a szárazföldön olyan népek felé, akik sose láttak tengert és azt se tudják, mi az a tengerjáró bárka. Ha meg találkozik majd az úton valakivel, aki magászóró lapátnak nézi a vállára vetett evezőt, álljon meg azon a helyen, szűrja ott földbe az evezőjét és mutasson be fényes nagy áldozatot Poszeidón istennek. Csak így engesztelheti majd ki az egyszemű óriás apjának haragját. Ez az út és ez az áldozat hátra volt még. De ez már nem lett olyan súlyos és nehéz próba, mint a tízéves bolyongás kalandjai. Mielőtt ide indult volna, még csak egyetlenegy teendője volt, amire szíve vágya is hajította: el kellett mennie, ki a tanyára, édesapjához, az ősz Láértészhez.

Húsz évvel azelőtt, amikor elindult görbe hajóján Trójába, Láértész is ott volt a palotában a búcsúztatók között. Most, hogy visszatért, érezni akarta, hogy nemcsak Pénelopéhez, a hű feleséghez, meg a felserdült Télemakhoszhoz jött haza, hanem édesapjához, az öreg Láértészhez is. Édesanyját, Antikleját úgysis elvesztette már, őt csak az alvilág árnyai között láthatra viszont akkor, amikor Kirké szigetéről elment a világ végére, a halottak birtalmába.

Másnap reggel hát, ahogy fölébredt, sarut kötött a lábára és megparancsolta kedves fiának, Télemakhosznak, meg a derék Eumájosz kondásznak és a hű csordásznak, vegyenek magukhoz ök is fegyvert, kardot, dárdát, sisakot, mert útra indulnak együtt mind a négyen, kimennek a tanyára Láértészhez.

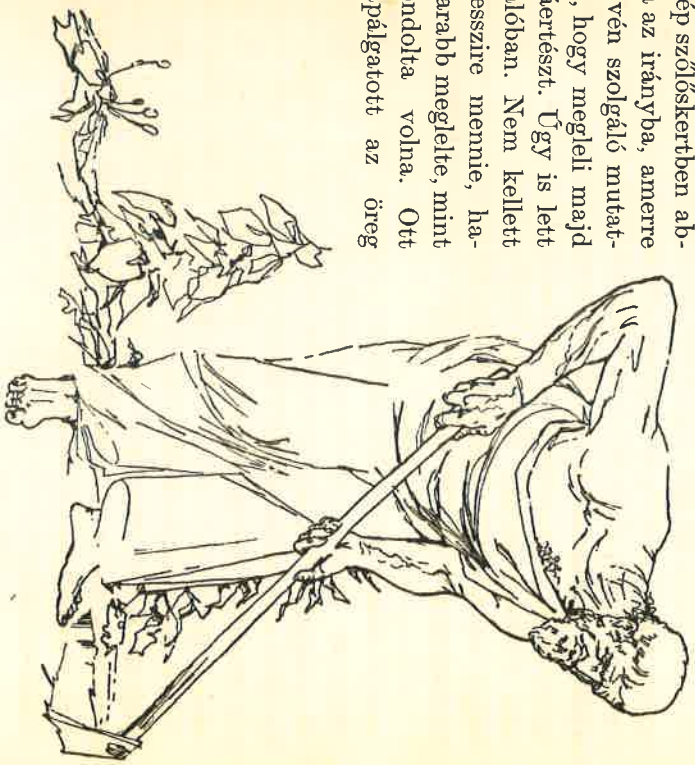
Pénelopé egyik hű szolgálója, Doliosz gondozta fiaival és népes családjával együtt ezt a szőlőskerti tanyát. A szőlőn kívül gyümölcsösből meg veteményeskertből állott a tanya. Itt húzódottt meg az öreg Láértész akkor, amikor elvesztévé drága feleségét, Odüsszeusz édesanyját, nem akart már embert látni maga körül, csendességre vágyódott, úgy kívánta megérni még fiának hazajöttét Trójából. Egy vén cseléd, fáradt öregasszony volt csak

itt mellette, az viselte gondját úgy, ahogy tudta. Mert nem sok kellett már az öregnek. Csak éppen, hogy legyen mellette valaki, horjón vizet a kútról meg ördíjön néha egy kis árpát, búzát kenyernek. A többiről gondoskodott ő maga.

Ahogy megérkeztek Odüsszeuszek kora reggel a tanyára, nem találtak a házban senkit, csak az öreg cselédet. A többiek elmentek Doliosszal meg a fiaival tisztogatni a szőlőskertet, meg hogy rendezhessék egy kissé az ócska sövényét. Kiment a kertbe kúlon a többiekkel, magában, az öreg Láértész is.

Meghagyta ekkor Odüsszeusz hármuknak — a kanásznak, a csordásznak meg a fiának, Télemakhosznak —, menjenek csak be ök a házba és készítsenek gyorsan nagy ünnepi lakomát. Vágyják le a legszebb nagy hizott sertést. Legyenek készen mindennel, mire ő visszatér. Ő meg kimegy a kertbe az édesapja után.

Elindult azután a szép szőlőskertben abba az irányba, amerre a vén szolgáló mutat-ta, hogy megleli majd Láértészt. Úgy is lett valóban. Nem kellett messzire mennie, hamarabb meglelte, mint gondolta volna. Ott kapálgatott az öreg

csendesen előregömnyedve a viruló nagy tölkek között. Rossz rongy borította a testét. Otromba, foltos ökörborsarut fűzött a lábára, hogy ne szúrja a tövis. Kezét is rongyokba burkolta, tüske meg ne sértse, úgy fogta a kapát. Fejére meg ócska, nagy kecskebőrösüveget húzott. De nagyon meglátszott ám rajta a gyászos öregség szomorú bánata.

Megállt Odüsszeusz, ahogy észrevette, egy körtefa tövében és csak nézte egy darabig elszoruló szívvel, hogyan dolgozik az öreg. Milyen más volt akkor, amikor utóljára látta, hús évvel azelőtt, ahogy búcsúztatattal Fájtt akkor is láttnia az édesapját. Könyvek csillogtak a szemében, úgy nézett rá, a távozóra. De milyen más volt akkor a búcsú fájdalmat! A dalias hős vetett akkor búcsút háborúba induló fától. Büszke termete erőben pompázott, a halántéka is csak alig ősült még. Most meg egy szegény kis hajlott öreg, csúf rongyokba burkoltan, reszkető kézzel, bizonytalan mozdulatokkal emelgeti a kapát. Néha tesz egy-egy lépést előbbre, de alig húzza maga után a lábát. Földre szegezi a szemét, föl se néz már, csak azt látja, ami előtte fekszik az úton. Látszik rajta, neheze érik a munka, de mégsem hagyja abba; írja kapájával a gyomot, tisztogatja a kertet. Néha fölemel egy-egy eltévedt, földre futó indát, kötözi, igazgatja, egyengeti fölfelé az útját. De mindez olyan lassan, nehezen megy már: nyomja az aggot a gyászos öregség súlya, terhe.

Csak némán nézte Odüsszeusz az apját, és könnyek gyűltek a szemébe. Nem tudta, hogy menjen oda hozzá, mit mondjon neki és hogyan boruljon a nyakába. Elbírja-e ez a szegény törődött öreg a váratlan örömmel kitörő viharát? Vajon nem hasad-e meg szíve a boldogságtól, ha odamegy hozzá és azt mondja neki: megjöttem, édesapám, itt vagyok, én, a fiad, Odüsszeusz! — Nem, ezt mégse teheti, ezzel könnyen súlyos bajt okozhat. Valahogy föl kell készítenie még előbb az édesapját a találkozásra, csak azután mondhatja meg neki az igazat. Némi tétovázás után odalépett hát hozzá és szelíd hangon így kezdett beszélni:

400

— Milyen szép rendben tartod ezt a gyönyörű kertet, te jó öreg! Látnom, gondját viseled mindennek. Hiszen virul itt az olajfa, szőlő, füge, körte, az alma meg a veteményes ágy. Bizony olyan a te kerted, hogy örül az ember szíve, ha rá néz. Pedig mint most is. De mondd hát, miért nem törődnek már egy kissé már ennél jobb ruhát is reád, hisz megérdemled te azt a munkát! Meg az sem illik ám, hogy téged öreg létedre így dolgoztassanak! Vajon ki az a gazda, akinek a kerjére vigyázol? De talán útbaigazíthatnál engem is?! Messze földről jöttem most és keresek itt valakit Ithakában, aki már réggében a vendégbarátom lett. Azt mondta akkor, amikor nálam járt, a hős Láértész az apja, s itt él a családja Ithaka szigetén. Ő maga is úton járt akkor, éppen Trójából tartott hazafelé, úgy tért be hozzám és lett a vendégem. Én magam szívesen láttam palotámban. Amikor meg elment, adtam neki emléke gyönyörű ajándékot, rengeteg aranyat, színezüst vegyítővördröt virágos díszel, drága kőpenyűt, palástot, szőnyeget meg inget. — De vajon mi lett azóta az én kedves vendégbarátomból, a hős Láértész fából? Hazatért-e Ithakába úgy, ahogy tervezte? Vagy talán azóta meg is dani nekem erről a barátomról, te jó öreg? Mert azt hiszem, régóta élhetsz te már ezen a szigeten. Talán ismered is azt, akit keresek, Láértész fiát, Odüsszeuszt!...

Igy beszélt ravaszul Odüsszeusz az édesapjához. Lassan, óvatosan készítgette elő a nagy leplezésre. Az öreg meg abbahagyta munkáját, leeresztette kezéből a kapát, rá is dőlt egy kissé félkarjával, leeresztette a kezét, nyugtalan szemmel az idegen szavát. Fiaról, Odüsszeuszról hallott most hírt. Boldogan bólogatott reszkető fejével, amikor azt mondta, az idegen nála járt Odüsszeusz, vendégül látta palotájában, amikor hazafelé tartott Trójából, még az udvaron meg is ajándékozta, ahogy elbúcsúztak. Igen, igen, ezt jó volt hallgatni a vén Láértésznek. Érezte, hogy sebesebben ver keblében az öreg szív, amikor ezt

hallja. Már tódult is fejébe a vér a fölszállanó reményre. De aztán mégis, hogy abbanmaradt a kezdődő örömi! Tőle akarja hallani az idegen: hazajött-e már Odüsszeusz! Ő istenem, kár volt hát még oly korán készülni az örömmel!

Igen, ismeri jól Láertész fiát, hiszen az ő gyermeke az, akit az idegen keres. De nincs itt most az övéi között; gonoszok bitorlják a házat — felelte a kérdésre. Inkább azt mondja meg az idegen, kicsoda ő, honnan jött és hol a hazája? Távol-e vagy közel? Hol látta vendégül Odüsszeuszt? És mikor történt az? Mos-tanában vagy talán már régebben, éveikkel ezelőtt?

Látta Odüsszeusz apjának izgatott kérdésein, mennyire jól tette, hogy nem beszélt vele mindjárt nyíltan. Már az Odüsszeusz név első említésére is olyan nyugtalan lett a jó öreg, hátha még azonnal megmondja neki a szintiszta igazságot! Érezte, hogy tovább kell még folytatnia egy kicsit az alakoskodást, így talán jobban előkészítheti a nagy öröme.

Arról kezdett hát beszélni előbb, kicsoda ő, honnan jött, és hol a hazája. Csak utána tért rá arra a kérdésre, mikor látta magánál vendégül Odüsszeuszt:

— Van annak már öt éve is, hogy nálam járt Odüsszeusz, a szegény! Akkor távozott el tőlem. Pedig milyen jó égi jeleket kapott, ahogy elindult! Örült neki ő is, meg én is. Biztosra vet-tük, hogy hazaér már övéhez!

Így akarta fölébresszeni Láertészben a reményt. Azokról a kedvező égi jelekről beszélt, amelyeket Odüsszeusz öt évvel azelőtt indulásakor kapott. Hátha megérti ebből a szegény aggódó apa, hogy nem kell félnie, van még remény, majd visszatér fia, Odüsszeusz, csak ő — Láertész — ne vesztse el a hitét, hiszen a másik alig várja már, hogy megmondhassa neki: édesapám, én vagyok a fiad, Odüsszeusz!

De a ravasz és ügyes Odüsszeusz ezúttal mégis rosszul számított. A jó öreg édesapa nem azt érezte szavaiból, hogy remélhet még, hanem épp az ellenkezőjét. Ha már öt éve annak, hogy utóljára látta az idegen az ő fiát, Odüsszeuszt, akkor hiába voltak azok a kedvező égi jelek. Hiszen azóta sem ért még haza, úgy

látszik, csakugyan odaveszett hát az úton. És erre a gondolatra egyszerre úgy érezte az öreg, hogy elhagyja anélkül bizonytalan, remegő ereje: összeesuklott, sírva fakadt, heves zokogás rázta szárny vállát. De elvesztette erre az idegen is az egyensúlyát; nem tudott már okosan, ravaszul fontolgatva színléni. Hirtelen odaugrott hozzá, átkarolta és könnyek között vigasztalta:

— Édesapám, hiszen én vagyok az, akit kérdezel! Megjöttem hűsz esztendő után végre a hazámba. Itt maradok most már végleg, nálad!

Így vigasztalta Odüsszeusz a zokogó Láertészt. De szavainak egyelőre csak annyi hatása lett még, hogy az öreg lassan abbahagyta a sírást. Nem értette meg a hirtelen fordulatot és kissé bizalmatlanul nézte a különös idegent, aki most egyszerre azt állítja magáról, hogy ő Odüsszeusz. Bizony meg kellett még győznie Odüsszeusznak saját édesapját is arról, hogy csakugyan igazat beszél.

Elmondta neki, hogyan küldte őt egyszer régen, még kora ifjúságában az apa, Láertész, anyai nagyvajáéhoz látogatóba; hogyan sebesült meg az úton Odüsszeusz egy vadkan agyaráttól, fíne, itt van még most is az a bizonyos sebhely a lábán. (Erről ismerte meg két nappal azelőtt az öreg dajka, Eurükleja is!) Azután elmesélte azt is, hogyan kapott később ajándékba Láer-tészől szépen termő gyümölcsfákat éppen ebben a kertben: tizenhárom körte-, tíz alma- meg negyven fügefát és ötven gyöngyű szőlőfőkét. Sorra megmutatja ezeket az ajándékfákat akár még most is.

Erre aztán csakugyan föloldódott már Láertészben is a bizalmatlanság. Valóban Odüsszeusz jött hát el most hozzá. Meg-eredtek újra a könnyei a boldogságtól, de most már csak esen-desen, nyugodtan sírdogált:

— Vannak hát még istenek az Olümposzon, akik megadták ezt a régen várt szép napot!

Apa és fia együtt mentek vissza ezután a tanyára. Ott lelék Télémakhoszt a híú kondással meg a derék csordással. Éppen a

húst szeletelték meg a sötétlő fényes bort vegyítették, mindent előkészítettek már a nagy ünnepi lakomáira. A vén szolgáló megfürdőt készítette az öreg Láértésznek, és elővette régi szép ruháit; régen ott feküdtek már ezek akkor a ládában; azóta, hogy meghalt hű felesége, sohasem öltötte magára azokat Láértész. De most az ünnep tisztelétére mégiscsak előkerítették a ládából. Megfürdött aztán és megkenete magát olajjal, majd magára öltötte a szép ragyogó ruhát, úgy tilt az asztalhoz. De ahogy megfürdött és szépen felöltözött Láértész, közben úgy megfáradott a nagy örömtől, hogy esoda volt látni. Felderült az arca és olyan függően mozgott, hogy elsodálkozott rajta még a fia, Odüsszeusz, meg az unokája, Télemakhosz is.

Éppen lakomához akartak már ülni, amikor megérkezett a szőlőskertből fáradtan az öreg Doliosz is fiaival. Végeztek a napi munkával és most hazajöttek, hogy ebédeljenek. Ahogy beléptek, eléllt szemük-szájuk a nagy esodálkozástól. Nemcsak, hogy dusan terített asztal várta őket, hanem ott látták fényes ragyogó ruhában az öreg Láértészt is, aki mintha meg is fiatalodott volna. Meg ott állt mellette az egyik oldalon unokája, az ifjú Télemakhosz, a másik oldalon meg egy nagytermetű szép „idegen”. Azon, hogy ott találták a házban a kondást meg a csordást, már nem is esodálkoztak. De az öreg Doliosznak se kellett sok! Éppen csak hogy ránézett az idegenre Láértész jobbján, már meg is ismerte. Egy szempillantás alatt tudta, hogy ez bizony az ő derék gazdája, Odüsszeusz. Sírva szaladt oda hozzá, ölelte, esókolta arcát, kezét, ahol csak érte:

— Drága fiam, édes gazdám, Odüsszeusz, csak hogy megjöttél hát végre! Mindig tudtam én azt, nem hagysz el bennünket örökre! De hát tudják-e már rólad otthon a házadban, hogy itt vagy? Nagyon várt ám téged jó feleséged, Pénélopé is! Hamar küldjünk el hozzá valakit, hadd tudja meg ő is a jó hírt azonnal.

Ez volt a derék szolga első gondolata: küldjenek el valakit mindjárt a hírrel Pénélopéhoz. Mert nagyon szerette ám Doliosz Pénélopét; ővele került ide a házhoz is, amikor feleségül vette Pénélopét a Láértész fia, Odüsszeusz.

Megnyugtatták aztán a derék Dolioszi: nem kell hírnökök küldeni Pénélopéhez, tudja már ő is, hogy megjött a férje, hiszen éppen tőle jött most Odüsszeusz ide ki a tanyára.

Ezek hát mindnyájan a dusan terített asztalhoz ültek és boldogan ünnepelték a régen eltűnt Odüsszeusz hazatérését.

A költés

Közben a városban híre ment, hogy Odüsszeusz előző nap este végzett a kéréssel. Az itahakai nép nagy része megnyugvással vette tudomásul, hogy a garázda gonoszok elvették méltó büntetésüket. Hiszen a legtöbbben annyig sem helyeselték a hivány kérék eljárását. Sokan bosszankodtak azon, hogy így bának a dolyfős ifjak a régen eltűnt jó király árván maradt családjával. Ezek most öittek a hírek, hogy hazatért hát végre Odüsszeusz és leszámolt a kéréssel. De nem úgy a többiek. A kérék rokonai fájlalták azoknak az elvesztését, akiket lenyilazott az ijverseny után Odüsszeusz. Ezek lázítottak most a népgyűlésben Odüsszeusz király ellen. Fölhánytorgatták azt is, hogy milyen nagy hadsereggel kelt útra hús évvel azelőtt Odüsszeusz, amikor Trója ellen vonult, és ime, most láthatják, egyes-egyedül tért csak vissza hazájába: a többiek mind odavesztek. Vajon nem Odüsszeusz hibája és bűne volt-e ez? (Arra nem gondoltak az ostobák, hogy mennyit szenvedett Odüsszeusz a társaiért, meg hogy csakugyan mindent megtett azért, hogy épségben hazahozza őket is. Saját gonoszságuknak és ostobaságuknak köszönhették a többiek, ha mégsem jutottak vissza hazájukba, úgy mint Odüsszeusz. — Erre nem gondoltak most a kérék lázongó rokonai.) Csakugyan sikerült is összetoborozniok a békélenekből egy egész kis hadsereget. Fegyvert, kardot, dárdat meg újat vettek magukhoz mindnyájan és megindultak ők is ki a tanyára, hogy végezzenek Odüsszeusszal meg fával, Télemakhosszal. Hallották már ők is, hogy Odüsszeusz kora hajnalban ki ment a tanyára Láértészhez, ott akarták most meglepni. Úgy

tervezték, hogy utána majd fölsoztiák maguk között Odüsszeusz házáat meg egész birtokát és új királyt választanak maguknak.

Igy készülődött a lázongók serege Odüsszeusz ellen, amikor Athéné, a bölcsesség istenszónya elment felséges apjához, a legfőbb istenhez, Zeuszhoz, és megkérdézte tőle: mi történiék most már ezek után? Vajon azt akarja-e Zeusz, hogy most, miután hazatért Odüsszeusz és végzett a dőltyös kérőkkel, csakugyan elpusztuljon ő is, és új királyt válasszanak maguknak az itihakaiak? De Zeusz erre azt felelte, hogy ez nem lenne méltányos. Odüsszeusznak igaza volt akkor, amikor megbíntette a házába betolakodott embertelen és gonosz kérőket. Nincs igazuk a békétleneknek. Akadályozza meg Athéné a további verontást, csendesítse le a lázongókat és teremtsen végre békét Itihaka szigetén. Csakugyan így is lett nemsohkára.

Éppen végeztek már a lakomával Odüsszeuszték künn a tanyán Láértésszel együtt, amikor hallották, hogy jönnek ám fegyveres erővel az elégedetlenek. Hamar fegyvert ragadtak ők is mindnyájan, még az öreg Láértész is dárdát, kardot vett a kezébe, örült, hogy fával és unokájával együtt mehet a harcba ismét. Kivonultak hát mindnyájan, hogy megütökközzenek a támadókkal, de elhatározták, hogy ők maguktól nem kezdenek harcot ellenük.

Nem is kellett sokáig várnok. A lázadók vezére, alig ért egymás közelébe a két szembenálló csapat, máris elhajította dárdáját: egyenesen Télemakhoszt akarta megölni vele. De Odüsszeusz sem volt rest, hamar elhajította ő is a dárdáját, és máris holtan bukott alá a lázadók vezére. Nagy kavarodás támadt erre a lázadók között. A jó Eumájosz kondás, a hű osorodás, Télemakhosz meg Doliosz egész házanépe nagy támadást akart indítani, hogy végezzen a lázadókkal. Lett is volna ott mindjárt akkora vérengzés és oly nagy győzelem, hogy ehhez hasonlót csak akkor nyert még Odüsszeusz, amikor Trója mezején küzdött a bajtársaival. De aztán mégsem került sor ilyen összeecsapásra, mert nagyot dörögött az ég és lecsapott Zeusz villáma a harcolók közé.

Athéné istennő meg a bölcs Mentór képében odalépett Odüsszeuszhoz és ménsékleltre intette:

— Szüntesd a harcot, isteni sarj, Láértész fia, leleményes nagy Odüsszeusz! Látod, lecsapott közéték Zeusz villáma! Nem akarják már az olimposzi istenek, hogy hiába ontsátok egymás vétét. Látod azt is, hogy megfutamodtak már a békétlenek, te se tildözd tovább őket. Boosáss meg nekik, felejtsd el a mai lázadást és uralkodj tovább népeden bölcsen és békével, mint azelőtt is. A nagy istenek feledést borítanak minden szenvedésre, bőség és béke virul majd köztetek mindaddig, amíg elér a késő őregkor és csendes halálad.

Igy beszélt Athéné Mentór képében és egyszerre eltűnt Odüsszeusz mellől. Visszament a nagy Olimposzra az istenek közé, Odüsszeusz pedig megbékélt a népével, boldogan élt és uralkodott tovább, késő, csendes öregségéig.

FÜGGELËK

Merre járt Odüsszeusz és hol van Ithaka szigete?

Az Odüsszeusz kalandjairól szóló elbeszélések abban az időben alakultak ki, amikor a görögök már tengertjáró, hajós, kereskedő néppé lettek. A görögök hazájának, a Balkán félsziget déli részének tengerpartja rendkívül jól tagozott; sok itt az öböl, tengerbenyúló félsziget és sziget. Szinte azt mondhatnánk: a táj maga csábítja az embert hajózásra. Nem esoda tehát, hogy a görögök már nagyon korán tengeri hajózásra adták magukat, kereskedő nép lettek.

Az a hajós pedig, aki bejárta a messze idegen földet, sok mindent lát, tapasztal, átél — olyasmit is, amiben otthon tilve sohasem lehetne része. Visszatérve aztán hazájába, szívesen mesélget távoli élményeiről. Az otthon maradtoktól sohasem gondoltak volna. A messze földet bejárt vándor pedig szívesen nagytöltve, színezgeti előtűnik az élményeit, sokszor elmond olyasmit is, aminek a fele sem igaz. Az ilyen kitalált vagy félig-kitalált történeteket — ha nagyon érdekesek — átveszik tőlünk a többiek, szájról szájra adogatják, tovább színezgetik, míg aztán az eredeti történet olyan tarka, érdekes formát ölt, hogy gyakran bizony már a gazdája se ismerne rá benne valóságos élményére. Bizonyára így keletkezett az Odüsszeusz-kalandok nagy része. Kezdetben nem is úgy mesélgették ezeket mint *egy* embernek, egyetlenegy tengertjáró utazónak az élményeit. Sokkal valószínűbb az, hogy ezeknek a történeteknek nagy részét akár-melyik világotjáró vándor a magánának vallhatta, ha valami érdekeseget, nagyot akart mondani mesére szomjas hallgatónak. (Háry János kalandjait is sokan a magukénak érezték.)

Mindaddig, amíg csak kevesen járták a tengert, az ilyen világotjáró vándorok elbeszélései könnyen hiteltre találtak. A mesélőnek még csak azt sem kellett pontosan megmondania, hol és merre járt tulajdonképpen. Hiszen azok, akik elbeszéléseit hallgatták, úgysem ismerték azokat a távoli vidékeket. Megelégedtek azzal is, ha a mesélő csak annyit mondott: „messze a kődös távolban”, „Óriásország partján”, „a nagy világfolyam, az Ókeanosz szélén”, vagy: „a tenger kellős közepén”, „ott, ahol a tenger köldöke fekszik”, „túl a fűrjek országán”, „ott, ahol a Nap megfordítja szekerét” stb. Ezek a helymegjelölések önmagukban is mutatják, hogy nem a valóságos földrajzban, hanem a mesék világában járunk.

Némileg megváltozott a helyzet akkor, amikor a tengeri utasok, vándorok kalandos élményeit kezdték *egy* embernek, Odüsszeusznak a nevéhez fűzni. Ebben az időben a görögök már különben is elég jól ismerték a Földközi-tenger egész vidékét. Meg aztán — Odüsszeuszról lévén szó — tudták azt is, hogy ennek a világotjáró vándornak az útja valamiképpen *Trója* és *Ithaka* közé esett. Hiszen Odüsszeusz Trójából tért vissza hazájába, Ithaka szigetére. Már pedig Trója az ókori görögök számára pontosan meghatározható földrajzi hely volt. (Ne felejtjük el, hogy Trója romjai akkor még nem voltak a föld felszíne alatt. A görögök — pár száz évvel Trója pusztulása után — Schliemann nélkül is pontosan tudták, hol feküdt Trója.) Ugyanílyen pontosan meghatározható földrajzi hely volt Ithaka szigete is. Hiszen volt egy ilyen nevű sziget a későbbi ókorban; ma ennek a szigetnek *Thiaki* a neve.

Odüsszeusz kalandjainak tehát valamiképpen Trója és Ithaka közé kellett esniük. De hát a tengeri távolság Trója és Ithaka között egyáltalán nem olyan nagy! Még az ókori kezdetleges hajózási viszonyok között is meg lehetett tenni ezt az utat pár nap vagy legfeljebb pár hét alatt. Hol járt akkor Odüsszeusz tíz esztendőig? — kérdezték az ókorban azok, akik mindenáron szeretnék volna valóságos földrajzi helyekhez kapcsolni Odüsszeusz mesealandjait. — A válasz erre a kérdésre elég egyszerű volt.

Odüsszeusz maga is többször megemlíti Homérosz művében, hogy *elkevelet* tengeri útján. Nyilván olyan helyeket is bejárt tehát, amelyek egyáltalán nem esnek a Trója és Ithaka közötti tengeri útvonalba.

Ezzel az elmélettel sikerült egyeseknek már az ókorban elég pontosan megmutatni a térképen, merre járhatott kalandos útja során Odüsszeusz. *Thrinakié* szigetét pl., ahol a mese szerint a Napisten marháit legelték, azonosították *Szicília* szigetével, *Kiviké* hazáját Itáliában a *Circeji* hegyfokkal, a *Szküllát* és *Kharübdiszt* pedig az egyik *szicíliai tengerszorosban* keresték. Még azt is meg tudták mutatni, melyik volt a fajakok szigete: az ókori *Kerkira*, a mai *Korfu* ez, hiszen ennek hajózásról híres lakói az ókorban a fajakok utódainak tartották magukat. Csakugyan, a távolság Korfu és Ithaka között nem olyan túlságosan nagy. Elképzelhető, hogy ezt az utat a fajakok hajói egy éjszaka megtették Odüsszeusszal.

De bármilyen érdekesek is ezek az ókori kísérletek Odüsszeusz útjának meghatározására a térképen, ne felejtjük el, hogy jelentőségük csak annyi: ezek mutatják, hogyan gondolkozott a későbbi ókor az Odüsszeusz-kalandokról. Sokan tudták azonban már az ókorban is, hogy igazában nem olyan mesék ezek, amelyeknek színhelyét a térképen megkereshetnék. Az egyik híres ókori földrajztudós, Eratoszthenész pl., amikor azt kérdezték tőle, vajon tudja-e, hol van a szelek királyának, Ajolosznak az útszó szigete, azt felelte: „Megmondom, ha előbb idehozzátok azt az ügyes mesterembert, aki tömlőt varrt Ajolosznak a kilenc éves marha bőréből, hogy belerakja a szeleket!”

Bár csakugyan nem lehet az Odüsszeusz-kalandok legnagyobb részét valóságos földrajzi helyekhez kapcsolni, mégse feledkezünk meg arról sem, hogy ezekből a kalandokból itt-ott azért csak kiolvasható a régi görögöknek egy-egy érdekes földrajzi ismerete. Amikor pl. a laisztrügonoknál járt Odüsszeusz, azt olvassuk, hogy ezen a vidéken rendkívül rövid az éjszaka, sőt az éjszaka éppen olyan világos, mint a nappal. Ez a különös megjegyzés mintha a rövid sarkvidéki éjszakák ismeretére vallana.

Lehet, hogy a görögök csakugyan tudták már ebben az időben: van egy hely a földön, ahol — legalábbis az esztendő egy részében — nincs különbség nappal és éjszaka között.

Az Odüsszeusz-történetek színhelyének pontos földrajzi megállapítása egy szempontból foglalkoztatta a modern régészet tudományát is. Schliemann Henrik, aki kiásta Trója romjait és Agamemnón király sírját kereste Mikénében, meg akarta találni Odüsszeusz palotáját is Ithaka szigetén. Sőt, mielőtt egyáltalán Kiszáziába ment volna Schliemann, hogy Tróját keresse, legelőször Ithaka szigetén kísérletezett, Odüsszeusz palotájának a romjait kutatta. Érdekesen mondja el maga Schliemann ezt az első kísérletét.

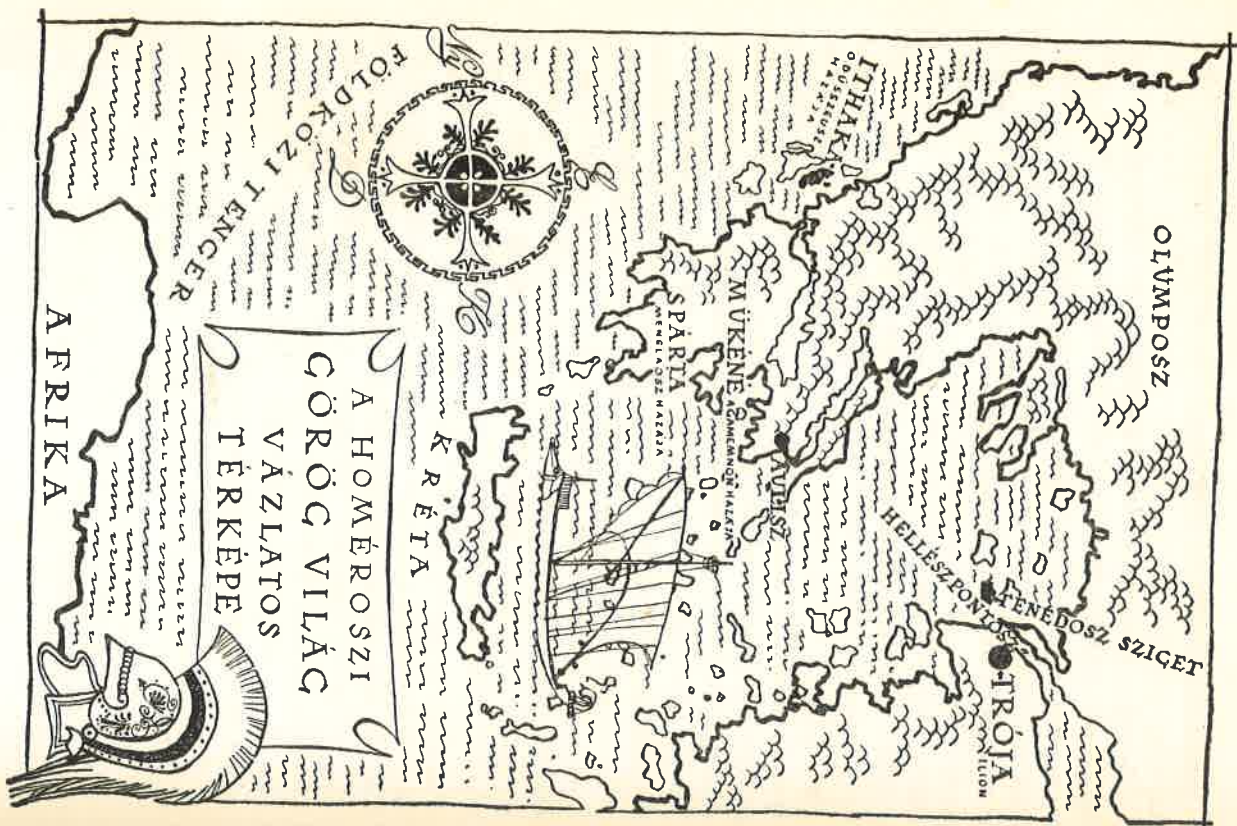
1868-ban egy forró júliusi napon érkezett *Thiaki* szigetére, amelyet az ókor későbbi századaiban Ithakának neveztek. Van ezen a szigeten egy hegy és a hegy tetején egy bástyafal-maradvány, amelyről a népi monda azt tartotta, hogy az Odüsszeusz palotájának a romja. Érkezése után való napon kora hajnalban fölkereste Schliemann ezt a helyet négy munkással és rögtön ásatni kezdett. Előbb mindenütt gyökerestől kitépette a bozótot, hogy áttekinthető legyen a terep. Mint ő maga írja, azon a helyen kezdtek ásni, ahol sejtése szerint annak a bizonyos olajfának kellett állnia, amelyhez Odüsszeusz — palotájának építésekor — az ágyát ácsolta (lásd „Pénélope fölsimeri Odüsszeuszt” című elbeszélésünket). Egyelőre itt semmit se találtak. Később, nem messze ettől a helytől egy épületmaradványra bukkantak. De hamarosan megállapították, hogy ez a homéroszi kornál jóval későbbi időből, az ún. római korból származik. Majd csakugyan találtak még később egy szép görög vázát is, emberi csont- és hamu-maradványokkal. Ezt azonban szerencséslelenségükre összetörte a csákányuk. Schliemann rögtön arra gondolt: hátha éppen ebben az urnában voltak eltemetve Odüsszeusznak vagy Pénélopénak, vagy talán egyik utódjuknak a hamvai. — Schliemann ezen a szigeten mindenütt Odüsszeusz nyomait kereste; meg akarta találni nemcsak Odüsszeusz palotáját, Eumájosz kunyhóját és Láertesz tanúját, hanem még azt a helyet is, ahol

a hazatérő Odüsszeusz megpillantotta kedves öreg kuttyáját, Argoszt.

Természetesen ez a kísérlet korántsem vezethetett olyan meglepő eredményre, mint később Schliemann ásatai Trója területén. Hiszen még az sem bizonyos, hogy az Odüsszeja költője, amikor leírta hősenek hazáját, Ithaka szigetéit, csakugyan arra a szigetre gondolt-e, amelyet pár száz évvel később maguk az ókori görögök Ithakának neveztek, és amelynek mai neve: *Thiaki*. Figyelmes olvasó tudósok megállapították, hogy Homérosz leírása Ithakáról sehogy sem illik rá pontosan az Ithaka nevű szigetre. Éppen Schliemann egyik munkatársa, a híres régész, Dörpfeld állapította meg később, hogy az a leírás, amelyet Homérosznál Ithakáról olvashatunk, sokkal jobban ráillik az ókorban *Leukász* néven ismert szigetre. Volt ugyanis Görögországban a homéroszi kort követő időben egy népvándorlás (az ún. dór vándorlás), és ez a népvándorlás sok olyan törzset sodort délrebbre, amelyek eredetileg északabbra laktak. Így történt tehát ez a régi Ithaka sziget lakóival is. A rájuk zúduló népvándorlás közben vittek magukkal régebbi hazájuk nevét és az új szigetet ugyanúgy Ithakának nevezték el, mint ahogy ez volt a neve régebbi otthonuknak. Ezt az újabb szigetet ismerték *Ithaka* néven a későbbi kor, és ez a mai *Thiaki*. A régebbi, homéroszi Ithaka szigetnek viszont újabb nevet adtak az újonnan jött bevándorlók; ezt ismerték az ókorban később *Leukász* néven. Ha tehát azt a szigetet keressük, amelynek képe a költő szemé előtt lebegett, amikor Odüsszeusz hazájáról beszélt, nem a későbbi Ithakát — azt, ahol Schliemann járt! —, hanem a *Leukász* néven ismert szigetet kell kutatnunk.

Egy állapította meg ezt Schliemann munkatársa, Dörpfeld régész.

NÉV MUTATÓ

Ebben a kötetben minden görög nevet úgy írtunk, ahogy a magyar olvasási szabályok szerint ejtenünk kell őket. Egyik-másik nevet a hasonló tárgyú magyarnyelvű munkákban latinos formájában találjuk, pl. nem *Akhilleusz*, hanem *Achilleus* vagy *Achilles*. Az ilyen legismertebb eseteket a névmutató névmutatóra egyáltalán nem lesz szíveségünk. A szöveg maga mindig tájékoztat a név viselőjéről is. Ha mégis megakadnánk valamelyik névről, kiegészít a *Névmutató*, amely néha többet is mond, mint az egyes elbeszélések szövege.

Adrésztoz trójai harcos, akit a görög Menelaosz éltető, testvére, Agamemnón király pedig megöl. *Adrésztoz* a görögök számára *beszélő név* volt, mint ahogy beszélő név pl. a mi számunkra: *Gyűző*. *Adrésztoz* ti azt jelenti: *aki nem tud elhúzni*, vagy: *aki elöl nem lehet elhúzni*. A mondból több olyan Adrésztozt ismerünk, aki nem tudott elfutni a sorsa elöl. Más mondatokban viszont a halál istenét hívják Adrésztoznak, aki elöl nem fut-hat el az ember.

Afrodité vagy latinosan: *Venus* (olvassd: *Vannusz* és nem *Vannusz*!) A szépség istennője, Trója pártfogója, Ainejász édesanyja.

Agamemnón Mükéné királya, a Trója ellen harcoló görög sereg fővezére. *Ainejász* latinosan: *Aeneas* (olvassd: *Eneász*), trójai harcos, Ankhiszész és Afrodité (latinosan: *Venus*) istennő gyermeke. Trója pusztulása után családjával, kíséretével elmenekült és — a későbbi római monda szerint — Itáliába került. A rómaiak ugyanis az elpusztult Trója örökösének tartották magukat. Ainejász újjáról és itáliai harcairól szól a római költőnek, Vergíliusnak a hőskölteménye (eposza), az *Aeneis*.

aithiopszok vagy *aithiopok* (latinosan: *aethiopok*). A világ végén élő, mesebeli boldog és jámbor nép, akithez az istenek is eljárnak hosszú, többnapos lakomákra. A név maga „fekete arcutt” (néger, szerezent) jelent. Abszisztia egyik neve ma is: *Aethiopia*.

Ajákosz vagy latinosan: *Aeacus* (olvassd: *Eákusz*), görög hős, aki a monda szerint részt vett Trója építésében. Ő is azok közé tartozott, akiknek Láomedon király nem fizette meg a bérét. Ajákosz fia volt *Peleusz*, unokája *Akhilleusz*.

Ájász vagy: *Ájász*, latinosan: *Aeas*. Két görög hős neve. Mind a kettő részt vett Trója ostromában. Az egyik közhírt, a „nagyobbik Ájász”, Akhilleusz után a legvittebb görög harcos volt. Akhilleusz halála után öngyilkos lett. — A „kisebbik Ájász” hazatérésekor a tengeren Athéné istennő, illetőleg Poseidon fullasztotta vízbe.

Ájolosz latinosan: *Aeolus* (olvastd: *Jólusz*) a mese szerint a szelek királya, aki egy üsző szigeten él.

Ákhilleusz latinosan: *Achilleus* vagy *Achilles*, de lehet *Achilleus* és *Achilles* is. Mi ebben a könnyven mindig következetesen *Achilleus*-t írunk, csak az „Akhilleusz-sarkot” írjuk másfépp, mert ezt mindenkéi így mondja (tehát nem u-val) — Péleusz és Thetisz istennő fia, a legvittebb görög; az ő haragjáról szól Homérosz „Íliász” c. hőskölteménye.

Álkinooosz a fajakok királya. Neuszika édesapja.

Álthaja a kalidóni vadászban szereplő Óineusz felesége és Meleagrosz édesanyja.

Álvóidág (Hádész) görög hit szerint a halottak birodalma. Folyója a hideg Szüksz. Az alvilág fejedelme Hádész, királynője Perszefoné.

Ambrózia a halhatatlanság eledelo, az istenek tápláléka. Az ambrózia csodás illatával egy virágillat sem versenyezhet. Az ambrózia görög hit szerint megakadályoz minden romlást. Ezért kenik be az istenek annak a holttestét, akit meg akarnak őrizni a romlásról, ambróziával. Úgy látszik, még az istenek halhatatlan lovai is ambróziát esznek. De ambróziának nevezi Homérosz még a legfőbb istenek, Zeusznak a fűtjét, sőt az éjszakát is.

Ándrogeóosz egy görög hős neve.

Ándromakhé a trójai Hektór felesége.

Ánkhiszész a trójai Ainejász édesapja. Fiával és unokájával elmenekül az égő Trójából, de aztán, mielőtt Ainejász még eljutna Itáliába, Ankhiszész meghal.

Ánténór az a trójai vén, aki a monda szerint becsületesen ki akart békülni a görögökkel. Kezdetben Anténór azt követelte, hogy adják vissza Menelaosznak az elrabolt Helenát és a kinségeket.

Ántifateosz az emberévő óriás laisztrügonok fejedelme.

Ántikleja Odüsszeusz édesanyja, Lakertész felesége.

Ápollón vagy kettős néven: *Foibosz* *Ápollón*, az ezetűjas, mosszenyilázó isten, akinek nyíjai mindig oltba találhatk. Trója védő istene. Adományá a tisztánlátás és néha a jóslás.

Árész a háború kegyetlen istene.

Árétid Alkinooosznak, a fajakok királyának a felesége, Neuszika édesanyja. *Áriadné* Minóosz királyának a leánya. Homérosz szerint Daidalosz, a híres görög építőmester készítet egy gyönyörű táncteret a szépfürtű Ariadnének.

Árgoosz (1.) a Peloponnészosz félsziget régi görög városa. A trójai háború korában a görögöket is gyakran csak egyszerűen argoszlaknak nevezték. Homérosz a „görög Helenát” néha „argoszi Helenának” nevezi.

Árgoosz (2.) Odüsszeusz öreg kuttyójának a neve.

Ártemisz az az erdőik és vadak istennője.

Árteknioosz Ainejász, trójai hős és Kreusza fia. (Vergilius római költő szerint Aszkánioszt más néven: *Julus*-nak hívták.)

Ástüanaksz „a város ura”. Hektór kistfiát hívták így kedveskedve a trójaiak. Igazi neve *Szkamandrosz* volt, a *Szkamandrosz* nevű trójai folyóról.

Áthéné vagy *Pallász* *Athéné* (latin néven: *Minerva*) a legfőbb istennek, Zeusznak „bagólyszemű leánya”. A monda szerint Athéné teljes fegyverzetben pattant ki magának Zeusz istennek a fejéből. Ő volt a bölcsesség és a józan ész istennője, az eszes és ravasz Odüsszeusz pártfogója.

Átreusz Agamemnónnak és testvérének, Menelaosznak az apja.

Áulisz az a kikötőváros, ahonnan a monda szerint a görög hajók elindultak Trója ostromára. Auliszban áldozták föl Agamemnón leányát, figenejét.

Bellerofón vagy: *Bellerofontész*; Giantosz trójai hősnök görög származású nagyapja, akit Lükia királya kezdetben meg akar ölelni, de amikor látja, hogy Bellerofont az istenek kedvelik, neki adja leányát és fele királyságot. *Briszéis* Akhilleusz ruhíője, akit Agamemnón király bosszúból elvesztő; ezért haragszik meg Akhilleusz Agamemnónra és a görögökre.

Bunarbasi krisziszai török falu. Régebben azt hitték, hogy a Bunarbasi felett levő dombon állott Trója vára. Itt kereste előbb Schlemmann is Tróját, csak később kezdett ásani a Hiszarlik-dombon.

Csiblak török falu a Hiszarlik-domb közelében. Itt lakott Schlemmann és felesége ásatásának első időszakában.

Daidalosz latinosan: *Daedalus* (olvastd: *Dédalusz*). A monda szerint híres görög építőmester. Homérosz szerint gyönyörű táncteret épített Kréta szigetén Minóosz király leányának, a szépfürtű Ariadnének. — Egy másik monda szerint Daidalosz építette ugyancsak Kréta szigetén Minóosz király parancsára a híres *labirintosz* (labirintusz, útvesztő), egy olyan palotát, amelyből soha többé nem talált ki az, aki belépett a kapuján. — A monda szerint Daidalosz szárnyat is készített magának és fiának, *Ikarosznak*, úgy repült el vele Kréta szigetéről.

Déifobosz Priamosz, trójai király egyik fia, Hektór testvére. Őt szeretete legjobban Hektór a testvére köztül.

Déméléter a Földanya istennő. — A kejtésnél vigyázzunk a három *é* (nem *ei*) hangra. Egyébként a mi „Dometer” nevünk is ennek az istennőnek a nevéből származik.

Démóokosz val lantos, aki a fajakok királyának, Alkinooosznak a palotájában a lakoma után Odüsszeusz hóstetteiről énekel.

Diomedéosz görög hős, Tüdeusz fia.

Dioné Afrodité istennő édesanyja.

Dionüszosz a bor és mámor istene, akit ellenségei üldöztek, sőt az egyik monda szerint szét is téptek, de Dionüszosz újjászületett, főtámadt halálából. — Ennek az istennek a nevéből származik a *Dionüszosz* („a Dionüszosz védelme alatt álló ember”) görög név és ennek magyar formája, a *Dénes*.
Doliosz Odüsszeusz házának öreg szolgája, aki Pénélopéval került Odüsszeuszhoz.

Dörpfeld német régész. Schliemann-nak, Troja kiásójának munkatársa.
Éidóthea tengeri istennő, az igazszavú tengeri vénnek, Próteusznak a leánya. Lásd „Menelóosz és a föld-isten” c. elbeszélésünket.

Élipénór Odüsszeusz legifjabb bajtársa, aki Kiriké szigeten szöngyevet halt.
Élüzszion mezeje görög hit szerint a világ végén a boldogok földje. Ide kerülnek Homérosz szerint azok a kiválasztottak, akik nem halnak meg soha. A görög alvilág, a Hádész az, amit a későbbi hit „pokolnak”, az földi-szión pedig, amit „paradicsomnak” nevez. Az Élüzszion manapság latinosan (helytelen kiejtéssel) „Eliziumnak” (Elysium) is mondják.

Épejosz az a görög, aki Odüsszeusz tanácsára a trójai falovat építtette.

Ératosztihenész híres görög földrajztudós, az időszámításunk előtti III. században.

Érisz a viszály istennője. Az *érisz* szó görögül viszályt, civakodást jelent. Még ma is beszélünk „Érisz almájáról”; erre vonatkozólag lásd e kötet legelső elbeszélését.

Emádzjosz Odüsszeusz derék kondása, akit Homérosz gyakran „isteni kondának” nevez.

Eurákleja Odüsszeusz házának öreg szolgálója. Ő volt Odüsszeusznak, de később fiának, Télémachosznak is a dajkája.

Eurálokhosz Odüsszeusz egyik bajtársa. Az ő biztatására ettek meg Odüsszeusz társai a Napisten teheneit.

Eurünomé a kanyargó Ókeanosz leánya. Thetisz istennővel együtt ő mentette meg gyermekkorában az égből ledobott szüta és torszülött Héfaistosz istont.

Fajákok mesebeli hajós nép, amelyik pártfogásába veszi a szerencsétlenül járt tengeri utast és visszavivzi hazájába.

Foibosz Apollón isten másik neve. Régi görög magyarázat szerint a *Foibosz* név „tisztát, megvívót” jelent.

Foiniké vagy: *foinikész*, latinosan: *foiniciái*; tengerjáró kereskedő nép az ókorban. A *foinikész szó* „vöröset” vagy talán: „vöröshajút” jelent. — A foinikok voltak egyébként a bibortestégek feltalálói, és ezért könnyen meglehet az is, hogy a *foiniké* név csak utólag kapta a „vörös” jelentést.

Foinikésza (Foinicia) a foinikok hazája a kisázsiai tengerparton, főleg *Türösz*, *Szidon* és *Büblösz* városa. Ma ez a terület Izrael, Libanon és Szíria tengerparti része.

Foinikész Akhilleusz öreg nevelője.

Frigia Trójával határos kisázsiai terület; lakói — a frigek — Trója szövetségesei.

Glaukóosz trójai harcos, a görög származású Bellerofón unokája, a Tróját támogató lilikaknak vezetője.

Hádész „a láthatatlan”, a halottak birodalmának, az alvilágnak a fejedelme. A legfőbb istenek, Zeusznak és Poszeidónnak, a tenger istenének a testvére. — A görögök nemcsak az alvilág istenét, hanem magát az alvilágot is *Hádész*nek nevezték.

Héfaistosz a szüta és torszülött kovács-isten. Lásd *Babüsz Mithü* „Héphasztosz” c. versét is.

Hekabé vagy latinosan: *Hecuba* (olvast: *Hekuba*), Priamosz trójai királynak a felesége, Hektór és Párisz édesanyja. — Ma is sokszor idézik e mondást: *Minek Hecuba?* Ez a mondás nem görög eredetű. Shakespeare „Hamlet” c. drámájából származik. Arany János fordításában e részlet így hangzik:

„Mi neki Hecuba, s ő Hecubának, hogy megszínassa?” — Hamlet királyfi ugyanis színelőadásra készülttven, Trója pusztulásáról szavaltat egy részt, lelet a színészel. A színész nagy lelkesedéssel, egészen beleesépadra beszél a szerencsétlen Hecubáról, pedig hát a valóságban neki semmi köze sincs Hecubához. Ezért kérdezi csodálkozva Hamlet az előbbi szavakat.

Hektór a legvitézebb trójai, a város védője. Homérosz gyakran „sisakos” vagy „sisakrázó” Hektórnak nevezi.

Helena Menelóosz spártai király felesége, akit elrabolt a trójai Párisz; miatta folyt a trójai háború. — Helena Tündareusz királynak és Lédának, vagy egy másik monda szerint Zeusz istennek és Lédának volt a leánya. Nővére, Klütaimnésztra, Menelóosz testvéreinek, Agamemnón királynak lett a felesége.

Helénosz Priamosz trójai király jós tehetségű fia.

Héliosz a nap és a Napisten görög neve.

Hellészpontosz „Helle tengere”, ma: a Dardanellák tengerszoros.

Héra a legfőbb istenek, Zeusznak a felesége, a leghatalmasabb istennő. Homérosz „tehénzomjú” Hérának nevezi.

Héraklész latinosan: *Hercules*, a görög monda szerint a legnagyobb hős, magának Zeusz istennek a fia. Halála után az istenek közé került. Tőle kapta az íját Flioktész.

Hesztia latinul: *Vesta* (olvast: *Vesztia*), a háztűzhely istennője. Aki az ő védelme alá menekült, azt nem volt szabad bántani.

Hermész (latin nevén: *Mercurius*, olvast: *Merkuriusz*) a pásztorok és kereskedők mindig útonjáró, hírhordozó istene. Zeusz isten követője; ő vezeti a holtak lelkeit is az alvilágba.

Hisszartiké mai török neve annak a dombnak, amely alól Schliemann kiástta Trója romjait.

Homérosz az idősámlátásunk előtti VIII. században, tehát kb. 2700 évvel ezelőtől élt görög költő. Az ő műve az *Iliász* nevű hősköltemény. Az ókorban Homérosz művének tartották a másik hőskölteményt, az Odüsszeiát is. A mai tudomány az Odüsszeiát valamivel későbbi eredetűnek tartja. — Homérosz életéről újszólólván semmit sem tudunk. A hagyomány szerint Homérosz éppen úgy vak volt, mint az a Démodikosz, aki Odüsszeusz hőstetteiről énekel a fajakok királyánál.

Ida magas és forrásokban, erdőben, vadban gazdag hegyiség, amely Frígia fölől ereszkedik alá a trójai síkra. Erről a hegyről nézte Zeusz isten a trójaiak és görögök csatáját.

Figeneia Agamemnón mükénéi király leánya, akit a görögök Aulisban, indulásuk előtt feláldoznak Artemisz istennőnek. — A monda szerint Artemisz az utolsó percben mégis megmentette Figeneiát és elragadta magával.

Fkhóór az istenek vére.

Fidész az Ilionról, vagy más néven: Trójáról szóló hősköltemény, Homérosz műve. Valójában az Iliász nem mondja el az egész trójai háborút, csak annak egy részletét, Akhilleusz haragját.

Ilion Trója várnak másik neve.

Ilios király Ilion (Trója) várának az alapítója. Ő kapta az égől Pallász Athéné istennő szent szobrát, a Palladiont, amely bevelhetővé tette a várat mindaddig, amíg el nem rabolták.

Ion tengeni istennő, aki csodatévő fátyálval megmenti a hajótörött Odüsszeuszt.

Irisz a szivárvány istennője, Zeusz isten kövele. (Az orvosok manapság a szem szivárványhártyáját nevezik *irisznek*!)

Irosz egy ithakai koldus gúnyneve, akit a kéték ugyanúgy kuldözgetnek üzenettel ide vagy amoda, mint Zeusz isten írását.

Ismarosz a kikonok városa, amelyet Trója ostroma után Odüsszeusz feladul és kirabol.

Ithakasz szigete Odüsszeusz hazája. A későbbi ókorban is volt egy Ithaka nevű sziget; ma ennek *Thiaké* a neve. Sokáig ezt tartották Odüsszeusz Ithakájának. Dörpfeld régész ezzel szemben azt igyekezett bizonyítani, hogy Odüsszeusz Ithakája az a sziget volt, amelyet később *Leukásznak* neveztek el.

Kalkhádész a görög tábor josa. Az ő tanácsára áldozták fel a görögök Ifigeneiát, Agamemnón király leányát Artemisz istennőnek.

Kalüádn régi város Közép-Görögországban. Szomszédságában feküdt a másik város: *Pleurón*. Kalüádn lakói az aiólok. A görög hősmonda híres története a *kalüóni vadászat*.

Kalüpszó az a görög istennő, akinek szigete a tenger közepén fekszik. Kalüpszó tartotta magánál éveikig Odüsszeuszt, azért nem tudott Odüsszeusz

szesz Trója elfoglalása után egykönnyen hazajutni. *Kalüpszó* neve azt jelenti: „az elrejtő”.

Kasszandra Priamosz trójai király jöretehetségű leánya. Apollon isten megáldotta Kasszandrárt azzal, hogy mindig tisztán lássa a jövőndőt, de megverte azzal, hogy igaz jölateit soha el ne higgyék.

Kebriónész egy trójai harcos, Hektór koosihajtója.

Kentaurosz mesebeli félig-ember, félig-ló szörnny.

Kerkúra mai nevén *Korfu*; az a görög sziget, amelyet a későbbi ókorban a fajakok szigetével azonosítottak.

Khárissz (latinul: *Gracia*, olvasd: *Grácia*) Hefaisztosz kovács-isten felesége.

Kharubdisz a görög mese szerint egy iszonyatos mély örvény, amely napjában háromszor szírvja magába és háromszor fújja ki magából csaknem az egész tengert.

Kheirón annak a kentaurosznak a neve, aki a monda szerint megajándkozta Akhilleusz édesapját, Péleuszt egy hatalmas kónisfárdárdával, magát Akhilleuszt pedig megtanította a gyógyítás tudományára.

Khimaira mesebeli szörnnyeteg, amely elől orozlán, hátul kígyó, középtűt meg kecske. A Khimairát Bellefón ölte meg.

Khrüszész Apollon isten papja, akinek leányát, Khrüszészt Trója ostroma közben a görögök elrabolták.

Khrüszész leánya.

Khrónok thrákiai nép; városukat, Iszmaroszt a Trójából hazatérő Odüsszeusz dulta föl.

Kilikia kisázsiai ország, Hektór feleségének, Andromakhénak a hazája. Lakói a *kilikiek*.

Kirkélé a Nap leánya, varázsló asszony.

Leopátira a kalüóni vadászban szereplő Maleagrosznak a felesége; az ő kérésére hagy föl Maleagrosz a haraggal. Nem azonos a híres egyiptomi királynővel.

Klütaiimnésztra Helena nővére, Tündareusz leánya, Agamemnón mükénéi király felesége, aki Trójából hazatérő férjét bosszúból megölette leányának, Ifigeneiának a föláldoztatásáért.

Koroibosz egy trójai hős neve; lásd a „Trója pusztulása” c. elbeszélést.

Kreuszsa a trójai Aineiasz felesége.

Krétia az európai Görögországtól délre fekvő legnagyobb görög sziget.

Kronosz a Zeusz előtt uralkodó isten király. Utána három fia: Zeusz, Poszeidon és Hádzész osztozkodtak a világon.

küklópsz tulajdonképpen: „kereszemű”. A görög monda szerint a küklópszok egyszemű óriások.

Lértész Odüsszeusz édesapja.

laisztirügonok emberévő óriások.

Ládameia Próteszliósznak a felesége. Próteszliósz volt az a görög harcos, aki elsőnek lépett a trójai földre, és utána azonnal hősi halált halt. Ládameia kérésére az istenek megengedték Próteszliósznak, hogy még egyszer visszatérjen az aiviághól három órára, elbűsösíteni feleségétől. Ez után a búcsú után Ládameia követte férjét az aiviághra.

Láokón Apollón isten papja Trójában. Lásd a „Szín” c. elbeszélést. Láokón és két fia haláltusáját ábrázolja a „Laocoon-csoport” néven ismert ókori szoborcsoportozat, amely Rómában 1506-ban került napfényre, s amely ma a vatikáni Belvedereben áll; készült az időszámításunk előtti III. században.

Lómedón Priamosz trójai király apja, Iosz fia; ő építette Trója Pergamon nevével fellegvárát.

Lémnosz a thrák tenger egyik szigete, nem messze Trójától. Ide adja el rabszolgának Akhilleusz a trójai Lukkónt. — Egy másik monda szerint Lémnosz szigetére tették ki a görögök a megsebesült Prioktétészt.

Leukóész ez a görög sziget volt Dörpföld régész szerint a homéroszi Ithaka. *Lukádón* Priamosz trójai király fia, Hektór testvére. Akhilleusz egyszer elfogta Lukádónt és eladta rabszolgának Lémnosz szigetére. Rokoni később kiváltották, de csakhamar újra Akhilleusz kezei közé került, aki ekkor már megölte.

Lükia kisázsiai terület Trója közelében.

Lükómédész Szkitrosz szigetnek a királya. Az egyik monda szerint ő rejtegette el leányai között Akhilleuszt, hogy ne kelljen Akhilleusznak Trója ellen vonulnia.

Makhdón a Tróját ostromló görög tábor orvosa.

Mardón Apollón isten papja a kikötők Izmarosz nevű városában; Odüsszeusz és társai megkímélték az életét.

Meleagrosz a nagy vadász, a „kalitdóni vadászat” főszereplője, Oineusz fia.

Menelósz Spárta királya. Felesége Helena.

Menoitiosz Patroklosznak, Akhilleusz barátjának az apja.

Menész Odüsszeusz egyik régi barátja; az ő alakját ölti magára Athéné istennő, amikor meglátogatja Odüsszeusz fiát, Telemakhoszt Ithaka szigetén. *Menidór* Odüsszeusz régi ithakai barátja. Az ő képében kíséri el Athéné istennő Telemakhoszt Nosztórhöz.

Moirá a „Rész”. A Moirák a sorstestnökök, latinul: a Párkák (Parcae). Az ő akaratukkal még Zeusz isten sem szállhat szembe.

Muszák Zeusz leányai, Apollón isten kísérei, a dal, az ének, a tánc és minden művészet istennői.

Mákléné Agamemnón király hazája a Peloponnészosz félszigeten. Schliemann a trójai ásatások után Mükénében is ásatott s megtalálta itt a legregibb görög művelődés emlékeit.

mármidonok annak a görög törzsnak a neve, amelyet a Trója ellen viselt háborúban Akhilleusz vezetett. A *mümkión* név *hangyát* jelent.

Nauszika a fajtkok királyának, Alkinoosznak a leánya.

nekidár a halhatatlanság itala; ezt isszák az istenek.

Nérusz tengeri isten, Theisz istennőnek az édesapja; palotája a tenger fenekén van.

Nesztór a Tróját ostromló görög tábor legvénebb és legbölcsebb harcosa. *nimfa* fatalasszony, az erdőekben, hegyekben és forrásoknál élő kisebb istennők neve.

Odüsszeusz Iáértész fia, a legnavaszabb görög; állandó jelzője Homérosz-nál; a helaményos, a furlangos Odüsszeusz.

Odüsszejá vagy: *Oliaszéja*, az Odüsszeusz kalandjairól szóló hősköltemény; szerzője az ókori hagyomány szerint Homérosz volt.

Oineusz a „kalitdóni vadász” főszereplőjének, Meleagrosznak az apja; ugyanez az Oineusz nagyapja a Trója ellen harcoló Diomédésznek.

Ókédónsz a világot körülölvő nagy víz és ennek istene. Ebből a névből származik a mi „ócsán” szavunk is.

Olimpia az olimposzi Zeusz istennek szentelt terület a Peloponnészosz félszigeten. Itt rendezték később minden ötödik esztendő elején az olimpiai játékokat.

Olimposz a legnagyobb görög hegy, amelynek csúcsait örök hó borítja, a monda szerint itt élnek az istenek.

olümposztaik az istenek.

Palamédész az egyik görög vezér, aki a későbbi monda szerint sürgette a kibékülést Trójával.

Palládion Pallász Athéné istennő égből hullott órégi szobra. A monda szerint ez a szobor őrizte Trója várát mindaddig, amíg Odüsszeusz el nem rabolta a várból.

Pallász a bagoly szemű Athéné istennő másik neve. Gyakran együtt szerepel a két név: *Pallász Athéné*.

Pandárosz az a trójai harcos, aki Athéné istennő biztatására rálvív nyílt Menelószra és ezzel megszegi a trójai—görög fegyverszüneti megegyeződést.

Párisz Priamosz trójai király fia, aki elrabolta Spártából Menelósz görög király feleségét, Helenát és ezzel előidézte a trójai háborút.

Patroklosz görög hős. Akhilleusz barátja.

Peisizisztratosz Nesztór fia, aki elkísérte Telemakhoszt Spártába Menelószhoz. A *Peisizisztratosz* nevet a történelem is számon tartja: egy másik Peisizisztratosz volt az időszámításunk előtti VI. században Athén városának a zsarnokja. Ez a történelmi Peisizisztratosz a mondában szereplő Peisizisztratoszra vezethető vissza származását.

Póleusz a műrmondok királya, felesége Theisz istennő, fia pedig Akhilleusz.

Péllion magas, erdős hegy Thesszáliában. Péleusz hazájában.

Pelopsz Agamemnón és Menelóosz király öse; tőle kapta nevét a Peloponnészosz (.Pelopsz szigete?) félsziget.

Pénelopé Odüsszeusz hűséges felesége.

Pergamon Trója, vagy más néven: Ilion fallegvára.

Perszejóné a halottak birodalmának, az alvilágnak az istennője.

Pleurón Kalitidónnal szomszédos közép-görögországi város; lásd a „Kalitidóni vadászati” o. albeszélést.

Polüdamász trójai harcos, Hektor bölcs tanácsadója.

Polükszenna Priamosz trójai király leánya, a későbbi monda szerint őt ajánlották föl Menelóosz királynak káprótlásul az elrabolt Helena helyett, majd Akhilleusz jegyese lett.

Polüfémosz annak az egyszerűn őriásnak (küklópszának) a neve, akit megvaktott Odüsszeusz.

Polüktór Hermész isten, amikor elvezeti Priamosz királyt Akhilleusz sátrához, a gazdag mirmidon Poliktór fiának mondja magát. A *Poliktór* név maga is „gazdagot” jelent — olyan ember neve, akit sokat szerzett. Érdekesség, hogy az isten-monda, a mitológia szerint Hermész isten adja az embereket, nek a gazdagságot. Amikor tehát Hermész Poliktór fiának mondja magát, úgy leplezi el kitértét, hogy a görög olvasó mégis lassó: tulajdonképpen nem is hazudott, hiszen a görög ember nevezheti Hermészt *Poliktór*nak is.

Poszeidón a tenger istene, aki háromágú szigonyával néha megrázza a földet, mert a föld régi elképzelt szerint egy tengeren úszó hatalmas korong. Ezért jelzője Poszeidónnak: a *féldátó*. Néha Homérosz *sófékhójt* istennek is nevezi. — A *Poszeidón* név azt mutatja, hogy még régebben ez az isten nem a tenger istene volt, mert *Poszeidón* tulajdonképpen annyit jelent: a *föld férje*. Poszeidón szent állata a ló. Elbeszélések szerint Poszeidón fölváltva hol a tengerben, hol az Olümposz hegyén lakik. Ő az apja annak az egyszerűn őriásnak is, akit Odüsszeusz megvaktat.

Prriamosz az ostromlott Trója ősz király, Parisz és Hektor apja.

Prriolosz az a régi görög király, aki meg akarta ölelni Bellerofont és ezért Lükhiába küldte.

Próteusz az alakját mindig változtató tengeri isten, az „igazságvú tengeri vén”: egyik albeszélésünkben: a főka-isten.

Prótesztilóosz az a görög harcos, aki elsőnek lépett a trójai földre és mindjárt hősi halált is halt. Felesége Láodameia. — Később egyik albeszélésünkben az ő hajóját gyújtja föl a trójai Hektor.

Prilosz Neosztor hazája a Peloponnészosz félszigeten.

Schliemann *Herrik* német régész. Trója romjainak felkutatója.

Sparta Menelóosz király hazája a Peloponnészosz félszigeten. — A történelemből ismert későbbi görög (dór) Spárta nem olyan, amilyennek Menelóosz király hazáját az Odüsszejából ismerjük. A későbbi Spárta az ún. dór vándorlás után alakult ki. Dónak neveztek azt a görög törzset, amely legutóbbra foglalta el a történelemből ismert helyét a Balkán félszigeten. Szárpédón a trójaiak szövetségese a kisázsiai Lükhiából. Szárpédón magának a legfőbb istennek, Zeusznak földi, halandó fia. Patroklosz öte megZeusz isten pedig nem mondhatná meg kedves fiát a haláltól. Szimón az a ravasz görög, aki Odüsszeusz terveit szerint bevitte eselével a falovat a trójai várba. Szirénék a mese szerint tengeri istennők, akik dalukkal elbűvölik a közömböbe vetődő hajóst. Sziszüfosz a trójai Glaukosz egyik öse; a *Sziszüfosz* név „igen bölset” jelent. Halála után azzal bünhődött, hogy igen nehéz és hiábavaló, sziszüfosz munkát kellett végeznie. Egy hatalmas sziklát görgetőt egy morderék hegy csúcsa felé, ahonnan a szikla mindig visszacsúszott. Szkamandrosz kettős forrású trójai folyó, egyszersmind halhatatlan isten. Szkülilla (kutya) ugató tengeri szörnyeteg. Szürükosz a monda szerint az alvilág hideg folyója. Szürükosz messz sziget messze nyugaton, túl a „Füriek országán”, ott, ahol a Nap megfordítja szekerét este; Eumajóosz hazája. Talentu m silymértek: egy talentum a későbbi korban kb. 27 kg volt. — Ezt a görög szót ma is használjuk, egy újtestamentumi példázat nyomán, „tehetség” értelemben. Tartarosz a halottak birodalmának, a ködös alvilágnak egyik neve. Tauruszok az a nép, ahová Artemisz istennő Agamemnón leányát, Ifigoneját elvitte. Teiresziász egy régi híres jós, akit Odüsszeusz fölkeres az alvilágban. Télémachosz Odüsszeusz fia. — Télémachoszról írt regényt egy híres francia író, Fénelon (1651—1715). Ennek a regénynek orosz fordításán tanult meg Schliemann oroszul. Fénelon regénye ugyanazokat az albeszéléseket dolgozza föl, amelyeket röviden ebben a kötetben is megtalálhatunk. Tenedosz sziget a tengeren, nem messze Trójától. Themisz a törvény és rend istennője. Thetisz az ezüstlábú tengeri istennő, Akhilleusz édesanyja. Thiakaki az ókori Ibhaka mai neve. Thradé Kisázsiaiban és a Balkán félszigetnek Ázsiához közel eső területén élő nem-görög (azaz mint a görögök mondták: *barbar*) nép. Thrinakiel mesés sziget, ahol a Napisten marháit legelnek. A későbbi kor görögjei Thrinaktét Sziciliával azonosították. Thümbra Trójával szomszédos kisázsiai város. Híres volt a thümbrai Apollón szentélye. Tripuas háromláb, vagy háromlábás üst, amelyben vizet melegítettek, forralták.

Trója kisázsiai város, közel a Hellezspontoszhoz; lakói a trójaiak, vagy trósok.

Tüdeusz Diodémész görög hős apja.

Tünderesz Helenának, Menelósz feleségének, és Klitaimnéztrának, Agamemnón feleségének az apja.

urna latin szó, „korsó” vagy „vödör”; jelent. Urnának hívták az ókorban azt az edényt is, amelyben az elégetett halott hamvait tartották.

zefer enyhe tavaszi szél.

Zeusz a görögök legfőbb istene. A *Zeusz* név azonos a latin *dies* („nap”, „nappal”) szóval. Ebből is láthatjuk, hogy *Zeusz* eredetileg a fénynek, a nappali világosságnak volt az istene. — *Zeusz* leggyakoribb jelzője Homérosznál: a *paizartó* vagy *paizos Zeusz atya*. Ő az istenek és emberek atya, a *fellegyhűző* és *villámzó isten*. Az isten-monda (mitológia) szerint testvére Poszeidon és Hádész, felesége pedig Héra.

TARTALOM

BEVEZETÉS

A görög mondák világa 5
 A énekes (Anatole France nyomán) 7

ELSŐ RÉSZ

Párisz bűne

Péleusz és Theisz lakodalma 15
 Párisz ítélete 20
 Helena elrablása 24
 Agamemnón hadat indít 28
 Ígénéja 33
 Próteszklósz 36

Trója ostroma

Párisz és Menelósz 38
 Az esküszegés 45
 Afrodité megszécsül 50
 Glaukosz és Diomédész 55
 Hektór a városban 58
 Hektór és Ajász 65
 Akhilleusz haragja 70
 Theisz kérése 77
 A harnis slom 83
 Héra és Athéné 90
 Lóomedon 99
 A haragvó Akhilleuszt engesztelik 104
 A kalitdóni vadászát 112
 A követség eredménytelenül távozik 115
 Patroklosz halála 116
 Akhilleusz gyásza 130
 Héfaisztosz műhelye 135

Akhilleusz pajzsa	138
Akhilleusz kibékül Agamemnóonnal	142
Az istenek harca	145
Hektór halála	152
Patroklosz temetése	162
Prüamosz Akhilleusz előtt	166
Akhilleusz halála	181

A vár elfoglalása

A Palladion	188
A faló	191
Színón	198
Troja pusztulása	209
Aineiasz menekülése	213
<i>Egy igaz történet arról, aki küldte Troja romjait</i>	219
<i>Hogyan találta meg Schliemann Prüamosz kincsseit</i>	223

MÁSODIK RÉSZ

Odüsszeusz kalandjai

Az indulás. A Ióbuszevők	231
Az egyzemenű óriás	235
A szelek királya	245
Az emberevő laisztrigonok	250
A varázsló Kiriké	252
Az alvilágban	262
A szirének	271
Az ugató Székilla	276
A Napisten tehenei	280
A Kharübdisz	286
Kalüpszó szigetén	289
Író fátyola	296
Nauszika	299
A fajakoknál	304
A fajakok hajói	315

Téliemakhosz útja

Téliemakhosz és Pénélopé	319
Téliemakhosz elutazása	325

Nesztómál	329
Téliemakhosz Spártában	334
Menelóosz és a főka-isten	338
A kétők gonosz terve	345

Odüsszeusz otthon

Odüsszeusz ébredése	350
A derék kondás	354
A kölesönkert bunda	359
Eunájosz története	361
Téliemakhosz hazatérése	366
Téliemakhosz földmeri Odüsszeuszt	370
Odüsszeusz kutyája	375
A találkozás Pénélopéval	379
Az íjverseny	385
Pénélopé földmeri Odüsszeuszt	393
Léértésznél	397
A kibékítés	405

FÜGGELÉK

Merre járt Odüsszeusz és hol volt Ithaka szigete? ..	411
Névmutató	417

DICKENS
TWIST OLIVÉR

Charles Dickens igen korán ismertté és népszerűvé vált Magyarországon. „Oh, ha most hét mennyország van, az isten okvetlen még egyet fog teremteni, s e nyolcadikba majd Bozot helyeztetni, mint az embenség egyik legnagyobb jótévőjét, mulattatóját...” — ilyen elragadtatót szavakat talál a Boz álneven író Dickens dícséretére Petőfi, a nagy angol íróművész egyik első felfedezője s olvasója. S valóban, Dickens már életében meghódította az embériséget s népszerűsége azóta csak növekedett. Nem véletlen, hogy Boz ilyen mély hatást tett Petőfira: Dickens műveiből az igaz, sugárzóan emberséges költészet napja világít az olvasóra. Humora, mindenfajta lélekromboló elnyomatás elleni gyűlölete, felülmúlhatatlan emberismerete s valami sajátos fatalosság az, mely műveit megőrzi s mindenkor az égető aktualitás ízét adja nekik. Így van ez a Twist Olivérrel is, mely sok évzrede felejthetetlen élménye a felnővekvő olvasók új és új nemzedékének. A Móra Ferenc Könyvkiadó új Twist-kötetében Bálint György, a mártírhálált halt kiváló fordító és publicista tolmácsolja Dickens költészetét. A fordítás szövegét Ottlik Géza frissítette fel s tömörítette is helyenként; Wirtz Ádám hangulatos, szép illusztrációi díszítik a könyvet.

MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ